

ISSN 2346-8416

აქცენტანი

სამედიცინო ჟურნალი

გამოცემის წელიწადში ორჯერ

1

მარტი

თბილისი

2018

„არმატანი – შორით მოსულისაგან მოღებული
მის თემის ძღვენი“ (საბა).

ჟურნალი დაარსებულია 2016 წელს

მაგალი თოღუას

მიერ

რედაქტორი

მზია ბურჯანაძე

სწავლული მდივანი

ნანა ჯანაშია

დამკაბადონებელი

ნანა ყანდაშვილი

მომკაზმველი

ირაკლი უშვერიძე

არაბული ლიტერატურა

ალ-ჯაჰიზი (VII ს.)

ალ-ჯაჰიზი არაბულ ლიტერატურაში ცნობილია, როგორც „მჭევრმეტყველი იმამი“. მისი წიგნი ძუნწებზე შეიცავს არა მარტო თავშესაქცევ ამბებს სიძუნწით გამორჩეულ მოქალაქეებზე, არამედ ძალიან საინტერესო ორ ეპისტოლეს, რომელთაგან ერთი ეპისტოლეა აბუ ალ-ასა იბნ აბდ ალ-ვაჰაბ იბნ აბდ ალ-მაჯიდ ას-საკაფისა, ხოლო მეორე ეპისტოლე წარმოადგენს იბნ ათ-თავამას პასუხს პირველ ეპისტოლეზე. მეორე ეპისტოლეს ავტორის ვინაობა ვერ დადგინდა. შესაძლებელია, რომ ეს ეპისტოლე მას თვით ჯაჰიზმა მიანერა. აღსანიშნავია, რომ ორივე ეპისტოლე წარმოადგენს მსჯელობას ისეთ საკითხებზე, რომლებიც ჩვენს თანამედროვეობას ესადაგება.

აბუ ალ-ასა იბნ აბდ ალ-ვაჰაბ იბნ აბდ ალ-მაჯიდ ას-საკაფის ეპისტოლე ას-საკაფისადმი

სახელითა ალაჰისა, მონყალისა მწყალობელისა

შემდეგ კი, აი, რა: შენი ურთიერთობა ალ-ასმაისთან, აღფრთოვანება საჰლ იბნ ჰარუნით, კეთილგანწყობა ისმაილ იბნ ლაზვანისადმი და შენი გამობტომები მუვანის იბნ იმრანის წინააღმდეგ, მეგობრობა აბუ მუშარიქთან თუ უთანხმოება იბნ ათ-თავამასთან, განუწყვეტელი საუბარი ქონებაზე, მის გაზრდაზე, გაძლოლის წესზე, საკუთარი მოსაზრებები იმის შესახებ, თუ როგორ დააბანდო ფული, როგორ დააგროვო, როგორ მოუარო მას – ყველაფერი ეს შენი გულღვარძლიანობის მაჩვენებელი და შენი ნაკლის დამამტკიცებელია. ადრე ძუნწებზე საუბარი უსიამოვნებას განიჭებდა, მათი საქციელი უღირსად მიგაჩნდა, განცვიფრებას და სიძულვილს იწვევდა შენში.

სიმდიდრის დაგროვებისკენ მოუწოდებს ის, ვისაც ქონების დახვავება განუზრახავს, სიძუნწისკენ მიისწრაფვის ის, ვისაც ხელგაშლილთა საზოგადოება მობეზრებია. შენ კარგად შეგითვისებია საჰლ იბნ ჰარუნის სიტყვები: „სანამ დრო არის, ვემზადოთ მომავლისათვის და გვექონდეს რწმენა. ყველაზე მძიმეა ახალგაზრდობის წლებში დაშვებული შეცდომები. ყველაზე გონივრული და სწორია, ალლო აულო ბედის უკუღმართობას, დაიცვა მისგან თავი და შეიქმნა მტკიცე საყრდენი იმით, რაც სხეულის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების

შემდეგ გადაგრჩება. თუ კეთილდღეობის საფუძველს არ უზრუნველყოფთ და ზომიერებას არ დავიცავთ, ამით ვამტკიცებთ, რომ ბრძენის სახელს ვერ მოვიპოვებთ. ქედს იხრი საჰლ იბნ ჰაურის წინაშე და მისი ცხოვრების გზას მიჰყვები.

შენ გაიზიარე ალ-ასმაის შენიშვნა: „ჯოჯოხეთში მოხვედრილთა უმრავლესობა ქალები და ღარიბები არიან, სამოთხის მკვიდრნი კი – სულელები და მდიდრები“, და რომ „ჯილდოებს მდიდრები იტაცებენ“. ამან ერთხელ კიდევ დაგვიდასტურა ჩვენი აზრი შენზე.

შენ ეთანხმები იბნ ლაზვანს, რომელიც ამბობს: „თქვენ ტკბებით რჩეული საჭმლით, მდიდრული ტანსაცმლით, ტკბილი სასმელებითა და მხიარული სიმღერებით. ჩვენ – სიმდიდრის ძლიერების შეგრძნებით, მომავლის წინასწარი განჭვრეტის კარნახით და დიდძალი ფულით; იმ იმედით, რომ ჩვენს ქონებას ხიფათი არ მოელის და არც ჩვენ გველის დამცირება ხალხის წინაშე; იმის შეგნებით, რომ მუდამ შევძლებთ ოჯახის რჩენას. ის თქვენი სიტკბოებაა, ეს – ჩვენი. ჩვენ ვცდილობთ, თავი დავაღწიოთ დაცინვას, თქვენ კი ცდილობთ, რაც შეიძლება, მეტი დიდება მოიპოვოთ. დიდებით სარგებლობა მხოლოდ საღი, ნათელი გონების პატრონს შეუძლია, სიამოვნებით დატ-

კობა – ჯანსაღი, გულწრფელი გრძნობების ადამიანს. რაც შეეხება ღარიბსო, რა ზედმეტია მისთვის ყოველივე ეს! რაოდენ აკლია მას სწორედ ის, რაც ასე აუცილებელია სიმშვენიერის შეგრძნებისათვის! საჭმელი, რომელსაც თქვენ ასე ირჩევთ, განავლად იქცევა, სასმელი – შარდად, შენობა – ნანგრევებად; შექება ნუთიერი ნიაჟია, რომელიც სიმტკიცეს გართმევს. იგი სისულელეა, რომელიც გზრწნის. იგი ხმაა, რომელიც იკარგება. თქვენი სიტკბოება სიღარიბეს გიმზადებთ და მხნეობას გიკარგავთ, ჩვენი სიტკბოება სიმდიდრეს გვიქმნის და მხნეობას გვმატებს. ჩვენ ვაშენებთ – თქვენ ანგრევთ, ჩვენ ვქმნით – თქვენ ანადგურებთ, ჩვენ მუდმივ სიმდიდრეს ვეძებთ და ზოგიერთ სიტკბოებაზე უარს ვამბობთ, თქვენ თავს იმცირებთ და სიმტკიცეს კარგავთ“.

მე კარგად მესმის ამ სიტყვების აზრი. იმ აზრად, რომელიც გავერკვიე, რომელსაც ასე ქადაგებ. ყველაფერი შენს მერყევ ხასიათსა და აზრთა ცვალებადობაზე მიუთითებს. დღეს მოგწონს ის, რაც გუშინ არ მოგწონდა და გიყვარს ის, რაც გეჯავრებოდა. განმშორდი! ალაჰი ღუბავს მხოლოდ მას, ვინც უსამართლობას სჩადის. თითქოს გრძნობდა პოეტი, რომ მსგავსი ადამიანები იარსებებდნენ ამქვეყნად და თქვა:

„როდესაც გაიგებ ძუნწის
სიკვდილს, თქვი:
ეშმაკმა წაიღოს და დაიკარგოს
დაღუპული და დაკარგული!
მისი მემკვიდრეობა სამოთხეა
მემკვიდრეთათვის,
მისი სხეული მიწისა და მატლებისა“.

მეორე პოეტს უთქვამს:
„მისი სახის მშვენიერება საფლავეში
გაიხრწნება,
მისი ქონება მტრებს შორის
დანიავდება“.

დიდება ალაჰს, რომ არ მომკლა და დამანახა, როგორ გადაიქეცი ქონების მონად და შენი მემკვიდრის დაქირავებულ მუშად. შენ დააჩქარე შენი სიღარიბე და იმ ადამიანს დაემსგავსე, რომელიც დანაშაულისთვის გაიროზგა და ვერ შეირგო სიამოვნება.

შენ ბევრად არ განსხვავდები იმ ადამიანისგან, რომელმაც ქონება გაანია, ოჯახი გააღატაკა და მტერი გაახარა, ვისი გაჭირვებაც ყველასათვის აშკარა გახდა. შენ მეგობრები გაგირბიან, ოჯახის წევრები სიძულვილით გეპყრობიან, რადგან უხეში ტანსაცმლის ტარება და ნარჩენების ჭამა უხდებათ.

ხელგაშლილი კაცი დიდებას იხვეჭს და კეთილდღეობით სარგებლობს. მისი ქონება უმოქმედოდ არ დევს – ყოველი სურვილის შესასრულებლად ფულის გარკვეული ნაწილი აქვს გადადებული. ძუნწი კი წვალობს, ბევრ რამეზე თავს იკავებს, სხვისთვის შრომობს, მუდამ თავის მართლებამია, კეთილშობილებას კარგავს და გაკიცხვას იმსახურებს. იგი იძულებულია, შავი ნაღველის მოქმედებას დაექვემდებაროს, დაუმორჩილოს მას თავისი ღირსება და საშუალება მისცეს, მის ცხოვრებასა თუ გულის მოთხოვნებს უხელმძღვანელოს.

ეტყობა, შენში რაღაც უცხო თესლმა იხარა. ძარღვებში სისუსტე შეგპარვია – მათ რაღაც ჭია ღრწის და ბოროტი ძალა ანადგურებს. ასეთი საქციელი ნამდვილ საკიფიტს¹ და ნამდვილ ყურეშიტს² არ შეეფერის. შენ სისხლის შერევამ გაგაფუჭა. მუავიას უთქვამს: „აბდ ალ-მუტალიბის შვილებს შორის თუ ვინმე გულუხვი არ აღმოჩნდა, ის უთუოდ უცხო გვარისა იქნება. აზ-ზუბაირის მოდგმაში თუ ვინმე ჯაბანია – გარეშე პირია. ვინც ალ მუღირის შვილებში ამაყი არ არის, თვითმარქვიაა“. სალმ იბნ კუთაიბმა თქვა: „თუ ნახავ მდიდარ და პურძვირ საკიფიტს, რომელიც ინახავს და არ ხარჯავს, აღშფოთდი და ზურგი შეაქციე“.

¹ საკიფი – ერთ-ერთი არაბული ტომი ბასრიდან.

² ყურეშიტი – ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ტომი მექის მიდამოებში, რომლის წარმომადგენელი იყო მუჰამედი და საიდანაც დაიწყო ისლამის ქადაგება.

იბნ აბუ ბურდამ თქვა, – „საკიფის ტომის ახალგაზრდათა დაუდევრობა რომ არა, ბასრელებს ქონება არ ექნებოდათ“.

ალაჰი გულუხვია – არასდროს ძუნწობს, სიმართლის მთქმელია – არასდროს ცრუობს, ერთგულია – არავის ღალატობს, მომთმენია – აჩქარება არ უყვარს, სამართლიანია – არავის ჩაგრავს. მან გულუხვობისაკენ მოგვინოდა – ძუნწობა აგვიკრძალა, სიმართლის თქმა გვიბრძანა – ტყუილი აგვიკრძალა, მოთმინებაზე მიგვითითა – სულსწრაფობა აგვიკრძალა, სამართლიანობა და ერთგულება მოგვთხოვა – უსამართლობა და ღალატი აგვიკრძალა. იგი მხოლოდ იმისკენ მოგვინოდა, რასაც თვითონ აღიარებს და გვიცავს იმისგან, რაც არც თავისთვის სურს. ყველა ერთხმად ამბობს: „ჭეშმარიტად ალაჰი გულუხვია გულუხვთა შორის და კეთილშობილი – კეთილშობილთა შორის“. როგორც ამბობენ: „იგი არის უმონყალესი მონყალეთა შორის და საუკეთესო შემოქმედთა შორის“. ხშირად იტყვიან ხოლმე გლახაკთა შესაგონებლად და ხელგაშლილთა დასარიგებლად: „ნუ შეეჯიბრები ალაჰს გულუხვობაში, რამეთუ ალაჰი, – დიდებულიმც არს ხსენება მისი, – ყველაზე კეთილშობილი და ყველაზე გულუხვია“. იდიდოს მისმა დიდებულებამ და წმინდა იყოს სახელი მისი, – ასე უწოდა თავის თავს: „დიდ წყალობათა მეუფეთა იგი“¹, „არა არს ღმერთი თვინიერ ალაჰისა“², „მორჭმითა და დიდებით გარემოცული“³. გაისხენებდნენ წინასწარმეტყველს, – ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, – და იტყოდნენ: „დირჰამი დირჰამზე არ დაუდევს და აგური – აგურზე, მთელ არაბეთს მართავდა, ძვირფასეულობა არ აკლდა, მისთვის გროვდებოდა ხარკი

ლადრ ალ-ირაკიდან შაჰრ ომანამდე და იემენის შორეულ ოლქებამდე. მაგრამ გარდაცვალების შემდეგ დარჩა ვალი, რომლის გასასტუმრებლად მისი აბჯარიც კი დააგირავეს. „არას“ არასდროს გეტყოდა, თუ რამეს სთხოვდი, შეგისრულებდა. მისი პირობა საქმეს უდრიდა, იმედის მიცემა – სურვილის შესრულებას. პოეტები ადიდებდნენ მის გულუხვობას, მეხოტბენი ხოტბას ასხამდნენ მის კეთილშობილებას. მას შეეძლო, ადამიანისთვის ცხვირის მთელი ფარა ან აქლემების ჯოგი ეჩუქებინა. ძველად, როდესაც არაბეთის მეფე ვინმეს ას აქლემს უწყალობებდა, უმაღვე აღნიშნავდნენ, ასი აქლემი აჩუქაო და ამ სიტყვებით უსაზღვრო აღტაცებას გამოხატავდნენ. ერთხელ წინასწარმეტყველმა ერთ კაცს ათასი აქლემი უსაჩუქრა. კაცმა ველზე შეჯგუფებული ჯოგი რომ დაინახა, წამოიძახა, მწამს, ჭეშმარიტად წინასწარმეტყველი ხარ. უბრალო მოკვდავი ასე ხელგაშლილი არ იქნებაო. ჰაშიმიტებს⁴ თავი მოჰქონდათ ყურეშიტთა შორის და ამბობდნენ: „ჩვენ ყველაზე გულუხვი მასპინძლები ვართ და ყველაზე გულადი მეომრები“. ზოგიერთი ასე იხსენებდა მათ: „ყველაზე გულუხვნი, კეთილშობილნი და ენამახვილნი“.

ყველა ეროვნების ადამიანი, ძუნწი იქნება ის, გულუხვი, თუ არც ერთი და არც მეორე, ერთმანეთს ნააგავს. ყველა აძაგებს ძუნწობას და აქებს გულუხვობას, გმობს ტყუილს და ადიდებს სიმართლეს. ამბობენ, ყველაზე დასაფასებელი სურვილის წინააღმდეგ ჩადენილი გულუხვობააო. უქონელის გულმოდგინებაზეც მიუთითებენ ხშირად, რომელიც არაფერს იშურებს, იქნებ როგორმე ხელგაშლილობა გამოიჩინოს. არც იმას ივინყებენ, ვინც ძალ-ღონეს არ

¹ და არ ისურვებენ ისინი, ვინც ურწმუნონი იყვნენ წიგნის მქონეთაგან და არც წარმართნი, რომ ზეგარდმოველინოს თქვენზე სიკეთე თქვენი უფლისაგან. ხოლო ალაჰი მიაჩნებს თავის წყალობას იმას, ვისაც ინებებს. ალაჰი უდიდესი მადლით მოსილია. ყურანი, სურა II, აია 99 (105). აქაც და შემდგომშიც ამონარიდები ყურანიდან მითითებულია გიორგი ლობჯანიძის თარგმანიდან: ყურანი, არაბულიდან თარგმნა, შესავალი წერილი და კომენტარები დაურთო გიორგი ლობჯანიძემ, თბ., კავკასიური სახლი, 2006, გვ. 111.

² არა არს ღმერთი თვინიერ მისისა და მასთანა თავშესაფარი. იქვე, სურა XL, აია 3, გვ. 299.

³ და დარჩება სახე უფლისა შენისა ბრწყინვალე, დიდებული. იქვე, სურა LV, აია 27, გვ. 331.

⁴ ჰაშიმიტები – ყურაიშის ტომის ჰაშიმის გვარის წევრები.

ზოგავს და გიმაჰსინძლდება იმით, რაც გააჩნია. უპირატესობა ყოველთვის იმ ადამიანს ენიჭება, რომელიც თავს წირავს და არა – იმას, ვინც ქონებას წირავს. ფარაზდაკმა¹ თქვა:

„ჰათიმი რომ ახლა აქ იყოს, მისი სული მაინც იძუნებდა, მიუხედავად მისი გულუხვობისა“.

ფარაზდაკმა აქ არ მოიყვანა ქაბ იზნ მამის მაგალითი, რომელმაც სიცოცხლე შესწირა წყლის განაწილებას. არცერთ არაბს არ ჩაუთვლია ჰათიმისათვის უგნურებად ქონების დახარჯვა და ქაბისათვის თავის განწირვა. პირიქით, ქაბის საქციელი იადის ტომის საგმირო საქმეთა შორის იხსენიება, ჰათიმისა – ტაიის ტომის. არ მეგულება ქვეყნად არავინ, ვინც სტუმართმოყვარე კაცის მიმართ სიძულვილსა და ზიზღს განიცდიდეს. ხალხს უყვარს გულუხვი ადამიანი, ხოტბას ასხამს მას და მისი სიყვარულით მთელ მის შთამომავლობასაც პატივისცემით ეპყრობა. არასოდეს გაუკიცხავთ იგი ზედმეტი ხელგაშლილობისათვის, პირიქით, მხოლოდ მიუბაძავთ. ხშირად გაუგონარი სიკეთე და განსაცვიფრებელი გულუხვობა მიუწერიათ მისთვის. ამიტომ ამბობენ, ქება ერთიორად აგინაზღაურდება ამქვეყნად ისევე, როგორც ერთიორად მოგებლდება კეთილი საქმენი იმქვეყნად. დიახ, ხალხი გულუხვს მრავალ სანაქებო საქმესა და ბევრ ისეთ ქველმოქმედებას მიაწერს, რაც შესაძლოა, სულ სხვა პიროვნებისგან მოდიოდეს. სრულიად სხვაგვარად ექცევიან ძუნწს. იგი სძულთ, ეზიზღებათ. ასეთივე გრძნობა აქვთ მისი ნათესაობის მიმართაც. წუნურაქს ყოველგვარ დამამცირებელ საქციელს და წარმოუდგენელ სიძუნწეს მიაწერენ. თუკი გულუხვს ზედმეტად აქებენ, ძუნწს ორკეცად აძაგებენ. არა გვგონია, რომ გულუხვის ქონებას უფრო ჩქარა დაატყდეს უბედურება, ვიდრე ძუნწისას. გაკოტრებულთა შორის ძუნწი გულუხვზე ნაკლებად არ გვხვდება.

ხალხი ძუნწის სახელით მარტო იმას არ ნათლავს, ვინც თავის მიმართ იჩენს სიძუნ-

წეს. ძუნწად ითვლება და დაცინვის საგანი ხდება ისიც, ვინც ყველა სურვილს იკმაყოფილებს, არცერთ ნადილზე უარს არ ამბობს და სწორედ ისეთ რამეზე შეიკავებს თავს, რაც ქება-დიდებას მოუტანს და რომლის საზღაურიც იქ, ზეცაში ელოდება.

ზოგჯერ ძუნწი უმიზნო ხარჯებს ეწევა: იმდენ მონასა და მხევალს, შინაყმასა და საქონელს გაიჩენს, იმდენ ძვირფას ქურჭელს, არაჩვეულებრივ ქსოვილსა და შესანიშნავ სამკაულს შეიძენს, რომ მისი ხარჯები ორჯერ უფრო აღემატება ხელგაშლილი, მდიდარი კაცის ხარჯებს. ძუნწის ქონება ნიავდება, ის კი დაცინვის მეტს ვერაფერს იმსახურებს. იცვლება მისი მდგომარეობა, მას კი ისევე აძაგებენ. ზოგჯერ მომღერალი ქალებისადმი სიყვარული შეიპყრობს, საჭურისებით იხიბლება, შესაძლოა, ნადირობის და ცხენოსნობის ტრფიალმა გაიტაცოს. ხშირად თავის ქონებას ქორწილებში, ნადიმებსა თუ წინადაცვეთის დღესასწაულებში ხარჯავს, ხანდახან მთელი ქონება გირაოში ელუპება. ზოგიერთი ძუნწი მეტად ამპარტავანია, მაშინ მისი სიძუნწე უფრო ბილწი და აუტანელი ხდება. იგი ფანტავს ქონებას, აცარიელებს სკივრებს, მაგრამ მაინც ვერ აღწევს სასურველს და თავს ვერ იზღვევს გაკიცხვისაგან. ნუთუ არასდროს შეგვხვებდრია ხელმოცარული ძუნწი, ძუნწი-უგნური, ძუნწი-მფლანგველი, ძუნწი-ბაქია? ძუნწი, რომელსაც მთელი თავისი ქონება მშენებლობაზე, ალქიმიისაზე დაუხარჯავს, თავის უაზრო მისწრაფებათა შესასრულებლად და აუხდენელ ოცნებათა განსახორციელებლად გაუფლანგავს. ძუნწი, რომელსაც ძალაუფლების ხელში ჩაგდება უფრო იზიდავს, ვიდრე – ოქრო და ვერცხლი.

მინახავს ძუნწი, რომელსაც ათასი დირჰამის სუფრა გაუშლია, მის სახლში დღენი-ადაგ წვეულება და ნადიმი ყოფილა, მაგრამ მთელი აყალმაყალი აუტეხავს, თუ რომელიმე სტუმარს პურის დამატება მოუთხოვია. ის, ალბათ, თანახმა იქნებოდა, ისლამის საწრმუნობისათვის ჩაეცათ მახვილი, ოღონდ კი მის პურს არ შეჰხებოდნენ. ასე-

¹ ფარაზდაკი – ომიადების ეპოქის პოეტი, განთქმული მხამიანი სატირული გამობლომებით.

თი ადამიანისთვის სინდისის შებღალვაზე უფრო დიდი შეურაცხყოფა მისი შეჭამანდის შებღალვა იქნებოდა.

გასაჭირი ძუნწის ქონებას უფრო სწრაფად ატყდება თავს და უბედურებაც დაუზოგავად ანადგურებს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ძუნწს ალაჰის იმედი არ აქვს, ნაკლებად ფიქრობს მის წყალობაზე. გულუხვი იმედს ალაჰზე ამყარებს, მისგან მოწყალებას მოელოს. იგი ძუნწზე უფრო მორწმუნეა, ყოველ შემთხვევაში, ცდილობს, დაემსგავსოს მორწმუნეს. როგორც უნდა წარიმართოს გულუხვის საქმე და რა მდგომარეობაშიც უნდა აღმოჩნდეს, იგი არასოდეს არ ამყარებს იმედს მხოლოდ თავის გონიერებასა, შორსმჭვრეტელობასა და წინდახედულობაზე. ძუნწის ჩივილები ბედის უკუღმართობაზე მოწმობს მის უნდობლობას ბედის უკუღმართობათა შემოქმედის მიმართ, იმის მიმართ, ვინც შექმნა ეს დროება და ხალხი ამ დროებისათვის. განა მომხდარა ქვეყნად რაიმე შემოქმედის წინასწარგანსაზღვრის გარეშე, შეცვლილა ოდესმე ერთი დრო მეორით, იმის ბრძანების გარეშე, ვინც იგი შექმნა? განა ჩვენ თვითონ, მიუხედავად იმისა, რომ არ ვიცით ამის მიზეზი, დარწმუნებულები არა ვართ, რომ ყველაფერი დასასრულისკენ მიისწრაფვის შეუჩერებლად?

ხალხს სიძუნწისკენ სიღარიბის შიში არ უბიძგებს, ხელმოჭერილობა და გაუმაძღრობა თვითონ ადამიანის ბუნებაშია. ავიღოთ მეფე, რომელიც ვეებერთელა სახელმწიფოს განაგებს, დიდი ქონების პატრონია, მტრებიც დათრგუნვილი ჰყავს და მაინც ძუნწია. მეორე, უფრო გონიერი, რომლის სახელმწიფო მეტად პატარაა, ხაზინა – ცარიელი, გააფთრებული მტერი კი ყოველი მხრიდან უტევს, მაინც გულუხვი და ხელგაშლილია. ზანგებს ყველაზე ნაკლებად აქვთ განვითარებული აზროვნება და სრულად ვერ ითვისებენ მოვლენათა შედეგებს. თუ ჩვენ ჩავთვლით, რომ ზანგების გულუხვობა გონების სიჩღუნგის, უფიცობის და ჭკუის ნაკლებობის შედეგია, მაშინ სპარსელები ბიზანტიელებზე ძუნწები უნდა იყვნენ, ბიზანტიელები კი – სლავებზე უფრო ძუნწები, მამაკაცები ქალებს უნდა აჭარბებდნენ სიძუნწით, ახალგაზრდა ვაჟები ქალიშვილებს უნდა აღემატებოდნენ გულუხვობით. ყველაზე უჭკუო ძუნწი უფრო ჭკვიანი უნდა იყოს, ვიდრე ყველაზე გონიერი გულუხვი. ძალღი, რომელიც სიძუნწითაა ცნობილი, უკეთესად უნდა ერკვეოდეს ყველაფერში, ვიდრე მამალი, რომელსაც ანდაზებით ვიცნობთ, როგორც გულუხვს; ამბობენ: „მამალზე გულუხვია“, „ძალღზე ხარბია“. იტყვიან: „დაამშიე ძალღი და უკან გამოგიდგება“, „პატრონის უბედურება ძალღის კეთილდღეობაა“, „გაასუქე ძალღი და შენც შეგჭამს“, „ჰავამალის ძუნწაზე მშიერია“, „ძალღზე მეტს ყეფს“, „ავი ძალღი არც თვითონ ჭამს, არც სხვას აჭმევს“. ერთმა პოეტმა თქვა:

„ღამის ერთი ნაწილი სიარულში გაატარა, შემდეგ ალ-არჯამი გაჩერდა, ძალღზე უფრო ძუნწი კაცთან“.

თქვა ალაჰმა, – დიდებულნიც არს ხსენება მისი! – „იგი ჰგავს ძალღსა, რომელიც ჰყეფს, როცა ნანადირევს აძლევ და რომელიც მაშინაც ჰყეფს, როცა შორდება“.¹

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შემდეგ მერველები ყველაზე გონივრებად, ხორასნელები კი ყველაზე განსწავლულებად უნდა ვაღიაროთ.

არ შევხვედრივარ ხელგაშლილს, რომელიც გაურბოდეს „გულუხვის“ ნაცვლად ნათქვამ სახელს „მფლანგველი“. მაგრამ შევხვედრივარ ძუნწს, რომელსაც აშინებს „მომჭირნეობის“ ნაცვლად ნახმარი სიტყვა „სიძუნწე“. ისევე, როგორც მორიდებულს არ მოსწონს, თუ მასზე თქვენს „მორცხვია“;

არ შევხვედრივარ ხელგაშლილს, რომელიც გაურბოდეს „გულუხვის“ ნაცვლად ნათქვამ სახელს „მფლანგველი“. მაგრამ შევხვედრივარ ძუნწს, რომელსაც აშინებს „მომჭირნეობის“ ნაცვლად ნახმარი სიტყვა „სიძუნწე“. ისევე, როგორც მორიდებულს არ მოსწონს, თუ მასზე თქვენს „მორცხვია“;

¹ და, რომ გვენებებინა, ავამაღლებდით მას მათით (ჩვენი სასწაულებით), მაგრამ იგი ქვეყნისაკენ ილტვოდა და საკუთარ გულისთქმას აჰყვამ, იმ ძალღის არ იყოს, რომელსაც თუ თავს დაესხმი, ენას გადმოავდებს და, თუ თავს დაანებებ, მაინც ენას გადმოავდებს. ეს არის იგავი იმ ხალხისა, ვინც არ დაუფერა ჩვენს აიებს; და უამბე მათ ეს ამბავი, რათა ეგების კეთილგანსაჯონ. ყურანი, სურა VII. აია 175, ვ. 173.

გულადს, თუ იტყვიან „წინდაუხედავია“ და არც გაბედულ ორატორს, თუ თავხედს უწოდებენ. ფული გვხიბლავს – სული მისკენ მიილტვის. სიმდიდრის მოპოვება ძნელია, მაგრამ სული მუდამ მიუწვდომლისკენ მიისწრაფვის. ადამიანს ძარღვებში უდულს ქონების დაგროვების მამოძრავებელი ძალა. ამიტომ არის, რომ ისიც კი, ვისაც ჭკუა და გონება არ აწუხებს, პატივისცემით ეპყრობა მდიდარს, მაშინაც, თუ იცის, რომ მისგან ვერაფერს მიიღებს. ერთმა ძველმა პოეტმა თქვა:

*„მიუწვდომლობამ უფრო
სასურველი გახდა იგი.
აკრძალული ყველაზე ტკბილია
კაცისათვის“.*

სპარსელთა ერთ-ერთ წიგნში ნათქვამია: „ყოველივე ძვირფასის ღირებულება ეცემა, თუ ის ადვილად მისაწვდომია“.

მუაზა ალ-ადავიამ თქვა: „ყველაფერი, რაც იოლად მოსაპოვებელია, ჩვენში სიძულვილს და ზიზღს იწვევს მხოლოდ“.

თუ ძუნწები ქონებას შვილებისათვის აგროვებენ, მათთვის შრომობენ და თავიანთ სიმდიდრეს მათ უნახავენ, მაშინ რაღად ტოვებენ უყურადღებოდ ბავშვების თხოვნას, რატომ არ იმეტებენ უფრო მეტ ფულს მათთვის და რად უანგარიშებენ ხოლმე ყოველ წვრილმანს? ალბათ, ეს არის ერთ-ერთი მიზეზი იმ დიდი სიძულვილისა, რასაც ახალი თაობა ძველი თაობის მიმართ განიცდის მუდამ და რაც სურვილს უკარგავს ახალგაზრდას, ჯანმრთელობა და დიდხანს სიცოცხლე უსურვოს ხანშიშესულ ადამიანს. თუ მართლა შვილებისთვის ზრუნავენ ძუნწები, მაშინ რაღად აგროვებენ ქონებას საჭურისნი, რატომ არ არიან თავისუფალნი ამ დამამცირებელი საქმიანობისაგან ბერ-მონაზვნები და უშვილონი? რატომ ხდება, რომ ძუნწი შვილის სიკვდილის შემდეგაც განაგრძობს ქონების დახვავებას და არ ღალატობს თავის სიძუნწეს?

უბრალო ხალხი თავაუღებლად შრომობს ლუკმაპურისათვის. გადამყიდველები და ძუნწებიც არ ზოგავენ ძალ-ღონეს და სულ უფრო მეტი და მეტი ქონებისაკენ მიილტვიან, სიხარბე და ქონებისადმი მისწრაფება არ იკლებს მაშინ, როდესაც წარმოუდგენელ სიმდიდრეს დააგროვებენ. ეს იმიტომ ხდება, რომ ისინი არ ფიქრობენ, წუთიერ ქვეყანაში ვიმყოფებით, საიდანაც სულ სხვა მხარეში გადავალთო. სამუდამო ცხოვრება რომ იწამონ, მაშინ ზედმეტი ქონების დაგროვებას თავს დაანებებენ. ძუნწმა მშვენივრად იცის ყველა კანონი, არც უბრალო კაცია უვიცი. ის, ვინც წინ არ აღუდგება ყოველივე ზემოთქმულს, მის წინააღმდეგ არ მიმართავს მთელს თავის შორსმჭვრეტელობასა და ხასიათის სიმტკიცეს, უბრალო მდაბიო ან უბადრუკი ძუნწი იქნება მხოლოდ.

ალაჰის მოციქულმა, ალაჰიმც აკურთხებს და მიესალმება მას, უთხრა ერთ გულუხვ კაცს, რომელმაც მისი თანდასწრებით ტყუილი იკადრა: „შენი ის თვისება რომ არა, რის გამოც ალაჰმა შეგიყვარა, ჭეშმარიტად აქედან გაგაძევებდი“. წინასწარმეტყველს ჰკითხეს (ალაჰიმც აკურთხებს და მიესალმება მას): „ხომ არ ისურვებ თეთრ ქალებს და წაბლისფერ აქლემებს?“ წინასწარმეტყველმა იკითხა, ვის ეკუთვნიან ისინიო. „ბანუ მუდლიჯის თემს“, – უპასუხეს მას. „ამის უფლებას არ მაძლევს მათი სტუმართმოყვარეობა და ნათესაური კავშირი“, – თქვა წინასწარმეტყველმა და დაუმატა: „როდესაც ისინი ზვარაკს სწირავენ, ირგვლივ სისხლის ღვარი დგას. როდესაც ამბობენ: „აი, შენ წინაშე ვარ“, აუცილებლად მთელი ხმით გაჰყვირიან“. მანვე ჰკითხა ანსარებს: „ვინ არის თქვენი მეთაური?“ „ჯად იბნ კაისი¹, მაგრამ მას ჩვენთან ძუნწის სახელი აქვს გავარდნილი“, – უპასუხეს ანსარებმა². „რა ავადმყოფობა შეიძლება იყოს სიძუნწეზე უარესი“, – წამოიძახა წინასწარმეტყველმა. მან სიძუნწე ავადმყოფობას შეადარა. ერთხელ ანსარებს უთხრა: „ვფიცავ ალაჰს, მე მხოლოდ ერთი რამ

¹ ჯად იბნ კაისი – მუჰამედის თანამოაზრე, მედინაში ცნობილი მლიქვნელობით.

² ანსარები – მუჰამედის თანამოაზრეები მედინაში.

ვიცი: თქვენ ერთად ხართ, როცა საფრთხე მოგელით, მაგრამ საკვების განაწილების დროს ცოტანილა რჩებით“. მანვე თქვა: „ადამიანს თავის სიხარბე ზღვას გადააღწევინებს“ და კიდევ: „ადამის ძეს ორი დიდი მთისოდენა სიმდიდრე რომ ჰქონდეს, უთუოდ მესამესაც მოინდომებს. მას მხოლოდ მიწის მტვერი გააძღობს. ალაჰი მიიღებს იმის მონანიებას, ვინც მოინანიებს. გულუხვობა თავმდაბლობიდან მოდის, თავმდაბლობა – რწმენიდან. ალაჰი გულუხვია და უყვარს ხელგაშლილობა“. მანვე თქვა: „დახარჯე, ო, ბილალი!¹ ნუ გეშინია ტახტის მფლობელის, არ მოგაკლებს თავის

წყალობას“. „ნუ უანგარიშებ, შენც გეანგარიშება. ნუ შეკრავ, შენც შეგეკვრის“.

ასე ამბობენ: სურსათის ნარჩენებს ვეღარაფერში გამოიყენებო.

წინასწარმეტყველმა ოქროსა და ვერცხლს ორი ქვა უწოდა მხოლოდ იმიტომ, რომ მათი ღირებულება დაემცირებინა და ახალი ეხსნა ცოტუნებისაგან. კაის იბნ ასიმს უთხრა: „შენია ყველაფერი, რასაც შეჭამ და გაანადგურებ, რასაც ჩაიცვამ და გაცვეთ, რასაც გასცემ და დახარჯავ: დანარჩენი მემკვიდრისაა“.

ან-ნამირ იბნ თავაბმა თქვა:

„ის მოითხოვდა, მეგროვებინა ქონება და არ მეხარჯა, ბედის უკუღმართობამ დამარწმუნა მის სიცრუეში. ბევრჯერ გვინახავს გაკოტრებული ღირსეული, დიდსულოვანი, კეთილშობილი და დიდგვაროვანი. შენ ჩემთან იყავი, ისინი კი შორს იყვნენ. უმჯობესი იქნებოდა, ისინი ყოფილიყვნენ ახლოს და არა – შენ. ო, შენ, რომელმაც საყვედურით ამავსე! როცა ჩემი „ბუ“ უდაბნოში გამოჩნდება, მეგობრები და ახლობლები გამშორდებიან. შენ დაინახავ, რომ მე არ ვყოფილვარ იმის ბატონ-პატრონი, რაც დამრჩა. ჩემი წილი მხოლოდ ის ყოფილა, რაც დავხარჯე. ჩვენ გვინახავს აქლემების პატრონი, რომელიც თავს ევლება ჯოგს, თავისად თვლის, გულმოდგინედ უვლის, წყალს ასმევს... მერე კი აქლემები მიდიან და სხვა პატრონი მიერეკება მათ“.

მეორე პოეტმა თქვა:

„მან ტირილი დაიწყო, როდესაც ბებერი აქლემი ერთ ტიქსა და ჩაფ ღვინოზე გადავცვალე და ყმანვილებს შევასვი. ნადიმზე მათ ოთხი დედალი აქლემით გავუმასპინძლდი, ნადიმის შემდეგ – კიდევ ოთხი დედალი აქლემით. ნუთუ შეიძლება ტირილი ასეთ უბრალო რამეზე. როცა თვალებს ცრემლი არ ასველებს, ეს ტირილი არ არის. როდესაც ჩემთან მოვლენ ჩემი ძმები, ნება დართე მათ, დატკბნენ ცხოვრებით, იმხიარულონ. ნუ გააძვევებ ჩემი სახლიდან. დადგება დღე და დაცარიელდება ჩემი სარეცელი. ნუთუ არაფერი გსმენია ადიასა და მის სახლზე, მის ცხენებსა და ღვინოზე, რომლებსაც არავის არ უკავებდნენ?!“

¹ ბილალი – მუჰამადის მუეზინი, ბრმა.

თქვა ჰარის იბნ ჰილიზამ¹:

„როდესაც ახალგაზრდა თვითონ შრომობს, სხვებიც შრომობენ მისთვის. მის შრომას უცბად შეწყვეტს სიკვდილი და ტოვებს იგი ყოველივეს, რასაც მომავლისთვის ქმნიდა; უტოვებს დამშეულ მხეცებს გასანადგურებლად! ნუ გენანება, გაეცი მაკე აქლემები. არავინ იცის, ვინ მიიღებს ახლად შობილებს“.

ერთმა ჰუზაილიტმა თქვა, რომ
„გულუხვნი გეჯიბრებიან სახელის მოხვეჭაში – აჯობე მათ. მიეცი სამემკვიდრო, დანარჩენი კი ფლანგე – რასაც ქარი დაჰბერავს, ყველაფერი დაიკარგება“.

ერთმა ქალმა თქვა:
„აი, შენ მიუძღვენი ახალგაზრდას დარახტული ცხენები, აქლემები, რომლებიც ანცვიფრებენ მწველავებს. ცხვრები – უთვალავი, როგორც მფრინავი კალიის გუნდი. მაგრამ ამით ის ისარგებლებს რამდენიმე დღეს, შემდეგ ყოველივე დაიღუპება“.

თქვა იამიმ იბნ მუკბილმა:
გადადე მემკვიდრის წილი და სხვა გაფლანგე, ქონება სესხია. მოიხმარე იგი ბედისწერასთან ერთად, რომელიც სულერთია, მას გაანადგურებს“.

აბუ ზარამ თქვა, რომ
„ქონებაში ორი თანამოზიარე გყავს – მემკვიდრე და ბედის უკუღმართობა“.

თქვა ალ-ჰუტაიამ:
„ვინც სიკეთეს სთესს, ჯილდოს გარეშე არ დარჩება, ალაჰთან და ხალხთან კეთილი საქმე არ იკარგება“.

ერთ-ერთი თქმულება გვეუბნება:
„ამქვეყნად კეთილისმყოფელი იმქვეყნად სიკეთეს მიიღებსო“.

ანდაზაში ნათქვამია: „სიკეთე ჰქმენ, თუნდაც ძალისთვისო“.

ალაჰი, დიდ არს ხსნება მისი, სულ მცირე სიკეთისაკენ მაინც მოუწოდებდა ხალხს და ამბობდა: „ვინც ერთი ცახე წონა კეთილი ჰქმნას, იხილოს იგი, მანცა, ვინც ერთი ცახე წონა ბოროტი ჰქმნას, აგრეთვე იხილოს იგი“². სალმ იბნ კუთაიბამ თქვა: „ზოგიერთს მცირედის შეთავაზება ერიდება,

ბევრს კი ვერ იმეტებს“. თქვა წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება: „ნუ გაისტუმრებ უარით მათხოვარს, დამწვარი ფლოქვი მაინც მიეცი“. მანვე თქვა: „ნუ დაუკავებ მათხოვარს თუნდაც ცხვრის ჩლიქს“. მასვე უთქვამს: „ლუკმას ნუ დაინანებ. იცოდე, იმქვეყნად ეს ლუკმა

¹ ჰილიზა – ისლამამდელი პოეტი, ერთ-ერთი მუყალაკის ავტორი.

² და ვინც ერთი ნამცეცის მისხალი სიკეთე მაინც ქმნა, ნახავს მას უთუოდ და ვინც ერთი ნამცეცის მისხალი სიავე მაინც ჩაიდინა, ნახავს მას უთუოდ. ყურანი, სურა XCIX, (99) აია 7, 8, გვ. 367.

დიდი მთისოდენად გადაიქცევა“. მან თქვა იგივე, რაც ალაჰმა, დიდ არს ხსენება მისი: „ღმერთმა ვახში მოსპო და ვახშით ამრავლებს სამონყალოს ფასსა“¹. ამბობენ: „როცა ძუნნი რამეს ითხოვს, ითხოვს დაჟინებით, როცა მას სთხოვენ, ყურს იყრუებს“. წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, თქვა: „ციდან ყოველდღე ორი მაცნე ღალადებს. ერთი ამბობს: „ო, უფალო! დააჩქარე საზღაური მფლანგველისათვის“. მეორე ამბობს: „ო, უფალო! დააჩქარე აღსასრული ძუნნისათვის“. ძუნნზე ამბობენ: „არ გისმენს და უარს გეუბნება, არ ესმის და მაინც გირისხდება“.

ამბობენ: „ძუნნი უგრძობელია თხოვნისადმი, გულუხვი მგრძობიარეო“.

ალაჰმა, დიდებულმც არს ხსენება მისი, თქვა: „რომელნიც ძუნნობენ და რომელნიც სხვებს სიძუნნეს ურჩევენ². თუ კაცს გაჭირვება ძუნნთან მიიყვანს სათხოვნელად, არაბები იტყვიან, „რა გაგიჭირდა, ტვინს რომ მყესში ექებ“.

წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, თქვა: „სიმართლე თქვი და ნამატი მოგვეცი“.

თქვა ალაჰმა, ძლიერმა და დიდებულმა: „რომელნიც თუმცა შეჭამადისთვის ოხვრენ, საჭმელს მიაწოდებენ სანყალს, ობოლს და ტყვესა“³. მანვე თქვა: „სრულს ღვთისნიერებას მისწვდეთ მხოლოდ მაშინ, როცა სამონყალო გაიღოთ მისგან, რაც ყველაზე უფრო გეძვირფასებათ“.

ამბობენ, „ღამის ფათერაკს დილით აქებენ“; „თავს გვატყდება უბედურება, მაგრამ დასასრული მასაც აქვს“, და განსაცდელისას თავშეკავებას მოუწოდებენ. ალ-ხოზაიმიმ თქვა: „გულუხვობის მისადგომთან

მთის ფერდობია გადასასვლელი – ქვიანი და ოღროღროა, ჩამოსასვლელი ვაკეა გაშლილი“.

ყოველი გულოვანი ჭაბუკი, როცა რამეს დაიპყრობს, იტყვის:

„ნეტავ კიდევ უფრო ძნელი მისაღწევი ყოფილიყო“.

ამბობენ: „ყველაზე კარგია ის ადამიანი, რომელიც კარგია თვითონ ადამიანისათვის. ყველაზე ცუდია ადამიანი, რომელიც ცუდია თვითონ ადამიანისთვის“.

იტყვიან ხოლმე: „კარგია ის ქონება, რომელსაც შენთვის სარგებლობა მოაქვს“.

ამბობენ: „რა საოცრად ეხამება ერთმანეთს სიბერე და სურვილთა სიჭაბუკე!“

პოეტმა რაჯაზიმ თქვა: „თითოეულ ჩვენგანს სიცოცხლის გახანგრძლივების იმედი აქვს, მაგრამ სიკვდილი სპობს ყველა იმედს“.

თქვა უბაიდალაჰ იბნ იქრაშმა: „დრო ცბიერია, ხაზინადარი – ხარბი, მემკვიდრე ფხიზლობს. ნუ ენდობი ცბიერს და თვითონ გახდი ფხიზელი მემკვიდრე“. მანვე თქვა: „ხანი ემატება ადამის ძეს და სულ უფრო უძლიერდება ორი თვისება – სიხარბე და იმედი“.

კიცხავენ ადამიანს, რომელიც მარტო შეექცევა საჭმელს და ამბობენ: „იბნ ომარი არასდროს არ ჭამდა მარტო“, ან კიდევ: „ალ-ჰასანი არასდროს არ ჭამდა მარტო“, მუჯამ არ-რაბიამ ყური მოჰკრა, ძუნნი უფრო იმსახურებს პატიებას, ვიდრე მოძალადეო და თქვა: „ალაჰიმც შეარცხვენს ისეთ ორ საქმეს, რომელთა შორის საუკეთესო სიძუნნეა“. ბაქრ იბნ აბდალაჰ ალ-მუჰანიმ თქვა: „ეს მეჩეთი სავსე რომ იყოს მორწმუნეებით და მკითხონ, ვინ არის მათ შორის

¹ ალაჰი მკაცრად ძირკვავს მევახშეობას და ნერგავს მონყალების გაღებას. ალაჰს არ უყვარს ურწმუნონი და ცოდვილნი. ისინი კი, რომელთაც ირწმუნეს და იქმოდნენ სიკეთეს, დგებოდნენ ლოცვად და გასცემდნენ ზაქათს, – მათი საზღაური მათ უფალთანაა; შიში არ ექნეთ, არ ინაღვლონ. ყურანი, სურა II, აია 277 (276), გვ. 123.

² ნატრობენ, რომ თქვენც ურწმუნონი იყოთ ისევე, როგორც თვითონ არ ირწმუნეს, რათა თანასწორნი შეიქნათ. და ნუ აირჩევ მათგან მეგობრებს, ვიდრე სამშობლოდან გადასახლდებოდნენ ალაჰის გულისათვის, და თუ უკან მობრუნდნენ, აიღეთ და ხოცეთ ისინი, სადაც წაანყდებით. და ნუ აირჩევ მათგან მეოხს და ნურცა შემწეს. ყურანი, სურა IV, აია 91, გვ. 141.

³ (იგი ქმნის) ცხენებს, ვირებსა და ჯორებს, რათა დასხდეთ მათზე თუ სამშვენისად, და ქმნის იმას, რაც არ იცით. ყურანი, სურა LXXVI (76), აია 8.

ყველაზე კარგით, ვუპასუხებდი: „ის, ვინც კარგია მათთვის“. თქვა წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმაც აკურთხებს მას და მიესალმება: „გითხრათ, ვინ არის თქვენ შორის ყველაზე კარგი“, გვითხარო, სთხოვეს მას. „ის, ვინც მარტო ჭამს, ვინც არ განიკითხავს და ის, ვინც როზგავს თავის მონას“. ერთმა ქალმა, მავანის დამარცხებაზე, თქვა: „ო ალაჰ! ნუთუ მისი ქონება მის მუცელს არ ემსახურებოდა და მისი ცოლი მის ბრძანებას არ ასრულებდა?!“

იბნ ათ-თავამას ეპისტოლე.

როცა ამ ეპისტოლემ იბნ ათ-თავამასთან მიაღწია, მან აბუ-ლასასთვის პასუხის გაცემა არ მოისურვა. დავას და უსიამოვნებას თავი აარიდა, თან ეშინოდა, კიდევ უარესი არაფერი მოჰყოლოდა ამას, ამიტომ ასეთი წერილი გაუგზავნა ას-საკიფს: „სახელითა ალაჰისა, მონყალისა მწყალობელისა. შემდეგ კი, აი რა. გავიგე, როგორ მოგვიხსენია აბუ-ლ ასამ და როგორ მოსცხო ჩირქი ჩვენს სახელებს. ჩვენ ხელს არაფერი გვიშლიდა და შეგვეძლო, პირადად მისთვის მიგვეწერა წერილი, მაგრამ თავი შევიკავეთ. ჩვენს პასუხს უპასუხოდ არ დატოვებდა და იძულებული გავხდებოდით, მის მეორე პასუხს უფრო მკაცრად გამოვხმაურებოდით, ვიდრე პირველს. ამგვარად, დაიწყებოდა ერთმანეთისთვის წერილების წერა, ჩავებმებოდით კამათში. კამათისა და დავის მოყვარული თავის ხვედრად სიჯიუტეს და შეუგნებლობას ირჩევს მხოლოდ. ვინც იცის უბედურების მიზეზი, სიჯიუტეს მოერიდება. ვინც დაიფარა ალაჰმა გულზვიადობის, გონებაჩლუნგობის, სიჯიუტისა და მათთან დაკავშირებული ყველა უსიამოვნებისაგან, იმ ადამიანში თანაზომიერად იქნება შეზავებული ხასიათის ძირითადი თვისებები: აზროვნების სიდიდჯე და საქმეში ზომიერება. ბოროტ ადამიანს ვერაფერი გარდაქმნის სიკვდილის მეტი. თავდაჯერებულს ერთი მიმართულება აქვს, მასზე ვერავითარი თილისმით ვერ იმოქმედებ. ცვალებადი ბუნების ადამიანისათვის ყველა გზა ხსნილია, საითაც ქარი დაუბე-

რავს, იქით გადაიხრება. შეწყვიტე მასთან ურთიერთობა, იგი ხარბი და გაუმაძღარია, არცერთი კარგი თვისება არ გააჩნია. ერთდღე ავზნიან ცხენზე ჯდომას, მისი გზა დამლუპველია. სახარბიელო არც მერყევი ადამიანია, რომელმაც უეცრად იცის აღფრთოვანება; არც – ჯიუტი, რომელიც მეტად დაჟინებული და თავისნათქვამაა, მაგრამ მერყევი ადამიანი კიდევ უფრო უარესია, ვიდრე თავისნათქვამა – ვერ გაუგებ, რა ამოძრავებს, რისკენ მიისწრაფვის. ჭკვიანი ჭკვიანს ატყუებს, სულელს კი – ვერა. იმიტომ, რომ ჭკვიანის ყოველი მოძრაობა, ყველა მისი ხერხი გასაგებია, მისი მოქმედება განსაზღვრული და გაანგარიშებულია, მისი აზრებისაკენ მიმავალი გზები გაკაფულია. სულელის საქციელს, მის აზრებს ერთი მიმართულება არა აქვს. ვინც სხვადასხვაგვარად ფიქრობს, ცდება, სიმართლე ყოველთვის ერთია, სიცრუე კი – უთვალავი. ჯიუტი ერთი დარტყმით კლავს, მერყევი – წამებით.

ამას ჩვენ მხოლოდ აბუ-ლ ასაზე არ ვამბობთ და მთელი ეს საბუთები მარტო მის წინააღმდეგ არ მოგვყავს. ჩვენ შენ გვყავხარ მხედველობაში და შენ გაძლევთ რჩევას. ასე უთქვამთ: „შეინახე შენი საიდუმლო, რამეთუ სისხლია შენი“. რა განსხვავებაა, შენი სული დაილუპება თუ ის, რაც შენი სულის საყრდენს შეადგენს. მუნჯაბ ალ-ანბარმა თქვა: „უბედურება არ არის ის, რასაც ფულით უშველი“. იმის დაკარგვა უფრო მძიმეა, რითაც საქმეებს აგვარებ, ვიდრე – თვითონ ამ საქმეების. ყველამ კარგად იცის, რომ სიმდიდრის შენარჩუნება უფრო ძნელია, ვიდრე მისი შექმნა. ამაზე უთქვამს პოეტს: „უფრო ძნელია ქონების დაცვა, რომლის შეგროვებაზეც იწვალე, ვიდრე მისი შეგროვება“.

მინის გამყიდველმა უთხრა მყიდველს: „გაძლევ იმას, რაც ანაზღაურებას გვიგვიანებს და ხარჯს ბევრს მოითხოვს“. მყიდველმა უპასუხა: „მე კი გაძლევ ძნელად მოსაპოვებელს და ადვილად დასახარჯს“.

დირჰამი ღერძია, რომლის გარშემოც ამ ქვეყნის წისქვილის ქვა ბრუნავს. კარგად შეისწავლე დირჰამის ყველა თვისება. მას მეტად ცვალებადი ბუნება და ხელიდან

დასხლტომის დიდი უნარი აქვს. თუ დირჰამის მფლობელი სალად აზროვნებს, როგორც კი დირჰამი ხელიდან დაძვრომას დაუპირებს, უმაღვე ბორკილებს დაჰდებს და საიმედოდ შეჰბოჭავს. ჩვენ არაერთხელ დავრწმუნებულვართ, რომ უძღურია დირჰამის მფლობელი და რა მოუსვენარია მის ხელში დირჰამი. არ შეგაცდინოს არაბების გამოთქმამ: „ქონება მდუმარეა“. იცოდე, იგი უფრო მჭევრმეტყველურია, ვიდრე ქადაგი; უფრო განვრთნილია ენატანობაში, ვიდრე ჭორიკანა. ნურც იმას დაიჯერებ, რომ „ეს ორი ქვაა“ (იგ. ოქრო და ვერცხლი). მცდარია წარმოდგენა, თითქოსდა ისინი უამრავნი, მდუმარენი იყვნენ და ერთ ადგილას დიდხანს შეეძლოთ ყოფნა. იცოდე, მათი შემოქმედება ადამიანის ბუნებაზე მაშინ უფრო ძლიერია, როდესაც მდუმარედ და უძრავად არიან. მაშინ ისინი ემსგავსებიან მომაკვდინებელ შხამს და გამძვინვარებულ მხეცს. თუ ყველა მათ ოინს სიამოვნებით მიადევნებ თვალს და ხელსაც შეუწყობ, თუ არ გამოიჩენ გამჭირახობას და ვერ აჯობებ სიეშმაკეში, მაშინ სამარე ამჯობინე სიღარიბეს და საპყრობილე – დამცირებას. ჩემი სიტყვები მწარეა, მაგრამ სამუდამო სიტკბობას მოგიტანს. აღივსე ნდობით. შენს სიტყვებს სიტკბოების შემდეგ სიმწარე მოჰყვება. აღივსე სიმტკიცით და ნუ დაუშვებ, რომ ქამელეონი, რომელიც ტოტზე დაცოცავს, შენზე გონიერი აღმოჩნდეს.

პოეტი ამბობს:

„მე გაუფგზავნი მას თანდუბის ქამელეონს,

რომელიც არ უშვებს ტოტს, ვიდრე მეორეს არ ჩაეჭიდება“.

უფრთხილდი, ნუ გაუშვებ ხელიდან დირჰამს, ვიდრე არ დარმწუნდები, რომ ახალ ადგილას თავს უკეთესად იგრძნობ, არ შეგაცდინოს მისმა სიმრავლემ. აღიჯის ქვიშაც გაქრება სრულიად, თუ მხოლოდ მოაკელი და არაფერი მიუმატე. ადამიანები ბევრს ლაპარაკობენ გულუხვობასა და დიდსულოვნებაზე, პირველი დიდ ღირსებად მიაჩნიათ, მეორე – კეთილშობილებად. ხშირად მფლანგველობა სისუსტისა და ბაქიაობის ნაყოფია. ხელგაშლილობა მფლან-

გველობად იქცევა, თუ გონიერების საზღვრებს გადასცდა. გონიერებას გადასული დიდსულოვნება აღარაფრად ღირს. მფლანგველობა ცოდვაა, ალაჰიმც დაგიფარავს! ალაჰის მიმართ ცოდვის ჩადენა რომ დიდსულოვნება იყოს, მისდამი მორჩილება სულმდაბლობა იქნებოდა.

თუკი ამ ორ თვისებას ერთი სახელწოდების ქვეშ აერთიანებენ და ერთი განსაზღვრებით აკავშირებენ, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ისევე განსხვავდებიან ერთიმეორისაგან, როგორც გონიერება და უგუნურება, სიმართლე და სიცრუე, ერთგულება და გამცემლობა, ძალადობა და სამართლიანობა, ცოდვა და უვიცობა, მაშინ გავაერთიანოთ ყოველივე ზემოჩამოთვლილი და ერთი განსაზღვრებით დავაკავშიროთ ისინიც.

ალაჰი გმობს მფლანგველობას, მედიდურობასა და მიკერძობას, მაგრამ განსაკუთრებით გამოჰყოფს მფლანგველობას და არა – მედიდურობას. „მედიდურობა“ როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მნიშვნელობით იხმარება. „მფლანგველობას“ და „მიკერძობას“ მხოლოდ უარყოფითი მნიშვნელობა აქვს.

სახელი „მფლანგველი“ სიამოვნებას ანიჭებს მხოლოდ სულს, რომელსაც არაფერი ესმის, ან ადამიანს, რომელსაც მფლანგველს უწოდებენ მაშინ, როდესაც მისი ხელგაშლილობა ზომიერების საზღვრებს გასცდება და გონიერული საქციელი უგუნურებად გადაიქცევა.

ბევრს ლაპარაკობენ დიდსულოვნებაზე. დიდსულოვნებაც იმ სანაქებო თვისებებს წააგავს, რომლებშიც ზოგი რამ მაინც უარყოფითია. ამქვეყნად უნაკლო არაფერია. ძველთაგან გვსმენია: გადაჭარბებულ დიდსულოვნებას გონებაჩლუნგობა მოჰყვება, გონებაჩლუნგობას – ჭკუასუსტობა, ჭკუასუსტობის იქით კი – ადამიანის სრული გამოფიტვა.

ხოსროს უთქვამს, უფრთხილდი მშიერი გულუხვისა და მაძლარი ძუნწის სიმშაგესო. როდესაც გულუხვს შია, გავინროებს, უსამართლოდ გექცევა, შეურაცხყოფას გაყენებს, იტყუება, ხან თავს იმცირებს და ფეხ-

ქვეშ გეგება; ამ დროს მისთვის სულერთია, ვის ექცევა უსამართლოდ, თავის თავს თუ სხვას. უსამართლობა სიმდაბლეა, ასე რომ არ იყოს, სამართლიანობა კეთილდღეობა აღარ იქნებოდა. თუკი ხელგაშლილობას იმის მიმართ, ვინც ამას არ იმსახურებს, კეთილშობილებად ჩავთვლით, მაშინ ღირსეულის მიმართ ჩადენილი ხელგაშლილობა კეთილდღეობა აღარ იქნება. როცა ადამიანის გულუხვობა მიმართულია ალაჰისადმი, ეს მისდამი მადლობის გამოხატვას ნიშნავს; მადლიერების გრძნობა კეთილშობილებაა, მაგრამ როგორ შეიძლება, გულუხვობა მივიჩნიოთ კეთილდღეობად, როცა იგი მხოლოდ და მხოლოდ ცოდვას? კეთილშობილება ალაჰისადმი მორჩილებაა, კეთილშობილება არ არის ის, რაც მადლიერებას არ იმსახურებს. თქვენ თუ მდაბიო ხალხის მიხედვით მსჯელობთ, უნდა იცოდეთ: მდაბიო სამაგალითოდ არ გამოდგება. განა შეიძლება სამაგალითო იყოს ის, ვინც თვალყურს არაფერს ადევნებს, არაფერს შეისწავლის, არ უკვირდება, არ შეუძლია მოვლენათა თვალნათლივ წარმოდგენა?! თუ პოეტებისა გჯერათ, ან ჯაჰილიის პერიოდის¹ უვიცი ხალხის აზრებს უწევთ ანგარიშს, ესეც იცოდეთ: მათზე ყურადღების შეჩერება და მათი შეხედულებების გაზიარება არ ღირს. ისინი ხომ ხშირად სიმახინჯედ თვლიდნენ იმას, რომლის სიმშვენიერეშიც ეჭვი არავის ეპარებოდა.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გულუხვი მადლიერებას იმკის, ძუნწი – გაკილვას.

ძღვენი მონყალეზად არ ჩაეთვლება ადამიანს, თუ მას რაღაც გარკვეული მიზანი ამოძრავებს. იგი მადლობას მხოლოდ მაშინ დაიმსახურებს, როცა რაიმეს კეთილი განზრახვით გიძღვნის. ვინც წყალობას გასცემს, წყალობავე უბრუნდება, ეს ასე რომ არ იყოს, მონყალეზას აღარავინ გაიღებდა, ანაზღაურება რომ ამის გარეშე ხდებოდა, შენ აღარავინ გაგიხსენებდა. მან თავისი სურვილის შესასრულებლად ხიდად გამოგიყენა. იგი მადლიერების გრძნობით

უნდა იყოს აღვსილი და მადლობას უნდა გიხდიდეს. შენგან კი, მიუხედავად იმისა, რომ შენს სასარგებლოდ მოქმედებდა, მადლობა არ ეკუთვნის, რადგან ასე იქცეოდა მხოლოდ საკუთარი მიზნებიდან გამომდინარე. სარგებლობის მიღება სხვა საშუალებით რომ შესძლებოდა, ხელიდან არ გაუშვებდა და შენ აღარ მოგმართავდა.

გონივრულად მოიქცევი, თუ გულუხვად მიიჩნევ და მადლობას შესწირავ იმას, ვინც ხელგაშლილია შენ მიმართ, ყურადღებას არ გაკლებს მაშინაც კი, როცა შენგან არაფერს ელის. ასეთი მხოლოდ ალაჰია ერთადერთი და არ ჰყავს ბადალი.

მხოლოდ და მხოლოდ ორი რამ გვიბიძგებს, მადლობა გადავუხადოთ ადამიანებს იმ მცირედისთვის, რასაც მათგან ვიღებთ: ერთია ღვთისმოსაობა – ის, რაც გვაიძულებს, პატივი ვცეთ მშობლებს, მაშინაც კი, როცა ისინი სატანის კერძი არიან და ჩვენზე უფროსებს, მაშინაც, როცა ჩვენ მათზე გაცილებით ღირსეულნი ვართ. მეორეა სული კაცისა, რომელიც ვერ ერკვევა საქმის ვითარებაში, ვერ სწვდება მოვლენათა სიღრმეს, უმაღვე სიყვარულის გრძნობით იმსჯელება მის მიმართ, ვისგანაც სიკეთეს მიიღებს და აღარ აქცევს ყურადღებას, თუ რა ამოქმედებს იმ ადამიანს. მეგობარი მეგობარს ძღვენს სთავაზობს ან ალაჰის სახელით, ან ალაჰის სახელის გარეშე. თუ ძღვენი ალაჰის სახელითაა, მისი ანაზღაურება ალაჰზეა. მე კი ვერაფრით ვერ მაიძულებს ჩემი გონება, მადლობა ვუთხრა ძღვენზე მეგობარს, რადგან ვიცი, ჩემ მაგივრად გზაზე სხვა რომ შეხვედროდა, არც ცხენზე შესვამდა და არც არაფერს მისცემდა.

საჩუქარს ხშირად სახელის მოსაპოვებლად გიძღვნიან. თუ ეს ასეა, მაშინ მას თავისი მიზნის მისაღწევად გამოვუყენებოვარ! შესაძლოა, ჩემდამი სიბრალულის გრძნობა ამოქმედებდეს, გული შესტკიოდეს და ამან აიძულოს მინყალობოს რაიმე. ასეთ შემთხვევაში იგი მხოლოდ საკუთარ თავს ევ-

¹ ჯაჰილიის პერიოდი – პოეზიაში ისლამამდელი პერიოდი.

ლინება შემწედ და იმ ადამიანს ემსგავსება, რომელიც იხსნის საყელოს, თუკი ის უჭერს. როცა ვინმე ძღვენს ანაზღაურების იმედით გაიღებს – ბუნებრივია, როცა მხოლოდ იმიტომ, რომ ჩემი ენის ეშინია ანდა ჩემი მხარდაჭერა სჭირდება, მაშინ ეს ზუსტად ის არის, რაზედაც ზევით ვისაუბრეთ.

სიტყვა „გულუხვობას“ ორი აზრი აქვს. ერთი მის ნამდვილ მნიშვნელობას გადმოსცემს, მეორე – უფრო ხატოვანს. ნამდვილი ის არის, რაც ალაჰისგან მოდის, ხატოვანი კი – ნამდვილიდან ნაწარმოები და მასთან დაკავშირებული. ის, რაც ალაჰისთვის კეთდება, სანაქებოა, ეს მორჩილებაა ალაჰისა. თუ წყალობა ალაჰისგან არ მოდის, ან ალაჰისათვის არ კეთდება, მას გულუხვობას ვერ ვუნოდებთ. კარგად ჩაუკვირდი იმას, რასაც ახლა გეტყვი. ძალიან გავრცელებულია აკრძალული ხერხებით და ფლიდობით სარგებლობის მიღება და გამდიდრება, ობოლთა ქონების მითვისება. ბევრმა, რომელსაც ამჟამად პატიოსანს, კეთილშობილსა და ღვთისნიერს უწოდებენ, თავის კეთილდღეობას მხოლოდ ამ გზით მიაღწია. მაშ, რაღა ვიფიქროთ ბრბოზე? რაღა ვთქვათ პოეტებსა და მეხოტბეებზე, რომლებმაც მჭევრმეტყველება მხოლოდ იმიტომ შეისწავლეს, რომ შემოსავლის წყაროდ ექციათ. ეს ის ხალხია, რომელიც მხოლოდ იმაზე ფიქრობს, იქნებ მდიდრები უდარდელ ცხოვრებას მიეცნენ, ქონება უყურადღებოდ მიატოვონ და იოლად ჩავიგდოთ ხელშიო. ერიდე მათ, თვალს ნუ მოგტაცებს მათი ჩაცმულობა. იცოდე, ღარიბი ნაკლებად მომთხოვნია. ნურც მისი გარეგნობა შეგიყვანს შეცდომაში – მათხოვარი სულთ უფრო წმინდაა. მდიდრის სამოსელი ბრწყინვალეა, სული კი – ბილნი. მართალია, მდიდართა და ღარიბთა მოთხოვნები, გამოძალვის ხერხები სხვადასხვაგვარია, მაგრამ ისინი ერთნაირად საცოდავნი არიან. ერთნი ძვირფასეულობას ითხოვენ, მეორენი – ძონძებს. ერთნი – დანიკებს, მეორენი – ათასებს, მათ ერთნაირი მისწრაფებები და გამორჩენის საშუალებები აქვთ. ისინი მხოლოდ იმის მიხედვით განსხვავდებიან, თუ რა მოთხოვნებს გიყე-

ნებენ, რა ხერხებს მიმართავენ ამ მოთხოვნათა შესასრულებლად და რამდენად მოქნილნი არიან. ერიდე მათ თილისმას და მათ მიერ დაგებულ მახეს. დაიცავი შენი კეთილდღეობა და თავი აარიდე ყველა იმ მზაკვრობას, რასაც გინყობენ. ეცადე, თილისმამ არ მოადუნოს შენი გონება და არ დაგიბნელოს მზერა. ალაჰის მოციქულს უთქვამს, ალაჰიმც ადიდებს მას და მიესალმება: „ენამჭევრობა მისნობაა“. ერთი კაცი თავის გაჭირვებაზე ჰყვება, აბრ იბნ ალ-აზიზმა ყური მოჰკრა და წამოიძახა: „ვფიცავ ალაჰს, ეს ხომ მისნობაა, კანონით ნებადართული“. ალაჰის მოციქულმა, ალაჰიმც აკურთხებს და მიესალმება მას, თქვა: „ლამაზი სიტყვებით მოხიბვლის გარეშე!“ ნუ ისმენ მოთმინებით მათ ქება-დიდებას, პირში მაქებარის მოსმენა საკუთარი თავის ქებაა.

შენი ქონება ყველას ვერ გასწვდება, ყველა მსურველს ვერ მიაგებ მადლს. თუ ერთი ნაწილი დააკმაყოფილე და დანარჩენები განარისხე, „ნამდვილ ზარალში ჩავარდები, რადგან განანყენებულთა რიცხვი უფრო მეტი იქნება, ვიდრე კმაყოფილთა. უმადურთა დაცინვა უფრო მეტ ზიანს მოგიტანს, ვიდრე კმაყოფილთა ქება-დიდების დაკარგვა. როდესაც შენით უკმაყოფილონი მახვილების ცემას დაგინწყებენ და ისრების წვიმას დაგაყრიან, ნუ იმედოვნებ, რომ მადლიერნი მხარს დაგიჭერენ და შენ გამო რომელიმე პოეტს სასაცილოდ აიგდებენ მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, რომ შენ გასიამოვნონ. პირიქით, ისინი მათი ისრებისა და მახვილების სამიზნედ გაგხდიან და იტყვიან, უფრო ყურადღებიანი რომ ყოფილიყო, ეს არ დაემართებოდაო. წინაპრებს უთქვამთ, „განა შეიძლება ერთმანეთისგან ძირფესვიანად განსხვავებული ადამიანების მომადლიერება?!“. მათვე უთქვამთ: „უარი უთხარი ყველას და ყველას დააკმაყოფილებ“. მე მსურს მოტყუებულთა ხვედრი და იმედგაცრუებულთა უძილო ღამეები აგაცდინო. შენ იმათ არ ჰგავხარ, ვინც გაჭირვებას ითმენს, წვეთ-წვეთად სვამს სიმწარეს, მხრებით ატარებს ცხოვრების სიმძიმეს და დამცირების ფიალას ცლის. ყოვე-

ლივე ამას თანდათან ერგევა მათი სხეული, გული კი მშვიდდება. შენნაირი კაცის გაღატაკება ორჯერ უფრო მძიმეა და იმ ადამიანის მწუხარება, ვინც არ იცოდა, რა იყო უბედურება, – ორჯერ უფრო ძლიერი. ღარიბი კაცისათვის უცხოა ნიშნის მიგება, მოშურნეთაგან მიყენებული უსიამოვნება. მას არავინ საყვედურობს, ჭკუას არავინ ასწავლის, სამაგალითოდ არ მოჰყავს, მსჯელობის საგანი არ ხდება, შთამომავლობა არ წყველის სიკვდილის შემდეგ. ო, დამიფარე ქონების მიმთვისებელთა მლიქვნელობისა და ცბიერთა თილისმისაგან.

ხალხი მუდამ იცავს თავის ქონებას გაუთვალისწინებელი ხარჯებისაგან და შეძლებისდაგვარად უმაღლეს ფუქსავატ ადამიანს. ნუ მომიყვან მაგალითად იმას, რაც სხვადასხვა მოგონილ, შეთხზულ ამბავში და იგავთა წიგნებში გვხვდება მხოლოდ ერთმა ჩვენმა თანამედროვემ თქვა, „გაქრა კეთილშობილება, მას მხოლოდ წიგნებში თუ შეხვდები“. მისდევ იმას, რაც იცი და მოეშვი იმას, რაც არ იცი.

თუ გინახავს ოდესმე გაღატაკებული ადამიანი, რომელსაც საღამზე პასუხი მაინც მიელო იმათგან, ვისაც მთელი თავისი ქონება შესწირა და თვით გაღატაკდა მათი აღზევებისათვის. ნუთუ არ შეგიძინე, რომ ასეთ კაცს, როგორც სულელს, ისე უყურებენ და გვერდს უვლიან. ზოგიერთი ნიშნის მოგებით იტყვის: „შესწივლე თავის გასაჭირი მავანს და მავანს? მას ხომ მუდამ უპირატესობას ანიჭებდი, მეტ პატივს სცემდი და განსაკუთრებული ყურადღებით ეპყრობოდი“. შესაძლოა, ვინმემ თავის მართლების მიზნით ტყუილად დასდოს რამე ბრალად და ამით ახსნას თავისი უყურადღებობა. ალაჰმა თქვა, დიდ არს ხსენება მისი: „... იმ დღეს, ოდეს ფეხ შიშველ იქმნენ, სალოცველად მოუწოდონ მათ, მაგრამ სა-

ჭირო ძალ-ღონე აღარ ექმნესთ. თვალე-ქვე დახრილებს და სახეებ დარცხვენელებს, სალოცველად ინვევდნენ მათ, როცა ჯანმრთელ და უვნებელ იყვნენ, მაგრამ კი არ მიდიოდნენ“¹. მე გარიგებ, გაფრთხილებ, გიბრძანებ და გიკრძალავ. შენ საღი გონება და სუფთა სინდისი გაქვს, შენი ქონება ურიცხვია და მდგომარეობა – ბრწყინვალე. უფრთხილდი, არ აგავსო ლანძღვითა და საყვედურით, გაკიცხვითა და გინებით ხვალ, როდესაც შენს გულს ნაღველი მოიცავს, სინდისი შებღალული გექნება, ქონება – განიავებული და მდგომარეობაც შეგერყევა. ადვილად გადასატანია უბედურება, როცა კისერგანვილი ელოდები მახვილის დაცემას, მაშინ გრძნობა დახშული გაქვს და ფიქრისთვის დრო ძალიან მცირეა. უფრო მძიმეა უბედურება, რომელიც სიღარიბეს მოაქვს. ის დიდხანს გრძელდება და ყოველგვარი თვალთმაქცობა ამაოა თავის დასაღწევად. ასეთ დროს საიდანღაც გაჩნდება მეგობარი, რომელიც ხელიდან არ გაუშვებს ამ შემთხვევას და საყვედურით აგავსებს; ბიძაშვილი, რომელიც გაიხარებს შენი უბედურებით, მეზობელი იზეიმებს, ახლობელი მტრად გადაგექცევა, ცოლი ხელს გკრავს, მხევალი მოგთხოვს, სხვას მიმიყიდო, მონა ზიზღით დაგინყებს ყურებას, შვილი სიტყვას შეგიბრუნებს. კარგად დაუფიქრდი: სად ქება-დიდების დაკარგვა და სად ყველა ის უსიამოვნება, რაც ზევით ჩამოვთვალეთ. სახელის განთქმა ის ნუგბარი საკვებია, რომელიც, შესაძლოა, ვერ იგემო, ქება-დიდება კი ისეთი სარჩოა, რომლის მოპოვებაც შეიძლება. ადამიანთა ქველმოქმედების ამბავი დავინყებას ეძლევა იმათთან ერთად, ვინც მოწმე იყო ამისა. ნუთუ ვერ ხედავ, როცა ლექსებს აღარავინ ისმენს, პოეტები ჩუმდებიან. როდესაც ყველაფერი კნინდება, პოეზიაც თავის ხარკს

¹ იქ მმართველობა მხოლოდ და მხოლოდ ალაჰს ეკუთვნის, ჭეშმარიტს. იგი ყოვლის მჯობია საზღაურით და ყოვლის მჯობია, ვითარცა იმედი.

და მოუტანე მათ მაგალითი წუთისოფლისა, როგორც წყლისა, რომელიც ჩვენ ზევით გარდმოვავლინეთ. ერთმანეთში აირია მისით დედამიწის მცენარეული და იქმნა თივად, რომელსაც აქეთ-იქით მიმოფანტავს ქარი. ჭეშმარიტად, ალაჰი ყოვლისშემძლეა. ყურანი, სურა XVIII, აია 42-43, გვ 225.

იხდის. ასე მოხდა, როდესაც ხელისუფლება სპარსელების ხელში გადავიდა. სპარსელები არ ზრუნავენ წარსულზე, არ უფროსილდეებიან წმინდანთა ხსოვნას. ეს იმიტომ, რომ ის, ვინც დაპურებულია და ხელმოკლეობას არ განიცდის, ვინც სიმდიდრით გაბრუებულია, ცოტას ფიქრობს და ყველაფერს ადვილად ივიწყებს. ვისაც უჭირს, ბევრს მსჯელობს და უფრო მონდომებულია. სიმდიდრის ნაკლი ის არის, რომ იგი გონებას აჩლუნგებს, სიღარიბის ღირსება კი იმაში მდგომარეობს, რომ აზროვნებას აცოცხლებს. თუ სიმდიდრეს სულის უდარდებლობას შეუუღლებ, სიმდიდრე დაგათრობს. სიმდიდრით დათრობას ესწრაფვიან სხვისი ქონების მიმთვისებელნი. თუ არ გსურს, ბურანში მყოფ ადამიანთა ხვედრი გაიზიარო და ცხოველურ ცხოვრებას ეწეოდე, თუ გსურს სულის სრულყოფა, ან სიმდიდრით მოპოვებული ძლიერების შეგრძნებით გამოწვეული სიხარულის შეთავსება უქონელის გამჭირაობასთან, ლტოლვილის გამოცდილებასა და მათხოვრის მოქნილობასთან, მაშინ იყავი ხელმომჭირნე, ერიდე ფლიდ ხალხს და მომზადებული შეხვდი ბედის ყველა უკუღმართობას. ვერც დღის და ღამის ქურდები და მანანნალების ხრიკები, ვერც ალქიმიკოსთა სასწაულები, ვერც ქორვაჭართა და წვრილ ხელოსანთა თვალთმაქცობანი და ვერც ომის გამჩაღებელთა მზაკვრობა ვერ შეედრება ქონების მიმტაცებელთა და მოგების მაძიებელთა გაიძვერობას. ყველა ჯადო, თილისმა და სანამლავი ერთად რომ შეკრიბო, ასე მაინც ვერ იმოქმედებს ხალხზე. ისინი გაცილებით ღრმად იჭრებიან სულში, გულის ყველაზე შორეულ კუნჭულს აღწევენ, ძვალსა და რბილში უჯდებიან ადამიანს. უფრო სწორ გზას ირჩევენ და უფრო შორეული მხარეებისაკენ მიემართებიან; უფრო დიდ სიღრმეებს აღწევენ, ვიდრე მცენარის ფესვი და მემკვიდრეობითი მსგავსება. მათ ვერ დაემალები, მაღალი და სქელი კედლებიც რომ ამოიყვანო, მაგარი და საიმედო ბოქლომი დაადო, საიდუმლო კარები დაატანო, მიწისქვეშა სიმაგრეები ააგო, ვეებერთელა კა-

რებთან ძლიერი დაცვა დააყენო და ხშირ-ხშირად ცვალო; მხოლოდ დიდძალ ხარჯს გასწევ, მთელ შენს ძალ-ღონეს შეაღებ და მაინც ვერაფერს გახდები. მხედველობიდან გამოგრჩება მთავარი: ის, ვინც მუდამ მზადაა, გიმუხთლოს და უბედურებაში ჩაგაგდოს. შენს სულში შესაღწევად მხოლოდ ნემსის ყუნწისოდენა ადგილი რომ დატოვო, ისინი ბილიკს გაიყვანენ, შარაგზად აქცევენ. გაამაგრე ისევ სახლის კარი, დაადე ბოქლომი – ამაზე უკეთესს მაინც ვერაფერს მოიგონებ. უფრო კარგი იქნება, თუ სადმე ისეთ საკეტს იშოვნი, რომელსაც ვერავე და ვერაფერი ვერ მიუდგება. თუმცა საიმედოდ დაკეტილი და დაცული საიდუმლო კარიც რომ გქონდეს, მაინც არ მოგასვენებენ: საკვამურიდან ჩამოძვრებიან. ჭერი ცას რომ ებჯინებოდეს, ქვევიდან გამოთხრიან შემოსასვლელს.

აბუ ად-დარდამ თქვა: „მორწმუნის სენაკი მისი სახლია“. იბნ სირინმა თქვა: „განმარტება ღვთისმოსაობაა“. შენზე მათი ენაწყლიანი საუბარი მოქმედებს და სულ უფრო ხშირად ეპატიჟები სტუმრად, სულ უფრო იშვიათი კერძები გამოგაქვს სუფრაზე და ყველა სურვილს უსრულებ.

სწორედ მათზეა ნათქვამი, რასაც ახლა გიამბობ. ერთმა მათგანმა თავის მეგობარს უთხრა: „მავანმა ისაღილა, ერთი ტიკი ღვინო დალია და მერე ისეთი ბოყინი ამოუშვა, წისქვილის ქვა დატრიალდებოდა“. ერთხელ მავანი და მავანი სწორედ მაშინ შევიდა მეგობრებთან, როდესაც ისინი მომღერალ ქალთა საზოგადოებით ტკბებოდნენ. მას ჰკითხეს: „გვითხარი, რომელი ჰანგის მოსმენა უფრო გაამებს?“ „ტაფის შიშხინი,“ უპასუხა მან. ალ-მადინიმ თქვა: „ის, ვინც დილით შვიდ ბანანს შეჭამს და ჭიქა მსუქან რძეს დააყოლებს, ქაბის საამო სურნელს ამოაბოყინებს“. ერთ კაცს, რომელსაც წინ ხაბისა ედგა, ჰკითხეს: რა უფრო გემრიელია, ხაბისა თუ ფალუზაჯიო. მან უპასუხა: „არ შემიძლია იმაზე მსჯელობა, რაც არა მაქვს“. ბილალ იბნ აბუ ბურდამ ალ-ჯარუდ იბნ აბუ საბრას სთხოვა, აბდ ალ-ალიზე და მის პურ-მარილზე მიამბე რამეო. აბუ საბრამ უამბო: „აბდ ალ-ალის წინ წარსდგება

ხოლმე მზარეული. აბდ ალ-ალი ეკითხება: „რა მოგვიმზადე დღეისათვის?“ „თხა ასე და ასე შემწვარი, თიკანი – ასე და ასე, იხვი – ასეთი და ასეთი“, – ჩამოუთვლის ის.

– რატომ იქცევინ ასე? – იკითხა ბილალ იბნ აბუ ბურდამ.

– იმიტომ, რომ სტუმარი წინასწარ დატკბეს ნაირ-ნაირი კერძებით, აირჩიოს მისთვის სასურველი და შემოტანის უმაღვე დაიკმაყოფილოს სურვილი.

– მერე რა ხდება? – იკითხა აბუ ბურდამ.

– გაიშლება სუფრა, სტუმრები მაგიდას შემოუსხდებიან. მასპინძელს თავი მოკრძალებით უჭირავს, თითქოს უხერხულობასაც გრძნობსო. როცა სტუმრები მოიწყენენ, ხუმრობას იწყებს. როდესაც ყველანი დანაყრდებიან, მაშინ ნელში გასწორდება, ფრთებს გაშლის ისე, როგორც სირაქლემა გაფრენის წინ და საჭმელს მშვიერი და გათოშილი კაცივით დააცხრება.

ერთს ჰკითხეს, რომელ ქვეყანასა და ხალხს რა საჭმელი ერგო წილადო. მან უპასუხა: „რომაელებს – მოხარშული ხორცი და ნახარში, სპარსელებს კი – ცივი და ნუგბარი საჭმელი“. დავსარ ალ-მადინამ თქვა: „ჩვენ ჰარისა და შემწვარი ხორცი გვაქვს. ბედუინებს – ერბო, კალია, სოკო, მჟავე რძეში ჩაყრილი პური და ფინიკი ერბოში“. პოეტმა თქვა: „ო, ნეტავ დოთი შემოსილი პური მქონდეს, ბარნის ფინიკის ცხენები და ერბოს მხედრები მყავდეს“.

ერთმა ბედუინმა გვითხრა: „მეგობრებმა ხორბალი მოგვიტანეს, თითო მარცვალი აქლემის პირისოდენა იყო. ზეთიანი პურები გამოვაცხვეთ. იმხელა ცეცხლი დავანთეთ, რომ ალი მსუქანი კაცის მუცელივით ტაფაში ჩავარდნას ლამობდა. მერე პურის შეჭამანდი გავაკეთეთ, პურის ნატეხები ისე დაცურავდა ერბოში, თითქოს აფთარი დაეხეტებო ბორცვებს შორის. სადილის შემდეგ ფინიკი მოგვიტანეს, რომელშიაც ისე ეფლობოდა კბილი, როგორც ტალახში“.

ერთხელ ბედუინის თანდასწრებით ქერის ფაფას მიწასთან ასწორებდნენ. ბედუინმა წამოიყვირა: „პატივისცემით მოეპყარით მას. იგი მგზავრის საკვები, ალიონზე ამდგარის ხემსი და ავადმყოფის საზრდოა.

დამნუხრებულს აიმედებს, სიკვდილმისჯილს მხნეობას ჰმატებს, ადამიანს არ ასუქებს. მშრალი ქერის ფაფას სამკურნალოდ იყენებენ: სისხლს ასუფთავებს. ქერის ფაფით შეჭამანდსაც მოამზადებ, ხაბისასაც, საჭმელადაც გამოგადგება და სასმელადაც“. ერთ მეტად ჩასუქებულ, ყბედ და გაუმადლარ კაცს ჰკითხეს: „რატომ ხარ ასე მსუქანი?“ ცხელ საჭმელს ვჭამ, ცივ სასმელს ვსვამ, მარცხენა ხელს ვეყრდნობი და სხვის ქონებას ვანიავებ“ – უპასუხა მან.

ერთმა პოეტმა თქვა:

„მუცლის ამოვსება არაფერს მატებს ღირსებას,

მაგრამ მარგებელია სხეულისათვის“.

კიდევ ვილაცისთვის უკითხავთ, რამ გაგასუქაო. ცოტა ფიქრმა, ბევრმა დასვენებამ და მაძლარ კუჭზე ძილმაო, უპასუხებია მას.

ალ-ჰაჯაჯმა ლაღბან იბნ კაბასარს ჰკითხა: „რა არის შენი სიმსუქნის მიზეზი?“ „ფალმანდი და კარგი საძოვარი. სუქდება ის, ვინც ემირის ხშირი სტუმარია“, – უპასუხა მან.

ერთს უთხრეს, ძალიან კარგად გამოიყურებიო. მან უპასუხა, იმიტომ, რომ საუკეთესო ხორბლით და თიკნებით ვიკვებები, იის წვენს ვისვამ და სელის ტანსაცმელს ვატარებო.

ფვიცავ ალაჰს, თუ კიდევაც განიკითხავს ვინმე მათხოვარს, მათხოვრობით მოცხებულ ჩირქს ვერავინ და ვერაფერი მოსწმენდს. ცხოვრების ღერძი პატიოსანი გზით შეძენილი ქონება და თავშეკავებული ხარჯებია. როდესაც ერთმა არაბმა დაინახა, რა დიდი ქონების პატრონად აქცია დედის მზითევმა, წამოიძახა: „ო, ღმერთო! შენ დამიფარე ასეთი ქონებისაგან“.

რომელი მათხოვარი ყოფილა ალ-ჰუტაიაზე უფრო ახირებული? ჯარირ იბნ ხატაფზე ძუნწი და ფლიდი, ანუ აბუ ჰარიმზე ხელმოჭერილი? თუ გადაუჭარბებია ვინმეს იბნ აბუ ჰიფსასთვის? თუ გამთბარა ოდესმე ვინმე აბუ ათაჰიას ცეცხლზე? შეიძლება, ვინმე შეედაროს აბუ ნუვასს ან აბუ იაკუბ ალ-ხუზაიმს სიძუნწით, გამჭრიახობითა და შემოსავლით? იბნ ჰარმას გარდა ვის შეეძ-

ლო დაეკლა შენთვის ცხვრები, რომლებიც ჯერ კიდევ დაბადებულნი არ იყვნენ. ალ-ხუზაიმის გარდა ვინმეს შეეძლო განეგმირა ურიცხვი მტერი შუბით, რომელსაც ჯერ ტარიც არ ჰქონდა მორგებული, გაგმასპინძლებოდა საკვებით, რომელიც ჯერ დათესილი არ იყო? რატომ უხვევ გვერდს იბნ ისირს, რატომ არაფერს ამბობ იბნ აბუ ქარიმზე, რატომ არ მოიხსენიე არ-რაკაში და მისი ნაკლიც არ აღნიშნე. ბედუინი ბინადარ არაბზე უარესია. იგი მლიქვნელია და აბეზარი მათხოვარი. ცრუობს, როცა გაქებს, ცრუობს, როცა დაგცინის ან გაგინებს. მოჩვენებითია მისი სიხარბეც. მასთან მეგობრობს მხოლოდ საეჭვო პიროვნება ან სულელი, ხელს უმართავს ის, ვისაც უყვარს იგი და უყვარს იგი მხოლოდ იმას, ვინც ბადალია მისი. რა თავშეკავებით ხარჯავთ ფულს გონივრულ საქმეში და რა სწრაფად ანიავებთ სისულელეში. თუ პოეტებს ანიჭებთ უპირატესობას და მხოლოდ პოეტებისა გნამთ, მაშ, იცოდეთ, პოეტმა თქვა:

„თუ გაუფრთხილდი, მცირედი დაგეზოგება.

თუ უაზროდ დახარჯე, დიდი სიმდიდრეც დაიფანტება”.

ამ-შამახ იბნ დირარმა თქვა: „სიმდიდრე, თუ მას გონივრულად მოიხმარს და სიღარიბეს თავს დააღწევს, უფრო შეჰფერის ადამიანს, ვიდრე მხოლოდ ლუკმაპურზე ფიქრი“.

უჰაიჰა იბნ ჯულაჰმა თქვა:

„ან გამდიდრდი, ან მოკვდი.

თვალი ნუ გრჩება ბიძისა და ბიძაშვილის ქონებაზე.

მე თავაუღებელივ ვშრომობ და ვამუშავებ აზ-ზაურის მიწას,

რადგან ვიცი, ყველაზე ღირსეული ადამიანებს შორის მდიდარია“.

მანვე თქვა:

„იოლად ნადი უნათესაოდ და უმეგობროდ.

მდიდარი ის არის, ვისაც სხვის გარეშე ცხოვრება შეუძლია.

ნელ-ნელა შემოსე შენი მტერი ცბიერი ადამიანის სამოსელით,

რომელსაც ბედისწერის ცთუნებაც შეუძლია.

თვალს ნუ აგიხვევს დაფარული ღვარძლი“.

საჰლ იბნ ჰარუნმა თქვა:

„როცა ადამიანი ჩემით უკმაყოფილოა, მე ვცდილობ, მოთმინებიდან არ გამოვიდე.

იგი ხედავს, რომ მე უფრო მდიდარი ვარ და სასონარკვეთაში იმიტომ ვარდება.

თუ ჩემთან მეგობრობას არ ეცადა, არასოდეს გამოვწველი ისე ნაზად, როგორც აქლემს წველიან“.

აბუ ათაჰიამ თქვა: „თუ წლების მანძილზე იოლად მიდიხარ უმეგობროდ, ის შენი ძმია. თუ ერთხელ მაინც დაგჭირდა, ზურგს შემოგაქცევს“.

უჰაიჰა იბნ ჯულაჰმა კი თქვა:

„რომ მოვისურვო, მეც დავტკბები ცხოვრებით.

მუდამ მექნება ახალი რძე,

დროს გავატარებ ხალიჩაზე ალისფერ ტურჩიანებთან,

რომელთაც კბილებზე იის სურნელი ასდით.

მაგრამ მე სიმდიდრისთვის ვარ გაჩენილი.

მერე კი ვნახოთ, ან ვიძუნნებ, ან გავცემ“.

ერთმა თქვა:

„ო, მუსლიჰ! გაუფრთხილდი ქონებას, ნუ გაანიავებ.

სიმდიდრით მოპოვებული კეთილდღეობა სიღარიბეზე უკეთესია.

მდიდარი მუდამ მეტი პატივისცემით სარგებლობს ხალხში“.

ურვა იბნ ვარდას უთქვამს: „იცოდე, მე სიმდიდრისკენ მივისწრაფვი, რადგან მივხვდი – ყველაზე უფარგისი ხალხის თვალში ღარიბი ყოფილა. ის ყველასათვის უცხო და საძულველია, დიდგვაროვანი და კეთილშობილიც რომ იყოს. ეზიზღება ცოლს და თავიდან იშორებს, სიტყვას უბრუნებს მასზე უმცროსი. შეხედავ მდიდარს და ისეთ სიდიადეს იგრძნობ, რომ გული საგულედან ამოვარდნას ლამობს. მდიდარს ცოდვები ბევრი აქვს, მაგრამ ყველა მიეტყვება, რამეთუ სიმდიდრე – უფალია, ყოველივეს მიმტყვევებელი“.

საიდ იბნ ზაიდ იბნ ამრ ნუფაილმა თქვა:

„აი, ჩემი ორი ცოლი, ისინი დღეს თვალთმაქცობენ, გუშინ კი განქორწინებას მო-

ითხოვდნენ, რადგან ქონება არ გამაჩნდა.

თქვენ თავიდანვე გაუგონარი მოთხოვნებით მოხვედით ჩემთან; ნუ ჩქარობთ, ხომ შეიძლება, გავმდიდრდე, ზურგი გავითავისუფლო ვალებისაგან და ჩემს სახლშიაც გაჩნდნენ მხევლები, მონები და მსახურები.

თქვენი კაბის ბოლო კეთილშობილებაში ჩაეფლობა და იტყვიot:

„ესროლე კვერთხი ბედისწერას.

ვისაც ქონება აქვს, ის ყველას უყვარს.

ვინც ღარიბია და გაჭირვებაში

ცხოვრობს,

გაურბიან, მასთან არავინ მეგობრობს“.

ერთმა თქვა:

„ქონების ნაწილს ვინახავ,

ნაწილს გართობასა და დროსტარებაში

ვხარჯავ“.

თქვა ალ-ახნას იბნ შიჰაბმა:

„მთელი ჩემი ცხოვრება ფუქსავატი ხალხი მყავდა თანამგზავრად.

ისინი იყვნენ ჩემი მეგობრები, მათთან ვიყავი დაკავშირებული.

მაგრამ მე უკვე დავუბრუნე სესხი სიჭაბუკეს

და ამჟამად ჩემი ქონების მცველი ვარ მხოლოდ“.

იბნ აზინ ას-საკაფიმ თქვა:

„შევუსრულე ცოლს ყველა სურვილი და შავ მუშად გადამაქცია, მონის მონად. როგორც კი ფინიკს გავყიდი და მივალ მასთან, მეხვევა და მეუბნება: „შენ გენაცვალე“. ვინც სიმდიდრე მოიპოვა, მოუაროს მას და იშრომოს ძალ-ღონის დაუზოგავად“.

მანვე თქვა: „ვინც ქონებას არ აგროვებს, ვინც არ ინახავს ქონების ნაწილს მოუსავლიანი დღისათვის, ხალხისთვის ძალღივით საძულველი გახდება“.

აბუ მუაფამ თქვა:

„დაუდევრობამ სიზარმაცეზე გაათხოვა ქალიშვილი.

ქორწინების დროს მზითვად მაგარი საწოლი გაატანა

და უთხრა: „დანეკი, სიღარიბეა ერთადერთი,

რისი შექმნაც თქვენ შეგიძლიათ“.

ოსმან იბნ აბუ ალ-ასამ თქვა:

„ერთი საათი ამქვეყნიური ცხოვრებისათვის გამოყავი, ერთი საათი – იმქვეყნიური ცხოვრებისათვის“.

ალაჰის მოციქულმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება,

თქვა: „ალაჰმა ამიკრძალა ჭორი, მათხოვრობა და ქონების გაფლანგვა“.

მანვე თქვა: „მონყალების გაღება კარგია მაშინ, თუ ის ქონებას ზარალს არ აყენებს.

წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება,

თქვა: „უანდერძე ერთი მესამედი და ერთი მესამედიც ბევრია“.

ამით მას სურდა ეთქვა, უმჯობესია, შვილები მდიდრებად დატოვო, ხელგაშვერილებმა რომ არ ითხოვონ მონყალებაო.

იბნ აბასს კი უთქვამს: „კარგი იქნებოდა, ხალხს ცოტა შეემცირებინა ის ერთი მესამედი, რომელზედაც წინასწარმეტყველი მიუთითებს.

„ერთი მესამედი და ერთი მესამედიც ბევრიაო“.

წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება,

თქვა: „ადამიანს ცოდვად ესეც ეყოფა, თუ ის დაღუპა, ვისაც კვებავს“.

– ალბათ, სულგრძელობაში ჩამომართმევთ, სხვა რომ გავამდიდრო და თვითონ გავღატაკდე,

ჩემი ოჯახი მივაგდო და სხვისას ყურადღება არ მოვაკლო.

ამაზე უთქვამს იბნ ჰარმას: „ვითარცა სირაქლემა, ველზე თავის კვერცხებს რომ ტოვებს და ფრთებს აფარებს სხვისას“.

მეორემ თქვა: „ის, ვინც ბედის ანაბარა ტოვებს თავის მახლობელს და უცხოს მფარველობს, ბოროტებას სჩადის“.

თქვა ალაჰმა, მაღალმა და კურთხეულმა: „ნურც მფლანგველი იქნები. მფლანგველები სატანის ძმები არიან“¹.

მანვე თქვა: „აგრეთვე გკითხონ, თუ რა გაიღონ ხელგაშლით. გაიღეთ, რაც გემეტებოდესთ“¹.

¹ და მიეც ახლობელს თავისი კუთვნილი, საპყარს და მოგზაურს, და ნუ დაჰფანტავ განუსჯელად. ჭეშმარიტად, მფანტველები შაითანთ მოძმენი არიან; შაითანი კი თავისი უფლის მიმართ ურწმუნოა. ყურანი, სურა XVII, აია 28, 29, გვ. 219.

მან ნება დაგროთოთ, ხარჯოთ მონაგები და არა – შრომით მოპოვებული, გაიღოთ ზედმეტი და არა – საარსებო. ქაბ იბნ მა-ლექს თავისი ქონება მონყალეზად სურდა გაელო, მაგრამ წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, უთხრა: „შეინახე შენი ქონება!“ წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, ნება არ მისცა, ქონება მონყალეზად გაეცა და შენ გინდა, რომ ის თავისი ბედოვლათობით გაფლანგოს და გაანიავოს? ღაინაბ იბნ სალამამ მთელი სიმდიდრე სხვებს დაურიგა. ომარმა აიძულა, უკანვე დაებრუნებინა და უთხრა: „რომ მომკვდარიყავი, შენს საფლავს ქვებით ამოვქოლავდი აბუ რილალის² საფლავის მსგავსად“. თქვა ალაჰმა, ძლიერმა და დიდებულმა: „შეძლებულმა კაცმა თავისი შეძლებისამებრ მისცეს, იმ კაცმა, რომელსაც წმინდა საჭიროება აქვს, მისცეს იმის საზომით, რაც ღვთისგან მიუღია“³. წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, თქვა: „იკმარე საჭმელი, რითაც სახლამდე მიალწევ“. თქვა ალაჰმა კურთხეულმა: „რომელნიც უხვობის დროს არც მფლანგავ, არც პირშავ არიან, არამედ მისთანა, რომ მათ საშუალებას ემხრობიან“⁴. წინასწარმეტყველმა, ალაჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება, თქვა: „ქარავანს ჩამორჩენილი ვერც დიდ მანძილს გადის და არც აქლემის ზურგს ზოგავს“. თქვა ალაჰმა, დიდ არს ხსენება მისი: „კისერზე ხელს

ნუ მიიდებ და ნურც სრულიად გაშლი, შიშით, რათა არ დაგძრახონ, ან ღარიბ არ გახდე“⁵. ამიტომ ამბობენ: „ყველაზე კარგია ის ქონება, რომელმაც სარგებელი მოგვცა“, „საქმეთა შორის საუკეთესო – ზომიერებაა“, „ნუ ივლი ჭენებით“, „ორ ბოროტებას შორის ნაკლები ბოროტება უკეთესია“, „სწორედ ამ ორ საგანს შორისაა სამიზნე, რომელსაც მსროლელი უმიზნებს“. ამბობენ: მომჭირნე და გონიერი ნურც ერთს დააკლებ და ნურც მეორეს გადააჭარბებ“. „აირჩიე: სიმსუქნე ან სიგამხდრე“. ასევე ამბობენ: „ნუ იქნები ტკბილი – არ გადაგყლაპონ, ნურც მწარე – არ გადმოგაფურთხონ“. ანდაზაში ნათქვამია: „წყურვილის მოკვლა სასმისის დაცლას არ ნიშნავს“. ამბობენ: „ო, შენ, რომელიც ჰკრავ, იფიქრე გახსნაზე“. „ცოტ-ცოტა მოსვი – წყურვილს მოიკლავ“, „ცოტა და მუდმივი უმჯობესია, ვიდრე – ბევრი და წარმავალი“. აბუ ად-დარდამ თქვა: „ჩემს გონებას ზოგჯერ ტყუილით ვასვენებ, რადგან არ მსურს მისი გადაღლა სიმართლით“. თქვა პოეტმა: „მე ტკბილი ვარ. თუ გავმწარდი, ჯიუტი ვხდები, მაგრამ – არა ავზნიანი“.

ამბობენ: „სწრაფი საყვედური სამართლიანობა როდია“, „ის, ვინც გკიცხავს, ხშირად თვითონვეა გასაკიცხი“. ალ-აჰნაფმა თქვა: „ვინც გაამტყუნეს და გაკიცხეს, უდანაშაულოა“. მანვე თქვა: „მათხოვრისთვის ხელის გამართვა მისი წაქეზებაა, აბეზარის დახმარება – მის თანამოზიარედ

¹ გეკითხებიან შენ ღვინისა და მაისირის (აზარტული თამაში) თაობაზე. უთხარი: ამ ორში არის დიდი ცოდვა და (მცირედი) სარგებელიც ხალხისათვის; მაგრამ მათი ცოდვა მეტია მათ სარგებელზე. გეკითხებიან, რა გასცენ (მონყალეზად). უთხარი: ყველაზე უკეთესი, რაც კი გაბადიათ. ამგვარად, გიჩვენებთ ალაჰი ცხადად თავის სასწაულებს, რათა ეგების დაფიქრდეთ. ყურანი, სურა II, აია 216-217, გვ. 118.

² აბუ რილალი – მითოლოგიური პიროვნება. გადმოცემით, ცხოვრობდა ისლამამდელ არაბეთში. ერთ-ერთი ვერსიით, იგი ტაიფას მმართველი და საკიფიტების წინაპარი იყო.

³ რათა დახარჯოს შეძლებულმა თავისი შეძლებისდა მიხედვით, ხოლო ვისაც სარჩო დასაზღვრული აქვს, დაე, არჩინოს იმისაგან, რაც მისთვის ალაჰს უბოძებია. არ დააკისრებს ალაჰი არცერთ სულს რაიმეს იმის გარდა, რაც მას თვით უბოძა. და ქმნის ალაჰი შემდგომად სიძნელისა სიიოლეს. ყურანი, სურა LXV, აია 7, გვ. 343.

⁴ ისინი, რომლებიც თუკი ხარჯავენ, არც ფლანგავენ და არც ძუნწობენ და იქნებიან ამათ შორის მყარად. ყურანი, სურა XXV, აია 67, გვ. 254.

⁵ და ნუ შემოიჭდობ ხელს მტკიცედ კისერზე და ნუ გაშლი მას მთლიანად, რათა არ დარჩე განკიცხული, შეგინებული. ყურანი, სურა XVII, აია 31, გვ. 219.

გახდომა“. თქვა წინასწარმეტყველმა, ალა-ჰიმც აკურთხებს მას და მიესალმება: „სამ შემთხვევაშია თხოვნა გამართლებული: უკიდურესი გაჭირვების, მძიმე დანაკლისის და დიდი გადასახადის დროს“.

პოეტმა თქვა: „თავისუფალ ადამიანს საყვედური ეყოფა, მონას ჯოხი სჭირდება, აბუზარ მათხოვარს – მხოლოდ უარი“.

ამბობენ: „როცა დაჟინებით ითხოვენ, უარსაც გადაჭრით ეუბნებიან“. „ფრთხილად იყავი, მატყუარას არაფერი მისცე და უპირო ადამიანს არაფერი ათხოვო, რადგან მოტყუებული არც დიდებას და არც ჯილდოს არ იმსახურებს“, „ნუ იქნები ის გარეული ვირი, რომელიც უფრო ახლოა ისართან“. ამბობენ და მიგითითებენ: „თუ შენს ქონებას სხვას დაურიგებ, შენი სუსტი მხარე უფრო ნათელი გახდება შენი მტრებისთვის, ვიდრე მათი – შენთვის“. ამბობენ: „გაიქეცი უკან დახვევისას, თუნდაც – მხოლოდ ქარქაშით ხელში“.

აბუ-ლ ასვადმა თქვა: „დამცირების ატანა ძლიერებას არ ნიშნავს, სხვისი ბრალდების თავზე აღება დიდსულოვნება არ არის“. ვინც ქონებას დაკარგავს – გაღარიბდება, ვინც გაღარიბდება, მათხოვრობას დაიწყებს, მათხოვრობა კი სიმდაბლეა. თუ გულუხვობა კეთილშობილების ძმია, მაშინ სიამაყე ყველაზე დიდი კეთილშობილებაა. ერთ ძველს უთქვამს: „ო, უფალო, ნუ შემასმევ ცუდ წყალს, თორემ ცუდი ადამიანი გავხდები“.

პოეტმა თქვა: „ნაბიჯით მიჰყევ საუკუნეს, თუ იგი მიდის; ირბინე, თუ იგი მირბის“.

სწორად უთქვამთ: „ვისაც უჭირს, ბევრს გპატიებს, ვინც თავისას გაინაღდება, დამყოლი ხდება“. რისიმუსს ჰკითხეს: „გიჭამია ოდესმე ბაზარში?“ მან უპასუხა: „თუ რისიმუსს მოშივდა ბაზარში, იგი შეჭამს ბაზარში“. ამბობენ: „ახალ საძოვრებს ის ეძებს, ვისთანაც გვალვაა“, „ვისაც შია, ხარბია“. იმასაც იტყვიან: „უფრთხილდით, არ გაგეცცეთ ბედნიერება, იგი ყვავილის მსგავსია“, „ყველა ლტოლვილს ვერ დააბრუნებ და ყველა გაქცეულს ვერ შეაჩერებ“.

ალი იბნ აბუ ტალიბმა თქვა: „თუ რამე ნავიდა, აღარ დაბრუნდება“.

ამბობენ: „მოჩქარეს მოუგვიანდეს“.

დასცინიან იმას, ვინც თქვა: „ერთხელ დამანაყრა და მერე მომკლაო“.

ასე უთქვამთ: „ნუ დაემსგავსები კაცს, რომელზედაც გრძნობა იმარჯვებს და საქოჭმანო საქმეს აკეთებინებს. მიბაძე იმას, ვინც თვითონ იმარჯვებს გრძნობაზე და თავისი სურვილისამებრ წარმართავს“. „დაუკვირდი, როგორ და რაში დახარჯავ დირჰამს“.

ამბობენ: „უბედურებაზე საშინელია ის სიმწარე, რაც მას მოჰყვება“.

პოეტმა თქვა: „მძიმეა თავს დატეხილი უბედურება, მაგრამ კიდევ უფრო მძიმეა უნუგემობა“.

სჯობს, მოულოდნელმა უბედურებამ გაგაღარიბოს, ვიდრე – საკუთარმა დაუდევრობამ. მუდმივი მწუხარება, დაუსრულებელი საყვედურების მოსმენა, საკუთარი დანაშაულის აღიარება და მეგობრებთან შერცხვენა ელის იმას, ვინც თავისი ბედოვლათობით გაღარიბდება.

ომარ იბნ ხატაბმა გაიხსენა ყურეშიტთა თავშეუკავებელი ხარჯები, უაზრო ხელგამლილობა და თქვა: „მათი უგუნურება უფრო მანუხებს, ვიდრე გარდუვალი სილატაკე“. ეს ნიშნავდა: ღარიბის გამდიდრება უფრო ადვილია, ვიდრე უგუნურის მოჭკვიანებაო. ნუ იქნები ხაფთააზე ბედუკუდმართი შენი თავისთვის, ბასუსაზე შავბედითი ოჯახისთვის და მანშიმის სუნამოზე მუხთალი ხალხისთვის. ის, ვინც ვნებებს დაემორჩილება და ჟინს აჰყვება, თავის უბედურებას სხვას ნუ დააბრალებს. ბედნიერი იქნება მაშინ, როცა გადანახული ქონების გამოყენებას და საკუთარ თავზე ზრუნვას შეძლებს.

ერთ-ერთმა პოეტმა თქვა:

„ყველა ერიდება აკრძალულს.

ღვინის მსმელისთვის აკრძალული არაფერია.

შენ მისი ძმა ხარ, თუკი თასი ბრუნავს თქვენ შორის,

თუ არადა, ყველა ძუნწი და გაუტანელია“.

ასეთია ჩემი აზრი. ვიცი, რასაც ვამბობ. კარგად ვიცნობ მინიერ ხალხს. ასე ფიქრობენ ღვინის მსმელებზე. ახლა ყველა ერთმანეთს დაემსგავსა. აღ-ადბატი იბნ კურა-

ის სხვადასხვა ტომთან მოუხდა სტუმრობა. ადრე ბევრი უსიამოვნება მიაყენა მას ბანუ ასადის ტომმა და როდესაც სხვებმაც არ მიიღეს დიდი პატივით, თქვა – ყველგან ყოფილა თითო ბანუ ასადიო.

ისმინე ჩემი სიტყვები, ყურს ნუ უგდებ აბუ ასას. დაუჯერე იმას, ვისაც უთქვამს: „ნულარ დაეძებ იმის კვალს, რაც გაქრა“. „კოკა პირველი წვიმის წყლით აავსე“, „მოეშვი იმას, რაშიც ექვი გეპარება, მისდევ იმას, რაც ექვს არ იწვევს“. შენი ძმა ის არის, ვინც მართალს გეუბნება, გონების თვალთ გიდგება და არა – ჟინის. შენი ძმა ის არის, ვინც სასარგებლო რჩევას მოგცემს, ვინც არ დაერიდება გაკიცხვას შენი ხვალინდელი დღის საკეთილდღეოდ.

ერთმა პოეტმა თქვა: „შენი ნამდვილი ძმა ის არის, ვინც არ გატყუებს, ვინც საკუთარ თავს აენებს და შენ თანაგიდგება“.

აბიდ იბნ ალ-აბრასმა თქვა: „ნუ ენდობი იმას, ვინც გაჭირვებისას გვერდში არ გიდგას“.

ვიდრე სულის კარნახით ცხოვრობ და შენს საქციელს აკონტროლებს გონება, კეთილდღეობა არ მოგაკლდება, სვებედნიერი იქნები, ვიდრე ძმა, ჭკუის დამრიგებელი ან გულშემატკივარი მეგობარი გეყოლება. ღვთისმოსიში ცოლი ოჯახის იმედია. ბედნიერია ის, ვინც სხვების მაგალითზე ჭკუას სწავლობს. თუ შენ არცერთ მათგანს არ ეკუთვნი, დიდი განსაცდელი მოგელის, ის ღრმა კვალს ტოვებს შენს ცხოვრებაში და ბევრჯერ გაიხსენებ. ამაზეა ნათქვამი: „კარგია ის ქონება, რომელმაც სარგებელი მოგცა“. „ფუჭად არ დახარჯულა მხოლოდ ის, რამაც ჭკუა გასწავლა“.

სიმდიდრე ყველასათვის სასურველია. მას ეძებენ ზღვის ფსკერზე, მთათა მწვერვალებზე და უღრან ტყეებში, ველზე და გორაკებს შორის. ეძებენ ერთნაირად, როგორც მინის წიაღში, ისე – მის ზედაპირზე, დედამიწის ალოსავლეთით და დასავლეთით. ეძებენ ღირსეულად და უღირსად, რწმენით და ურწმუნოებით, სიმართლით და სიცრუით. ეძებენ მლიქვნელობით და ავყილობით. არ ერიდებიან არავითარ ცბიერებას, მიმართავენ ყოველგვარ თილისმას,

ეძებენ ალაჰის სახელით და ალაჰის სახელის გარეშე, მის მოსაპოვებლად იყენებენ უგუნურებას და გონიერებას. ყველგან აგებენ მახეებსა და ხაფანგებს. ვინც დადარაჯებულია და შენი დალუპვა სურს, ვერ მოისვენებს, ვიდრე მიზანს არ მიაღწევს. ის, ვისაც შენი შურს, ტკბილად ვერ დაიძინებს, სანამ სანადელს არ მიაღწევს. იცოდე, დანყნარდება შურისმაძიებელი, დანყნარდება მკვლელი – ხარბს არაფერი დაანყნარებს.

ამბობენ, დედამიწის ზურგზე არცერთი უკიდევანო უდაბნო, დიდი ქალაქი და გარეუბანი არ არსებობს, მედინელის, ბასრელის და ჰირელის მსგავსი ადამიანი რომ არ ცხოვრობდესო. ყველგან შეხვდები მდაბიოს სიძულვილს მდიდრის მიმართ. ქვეითის სიძულვილს ცხენოსნის მიმართ. ყველა წრის ხალხში შეგხვდება მომჩივანი და მოშურნე. თუ წინდახედულება და გონიერება არ გამოიჩინე, თუ არ დაიახლოვე მომჭირნეები, თუ ვერ განჭვრიტე სხვათა ბედ-იღბალი, პირველ რიგში კი – საკუთარი, და წინასწარ არ წარმოიდგინე ყველა შესაძლებელი შედეგი, გაგძარცვავენ, შენს ქონებას გაანიავენ, დაგაჭლექებენ, სანოლს მიგაჯაჭვავენ და არც გიმკურნალებენ. მეორე, როდესაც იგრძნობ, რომ შენი მარჯვენა მარცხენას მტრობს და სმენა – მხედველობას, რომ ყველაფერზე მეტად იმას უნდა ერიდო, ვისაც ახლობლად თვლიდი და შენი თავი უკანასკნელ ლატაკად გამოაცხადო, აღარაფერი გეშველება.

ასე უთქვამთ, რაგინდ სულელიც უნდა იყოს მდიდარი, მაინც მოიხმარსო ქონებას. ნუ იქნები იმ მდიდარზე უფრო სულელი! იმასაც ამბობენ, საქმიან ქალს მატყლი არ შემოეღვევაო. ნუ იქნები ასეთ ქალზე უყაირათო!

ერთმა ჩვენმა წინაპარმა ასე თქვა თავის ქონებაზე, ჟინს აყოლილ მის შვილებს რომ ჩაუვარდა ხელში: „მას მწყემსი არა ჰყავს, ჰყავს მხოლოდ მწველავები“.

თუ მომჭირნეობა გინდა, მუცელს ნუ აღორებ. შემოინახე უბედური დღისთვის. იცოდე, საქონელი დიდხანს ვერ გაძლებს, თუ ცოტა აჭამე და ბევრი წველე. გამოიჩინე წინდახედულება და გაუფრთხილდი შენს

სიმდიდრეს. ვინც იცავს ქონებას, ორ კეთილშობილურ საქმეს იცავს. ეს ორი კეთილშობილური საქმე სარწმუნოება და ღირსებაა. ნათქვამია, ისარს სასროლად ფრთას უკეთებენო. რქენის დროს ის იმარჯვებს, ვისაც უფრო დიდი რქები აქვსო. ალაჰის მოციქულმა, ალაჰიმაც აკურთხებს მას და მიესალმება, თქვა: „ადამიანები გაჭრილი ვაშლივით ჰგვანან ერთმანეთს“. ადამიანი უმეგობროდ ვერ იარსებებს. ნუ იმეგობრებ ისეთ კაცთან, რომელიც შენც იმასვე არ გისურვებს, რასაც თავისთვის ფიქრობს. შეისწავლე კარგად შენი მეგობრები. თუ ისინი ასეთები აღმოჩნდებიან, მოერიდე. თუ განსხვავდებიან, მაშინ შენი სურვილის შესაბამისად იმოქმედე. მე გასწავლი იმას, რასაც ყურანი, იმასვე გიქადაგებს, რასაც ალაჰის მოციქული და იმას გირჩევ, რასაც ურჩევდნენ ერთმანეთს ღვთის მოშიშნი. მუტარიფ იბნ შიხჰრმა თქვა: „ალაჰის იმედით დაქანებული ლოდის ქვეშ დაძინება იგივეა, რაც ალაჰის იმედით კლდიდან გადმოხტომა“. სად არის ის სიფრთხილე, რომლისკენაც ალაჰმა მოგვიწოდდა? რატომ არ არიდებთ თავს ხიფათს, რატომ არ ასრულებთ ალაჰის ნებას? ვისაც თავის კეთილდღეობა სურს და ამისთვის ზომებს არ იღებს, მისი სურვილი მხოლოდ სურვილად რჩება. ალაჰი ყველა სურვილს ასრულებს, თუ ისინი შეესაბამებიან იმას, რაც მან ბრძანა. იგი იმედს არავის უცრუებს, რადგან თვითონ არის პირველი იმედის მიმცემი. ომარი თავს უფრთხილდებოდა, შავი ჭირი არ შემეყაროსო, აბუ უბაიდამ ჰკითხა: „ბედისწერას გაურბიხარ?“ „დიახ, მაგრამ ისევ ბედისწერისკენ მივისწრაფვი“. „გგონია, რომ სიფრთხილე გიხსნის ბედისწერისგან?“ – უთხრა აბუ უბაიდამ. „სიფრთხილე საჭირო რომ არ იყოს, მაშინ ამ მცნებას არც მოიგონებდნენ“, – უპასუხა ომარმა. ერთმა კაცმა კამათის დროს წამოიძახა: – „საკმარისია ჩემთვის ალაჰი!“ ალაჰის მოციქულმა, ალაჰიმაც აკურთხებს მას და მიესალმება, უთხრა: „გააკეთე ყველაფერი ალაჰისათვის და როცა დაინახავ, რომ უკვე აღარაფერი შეგიძლია, თქვი: „საკმარისია ჩემთვის ალაჰი“.

პოეტს უთქვამს: „ვისაც ჩემსავით ამძიმებს ოჯახი და არაფერი გააჩნია, ყოველი ღონე იხმაროს, თავი არ დაზოგოს ქონების მოსაპოვებლად. ვინც გააკეთა შესაძლებელი, ჩათვალოს, რომ წარმატებას მიაღწია“.

მეორემ თქვა: „როგორ დავამუნათო სული ზოგიერთი შეცდომისათვის, თვით მოსამართლეს ხომ არა სჯის მუდამ სამართლიანად?“

ზუჰაირ ალ-ბაბიმ თქვა: „თუკი მექნება ალაჰის იმედი, მექნება იმის რწმენა, რომ დახარჯული ქონება ამინაზღაურდება, ქისაში ფული დამიბრუნდება“. მერე იკითხა, „მითხარით, რატომ ვაჭრობდა აბუ ბაქრი ან ომარი? რატომ ვაჭრობდნენ ოსმანი, აბუ ზუბაი და აბდ არ-რახმანი? რატომ ასწავლიდა ხალხს ომარი ალექსანდრიას? რატომ ურჩევდა მათ, როცა აქლემს ყიდულობთ, მსუქანი აირჩიეთო. თუ მერე რაიმე ნაკლი აღმოაჩნდა, მსუქან აქლემს უფრო ადვილად გაყიდითო“. ომარმა თქვა: „გაანაწილეთ ყველაფერი, რაც შეიძლება, დაილუპოს. ეცადეთ, ერთი რამდენიმედ აქციოთ“. კითხვაზე, რა გზით შეიძინე შენი ქონებაო, ოსმანმა ასე უპასუხა: „არასოდეს არავითარ შემოსავალზე უარი არ მითქვამს“. ხომ გაგიგონია, ნუ იყიდი ზადიან და ბებერ საქონელსო! ალი იბნ აბუ ტალიბმა თავის ძმისშვილს, აბდალაჰ იბნ ჯაფარს ქონების უაზროდ ხარჯვა და თავის სურვილის მიხედვით მოხმარება აუკრძალა. მან ეს მხოლოდ იმისთვის გააკეთა, რომ სახელი გაეთქვა და მადლობა დაემსახურებინა. თუ უთქვამს ოდესმე ვინმეს ტრაბახით, ამან და ამან მთელი ქონება ღვინოსა, აზარტულ თამაშებსა და გარყვნილობაში დახარჯაო. თქვენ ამას ხელგაშლილობას უწოდებთ და კეთილშობილებაში უთვლით ადამიანს. ვინც კეთილშობილს მეთვალყურეს უნიშნავს მხოლოდ კეთილშობილების გამო, ის, ალბათ, უწყინარსაც დაუნიშნავს მეთვალყურეს, მხოლოდ მისი უწყინარობის გამო. კიდევ რომელი იმამი მოგიყვანოთ მაგალითად აბუ ბაქრის შემდეგ, ან რომელი წინაპარი ალის შემდეგ? რა იმედი უნდა გექონდეს ჯამილ კიასის გაჭირვებისას? როგორ ამოგიდგება მხარში ის, ვისაც სხვისი საქ-

მლის განადგურება უყვარს. რას გარგებს მლიქვნელი ან გაუმაძღარი, რომლისთვისაც სულერთია, როგორ მოიპოვებს დირჰამს და რა საშუალებით მიიღებს დინარს; რომელიც არ ცდილობს, ხალხის მადლიერება დაიმსახუროს, ყურადღებას არ აქცევს, როგორ მოქმედებს სხვაზე მისი გაუმადლობა და ჭამის დროს არასოდეს არ კითხულობს, საიდან მოდის, ეს საჭმელსასმელი ვის ეკუთვნის?! რაოდენ უმნიშვნელოც უნდა იყოს შენი ქონება, იცოდე, ის შენი ოჯახის საყრდენია. თუ დიდი ქონების პატრონი ხარ, გადაინახე ნაწილი უბედური დღისთვის. მხოლოდ გზააბნეული ცხოვრობს ბედის იმედად. კეთილდღეობა თავბრუს მხოლოდ უგუნურს ახვევს. უფრთხილდი მოულოდნელ უბედურებას და ცბიერთა მზაკვრობას. „შენი კარაქი შენსაკვე პურს წაუსვი“. „შენი გამხდარი ამჯობინე სხვის მსუქანს“. ყოველი ღონე იხმარე

ქონების მოსაპოვებლად, იცოდე, მის წინ მახვილი და შეუვალი კარებია აღმართული.

ერთმა ქალმა უთხრა არაბს, თუ ცოლად შემირთავ, ერთი ორად გაიზრდება შენი სიმდიდრეო. არაბმა უპასუხა: „თუ მარტო შენი ქონების იმედზე ვიქნები, გავლარბდები, ხალხის თვალში პატივისცემას და ზეცაში ჯილდოს დავკარგავ. რად მინდა ისეთი სიმდიდრე, რომელიც სარგებლობას არ მომიტანს და რომელსაც თავის ნებაზე ვერ მოიხმარს ოჯახის თავი?“.

ალ-მალუტ ალ-კურაიმ¹ თქვა:

„ო, აბუ ჰანი! ნურაფერს სთხოვ ხალხს, ხელაპყრობილმა ალაჰის მფარველობა ეძებე მხოლოდ.

ალაჰი ყოვლისშემძლეა, ხალხი კი, მტვერიც რომ სთხოვო, მოიღუშება და უარს გეტყვის, როგორც კი სიტყვა „მომეცი“ მისწვდება ყურს“.

¹ ალ-მალუტ ალ-კურაი – მუსლიმური ეპოქის პოეტი.

ელიას ხური (დაიბ. 1948 წ.)

ნოველისტი, რომანისტი და ლიტერატურული კრიტიკოსი ელიას ხური თანამედროვე ლიბანელი მწერალია. დაიბადა ბეირუთში, მართლმადიდებლურ ოჯახში. მისი დაბადების წელს ემთხვევა პალესტინელ ლტოლვილთა დიდი ნაკადის ლიბანსა და იორდანიაში შესვლა. შესაბამისად, მისი ცხოვრება პალესტინური პრობლემითაა მოცული დაბადებიდანვე. უმაღლესი განათლება პარიზში მიიღო და 1960 წელს იქვე დაიცვა დისერტაცია მთიან ლიბანში მარონიტებისა და დრუზების სამოქალაქო ომამდე მისული კონფლიქტის თემაზე. შემდეგ ელიას ხური ლიბანში დაბრუნდა და ბეირუთში პალესტინის გათავისუფლების ორგანიზაციის კვლევით ცენტრში დაიწყო მუშაობა. მონაწილეობდა ლიბანის სამოქალაქო ომში, სადაც სერიოზულად დაშავდა და დროებით მხედველობაც კი დაკარგა.

ჟურნალისტური მოღვაწეობა ელიას ხურიმ 1972 წლიდან დაიწყო. ასევე, ასწავლიდა კოლუმბიის, ნიუ-იორკისა და ლიბანის უნივერსიტეტებში.

ლიტერატურულ ასპარეზზე 1975 წელს გამოვიდა. მისი რომანები და ნოველების კრებულები მრავალ ენაზეა თარგმნილი. 1981 წელს დაწერილი მცირე ფორმატის რომანი „ქალაქის კარიბჭეები“, რომლის ქართულ თარგმანსაც ვთავაზობთ „არმალანის“ მკითხველს, „ათას ერთი ღამის“ ცნობილი გადმოცემის – „სპილენძის ქალაქის“ თემის პოსტმოდერნისტული ლიტერატურული გადამუშავებაა, რომელიც ავტორმა მწერლური შთაგონებით კვლავ თავის ყველაზე მტკივნეულ თემას – ბეირუთის სამოქალაქო ომსა და მის გამოძახილს დაუკავშირა.

ქალაქის კარიბჭეები დასაწყისი

იყო ერთი კაცი. კაცი უცხო იყო, ყარიბი.

თავისი ამბავი მას არავისთვის ეამბნა; არ იცოდა, რომ მოსაყოლი ამბავი იყო. მას სჯეროდა, სწამდა, როგორც ყველას გვწამს. ის ისეთივე იყო, როგორიც ყველა, მაგრამ არავისთვის არაფერი უთქვამს, რადგან არ იცოდა, რომ მომხდარი ამბები შეიძლება ვინმესთვის ემცნო.

იყო კაცი და იყო უცხო, ყარიბი.

არ ახსოვდა, როგორ დაიწყო მისი ისტორია, რადგან მან ეს არ იცოდა. საკუთარი თავი ამბის შუაგულში აღმოაჩინა და არ უკითხავს, როგორ დაიწყო იგი. ამბის დასასრულით იყო გართული და, როცა დასასრული მოვიდა, აღმოაჩინა, რომ არც დასასრული იცოდა, რომ არც სხვებმა იცოდნენ დასასრული, რადგან დასასრული უცნობი იყო – დასასრული იყო დასასრული.

იყო კაცი და იყო უცხო, ყარიბი.

ის იქ ფეხით მიდიოდა და მიდიოდა, კითხვებს სვამდა და სვამდა. მე ვიყავი ის, ვინც იგი დაინახა. მე ის არც იქ მინახავს და არც – აქ, მე მას თვალი მოვკარი და მივეუახლოვდი. ის ფეხით მიდიოდა და მიდიოდა. გზები გადაჭიმულიყო მისი დაცემამდე მისული, ღონემიხდილი, დაძაბუნებული სხეულის გაყოლებაზე, ის კი შორს მიდიოდა. რამდენიმე გამოუსადეგარი სიტყვის გარდა არაფერი იცოდა, მაგრამ ისინი მისი სიტყვები იყო და რა უნდა ექნა კაცს ამ თავისი სიტყვებით, თანაც თუ ისინი გამოუსადეგარი იყო?! მას არ დაუსვამს კითხვა, რადგან ის მიდიოდა და მისი სიტყვებიც გვერდზე მიჰყვებოდნენ, ნელ-ნელა ირღვეოდნენ მის გვერდით, ისე ცვიოდნენ, როგორც ფოთლები ბებერი, დაუძღურებული ხის ტოტებიდან.

კაცი იყო და კაცივით მიდიოდა.

კაცივით მიაბიჯებდა თავისი სიკვდილისკენ. თავის სიკვდილს ხელის განვდენაზე ხედავდა, მაგრამ მიაბიჯებდა. მიდიოდა და კითხულობდა, მაგრამ არავინ ეპასუხებოდა. შემდეგ გაჩერდა და პასუხების გაცემა დაიწყო. პასუხები არ იცოდა, მაგრამ მანც პასუხობდა.

ითქვა, რომ ის დაინვა. ითქვა, რომ ის გალღვა, გაილია სამარხზე. ითქვა... თუმცა ქალაქი, რომელშიც ის მივიდა, ერთ-ერთ გაუჩინარებულ შორეულ ადგილას იყო. ითქვა, რომ ის ქალაქი დაიძირა წყაროებში. ითქვა, რომ ის ჩაინთქა ზღვაში. ითქვა, რომ ის გამოინვა ტყეში. ითქვა... თუმცა ქალაქი გაუჩინარდა და შეუძლებელი გახდა მისი მოძებნა. უკვე შეუძლებელი გახდა, ქალაქი ყოფილიყო. უკვე შეუძლებელი გახდა, კაცი არსებულებოდა.

კაცი იყო და კაცივით ვიდოდა.

კაცივით მიაბიჯებდა თავისი სიკვდილისკენ, მაგრამ მე შევნიშნე ის და შევეცადე, მივახლოვებოდი. შევეცადე მეთქვა – მე ის დავინახე შორ მანძილზე მყოფი, როგორც შორეული წერტილი – როგორც წერტილი, რომელიც გადადის კუთხეებში; როგორც კუთხე, რომელიც გადადის წრეებში; როგორც წრე, რომელიც ჩაიკარგება და ქრება შორეულ წერტილში.

სიშორეში ის იყო წერტილი, რომელიც ღღვებოდა, დნებოდა, მაგრამ არ ქრებოდა. ის იყო ხელებისკენ განვდილი ხელი, რომელიც არ იკარგებოდა. ის იყო კაცი; იყო უცხო, ყარიბი და თავისი სიკვდილისკენ მიდიოდა.

უცხო კაცი მიდიოდა და მიდიოდა.

მის გვერდით სხვა კაცი მიდიოდა.

იმის გვერდით კიდევ სხვა მიაბიჯებდა.

ყველანი შორეული ქალაქისკენ მიდიოდნენ. შორეულ ქალაქში ცეცხლი გაეჩაღებინათ. ცეცხლში იხოცებოდნენ; ცეცხლში შიშით ძრწოდნენ; ცეცხლში წერდნენ ამბავს, რომელიც იქ იწყებოდა, სადაც უნდა დამთავრებულიყო და, როცა დასრულდა, ისეთი იყო, თითქოს არც დაწყებულიყო.

მთხრობელი ყვება, რომ ნახა ის. მთხრობელი ამონმებს, რისი მონმეც შეიქნა

და მონმე კვდება ისევე, როგორც მსხვერპლნი იხოცებიან. მონმემ არაფერი იცის გალავნების, კარიბჭეებისა და წყაროების მეტი, რომლებშიც ხელები იხრუკებიან; ხელები კი განვდილია იქით, სადაც მფუფქავი, მწველი წყაროებია.

ვინც მონმე იყო, წერს თავისი თვალთ ნანახზე და მიაბიჯებს იმ კაცის გვერდით, რომელიც მიდიოდა, არ ტოვებს მას მარტო და იქნება მხოლოდ იქ, სადაც საკუთარ თავს იპოვის.

1. უცხო კაცი

იდგა კაცი დიდი ქალაქის ზღუდე-გალავნების წინ. არ იცოდა, როგორ შესულიყო. უკვე ჩამოელნია. მგზავრობა გრძელი იყო და მომქანცველი – უთვალავი დღე და ცივი, შიშველი და წვიმიანი ღამე... მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ის მაინც ჩამოსულიყო. ფურცლები, კალმები და დავთრები ეჭირა. ქალაქის გალავნებს შეჰყურებდა – კედლების მეტს ვერაფერს ხედავდა და არავითარი ხმა არ ესმოდა. ღამის ატირებულიყო. მარტოდმარტო იდგა. მიწაზე დადო აბგა, რომელიც იმ ნივთებით იყო საესე, ყოველგვარი აზრი რომ დაეკარგათ და ჩამოჯდა. ელოდა, რომ მოვიდოდა ვინმე. მოვიდოდნენ კაცები ან ქალები, მიესალმებოდნენ, კეთილი იყოს შენი მობრძანებაო, ეტყოდნენ და შესასვლელ გზას აჩვენებდნენ. ასე ოცნებობდა. ოცნებობდა, რომ, როცა იმ შორეულ ქალაქში ჩავიდოდა, მოვიდოდა ვინმე, ხელს ჩაჰკიდებდა და მარმარილოს ცხელ აბანოში შეიყვანდა, უმშვენიერესი სამოსით შემოსავდა. ოცნებობდა ღამაზე ქალებზე, ყვავილთა და სუნამოს სურნელებზე. ოცნებობდა დედებსა და სატრფოებზე...

მაგრამ იდგა მარტო, იჯდა მარტო და სევდასაც მარტოდმარტო მისცემოდა...

შემდეგ კაცმა გადაწყვიტა, გალავნის გარშემო გაევიღო. ნამოიკიდა თავისი აბგა თავის გამოფიტულ, ღონემიხდილ სხეულთან ერთად და გზას გაუყვა. გალავნები პიტალო და მაღალი იყო, მიწისა და ცემენტის

სუნი იდგა. ერთი ხეც არ დაუნახავს. არც ბალახი ან ყვავილები შეუნიშნავს. დიდხანს იარა და იარა, შემდეგ მაღალი კარიბჭე დაინახა. უზარმაზარი რკინის კარიბჭე იყო, გალავნის შუაგულში ისე ჩაეყენებინათ, თითქოს ქალაქის მცველი იყო. კარის წინ გაჩერდა და იყვირა. თქვა, რომ შორიდან იყო მოსული. თქვა, რომ შესვლა სურდა. პასუხი არ გაუგონია. საკუთარი ხმის ექოც კი არ დაჰბრუნებია. შემდეგ ახალგაზრდა ქალი გამოჩნდა – ყველა ყმანვილ ქალზე ლამაზი. გრძელი მენამული სამოსი ემოსა. თავზე თეთრი თავსაფარი ეხვია, სინათლის შარავანდედით რომ ელავდა. ქალი მასთან მივიდა, ხელი ჩაჰკიდა და რაღაცები უთხრა, რაც კაცმა კარგად ვერ დაიმახსოვრა, მაგრამ ახსოვდა, რომ წამლეკავი სიხარული იგრძნო. ეს გრძნობა მისი სხეულის ყველა ნაწილიდან ერთბაშად წამოვიდა და კაცი ისე შეაზანზარა, როგორც მოწეული, მწიფე ხის ტანი. შემდეგ ხიდან ნაყოფი მიწაზე ჩამოცვივდა და ბავშვებმა წამოკრიფეს. კაცი ისე ირხეოდა, როგორც ხის ტანი, მაგრამ ნაყოფი არ ცვიოდა და არც ბავშვები ცეკვავდნენ სიხარულით მის გარშემო. ხე არ იყო ხე.

ის, რის გახსენებასაც ცდილობდა კაცი იმ ლამაზი ქალის სიტყვებიდან, ახლა არეული და გაურკვეველი ჩანს, მაგრამ ახსოვს, ქალმა უთხრა, რომ მას კარს გაუღებდა და ის უნდა შესულიყო, მაგრამ თავად უარი თქვა კაცთან ერთად შესვლაზე. ჯერ შენ შეხვალ, შემდეგ, როცა ქალაქის შუაგულს მიაღწევ, ოქროს კარს იხილავ, დაუკაკუნებლად შეაბიჯებ და იქ მნახავო შენს მოლოდინში.

კაცი დაფიქრდა, შემდეგ შიში იგრძნო და უთხრა: „არა“.

წამოიკიდა თავისი აბგა და გაუყვა გზას. გალავანი მრგვალი იყო. კაცი გრძნობდა, რომ დედამიწას ბარბაცით უვლიდა გარს. მიდიოდა და მიდიოდა. მარტოობა და სიცარიელე იგრძნო. ინანა, რომ არ შევიდა. შემდეგ გზა გააგრძელა. უეცრად მაღალი კარიბჭე დაინახა, გალავნის შუაგულში აღმართული. კარზე დააკაკუნა. არავის გაუღია. შემდეგ ახალგაზრდა ქალი

ეჩვენა, იმ პირველზე უფრო ლამაზი. ხელი ჩაჰკიდა და ლამაზი სიტყვები უთხრა. უთხრა, რომ ქალაქის კარს გაუღებდა, მაგრამ თავად მასთან ერთად არ შევიდოდა. იქ, ქალაქის შუაგულში, იხილავო ვერცხლის კარს. კარში დაუკაკუნებლად შეხვალ და იქ მიპოვიო მე შენს მოლოდინში.

მაგრამ კაცმა, რომელსაც ეს ხანგრძლივი დღეები ქალაქის ძებნაში გაეტარებინა, შიში იგრძნო:

– როგორ შევიდე მარტო? არ შევალ! – და წავიდა.

გალავანი წრიული იყო. მიდიოდა კაცი და დღე და ღამე ერთმანეთს ენაცვლებოდა მის გამოფიტულ, დაუძლურებულ სხეულზე. მაგრამ კაცი მიდიოდა და იმ მაღალ გალავანს გარს უვლიდა. წყურვილი იგრძნო. გაახსენდა წყალი, რომელზეც ოცნებობდა. წყალს ფერი ჰქონდა – ის ასე ოცნებობდა. შედიოდა ქალაქში, ნახულობდა რძესავით თეთრ წყალს, მაგრამ მას წყლის გემო ჰქონდა – სვამდა და ვერ ძლებოდა. წყალი არ ილეოდა, ის კი ვერ ძლებოდა და სვამდა.

კაცი გალავნის გარშემო მიდიოდა და მიდიოდა. ნახა მესამე კარიბჭე, მეოთხე, მეხუთე, მეექვსე. ყოველი კარიბჭის წინ ქალი იდგა, მის წინამორბედზე უფრო ლამაზი. კაცს წამლეკავი სიხარულის გრძნობა იპყრობდა, მაგრამ შესვლაზე უარს ამბობდა, რადგან ეშინოდა.

კაცს უკვე სათვალავი არეოდა, იმდენ ხანს ევლო. მარტო მიდიოდა და ახლა მარტო როგორ შესულიყო?! ხომ შეიძლებოდა, ქალაქის მცხოვრებთ ის – ყარიბი, უცხო – ან ქურდი, ან შარავის ყაჩაღი ჰგონებოდათ?! არ შევიდოდა, თუ არ ლამაზი ქალის თანხლებით! არ შევიდოდა, თუ არ ემირივით ლამაზი!.. ასე ოცნებობდა და გადალახავდა მთებს, ეძინა ღია ცის ქვეშ, გაშლილ სივრცეში და ჩიტებს ეკითხებოდა იმ ქალაქის შესახებ... და როცა მიაღწია მის გალავნებს, ვერავინ ნახა, ვინც დასთანხმდებოდა მასთან ერთად შესვლას. ვერაფერი იპოვა, შეპირებებისა და სიტყვების გარდა.

თქვა, არ შევალ და წავიდა.

სიარულში რას არ გადაეყარა – შიმშილს, წყურვილს, გრძელი დღეების დაქან-

ცულობას... იგრძნო, რომ სწეულებებმა იწყო მის ძვლებში ნელ-ნელა შეპარვა; იგრძნო, რომ ძვლები ლამის დასცვივდა. გაახსენდა ხე და ის, თუ როგორ წარმოედგინა ყოველთვის, რომ კაცი სავსე ვარჯიანი ხე იყო. შიში იგრძნო და ლამის მინაზე დაეცა. როცა მეშვიდე კარიბჭე დაინახა, მიხვდა, უძღური იყო, გალავნის გარშემო სრბოლა გაეგრძელებინა. რკინის კარის წინ გაჩერდა და იყვირა. მოვიდა ყმანვილი ქალი, უთხრა სიტყვები, მსგავსი პირველი ყმანვილქალის სიტყვებისა, ელაპარაკა მოოქრულ კარზე, წყლებსა და სითბოზე. მოსთხოვა, შიგნით შესულიყო. ქალაქის შუაგულში იპოვიდა კარს, რომელშიც უნდა შეეხებინა, იქ კი თავად დახვდებოდა მის მოლოდინში.

კაცს დიდხანს აღარ უფიქრია, უთხრა, რომ თანახმა იყო, თუმცა ყმანვილ ქალს ისიც გაუმხილა, რომ, ცოტა არ იყოს, ეშინოდა. ახალგაზრდა ქალმა თმაზე ხელი ნაზად გადაუსვა და გაუღიმა. კაცმა იგრძნო, რომ მთელი დედამინა მის ხელთ იყო. იგრძნო, რომ გაუხედნავი ცხენით ძლიერი იყო და რომ ის მიაღწევდა ქალაქს; პირველი იქნებოდა, ვინც აღმოაჩენდა კარს, რომელიც უსაზღვროდ დიდ სასახლემდე მიიყვანდა.

ახალგაზრდა ქალმა ქალაქის კარი გაუღო ისე, რომ ხელთ გასაღები არ ჰქონია – კარს მიუახლოვდა, თავისი ლამაზი ხელი შეახო და კარი გაიღო. კაცი შევიდა და როცა დააპირა, უკან მოეხედა, რომ ქალისთვის მადლობა ეთქვა, ან მასთან შეხვედრის დრო და ადგილი დაედასტურებინა, კარი უკვე დაკეტილი დახვდა და მხოლოდ კარის მიჯახუნების ხმა დარჩენილიყო მის ყურებში.

კაცი შევიდა. ნახა თიხისა და ბეტონის სახლები. შეიყნოსა ხალხის სუნი და მას გაახსენდა ეს სუნი. ამ ხანგრძლივ მანძილზე ძლიერ მისჩვეოდა საკუთარ სხეულს, რის გამოც ხალხის სუნი გადავიწყებოდა. იგრძნო, ხალხის სუნი უფრო ლამაზი იყო, ვიდრე ყვავილებისა და ბალახეულის, მაგრამ არავის მიუქცევია მისთვის ყურადღება.

თქვა: „არა უშავს, ხვალ გაიგებენ!“ – და

იმ კაცივით გაიღიმა, ვინც საშიშ საიდუმლოს მალავს, რომელიც აუცილებლად უნდა გააცხადოს და წავიდა.

გაახსენდა, ახალგაზრდა ქალმა უთხრა, რომ პირდაპირ ევლო სწორ გზაზე, რომელიც ქალაქის მოედანზე მიიყვანდა, სადაც მოოქრულ კარს იპოვიდა.

იარა და იარა.

ქალაქის მოედანი ვერ იპოვა. ქუჩებს ქუჩებისკენ მიჰყავდა და შუკებისკენ; შუკები კი შუკებითვე ბოლოვდებოდა. შეეცადა, კითხვა დაესვა, მაგრამ მოულოდნელობამ გააოგნა – მის კითხვებს არავინ პასუხობდა.

ერთ კაცს ჰკითხა, რომელმაც დიდხანს უყურა მას და წავიდა.

ერთ ქალს მიმართა კითხვით, რომელიც არც გაჩერებულა, რომ მისი შეკითხვა მოესმინა.

უცხო კაცმა იგრძნო, რომ ის უცხო იყო თავის ქალაქში, მაგრამ გადანყვიტა, გაეგრძელებინა სვლა და კითხვები – ჩამოვსულვარო და უკან არ გავბრუნდები, სანამ იმ კარში არ შევალო, სანამ იმ ქალთან არ ვიძინებო, სანამ იმ წყალს არ დავლევო.

მიდიოდა და თან კითხულობდა. უკვე აღარ ელოდებოდა პასუხს. კითხვებს სიარულშივე სვამდა, აღარ უჩერდებოდა მათ. მათნაირი გახდა.

უცხო, ყარიბმა კაცმა იფიქრა, რომ ამ ქალაქის მკვიდრთა მსგავსი გახდა. შემდეგ დალილობა და ქანცის განყვეტა იგრძნო და ქვაზე ჩამოჯდა. უკვე უთვალავი ღამე იყო, რაც არ უძინია და ხანგრძლივი დღეების მანძილზე წყალი არ უსვამს.

იჯდა. არაფერს მისჩერებოდა და ვერაფერს ხედავდა, როცა მასთან ერთი მოხუცებული კაცი მივიდა, წინაპართა მსგავსი, და გვერდზე ჩამოუჯდა. უთხრა:

– ვიცი, რომ ქალაქის მოედანს ეძებ. ადექი და გამომყევი.

– კი მაგრამ... შენ ვინ ხარ?!

– მე... მე ის ვარ, ვინც უცხოთ ქალაქის მოედანს უჩვენებს. ეს ჩემი ხელობაა. ათასი წელია, რაც აქ ვმკვიდრობ. არ ვკვდები, რადგან ქალაქის მცხოვრებთაგან არავინ თანხმდება, ისწავლოს ჩემი ხელობა. შენ

ხომ არ გინდა, ისწავლო?! ჩემს სხეულს უკვე მინა მოენატრა, ჩემს ძვლებს ერთი სული აქვთ, დაისვენონ.

– არა! – იყვირა უცხო კაცმა, – მე ქალაქის მოედანზე წასვლა მინდა.

მშვილდით მოხრილი მოხუცი წინ წაუძღვა და უცხო კაცი მიჰყვა მას უკან. შემდეგ მოხუცი გაჩერდა და თქვა: – აქაა, – და წავიდა.

დიდი მოედანი იყო, თეთრი მოედანი, მინაც თეთრი ჰქონდა და ცაც, მაგრამ უცხო ვერც კარი იპოვა და ვერც ქალები ნახა.

მოედნის შუაგულისკენ წავიდა, სადაც თეთრი ქვები ელავდნენ. დაინახა ქვის კუბო, შიგ ჩასვენებული ქვის გვამით. გაიგონა მოთქმა-ტირილის ხმები.

მოიხედა და ვერავინ იპოვა. აბგა მიწაზე მოისროლა. აბგა დაიხა. კაცი დაჯდა, შემდეგ წამოდგა, მერე ისევ დაჯდა.

– კი მაგრამ... ქალები სად არიან?!

უცხო კაცმა გადაწყვიტა, დაეტოვებინა ქალაქი. ეს არ არისო ქალაქი. დატოვა დაგლეჯილი აბგა და წავიდა. მოედნის განაპირას შვიდი ქალი დაინახა, გრძელი თმებით, ჭუჭყიანი ფრჩხილებით, ნახევარწრედ ისხდნენ და ტიროდნენ.

კაცმა მათ კითხვები დააყარა.

ერთი ქალი მოუბრუნდა და უთხრა, რომ ისინი ქალაქის მეფეს ტიროდნენ, რომელიც მომკვდარიყო და რომელიც თავის კუბოში ესვენა. ჰკითხა ქალებს, თქვა და მერე გაახსენდა – ეს ის ქალი იყო, ქალაქის კარიბჭესთან რომ იდგა. მოჰკითხა მისი პირობა, შემდეგ მოსთხოვა, ქალაქის კარი ეჩვენებინა.

ქალთა მოთქმა ხმამალალი გახდა. პირველმა ქალმა მიუგო, რომ მას არ ახსოვდა, ქალაქს კარი თუ ჰქონდა. შემდეგ უთხრა, რომ გალავნის არსებობა არ ახსოვდა.

კაცმა დატოვა ქალები და წავიდა. გარბოდა. ქუჩებს ქუჩებისკენ მიჰყავდა და შუკები შუკებითვე ბოლოვდებოდა. ვერ იპოვა ვერც კარი და ვერც გალავანი.

როდესაც კაცი მოედანზე დაბრუნდა, იგრძნო, რომ მისი სახლი აქ იყო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა შორეთისკენ გაიხედა და ვერაფერი დაინახა. შორეულ მოთ-

ქმას აყურადებდა.

გაახსენდა, რომ თავის დაგლეჯილ აბგაში ფურცლები და კალმები ეწყო და წავიდა აბგის მოსაძებნად.

2. აბგის ძებნა

301330: მივწვები, მოვიკუნტები და დავიძინებ-მეთქი.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა: მივწვები, მოვიკუნტები და დავიძინებო. გაიხედა უცხო, ყარიბმა კაცმა – მოედანი თეთრი იყო, არაფერი იყო სითეთრის გარდა. უცხო, ყარიბმა კაცმა თეთრი შიში იგრძნო. შეეშინდა, რომ შეხვდებოდა მოხუცებულ კაცს, წინაპართა მსგავსს. შეშინდა, რადგან გაახსენდა, ახლა გაახსენდა, რომ მოხუცს თვალები არ ჰქონდა. კაცი თეთრი მოედნის შუაგულში იდგა და ეშინოდა. დალლას გრძნობდა, მაგრამ, როცა ხელი შუბლისკენ წაიღო ოფლის მოსანმენდად, აღმოაჩინა, რომ ოფლი სულ არ ჰქონდა, რომ შიში მოხუცებული კაცის შესახედაობიდან მოდიოდა. მას ახსოვდა ფართო შუბლი, თეთრი თმით სავსე, მუქი ყავისფერი ხაზების მიღმა სახე არ ჩანდა, მსუბუქი თმა სახეს გარს ევლებოდა და ნიავეით ფრიალებდა. შემდეგ არა, არ შეიძლებოდა, ალბათ... ან... უცხო, ყარიბმა კაცმა იგრძნო, ყვირილი სჭირდებოდა, მისი ხორხიდან რომ ამოვიდოდა. შემდეგ გადაწყვიტა, მიწოლილიყო. შემდეგ, – როგორ არ ექნებოდაო კაცს თვალები, როგორც ყველა კაცს. როგორ არ ექნებოდაო... არ იცოდა. ან როგორ გამიძღვაო უსასრულო ქუჩებში, როგორ მიმიყვანაო თეთრ მოედანზე და როგორ შევიყვანო თეთრი სურნელი.

უცხო, ყარიბმა კაცმა იგრძნო, როგორ დაგრძელდა ჰაერში მისი სხეული. ხელებზე დაიხედა და ნახა, გასწვლვოდა. მოედანმა დაპატარავება და დავინროება იწყო მის თვალწინ. კაცმა ხელი გაიწვდინა და თვალები მოიფშვინტა. თითების შეხებაზე ქუთუთოებიდან გამოცემული უცნაური ხმა გაიგონა. იგრძნო, ძლიერი თვლემა ერეოდა. ძილი მოვიდოდა და დაამშვიდებდა მის

სხეულს. იგრძნო, მას შეეძლო, დაუსრულებელ თეთრ მოედანზე გაშლილიყო.

კაცი დაეშვა. ფეხები ერეოდა და ბორძიკობდა თვლემის შარიშურზე. ქვემოთ ეშვებოდა და ძირი ღრმა იყო. კიდევ მეტად დაეშვა და გაინელა. თეთრი ფერი გაქრა და წყვდიადმა მოიცვა. უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა: მივწვები, მოვიკუნტები და დავიძინებო. ზედაპირზე დაფენილი სითეთრე კვერცხივით გახდა და კვერცხს მჭიდროდ შემოეხვია. მსუბუქი წყვდიადი მტვერმა გაარღვია. კაცი შეეცადა, თვალები მოეხუჭა, მაგრამ მტვერი მოსულ შუქზე ცეკვავდა და თვალს სჭრიდა. მტვერი მტვერს ჰგავდა.

კაცმა შეხედა და თვალები დახუჭა – შეეცადა, თვალები დაეხუჭა. ადგა – შეეცადა, რომ ამდგარიყო. მიწვა – შეეცადა, რომ მიწოლილიყო. რალაცები თქვა, რაც კარგად აღარ ახსოვდა. იუნყებოდა ამბებს თვალეზე, რომლებიც არ იხუჭებიან და ქალაქზე, რომლის შვიდ კარიბჭესაც მიადგა და რომლის მოედანიც ვერ იპოვა. როცა მოედანი იპოვა, კარიბჭეები დაკარგა. მოედანზე რომ დაბრუნდა, აბგა დაკარგა. როცა აბგა იპოვა, ქალი დაკარგა და, როცა ქალი ნახა, ქალმა დაილაპარაკა, შემდეგ საკუთარი თავი თეთრი მოედნის შუაგულში მარტომარტო მდგარი აღმოაჩინა, მოედნის შუაგულში კი თეთრი ქვის კუბო იდგა. კაცი მოედანზე გაბრუნდა და თავისი დაკარგული აბგის ძებნა დაიწყო.

როგორ ვიპოვი აბგას? – კაცმა თქვა, რომ ამ ქალაქის მხარეები არ იცოდა. სინათლე მოედნის შუაგულიდან ვრცელდებოდა. როგორ გავარჩიო მხარეები?! აბგა თან მქონდაო, როცა მოხუცებული კაცის გვერდით ვიდექი, მაგრამ სად იდგა ხანშიშესული კაცი და სად ვიდექიო მე?! – კაცმა გადანყვიტა, ქვის კუბოსათვის გარს შემოევლო. თქვა, ნიშანს დავადებო მოედნის მიწას და შემოვუვლიო, როცა ნიშანს მივალწევ, ჩემს თავდაპირველ ადგილას ვიქნებიო დაბრუნებული. კაცი მუხლებზე დაეშვა, თითი სილაში წარგო და წრე დახაზა. მის უკან კიდევ მეორე წრე დახაზა, მესამე წრე... შვიდი წრე დახაზა, მერე წინ გაიხედა და გაუდგა გზას. ფეხები ქვიშაში ეფლობო-

და, თეთრი ქვიშა მალლა ამოდიოდა და ხმას არ გამოსცემდა. კაცმა შორეთს გახედა და შორეთი შორს იყო. კუბოც ჯერ ისევ შორს იყო წრის შუაგულში, რომელიც ფართოდებოდა და ფართოდებოდა. უცხო, ყარიბი კაცი მიდიოდა და მიდიოდა, იყურებოდა და ვერ ხედავდა. ის მაინც მიდიოდა და უეცრად, შორეთში, სითეთრის შუაგულში მოელვარე შავი ნერტილები დაინახა. ვერ შეძლო, გაერჩია, ფრინველები ხომ არ იყვნენ, რალაცას რომ ეძებდნენ ქვიშაში. მათთან მისაახლოებლად გაემართა, მაგრამ საათობით სიარულის შემდეგ იგრძნო, რომ შორდებოდა. კაცმა იფიქრა, რომ ისინი ჩიტები არ იყვნენ. როგორ არ იფრენდნენ ჩიტები ამ ქალაქში! გაახსენდა, რომ მას წაეკითხა ამბები მოლაპარაკე ჩიტებზე, ჩიტებზე, რომლებიც არ ფრენდნენ. გადანყვიტა, ევლო შავი ნერტილების მიმართულებით, მაგრამ შიში იგრძნო, რომ დაიკარგებოდა. თქვა, რა ვიციო, რომ დავბრუნდები იქ, სადაც ვარო. ნაიხარა მიწაზე და თითით წრიულად დახაზა შვიდი წრე ქვიშაზე. თქვა, როცა ნერტილებს ვნახავ, დავბრუნდებიო ჩემს ადგილას და ხელახლა წავალო კუბოს გარშემო შემოსავლელად. გაუდგა გზას კაცი შავი ნერტილების მიმართულებით. უთვალავი დღე იარა. მტვერის შუქი მოდიოდა მისთვის თვალის მოსაჭრელად, შემდეგ ქრებოდა. კაცს თვლემა არ ერეოდა, გრძნობდა რალაც წყურვილს, გრძნობდა, რომ უკვე აღარ ახსოვდა, წყალი როგორი იყო. თქვა, რომ წყალი გადაგდებულ სხეულს ჰგავდა, მაგრამ მეტის გამოხატვა არ შეეძლო. თქვა, წყურვილის ატანა შემძლიაო მანამ, სანამ არ მივალწევ და ვნახავო ამ წყალს. მიდიოდა კაცი და გზები არ იყო მოედანზე. მიდიოდა კაცი და გზებს არ მიჰყვებოდა. მტვერი გაბნეულიყო, ან რალაც თეთრი, რაც მტვერს ჰგავდა – რალაც ფქვილივით წმინდა, რომლის ნამცეცები დიდი მოედნის მიწიდან გამომავალ შუქზე ელავდა.

საათებისა თუ დღეების შემდეგ კაცმა მიაღწია. ხედავდა, ნერტილებმა როგორ იწყო გაზრდა. თქვა, მოვალწიეო და წავიდა. ნერტილები დაპატარავდა, მაგრამ ის აგ-

რძელებდა სვლას და წერტილებიც ხელახლა დიდდებოდა და, როდესაც მათ გადიდებდა იწყეს, კაცმა მოულოდნელი დაღლა იწყო. თქვა, წამოვწვებიო, მაგრამ სვლას აგრძელებდა და, როდესაც მიაღწია, დაინახა შავი წერტილები შვიდ წერტილად გარდაქმნილიყო და თითო წერტილი ქალი იყო, ან ის, რაც ქალს ჰგავდა. კაცი ახლოს მივიდა და დაინახა შავებში ჩაცმული შვიდი ქალი ერთიმეორის მიყოლებით მიდიოდა. სცადა, კითხვა დაესვა. თქვა, მათ აუცილებლად ეცოდინებათო რამე აბგაზე. მიუახლოვდა და პირი გაალო, დაილაპარაკა, მაგრამ პირიდან ხმა არ ამოსვლია. კიდევ ერთხელ სცადა. ხელები ყურებზე დაიფარა, პირი გაალო და დაილაპარაკა, მაგრამ სიტყვა არ ამოსვლია. ქალები მოედნის გარშემო მიაბიჯებდნენ. კაცი მათ უკან მიჰყვა, შეეცადა, დაწინაურებულიყო. თქვა, დავეწვიო ბოლო ქალს, შევეხებო, ეგებ მოვახედო ჩემკენ, ან ეგებ, ვერც... მაგრამ წავიდოდა კაცი წინ და ქალებიც დაწინაურდებოდნენ. აჩქარდა, მაგრამ ვერ შეძლო. გრძობდა, მაგრამ არ იცოდა. ამბობდა, მაგრამ ხმა არ ამოსდიოდა. კაცმა იგრძნო, უნდოდა თვალებს შემუდარებოდა. ქალები გაჩერდნენ. კაცი უფრო ახლოს მივიდა, პირი დაალო და დაიყვირა. გაიგონა ხმა, რომელიც ძველი, ჟანგიანი კარის ჭრიალს წააგავდა. ხმას აუწინა და ხმა კვნესაში გადაიზარდა. შეეცადა ეკითხა და მოულოდნელად გაიგონა – თითქოს მთელი მოედანი ერთ დიდ ყურად იქცა. ქალების მოგუდული კვნესა ნელ-ნელა ხმამალალი გახდა. კაცმა დაილაპარაკა და პირიდან ისეთი კვნესა აღმოხდა, თითქოს მისი პირი ჭად ქცეულიყო. შემდეგ ქალი დაჯდა და მისი შავი სამოსი ქვიშაზე გაიშალა. კაცი გვერდზე ჩამოუჯდა, დააკვირდა და ნახა, ქალი სადღაც იყურებოდა. თავადაც გაიხედა და დაინახა, ექვსი ქალი მიაბიჯებდა. კაცმა ქალს ანიშნა, დაილაპარაკა. მისმა ხმამ დაბრუნება იწყო. ქალს თავისი აბგის შესახებ ჰკითხა. ქალმა დაილაპარაკა, შავი საბურველი სახიდან აიწია და კაცმა სითეთრე დაინახა. თვალის სითეთრე წაგრძელებული სახის ფორმისა იყო. პირი თითქოს სახეზე ჰქონდა მიხატული. ორი წერტილი

თვალის ადგილას და სითეთრე. კაცმა საუბარი გაიგონა. ეს არ იყო ქალის პირიდან ამოსული სიტყვები, არამედ მისი შიგანიდან. ქალმა თქვა, რომ ის დიდხანს იცდიდა.

– მე შენ გელოდი, მაგრამ შენ არ მოხვედი.

– მე კი მოვედი, მაგრამ არავინ დამხვდა.

ქალმა სამოსის კიდით ანიშნა და თქვა, რომ დიდხანს უცდიდა მას სასახლეში, სადაც თეთრი აბანო და ორთქლია. „მე შენ კარს უკან გელოდი, მაგრამ შენ კარს რომ მოადექი, გაჩერდი, აღარ დაგიკაკუნებია, არ გიცდია შემოსვლა“...

– იქ კარი არ ყოფილა, – თქვა კაცმა.

– ვილაც კაცის გვერდით იყავი, რომელსაც არ ვიცნობ. თქვენ საუბრობდით. შევეცადე, მენიშნებინა, მაგრამ შენ არ მომხედე.

კაცმა იგრძნო, რომ სამყარო მცირე ნაწილაკებად იშლებოდა, რომლებიც მოედანზე მოფენილი ქვიშის მარცვლებში ეფლობოდა. ქალს გალავნისა და კარიბჭეების შესახებ ჰკითხა. კვნესა მოესმა. გაიხედა და დაინახა, შავი წერტილების პროცესია მოსდგომოდა. მეორე ქალი პირველს გვერდზე ჩამოუჯდა და პროცესიაც დაიძრა. კაცმა ქალს აბგის შესახებ ჰკითხა. ქალმა საბურველი სახიდან აიწია და კაცმა სითეთრე დაინახა. თეთრი თვალი დაგრძელებულიყო და სახედ ქცეულიყო. სახის ზემოთ ორი შავი წერტილი. თითქოს წვრილი კალმით მიხატული შავი პირი. კაცმა მოისმინა პასუხები. ქალმა თქვა, რომ კარი მოოქრული იყო და ჰკითხა კაცს, თუ რატომ არ შემოვიდა. უცხო, ყარიბმა კაცმა იგრძნო, როგორ მოერიხა მხრებიდან წამოსული ტირილი. თქვა, რომ ის აბგას ეძებდა. ქალმა ანიშნა და კაცმა ორი ქალისკენ გაიხედა, შემდეგ სამი ქალისკენ, შემდეგ... ქალები შავი წერტილები იყვნენ, რომლებიც ქვის კუბოს გარს უვლიდნენ. მოთქმა-გოდების ხმა. კაცმა თქვა: მივწვები, მოვიკუნტები და დავიძინებო. კაცმა თქვა, რომ შავი წერტილები სახეები იყო და სახეები ჰგავდა კვერცხს. ხელი ასწია, თითი გაიშვირა და ის იყო, შეეცადა, სახეს შეხებოდა, რომ ქვითინი გაიგონა და დაინახა სხვა ქალი, რომელიც ქალებს

გვერდით მიუჯდა და წერტილები დატრიალდა.

როდესაც კაცი შვიდი ქალის შუაში ჩაჯდა, სიხარული იგრძნო. ახლა შეეძლო, კითხვა დაესვა. თითი გაიშვირა ერთი კვერცხისკენ, ხელი გაინოდა და იყვირა – რაღაც ნებოვანი გადმოვიდა მის თითებზე, შემდეგ სახეები მიწაზე დაცვივდა, ქალთა მოთქმა ხმამალალი გახდა, სითეთრე ქვიშაზე დაიღვარა.

გალეული შავი წერტილები წამოიმართნენ. მოგუდული კენესა ხმამალალი გახდა. ქალები წავიდნენ. უცხო, ყარიბმა კაცმა გადაწყვიტა, ადგილზე დარჩენილიყო. სახე ხელისგულებში ჩარგო და ქვითინზე ჩაფიქრდა. სასიკვდილო ხრიალი გაიგონა. სახე ასწია და თავის წინ მდგარი პირველი ქალი დაინახა, ხმამალლა რომ უბრძანებდა წამოდგომას. კაცი წამოდგა. ქალმა კითხვა დაუსვა და კაცმა მიუგო, რომ აბგას ეძებდა. ფურცლები, მამის სურათი, კალამი და მრგვალი მონეტები დამრჩაო შიგ, ასე უთხრა კაცმა.

ქალი იდგა და გრძელი თმა სახეს უფარავდა. თმა სავსე ჰქონდა ნაკეცებითა და მტვრით. თქვა, რომ ახსოვდა, აბგა სადღაც რომ იყო. წავიდა და კაციც უკან მიჰყვა. ქალმა რაღაც ადგილს მიაღწია და კაცს უთხრა, აქ გავთხაროთო. კაცმა თხარა და ვერაფერი იპოვა. ქალი წავიდა და კაციც უკან მიჰყვა. შემდეგ ქალი ჩამოჯდა და უთხრა კაცს, მოდი, მეორედ გავთხაროთო. კაცმა თხარა და ვერაფერი იპოვა. შვიდჯერ წავიდა ქალი და შვიდჯერ მიჰყვა კაცი უკან. მეშვიდე ჯერზე ქალმა თქვა, აქაო. კაცმაც თქვა, აქაო. გათხარა და ვერაფერი ნახა.

ქალი ატირდა და ქალებზე მიუთითა. რატომო, იკითხა კაცმა.

ქალმა უთხრა, რომ ქალაქი დატოვა და მოედნისკენ წავიდა, რომ მას მეფის დატირების აღთქმა ჰქონდა დადებულნი.

– კი მაგრამ, მეფე სად არის?

– ის ქვის კუბოშია.

– რატომ?

– მეფემ ანდერძად დაიბარა, რომ ქალაქს შვიდი ქალწული აერჩია, რომელიც

მის საფლავს დაიტირებდა. თუ რომელიმე მათგანი მოკვდებოდა, მის გვერდით დაიმარხებოდა და ახალი ქალწულით ჩანაცვლებოდა.

ქალმა უთხრა, რომ ის უკვე ათასი წელია, აქ იყო; რომ მოკვდა ათასობით ქალწული, მაგრამ ის არ კვდებოდა; რომ სიზმარი ენახა, თითქოს მანამ არ მოკვდებოდა, სანამ უცხო, ყარიბი კაცი არ შეიყვარებდა. ქალმა ხალათი გაიძრო და უთხრა, რომ ყველა კაცი უარს იყო. უცხო, ყარიბმა კაცმა შეხედა და დაინახა, ქალს სხეულის ყველა მხრიდან ძუძუები ჩამოჰკიდებოდა. დაინახა შავი მოძრავი წერტილები თმით დაფარული სხეულის შუაგულში.

კაცმა უთხრა, რომ ეშინოდა.

ქალი მიუახლოვდა.

კაცმა უთხრა, რომ არ შეეძლო.

ქალი მაინც უახლოვდებოდა და უცხო, ყარიბ კაცს კი არ შეეძლო. ქალს ამცნო, რომ ბევრი იარა და ძალიან დაიღალა და რომ მას არ შეეძლო. ქალი ისევ უახლოვდებოდა და კაცი ცდილობდა, განრიდებოდა. შემდეგ დაინახა, წვრილი მატლები როგორ გამოდიოდნენ ქალის შიგნეულიდან და ქვიშაზე იშლებოდნენ. შემდეგ მატლებმა კაცის ფეხებზე იწყეს ამოცოცება. კაცმა იყვირა და ორმო გათხარა, თქვა, ვკვდებიო. გათხარა თუ არა, შიშველმა ქალმა სამოსის შემოცმა დაიწყო.

ქალმა ძველი ტყავის ნარჩენებზე მიუთითა და თქვა, რომ ეს აბგის ნაშთი იყო, ხოლო აბგა ქვის კუბოში იდო.

როგორ მივწვდებიო აბგას, იკითხა კაცმა.

ვერ მიწვდებიო, უპასუხა ქალმა. ალბათ, შენ უნდა ნახვიდეო იქ, სადაც კუბოა და იქ შეეცადოო მასზე აძრომას, მაგრამ კუბოს კიდები, ცოტა არ იყოს, მაღალიაო.

ქალს უკვე ჩაეცვა სამოსი, სახეც დაეფარა და წასულიყო. კაცმა მიწა გათხარა და ნახა, მატლები ამოდიოდნენ ორმოდან და თეთრ მოედანზე იშლებოდნენ. კაცს გაახსენდა, რომ საჭმლის თან წამოღება დაეწყებოდა. კუბოსკენ წავიდა.

იარა კაცმა, დიდხანს იარა და, როცა მიღწია, ქალების ხმა შემოესმა. დაინახა,

ქვის კუბოს გვერდით, ნახევარწრედ ქალები ჩამომსხდარიყვნენ. კაცი წარუდგა მათ და თავისი მეგობარი ქალის შესახებ ჰკითხა. გაახსენდა, რომ მისი სახელი არ იცოდა, მაგრამ კაცმა ის ქალი იკითხა, რომელმაც აუწყა, რომ აბგა კუბოში იყო.

წამოდგა ერთი ქალი და მას მოჰყვენ სხვა ქალები, დაუდგნენ კაცს წინ. ქალმა ხელით ქვის კუბოს ძირზე ანიშნა და კაცმა ფურცლების წარჩენები დაინახა.

ეს ჩემი ფურცლებიაო, თქვა კაცმა.

დაიხარა და ნახა, სიტყვები უკვე წაშლილიყო. ზოგი ასო იპოვა. დაგლეჯილ ფურცლებში თავის სახელს ეძებდა. დაფლეთილი ფურცლების კიდეებზე მოსროლილ ზოგ ასოს გადააწყდა.

კაცი ჩამოჯდა, მაგრამ აბგა?!

წინ ქალი დაუდგა, ხელში ჩაეჭიდა და ანიშნა, მიჰყოლოდა.

– საით?!

ქალს პასუხი არ გაუცია, წავიდა და კაციც მიჰყვა უკან. ქალი ჩამოჯდა და კაციც გვერდით მიუჯდა. კაცის ხმა მეფეზე მტირალი ქალების ხმას შეერია.

3. კუბო და მეფე

უთხრა კაცმა კაცს. გაიხედა და თავის გვერდზე კაცი ვერ ნახა, მაგრამ უთხრა, რომ ის მეფე იყო, ეს რაღაც კი, რაც ყვავილებს წააგავდა, მისი კუბო იყო.

კაცი მარტო იყო და ყვავილები მის ხსოვნას ჰგავდა. მან დაგლეჯილი ფურცლები და სურნელი მოაქუჩა. ეს ხსოვნის სურნელი იყო.

უცხო, ყარიბ კაცს თავი ჰქონდა ჩაკიდებული, კითხვების გამომხატველი კიდურები სილაზე უცვიოდა და ამ შუახნის კაცს, წინაპრებს რომ ჰგავდა, პასუხის გაცემა არ შეეძლო, რადგან იქ არ იყო, შორს იყო. ქალი, რომელმაც ის შვიდჯერ მიიღო, მის გვერდით იყო. ეს ის ქალი იყო, რომელმაც უთხრა, მაგრამ ახლა კაცს აღარ ახსოვდა, თუ რა უთხრა, თუმცა ახსოვდა სურნელი – გზისპირზე დაყრილი მკვდარი ყვავილების სურნელი. კაცს გაახსენდა,

რომ არანაირი გზა მოედანზე არ იყო და არ შეეძლო, წახრილიყო ყვავილებზე მათი სურნელის დასაყნოსად. სურნელი ცხვირსა და პირში სცემდა. შემდეგ მის მკერდში შევიდა და გავრცელდა. ჩამოჯდა კაცი მარტო, მიწაზე დაჯდა. თეთრი მტვერი ავარდა მალა. კაცი ჰგავდა მას, ვინც მტვერთან ერთად აღწევდა ყველაფერში და მტვრად იქცეოდა. შეეცადა, თვალები გაეხილა, ვერ შეძლო. როგორ დავინახო?! ვერ ვხედავო! შეეცადა, რომ... მაგრამ ქალი, რომელიც გვერდით ჰყავდა, ავარდა ზემოთ. შეეცადა, თავადაც ასულიყო მალა. თქვა, არ შემიძლიაო. ქალმა რაღაც წასჩურჩულა, სილას დასწვდა და კაცს თავსა და ტანზე მოახნია. კაცმა თავი ასწია და მალა აიხედა.

მალა, თეთრ სივრცეში შავი წერტილი მალღებოდა და მალღებოდა, სამარხს, მოედანს თავს დასტრიალებდა და ახლოვდებოდა. კაცმა თქვა, რომ ის ახლოვდებოდა და მას კი ეშინოდა. თქვა ფრინველზე, რომელიც მალა იყო. თქვა, რომ ეს გარეული, მტაცებელი ფრინველი იყო, რომელიც თვალებს ამოკორტნიდა. ფრინველი მოახლოვდა და მტვრის ისეთი სვეტი ავარდა, მიწიდან ცას რომ უწევდა.

კაცმა დაილაპარაკა და გაიხედა. დაინახა, პატარა ჩიტების ფორმის ხმები დასტრიალებდა თავს. თქვა, რომ მას ეშინოდა და სურდა, ქალს ხელი ჩაეკიდა მისთვის, რომ ქალს გვერდით გაჰყოლოდა. სურდა, ეკითხა ქალისთვის დანარჩენ ქალებზე, ქალმა კი პირზე თითი მიადო და წავიდა. კაცმა ღრმა ორმო დაინახა და მის ნაპირას ჩამოჯდა.

– აი, მეფე, – თქვა ქალმა.

კაცმა ქალს გახედა და დაინახა, რომ ის შორდებოდა, შორეულ წერტილად იქცეოდა. მოინდომა, მას გაჰყოლოდა, მაგრამ წამოდგომა ვერ შეძლო. ორმოს ჩახედა და ქვის კუბო და მიმოხეული მრავალი ქვა დაინახა.

თქვა, ჩავალო იქ, სადაც მეფეა. თქვა, იქ მოვძებნიო. თქვა, იქ ვიპოვიო, ან იქნებ... და დაიწყო თითქოს ჩაცოცება. იგრძნო, მტვერი ამოუვიდა ცხვირიდან და გადმოვიდა

გარეთ. ნელა დაეშვა, თითქოს ნაწილ-ნაწილ დაცვივდაო ძირს.

კაცმა აღმოაჩინა, რომ მარტო იყო და მეფე იპოვა. მეფე არ იყო, ქვის კუბო იყო, თეთრი ქვით დაფარული და სახურავზე გვამი თუ ქანდაკება იყო კაცისა, რომელსაც მარჯვენა ხელი წვერზე წაეწვლო და მარცხენა ფეხი მოტეხილი ჰქონდა. მეორე ხელი სხეულის სიგრძეზე გაეჭიმა. უფრო ახლოს მივიდა მასთან, დაიხარა, მუხლი მოიყარა. იგრძნო, წყალი სჭირდებოდა.

კაცი შეეცადა, ქალაქის კარიბჭეები გაეხსენებინა, მაგრამ დავინწყებოდა მათი შეფერილობა. ქალებზე ჩაფიქრდა, მაგრამ დავინწყებოდა მათი თვალების ფერი. თავის აბგაზე დაფიქრდა, მაგრამ დავინწყებოდა, რატომ ეძებდა. ჩაფიქრდა იმ ასოებზე, რომლებიც იპოვა, მაგრამ დავინწყებოდა, რატომ იპოვა. კაცმა თქვა, რომ ხსოვნა ყვავილებს ჰგავდა. კუბოს კიდეზე ჩამოჯდა მოლოდინში და დაინახა.

კაცმა თქვა, რომ, როცა თვალები გაახილა, მის თავთან მოახლოებული ფრინველი დაინახა. სიზმარი ნახა, მეფე იყო და მეფემ კუბოს თავი ახსნა და წამოდგა. საკუთარ კუბოზე განოლილ ქანდაკებას არ ჰგავდა. შუახნის იყო, ახველებდა და ძვლებს ტკაცატკუცი გაჰქონდა.

მეფე ტახტზე დაჯდა და გარშემო ვეზირები და მსახურები შემოუსხდნენ. მეფემ ჩაახველა, ისინი ჩუმად იყვნენ და მდუმარებას ინარჩუნებდნენ.

რატომ დუმხართო, თქვა მეფემ.

ისინი მის წინაშე წელში მოიხარნენ და ალაპარაკდნენ. შემდეგ მეფემ ხელი მაღლა ასწია და ყველა გაეცალა. მერე იყო და მეფემ ხმამაღლა იყვირა. მჭრელი, მსხეპავი ხმა ამოუშვა და შემოვიდა ქალი.

ქალი, რძისგან ნაშობი, თეთრი. გაშლილი თმა კოჭებამდე სცემდა. თითის წვერებზე მოდიოდა. ფერადი სამოსი ემოსა და თვალები ტალღებივით უღელავდა. მეფეს ფეხებზე ემთხვია და დაჯდა. უდს¹ დასწვდა და ამღერდა და იწყო დაკვრა. ხმა სევდიანი ჰქონდა და მისი თითებიდან გამოცემული

ჰანგი თითქოს გარს ევლებოდა დარბაზსა და სხეულს. მეფემ თქვა, კმარაო და დაკვრა და მღერა შეწყდა. მეფემ უხმო და მოვიდნენ მისი კარისკაცები, კარები დახურეს. მეფემ ჩაახველა და გვერდით დადგმული დოქიდან მოსვა. ქალი წამოდგა, იწყო ცეკვა. ირწეოდა და იზნიქებოდა. მეფე მიუახლოვდა და სამოსი შემოაცალა. ქალი თრთოდა და ირწეოდა. მაღალი ყელი ჩაეხარა და თვალები დარბაზის სივრცეში გაეფანტა.

მეფე წინ დაუდგა. ხმამაღალი ქმენა ასცდომოდა და მისი სახე, – მე დავინახე მისი სახე, – ჰგავდა იმ კაცისას, ვინც ცდილობს რაღაცას, ან ვისაც არ სურს. ქალის ხმამაღალი სიცილი მეფეს შიგ სახეში ეცა. ეს სახე არაფერს ჰგავდა. მეფეთა სახეები არაფერს ჰგავს. კაცი ჩაფიქრდა, თვალები გაუფართოვდა და აუცრემლდა. ქალი დაჯდა, მის ფეხებზე დაიხარა და ემთხვია. დაიხარა და ხმამაღალი მწარე ქვითინი ამოუშვა. მან სახეში ფეხი წაჰკრა. ორივე ხელი ასწია და ქალს დასწვდა. ქალი გაექცა, შეეცადა, გაჰქცეოდა. კარები დაგმანული იყო და იქით დაცვა იდგა, აქეთ კი – მეფე. კიდე უფრო მიუახლოვდა. ნუ მომკლავო, იკივლა ქალმა, შენი ვარო. კაცს თვალები აუცრემლდა და კიდე უფრო მიუახლოვდა.

– კი მაგრამ, ეს ხომ შენ ხარ? – იკითხა კაცმა.

– დიახ, – უპასუხა ქალმა.

– გალავნის ერთ-ერთ კარიბჭესთან იდექი.

ქალმა უთხრა, დიახო.

– დავინახეო მოტირალი სხვა მტირალ ქალებთან ერთად.

– დიახ, – უპასუხა ქალმა.

– კი მაგრამ, რატომ? – ჰკითხა კაცმა.

ქალმა უთხრა, დიახო.

უცხო, ყარიბი კაცი კუბოზე წაიხარა, თითქოს რაღაცას ეძებო. ხმა გაიგონა, მეფისთვის ხელზე მთხვევას სთხოვდა. ისიც ემთხვია ხელს, რომელსაც საკუთარი წვერი ეჭირა. კიდე უფრო მეტად მოიხარა წელში და დაიწყო კუბოსთვის გარშემოვლა. დაინახა ცხენები. სამი რაში და სამი მხედარი

¹ უდი – მუსიკალური ინსტრუმენტი.

და მოელვარე ხმლები. რაინდებს ფართო სახეები ჰქონდათ, სვირინგით სავსე. მიაჭენებდნენ უცნაური ყიჟინით. ჩამოქვეითდა პირველი მხედარი და მას მიჰყვა დანარჩენი ორიც. დაიხარა და დაიხარნენ დანარჩენებიც. დაუბრუნდა მხედარი თავის ცხენს და დარჩა ქვასავით უძრავი. უცხო, ყარიბი კაცი მიუახლოვდა მას, კიდევე უფრო ახლოს მივიდა და გამოელაპარაკა. მხედარს პასუხი არ გაუცია.

შემოუარა კაცმა და დაინახა სამი ქალი, მხრებზე დიდი ცხოველი გაედოთ და მიჰქონდათ. გზა გრძელიაო, გაიფიქრა უცხო, ყარიბმა კაცმა, მაგრამ ქალები ზედ არ უყურებდნენ არავის.

– და მაინც, საით მიდიოდნენ?!

ერთმა ქალმა დაილაპარაკა. მისი ხმა ჰგავდა კაცის მიერ უკვე მოსმენილ ხმას, მაგრამ ვერ გაიხსენა ხმის პატრონი. „მსხვერპლს მივართმევთო მეფეს“.

ქალი არაფერს ამბობდა, თავის სავალ გზას მიჰყვებოდა. ცხოველის ტანი იძვროდა და წინ მიიწეოდა. იძვროდნენ და წინ მიიწევდნენ ქალები. ცხოველი თავისი სიკვდილისკენ მიდიოდა.

შემოუარა უცხო, ყარიბმა კაცმა და დაინახა კაცი, რომელსაც შუბი ეჭირა. შუბის წვერზე კი პატარა გველი იყო. გველს პირი დაელო და კუდით კი შუბის წვერს შემოხვეოდა. შუბიანი კაცი მიდიოდა. უცხო, ყარიბი კაცი ფიქრობდა, არაფერი ეკითხა მისთვის. არავინ იძლეოდა პასუხს. უეცრად შუბის წვერიდან გველმა ისკუპა. შუბი გადაიხარა და შუბოსანი კაციც წელში მოიხარა. ქალებიც დაიხარნენ.

მეფე კვლავ თავის ხის ტახტზე იყო განოლილი, თითქოს ვერ ხედავსო. ქვის კუბოს კიდიდან მოვიდა ერთი ქალი, გველი ხელით დაიჭირა და შუბის წვერზე დააბრუნა. შუბოსანი კაცმა თავი ოდნავ დახარა და გზა გააგრძელა.

უცხო, ყარიბმა კაცმა იგრძნო, როგორ დაეშვა და დაანვა დაღლილობა მის ზურგს. ნუთუ შეშინებული ვარო?! და რისა მეშინიაო?! მკვდარი მეფისა და სხვადასხვაგვარად მოძრავი ქვებისო?! უცხო, ყარიბი კაცი ათრთოლდა. იგრძნო, ღრმა ხეობად

ქცეულიყო, უფსკრული ქვემოთ იშლებოდა, მაგრამ სად ყვირის კაცი?!.. გაიგონა მყვირალი ხმა, ზემოთ აიხედა და დაინახა, შორეული ფრინველი ახლოვდებოდა. გრძელი, შორი ფრთები ჰქონდა და თავი ქვემოთ უვარდებოდა. მისი ფრთების ფართხუნი სამარეში მკვდარი ყვავილების სურნელს ავრცელებდა. ქალთა მოთქმა ხმამალალი ხდებოდა. რატომ არ მოდისო აქ და არ ჯდება ჩემ გვერდზე, მე ხომ თანახმა ვარო?! – თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა, – მე ხომ თანახმა ვარ, ვიტყვო მეფე და მოგკვდეო მეფის გულისთვის?!.. მაგრამ არავითარი პასუხი!.. მხოლოდ შორეული ფრინველი ახლოვდებოდა. სასტიკი, მძიმე სუნი და მჩქეფარე წყალთა ხმები. კაცმა თვალეები დახუჭა და გველს ჩამოეყრდნო. გაიგონა, სისინი ხმამალალი ხდებოდა. გაიგონა მალალი ხმა. შეეცადა, თვალეები გაეხილა, ვერ შეძლო. შეეცადა, კუბოს გვერდზე წამოწოლილიყო. შეეცადა, რომ...

შემდეგ გაიგონა ხმა და დაინახა კაცი. ქვის კუბოს სახურავი გადასძრობოდა და შუახნის კაცი იჯდა კუბოს კიდეზე, პირი დაელო და ალაპარაკებას ცდილობდა. ეს არისო მეფე, გაიფიქრა კაცმა, უნდა დავიხაროთო თავყვანსაცემად.

– არაა საჭირო დალლა, – თქვა მეფემ. – მოდი და მომიჯექი გვერდით!

– მაგრამ მე მინდა, რომ... – თქვა კაცმა.

– არაა საჭირო სურვილი. უკვე შუახნისა შევიქენი და ასეთი რამეები აღარ მაინტერესებს...

– კი მაგრამ, ისინი ზემოთ... განა არ გესმის?!

– ეს ზემოთაა. შენ კი მოდი და მომიჯექი გვერდით!

კაცმა თქვა, რომ სურდა დაბრუნებულყო და უნდოდა, ქალთან ერთად წასულიყო. მეფე ატირდა. მაგრამ მეფეები ხომ არ ტირიანო, – გაიფიქრა უცხო, ყარიბმა კაცმა. მეფე სხვა მეფეებზე ალაპარაკდა და თავის ზურგზე, რომელიც მშვილდით მორკალულიყო მეტისმეტი მოხრილობისგან. მაგრამ მეფეები ხომ არ იხრებიანო წელში თავყვანსაცემად, – თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა. მეფე ალაპარაკდა დახოცილ-

თა გვამებზე, რომელთა რაოდენობა სულ უფრო იზრდებოდა. „მაგრამ მეფეები ხომ..“. ალაპარაკდა ქალაქში დაბრუნებაზე და ინანა უცხო, ყარიბმა კაცმა. იგრძნო, რომ შეცდა – არ უნდა გამოლაპარაკებოდა მეფეს. მეფემ ფრინველზე ანიშნა და თქვა, რომ ის ახლა ჩვენთან დაეშვებაო, შემოუვლისო უსასრულო წრეებს და, როდესაც ნავა, მე დავბრუნდებიო ჩემს ადგილას და შენ წამოხვალო ჩემთან.

– მინდა დავბრუნდე იქ, სადაც ქალები არიან.

– შენ ჩემთან დარჩები! – თქვა მეფემ.

– მაგრამ მეშინია...

– გეშინია მეფის?!

– მეშინია გველის და ქალების, რომელთაც ცხოველი მიაქვთ. მეშინია შენი სითერეში წასული თვალების... მეშინია შენი კარისკაცების, რომლებიც გარს გივლიან და შენ კი არ იცი!

– როგორ არ ვიცი!.. მაგრამ მე მინდა... მაგრამ მე არ შემიძლია... მაგრამ მე...

უცხო, ყარიბმა კაცმა მალლა აიხედა და დაინახა, ფრინველი ეშვებოდა. დაინახა, ნისკარტი ქვემოთ ეშვებოდა. იგრძნო, ბასრი, მჭრელი დანები როგორ კუნავდა მის სამოსს. იგრძნო, სახსრები როგორ ემტვრეოდა. ატირდა. მაგრამ მე ხომ აბგას ვეძებო, რომელშიც ფურცლები ჩამრჩენიაო და არაფერი აღარ მინდაო... ფრინველი ეშვებოდა და კაცი კი პატარავდებოდა და პატარავდებოდა. თეთრ ქვიშასავით გათეთრდა, იმ ტყეების მსგავსი გახდა, რომელთა ხეებიც მოეჭრათ. ტრამალივით მოშიშვლდა, დაუსაბამო ტრამალივით. თვალების ახელას შეეცადა და დაყვირებას. დაინახა საფეხურები, ბოლო რომ არ უჩანდა. შეეცადა, აფოფხებულყო. მალლა ავიდა. დაინახა მისკენ გამოწვდილი ხელი. ხელს ჩაეჭიდა და აცოცდა. მძიმე სუნთქვა ხმამაღალი გაუხდა. წამოიძართა, ადგა და შემდეგ მინაზე დავარდა.

მეშვიდე ქალმა დაილაპარაკა.

პირველმა ქალმა დაილაპარაკა.

წყვდიადი ვრცელდებოდა და ხელები მისკენ იყო გამოწვდილი. ქალებმა ხელში აიყვანეს, ასწიეს და მასთან ერთად დატრი-

ალდნენ წრეზე. შემდეგ საკუთარი თავი სილაზე მიგდებული აღმოაჩინა. თვალები გაახილა და დაინახა, სილა და მტვერი თავფეხზე ეკვროდა.

„შენ, ეი, ქალო!“ – იყვირა კაცმა და მისმა ხმამ მოედნის მინაზე წრეებად იწყო ცვენა. წრეები, რომლებიც მას თითოთ მოეხაზა სილაზე, შორდებოდა და შორდებოდა.

შორეულ ხმებს გახედა. დაინახა, წერტილი ახლოვდებოდა. შავი წერტილი დიდდებოდა და კაცი მას ელოდა.

ქალი მიხმობსო და მე კი ვეუბნები, რომ მე არ ვარო მე; ვიცი, რომ არც შენ არ ხარო შენ, მაგრამ ის მაინც მიხმობსო.

ქალი მიხმობს და მეც მივდივარო, ამბობს კაცი და აყურადებს ქალის სამოსის შრიალს, ხედავს ქალის შიშველ ფეხებქვეშიდან ავარდნილ მტვერს, რომელიც თავამდე ამივლ-დამივლის და გამატანსო.

4. მესამე ქალი

ის ქალიაო, თქვა კაცმა.

ეს კაციაო, თქვა ქალმა.

ხმები ცვიოდა თეთრ ქვიშაზე. კაცი იდგა და გაჰყურებდა შავ სახეს, შავი ქსოვილით შებურულს და ცდილობდა...

ეს ქალიაო, ჩემ წინაშე რომ დგას, – თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა. უნდოდა, მეტი დაენახა. უნდოდა ემცნო ქალისთვის იმ ხმებზე, რომლებიც სამარხში გაიგონა.

ეს კაციაო, ჩემ წინაშე რომ დგას, – თქვა ქალმა. უნდოდა, ეკითხა კაცისთვის მეფის ფერზე, რომელიც მან ნახა, მაგრამ არ უკითხავს.

ქალი წინ დაუდგა კაცს. გრძელი, შავი სამოსი მოისროლა და კაცს თავზე გადააფარა. წაიყვანა და კაციც წაჰყვა. უცხო, ყარიბი კაცი ვერაფერს ხედავდა. ჰგავდა მას, ვინც უფრო ქვიშაში მიდის. ფერები, რომლებიც მოედანზე ერთმანეთში არეულიყო პირველი ნახვისას, ახლა იმ ქალის სამოსში შემალულიყვნენ, რომელსაც ის მიჰყავდა.

ეს მესამე ქალიაო, თქვა კაცმა. კაცს უნდოდა, რომ ეთქვა. მარტო მიდიოდა და შავი სამოსი ყველაფერს ფარავდა.

კაცმა თვალები გაახილა. კიდევ უფრო მეტად დაჭყიტა. თვალები უსასრულობამდე გაუფართოვდა. ვერ ვხედავო, თქვა კაცმა, მაგრამ ის მესამე ქალიაო. მინდა, გავიხსენოო. კაცმა თვალები დახუჭა იმიტომ, რომ ხსოვნა მოსულიყო მასთან. იგრძნო, რაღაც სწავდა თვალის ბროლის შუაგულში. შეეცადა, ხელი პირზე აეფარებინა და ნერწყვით დაესველებინა მცირეოდენი ტენისთვის. მარჯვენა ხელი გაატოკა. მკლავს ჰგავდა ის, რაც ამოძრავდა, თუმცა ხელი გაქვავებული იყო. გაატოკა მარცხენა და მკლავი გაქვავებოდა, ხელი არ მოძრაობდა. ვერაფრის თქმა ვერ შეძლო და თვალები დახუჭა. არაფერზე ოცნებობდა, ძილში წასული კაცივით ჩასთვლიმა, ან გულწასულივით.

უთვალავი დღის შემდეგ, ან კაცს რომ არ ახსოვდა, იმდენი დღის შემდეგ, საკუთარი თავი გრძელ, ვინრო ქუჩაზე აღმოაჩინა. მის წინ სამოსი მიდიოდა და მის გარშემო კი, შუა ქუჩაში, ტოტები იყო ჩარგული. ყველაფერს ფერფლის ფერი ჰქონდა.

კაცი შეეცადა, დამჯდარიყო ფერფლისფერ მინაზე, თუმცა სამოსელი, რომელიც მის წინ მიდიოდა, შეტოკდა და მისი თვალბისკენ ფრიალით გაფრინდა. კაციც გაჰყვა უკან და წავიდა.

შუაგულ სიჩუმეში, რომელიც მის ყურებს გადაჰფარებოდა, ამოსკდა ხმები. კაცს არ შეეძლო, ვინმესთვის ემცნო, თუ როგორ დაიწყო ეს ხმები, რადგან ისინი თითქოს მოულოდნელ ჭექა-ქუხილს ჰგავდნენ. ქალმა უკან მოიხედა, შემდეგ თავისი სავალი გზა გააგრძელა. ხმებმა შეარყიეს სახლები. თიხა ერთმანეთს მჭიდროდ მიკრულ კედლებად იქცა და მრავალრიცხოვანმა ხმებმა ყოველი მიმართულებიდან იწყეს გამოსვლა.

აი, ის უცხო, ყარიბი კაცი გზას მიუყვება, მიაბიჯებს, თავი ოდნავ წინ გადაუხრია, სხეული უკრთის, შემდეგ წელში მოიკაკეება. ხმები ყოველი ადგილიდან მსჭვალავენ. ხმები ერთმანეთში ირევიან – ქალთა ხმები, კაცების, ბავშვების... ცხოველთა, ფრინველთა და ხეების ხმები.

ქალმა მესამედ მოიხედა უკან. კაცმა

დაინახა ის, რაც ორ თვალს ჰგავდა. დაინახა, რაღაც შავი მოძრაობდა წყლის შუაგულში ან იმაში, რაც წყალს ჰგავდა.

თითქოს ჭაში ვარო, იყვირა კაცმა.

ქალის სამოსი უკნიდან შეთრთოლდა და სირბილზე გადავიდა.

შემეშინდაო, – თქვა კაცმა, – მეშინიაო, – და გაიქცა. ქალი მტვრიანი ქუჩის შუაგულში მიიჩქაროდა. კაციც სწრაფად მიდიოდა, ქოშინებდა და ლამის დავარდნილიყო. სურდა, მოედანზე დაბრუნებულიყო. უნდოდა, მეფე ეტირა.

– მაგრამ მეფე სად არისო?

– სად ხარო, თქვენო უდიდებულესობა მეფეო?!

– სად?..

კაცის ხმა მის წინ ნაჭუჭებივით დაცვივდა. დაინახა, რაღაც მთის მსგავსი ფრინველის წინ დახრილიყო. დაინახა, ქალი დაბრუნდა მასთან, ხელი სტაცა და სხვა ვინრო ქუჩით წაიყვანა. მტვრის სუნი შეიყვნოსა, რომელიც ზამთრის სუნს ჰგავდა. ქალმა კაცი ვინრო, დაბალი კარისკენ მიაბრუნა. თვითონ წაიხარა და კაციც მასთან ერთად დაიხარა. ქალი კიდევ უფრო მეტად მოიხარა ისე, რომ ლამის თავით მტვრიან მინას შეეხო. კაცი მტვრიან მინაზე დავარდა. ქალმა ხელით წაათრია და კაცმა თავი უფანჯრო სახლში ამოყო.

სურნელი, ქალი და შიშველი ოთახი.

ქალი ხმამალალი ქოშინით ოთახის ერთ კუთხეში მიჯდა. კაცი ოთახის შუაგულში იდგა, ათვალეირებდა და ცდილობდა დაენახა. ჩქამი იგრძნო და უკან მოტრიალდა. დაინახა, ქალი სახიდან საბურველს იხსნიდა. სახე ჰქონდა თეთრი, საიდანაც რაღაც შუქის მაგვარი მოდიოდა და ოთახის კედლებზე ტყდებოდა.

ქალი გადაიხარა და კაცს კითხვა დაუსვა, მაგრამ კაცმა არ იცოდა, რა ეპასუხა.

სადა ვართო? – ჰკითხა ქალს.

ეს სახლიაო, უპასუხა ქალმა.

– კი მაგრამ, რატომ?

– იმიტომ, რომ მინდოდა, ჩემთან ერთად მოსულიყავი.

– კი მაგრამ, ეს როგორ?

ქალმა კაცს უამბო მთვარეზე. მთვა-

რეო, – უთხრა, – ყოველ სამ წელიწადში ერთ ქალს ირჩევსო და ნებას რთავს, ამ სახლში ერთი დღე-ღამით კაცთან ერთად მოვიდესო. მთვარემ მე ამირჩიაო და შენც აქ ხარო, ჩემი მოსასახამით წამოგიყვანეო და ჩვენ ახლა ჩემს სახლში ვართო. რატომ არ მიახლოვდებიო?

– მაგრამ ამ სახლში ვინ ცხოვრობსო?

– ჩემი შვილებიო, – უთხრა ქალმა, – სამი ქალიშვილი.

– მაგრამ ფაჩუნიც რომ არ გამოიგიაო?!

– ისინი სხვაგან არიან, ცოტა ხანში მოვლენო. რატომ არ მიახლოვდებიო?

– მეშინიაო, უთხრა კაცმა, – არ მახსოვს, შენ თუ შეგხვედრივარო აქამდე. რა გქვიაო?!

– მე შენთვის სახელი მიკითხავსო?!

– არა...

– მე შენთვის აქ ჩემთან ერთად მოსვლა დამიძალეობიაო?!

– არა...

– იქნებ?.. იქნებ?..

– არა!.. არა!..

– მოდი!..

– არა!

ქალი მიუახლოვდა და მის გვერდით ჩამოჯდა.

– მაგრამ...

– ნურაფერს მკითხავ, კაცო, კმარა!

– შენ ქალწული ხარ...

– დიახ.

– კი მაგრამ, როგორ თუ „დიახ“! მაშ, შვილები საიდან?!..

ქალმა სახელოები აიკეცა და უთხრა, რომ შიგნით ცხელოდა. მან ბევრი რამ თქვა. ამცნო, რომ დიდხანს ტიროდა. პატარა ვიყავიო და ერთ-ერთი იმ ქალთაგანი შევიქენ, მეფის გვერდით რომ დამარხესო. ახალი ვიყავიო იქ და არ ვიცოდი, როგორ უნდა მეტირაო. არ მინდოდა წასვლა, მაგრამ უარი არ მიიღეს და წავედიო. არ მინდოდა ტირილი, მაგრამ ქალებთან ერთად ავტირდიო. არ მინდოდა გრძელი მოსასახამი, მაგრამ საბურველი მომიტანეს და მოვისხიო. ავტირდი. ყველაზე მაღალი ხმით მე ვტიროდიო. შუა მოთქმაში ქალის ხმა მომესმა, მეჩურჩულეობდა, ტირილი შემე-

ნელებინაო. მე ტირილს ვუმატე და განსხვავებული ხმით ვტიროდიო. შემდეგ მეფემ მიხმოო. კაცმა, რომელიც სამარხს იცავდა, მითხრა, რომ მეფეს ვუნდოდიო. წავედიო მასთან და არაფერი მახსოვს. წყვდიადი იყო და იყო რაღაც, რაც ფრინველს ჰგავდაო, მაგრამ, როცა გამოვედი, ორსულად აღმოვჩნდი და სამი ქალიშვილი ვშობე სამ დღეშიო. მოვიდა კაცი, ქალიშვილები წამოიყვანა და ამ სახლში დაასახლაო. ისინი ცოტა ხანში მოვლენო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა შიმშილი იგრძნო. თქვა, რომ მარილის ჭამა სურდა.

მარილი არაო, თქვა მესამე ქალმა. სამოსი გაიძრო და კედელს მიეყრდნო და იდგა ასე – შიშველჩრდილიანი, ფერფლისფერი, ცისფრისკენ წასული. ჩრდილებს ვხედავო, ფიქრობდა კაცი და სხეულს შესცქეროდა. სხეული ფერფლისფერი იყო, თეთრისკენ გადახრილი. მშვილდით რკალი სწორდებოდა და იხრებოდა. კაცმა რაღაც მწველი იგრძნო – ჯერ კუჭმა დაუნყო წვა, შემდეგ ზემოთ გადაინაცვლა. სახე ისე შეევისო, თითქოს უნდა გაუსკდესო. შემდეგ თეძოები იგრძნო, ცხელი მაჯისცემამ... ქალისკენ წავიდა. შეეცადა, რაღაც ეთქვა. ხმა აუკანკალდა. ქალი მის წინაშე იდგა. კაცმა სამოსი გაიძრო. ტანსაცმელი ტანზე ისე მიჰკვროდა, თითქოს მისი კანიაო.

როცა კაცი გაშიშვლდა, ქალს კიდევ უფრო მეტად მიუახლოვდა. მიეკრა მას, ხელში აიყვანა. სახე მიუახლოვდა და აი, ქალი იატაკზე ნაწილ-ნაწილ დაცვივდა, დაიშალა. კაციც ძირს დაეცა. ქალი მიუახლოვდა, ტირილის მაგვარ ხმებს გამოსცემდა, მაგრამ არ ტიროდაო, თქვა კაცმა. ხმები გაძლიერდა. კაცი ქალს მიუახლოვდა. აი, ის მასთანაა, აი, ის მასშია. ის ახლა მაღალი კარიბჭეების წინ დგას. ის ახლა... მაგრამ ქალი რას შვრება?!.. მაგრამ ქალი შორდება. კაცმა დაინახა, ქალი როგორ დასცილდა. ხედავდა, როგორ შორდებოდა. შემდეგ ხმები მოესმა. ტირილი ძლიერდებოდა, თითქოს სახლი ხმებად იქცაო. პატარა გოგონების ხმები, ბუნდოვანი სიტყვები...

– ადექი!.. ადექი!.. – ყვიროდა ქალი.

კაცი წამოდგა. ქალმა თავისი გრძელი

შესამოსელი შემოიცვა. კაცმაც ჩაიცვა რა-
ღაც, რაც გრძელ სამოსს ჰგავდა. ქალი
დაჯდა. კაციც დაჯდა.

– მე აქა ვარო! – იყვირა ქალმა.

– მე აქა ვარო! – გამოეპასუხა ექო.

ქალი ადგა. შემდეგ დაბრუნდა. არავინ
იყო იქ.

– არავინააო! – თქვა კაცმა.

– არავინააო! – თქვა ქალმაც.

ქალმა გაიცინა და კაციც აჰყვა. ქალი
ახლოს მივიდა და კაციც მიუახლოვდა.
ქალმა შესამოსელი გაიძრო და კაცმაც გაი-
ხადა სამოსი.

და აი, კაცი ქალთან ერთადაა. მოედანი
შორსაა და მოთქმა-ტირილიც შორსაა. კაც-
მა ქალის თმა ხელეებში მოიქცია. თმა ჰაერ-
ში გაფრიალდა და გაიშალა. ოთახმა გა-
ფართოება იწყო და კაცი იქ იყო.

ხმები გაჰყვიროდნენ.

არაფერი მესმისო, თქვა კაცმა.

ხმები, ადექო, გაჰყვიროდნენ ყველაზე
მაღალ ხმაზე და მეც ავდექი. იყო ხმები და
იყო სამი ქალიშვილი. ქალმა თქვა, რომ ის
მათ ელოდა და კაცს მოუბრუნდა. ქალმა
უთხრა, კიდევ ერთხელ ვცადოთო და დაე-
ლოდა. მე აქ ვარო, იყვირა ქალმა და კედ-
ლები გამოეპასუხნენ: „მე აქ ვარ!“

– მაგრამ ბავშვები სად არიანო? – იკით-
ხა კაცმა.

– ჩემი ბავშვები! – თქვა ქალმა.

– ჩემი ბავშვები! – თქვა კაცმა. – წამო-
დი, მოვძებნოთ მეორე ოთახში.

– სახლში სხვა ოთახი არ არის.

– ეგების ქუჩაში...

– არ შეიძლება! არ გავალთ ქუჩაში!..

ქალმა დაბალი ხმით ტირილი დაიწყო.
კაცი გვერდით მიუჯდა. აკოცა. მარილის
გემო იგრძნო. მარილი არაო, – ქალმა. შემ-
დეგ მიუახლოვდა, მესამედ მიუახლოვდა.
მოეხვია კაცს და ისიც მოეხვია მას. ერთმა-
ნეთს მიეკვრნენ, როგორც ორი სხეული ეკ-
ვრის ერთმანეთს ჩაკეტილ ოთახში... მაგ-
რამ როცა ქალი შეეცადა, რაღაც ჩაეჩურ-
ჩულეებინა მისთვის ყურში, ორივემ გაიგონა
ნაბიჯების ხმა და სიტყვები. ეს რაღაცები
ცხადი იყო და ყველაფერი იყო მოლოდინში.
კაცმა ოთახის კარისკენ ისკუპა – არავინ

იყო.

ქალმა თქვა, არავინააო. კაცს ამცნო,
რომ მას უთხრეს – ვერ დაწვებოდა ერთა-
დერთ კაცთან, იმასთან, ვინც მოედანზე
იცდიდა. მითხრესო, ბავშვები მოვლენ და
იტირებენო, მაგრამ მე არ დავიჯერეო.

– ხელახლა ვცადოთო, – თქვა კაცმა.

– უკვე აღარ შეგიძლია სცადოო, – ქალ-
მა.

კაცი ხელახლა შეეცადა და აღმოაჩინა,
რომ რაღაცები უკვე შეუძლებელი გამხდა-
რიყო. ხმები გაქრა და კაცს გარემომცველი
ჰაერის სიმძიმის შეგრძნება დაეწყო. ჯდო-
მისას თუ დგომისას თავი ცოტათი წინ ჩა-
მოეკიდა. დალაპარაკებას შეეცადა.

ქალმა ამცნო ერთ კაცზე, რომელიც დი-
დი ხნის წინ მოვიდა, ქალთან ერთად მოედ-
ნის ბოლოსკენ წავიდა, იქ მარილი ითხოვა
და ჭამა. მარილს ხელისგულზე იდებდა,
პირში იტენიდა და ყლაპავდა. არ ვიცი რა-
ტომ, რატომ სურდა მარილის ჭამა... მარი-
ლი ჭამა და შემდეგ წყალი მოითხოვა. წყა-
ლი მივუტანეთ და დალია. რამდენსაც მოს-
ვამდა, წყურვილი ემატებოდა და ისიც ეწა-
ფებოდა. შემდეგ შეშუპება, დასიება იწყო
და შუა მოედანზე მოზავდა. ზურგი
მშვილდით ამოეხარა, მაგრამ კვლავ
წყალს ითხოვდა და ჩვენც მიგვექონდა, მაგ-
რამ ვერ ძლებოდა, წყურვილს ვერ იკლავ-
და. არ ჭამდა, მაგრამ არ კვდებოდა.

– რატომ არ კვდებოდა?

– არ ვიცი. – მიუგო ქალმა. ეგებ მოკვდა
კიდევ, ეგებ არც მომკვდარა. იქნებ ქალმა
შემალა თავისი სამოსელის კალთის ქვეშ.
ეგებ...

– კი მაგრამ, რატომ არ კვდება?!.. ნა-
მიყვანე მოედანზე, დაბრუნება მინდა.

– მაგრამ შენ ხომ ჩემთან არ წოლილ-
ხარ?! კიდევ ერთხელ სცადე.

– ბევრჯერ ვცადე. მოედანზე მინდა
დავბრუნდე.

– მაგრამ შენ ჩემთან დარჩები. მე შენ
სხვა ადგილას წაგიყვან.

– მე მოედანზე მინდა.

– ჩემთან ერთად წაგიყვან. დაბრუნე-
ბამდე შენ ზღვა უნდა ნახო. ფეხით წავალთ
და მივალწვეთ ზღვას.

– მაგრამ მე ფეხით წასვლა არ მინდა. მინდა, ისევ ქვიშაზე ვიგორაო. მინდა ის ვიპოვო, რომ თავისი სამოსი მივცე და წავიდე.

– მაგრამ შენ ჩემთან ერთად წამოხვალ. ზღვა გველოდება, – თქვა ქალმა, – მე მინდა, ვნახო ლაჟვარდისფერი, რომ მან შთანთქმას. მინდა, რომ შენც იქ მოგისროლო.

ქალმა ხელი ჩამკიდა და მეც კარგად ჩავეჭიდე. მაღალ მთაზე მცოცავს ვგავდი. ვგავდი მას, ვინც ცდილობს დაინახოს... და აი, მე მასთან აღმოვჩნდი.

უცხო, ყარიბი კაცი იყო ქალთან, რომლის სახელიც არ იცოდა. ქალი ეუბნებოდა, რომ წაიყვანდა ზღვაზე, კაცი კი იცდიდა. მან ქალს უთხრა, რომ მოლოდინში იყო. უთხრა და თან ქალის გვერდით წელში მოიხარა, ფეხით გაუდგა დაკლაკნილ, შეშის ნაფოტებით სავსე გზას.

5. ესეც ზღვა

ფეხით მივდიოდით, ამბობდა უცხო, ყარიბი კაცი. ის ფეხით მიდიოდა და ამბობდა, რომ მიდიოდა და მეტი არაფერი იცოდა. ქალი ეკითხებოდა, თან შუა წყალში მიცურავდა. კაცი ეუბნებოდა, რომ ის შუა წყალში არ იყო. მკვდარი თევზების ნარჩენებში არეული წყალმცენარეების სუნით გაჟღენთილი სველი ქალი ეჭიდებოდა მას.

– მაგრამ მე მკვდარ თევზებს ვერ ვხედავო, – ამბობდა კაცი. ქალი ახლოს მოდიოდა მასთან და ხელით აჩვენებდა. კაცი ხვდებოდა, რომ უნდა გადამხტარიყო. ხვდებოდა, რომ ძირს იყო ზღვა, რომელზეც ქალი დიდხანს ესაუბრა, როცა კაცმა მას გაჩუმება სთხოვა, რათა მისთვის სიარული ეცლია იმ შუაგულ ნკვარამში, დაზვინულ სამოსს რომ ჰგავდა.

მაგრამ კაცმა შიში და სიცივე იგრძნო. მცივაო, დაიყვირა და საკუთარი ხმა ვერ გაიგონა. ქალს არ მოუხედავს მისკენ. ისკუპა და მარტო დატოვა. კაცი კლდის შვერილზე ჩამოჯდა. დაინახა, მისი გრძელი სამოსი, რომელიც ქალს იმ ღამით ჩაეცმია მისთვის, ახლა მის გარშემო დაფრიალებ-

და. კაცს ესმოდა ქსოვილის ხმა, მის წინ ნაპრალის მსგავსი ადგილიდან მონაბერი ქარი რომ ატკაცუნებდა, ადგილიდან, რომელსაც ქალი ზღვას ეძახდა.

– ეს ზღვა, – თქვა კაცმა ხმამაღლა, – ეს ზღვა არაფერს ჰგავსო.

არ ახსოვდა, სად ენახა ზღვა აქამდე. ახსოვდა თეთრი მოედანი, რომელზეც ქვიშა ბრწყინავდა; თეთრი კლდე, რომელზეც სამოსი ელავდა, – შავი სამოსი, გატყავებული ცხოველების კანის მაგვარი. მაგრამ მე ცხოველები არ მინახავსო, – თქვა კაცმა. მეორედ მომიახლოვდაო ქალი და მეორედ იგრძნო კაცმა შიში.

ქალი კაცს მოეჭიდა თავისი სველი კიდურებით და სამოსით, რომელიც კაცსაც და ქალსაც ზედ გადაეფარა.

– მოდი, გადავხტეთ!

– მაგრამ ცივა!..

– წყალი ცხელია!

– მაგრამ მარილი...

– მარილი წყალში გადნება.

– მაგრამ თევზები...

– თევზები მკვდრები არიან.

– მაგრამ სინათლე?!..

– მე გაგინათებ, როცა ჩემთან ერთად გადახტები.

ქალი უფრო მეტად მიუახლოვდა. თავისი სამოსი გადააცვა. აი, წყალში ვარო. რალაც, ლაჟვარდის მსგავსი, ნელ-ნელა დაეშვა მის თვალზე. კაცი წინ იყურებოდა და ხედავდა. უცხო, ყარიბ კაცს არავისთვის უამბია იმაზე, რაც ნახა. არ უამბია და გზას დაადგა. უკვე მეორედ აღმოაჩინა თავი ლაჟვარდის ფერის შუაგულში, რომელიც უჩინარდებოდა. ქალი მის გარშემო ტრიალებდა, ხელს მაღლა სწევდა და შორეთზე მიუთითებდა. კაცი ვერაფერს ხედავდა, გარდა შავი ფერისა, რომელიც იჭიმებოდა და იჭიმებოდა.

– რა ფერიაო ზღვა, – იკითხა კაცმა.

– ესეც ზღვაო! – უპასუხა ქალმა. მისმა ხმამ ნანყვეტ-ნანყვეტ იწყო მოსვლა პატარა, გაუგებარ ხმებად.

– შენი არ მესმისო, – იყვირა კაცმა.

ქალი თავისი სიტყვებით პასუხობდა. კაცი აყურადებდა სიტყვებს, მაგრამ არ ეს-

მოდა მათი მნიშვნელობა. გაიფიქრა, რომ სიტყვები იმ ისტორიას ჰგავდნენ, ქალმა მას რომ უამბო, როცა ვერცხლისფერი სამოსი ეცვა და ერთ-ერთი კარიბჭის წინ ბრწყინავდა. მაგრამ კაცს აღარ ახსოვდა ახლა ეს ისტორია, ან ქალს არ უამბია იგი.

აღარ მახსოვსო. საკუთარი თავი დაინახა, როგორ იღვრებოდა სითხედ უსასრულო ნაპრალში. კიდურები სამოსში ჰქონდა მიმალული. სამოსი იშლებოდა, ინელებოდა და კაცი გრძნობდა, რომ ინთქმებოდა და არაფერი იყო შემაკავებელი, რასაც შეასკდებოდა. უთხრა ქალს, როცა ის თავის გვერდზე დაინახა, – და ქალი კი მაშინ აღმოაჩინა, როცა ხელი რაღაცას შეახო და ხმა გაიგონა, – უთხრა, რომ ის ზღვაში იყო და ზღვა იყო ზეთივით ნებოვანი და ცხელი და მხურვალეობა სხეულზე გადადიოდა. სხეული ივსებოდა ოფლით, რომელიც ამ წყალს ერთვოდა. კაცმა იგრძნო, რაღაც ძალა ენეოდა ქვემოთ, მისმა სამოსმა კი ამოტივტივება იწყო. კაცმა ქალს ამცნო, რომ სურდა ეყვირა. ქალმა უთხრა, რომ გაიგონა მისი ხმა. სუსტმა შუქმა ნელ-ნელა შემოპარვა იწყო წყლის ბზარებიდან. შუქი იყო ქვემოთ და კაცი ქალს ეჭირა ხელით. კაცი ცდილობდა, ამოტივტივებულყო წყლისა და შუქის თავზე და გასცქეროდა. თქვა, რომ შეეძლო, ეცურა მარტოს. დატოვა ქალი და უყურებდა წყალს. რაღაც მუქი მწვანის მსგავსი შერეოდა წყალს და მის გვერდით ტივტივებდა. შემდეგ ეკლებმა იწყო მის სხეულში შესობა. კანმა დაწყლულება იწყო. ხელი მუცლისკენ ნაილო და რაღაც უზომოს მოეჭიდა. თითქოს წყალი იყო, ან წყალში არეული სილა, მაგრამ სლიპინა. ხელი ასწია. მსუბუქი ტკივილი მუცლიდან ქვემოთ დაეშვა. წყალში ჩაყვინთა და შეეცადა, გაეცურა და მიმართულება შეეცვალა, მაგრამ ის, რაც მუცელზე მიჰკვროდა, თან მიჰყვებოდა. თავი ამოყო და გაიხედა. დაინახა, ქალს ძალიან დაშორებოდა. ნამწამებს მიკრული წყალი ხელისგულით მოიწმინდა და თვალები გაახილა. ცეცხლმა იწყო მისი თვალებიდან გადმოსვლა. ფერები ერთმანეთში ირეოდნენ. თვალები შეშუპებოდა, ეკლები გადმოდიოდა მათგან და წყალსა და

მუცელში ერჭობოდა. იყვირა. გაიგონა, ქალი ეუბნებოდა, რომ მიახლოებოდა. მიახლოებას შეეცადა. კლდეები სადაა?! ყოველმხარეს მიმოიხედა. შუა წყალში ტრიალებდა, ბრუნავდა. წყალს მდულარება ემატებოდა. სხეული ეწვოდა და თვალებში ეკლები ამოსდიოდა. კაცი ბრუნავდა, ტრიალებდა, ქალს ეძებდა. ქალი იქ იყო, მაგრამ კაცი მას ვერ ხედავდა. ქალი კაცს უახლოვდებოდა, მაგრამ კაცი მას შორდებოდა. კაცი ძალიან შორს იყო წასული. მიცურავდა და ცდილობდა, ის სხეული ჩამოემორებინა, მას რომ მიჰკვროდა. შორს მიდიოდა და ცდილობდა, ქალს დაბრუნებოდა. შემდეგ უცაბედად ქალი აშკარა გახდა შორეთში. ჩამოკიდებულ კაბასავით ირწეოდა და ხელს უქნევდა წყალში. კაცმა იგრძნო, რაღაც ცრემლისმაგვარი წამოუვიდა სხეულიდან. აკანკალდა, ცახცახი დააწყებინა. ეს ნამდვილად სიხარულიაო, უცილობლად სიხარულით ვკანკალებო. დავბრუნდებო ქალთან და მოვთხოვ, წამიყვანოსო სახლში. იქ ყურს მივუგდებო პატარა გოგონების ტირილს და დაველოდები.

კაცმა დაიწყო ცურვა ქალისკენ. ტანზე ეკალმა დააყარა, მაგრამ მაინც განაგრძობდა ცურვას და ცდილობდა, სწრაფად შესულიყო იმ თეთრი ქაფის შუაგულში, მის გარშემო რომ ტივტივებდა. სამოსი უნდა გავიძროო, მაგრამ მოსასხამი არ გაუხდია. შეეშინდა, ქალს რომ მიაღწევდა შიშველი, მას არ ერწმუნა, რომ კაცს იგი აღარ სურდა. სამოსი მის გარშემო ტივტივებდა და ისიც ტივტივებდა. იქ, შორეთში ქალი იყო, ის თითქოს თან ჩანდა და თან ქრებოდა, ორდებოდა – ორ შორ ადამიანად იქცეოდა. კაცი უახლოვდებოდა და ქალი კი ზღვის უკიდურეს ბოლოში მდგარ ორ სხეულად იქცეოდა, რომელთა ქვეშ კლდეები, ქვები და თეთრი ფერი იყო. კაცი ქალთან კიდევ უფრო ახლოს მივიდა და რაღაც ჩურჩულისმაგვარის გარჩევა დაიწყო. ორი ადამიანი ერთმანეთს უახლოვდებოდა, სანამ არ შეერთდა – ერთ არსებად იქცა, შემდეგ კვლავ გაცალკეება იწყო და კაცმაც გაიგონა ქალის ხმა:

– მოდი, ლამაზ ცხოველს იხილა! უკვე

დავაგვიანეთ. დროზე მოდი, სანამ წავსულვარ!

უცხო, ყარიბმა კაცმა ხელი გაიწვინა და მისკენ ოთხი ხელი გამოეჭოტა, ბლანტი, ნებოვანი წელიდან ამოიყვანა.

მაგრამ მე ფეხზე დადგომა არ შემძლიაო, და კაცმა უცხო ხმა გაიგონა:

– ადექი.

ეს ქალის ხმა არ ყოფილა, სხვა ხმა იყო. ვილაც სხვა აღმართულიყო ქალის გვერდით. რალაცაზე წახრილიყო – რალაც ფერფლისფერში არეულ თეთრზე. ლაპარაკობდა და უცხო, ყარიბ კაცს ზედ არ უყურებდა. მაგრამ მე ხომ გაორებულ ქალს ვხედავდიო, ამბობდა კაცი და ლამის ტყავიდან ამომხტარიყო. მუცელს იქეჯავდა და ცდილობდა, მიმხვდარიყო.

– ის ვინ არის? – და ქალს გახედა. ელოდა, რომ სხვა კაცი გაქრებოდა და ქალთან მარტო დარჩებოდა. ორნი დაბრუნდებოდნენ უკან.

ის სხვა კაცი იმ რალაც თეთრზე წახრილიყო და უცხო, ყარიბმა კაცმა თეთრი, მოელვარე ქალაქი დაინახა და მკვდარი თევზების სუნი ეცა. კაცმა გადააფურთხა. ქალი შეშინდა.

– ეს რა არის?

– ჩემზე კითხულობ?

– დიახ.

– მე მკითხე!

– მე შენ არ გიცნობ.

– მაგრამ შენ ვინ ხარ?!

– ჩანს, დაგავინყდი.

– მე შენ აქამდე არ მინახიხარ.

– გინახივარ.

უცხო, ყარიბი კაცი დაფიქრდა. რაც ამ ქალაქს მოაღწია, ქვაზე მჯდარი მოხუცებული კაცის გარდა, რომელიც სიკვდილის მოლოდინში ლამის დაცემულიყო, არავინ უნახავს. ეს კაცი არ უნახავს.

შენ არ მინახიხარო, – თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა. მაგრამ მე გნახეო, – უპასუხა მეორე კაცმა, – შენ არ იცი, მაგრამ ჩვენ ამ ქალაქში ვცხოვრობთო.

– რას საქმიანობ?

– ვთევზაობ. ვერ ხედავ, ეს ჩემი თევზებია.

– მაგრამ თევზებს ფორმა აქვთ თევზის. ეს თევზი არაა!

ქალმა გაიცინა. კაცმაც გაიცინა, ხოლო უცხო, ყარიბმა კაცმა მარილისა და ზეთის გემო იგრძნო ტუჩებზე.

– მაგრამ თქვენ სად ხართ? – იკითხა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

– ზღვაში, – მიუგო ქალმა, – ისინი თევზს იჭერენ.

მეორე კაცს უამრავფეხა ცხოველის გატყავება უკვე დაემთავრებინა და მის პატარა ნაჭრებად დაქუცმაცებას შესდგომოდა. ქალს მისცა ნაჭერი და მან შეჭამა. უცხო, ყარიბ კაცსაც მისცა და მან თითებშორის მოქცეული ნაჭრიდან სიცივე იგრძნო. თეთრი ნაჭერი გაუსხლტა და მიწაზე დავარდა. მეორე კაცი დაიხარა და დასწვდა მას, პირში ჩაიდო და დაუნყო ლეჭვა.

– ნამოდიტო!

ქალი გზას გაუდგა და მეც წამიყვანა. უკან გავყევით კაცს, რომელიც შიშველი იყო. უცხო, ყარიბმა კაცმა ახლალა შენიშნა, რომ კაცი, რომელიც მრავალფეხა ცხოველებს იჭერდა, შიშველი იყო და მხოლოდ პატარა, თეთრი ქსოვილი ჰქონდა წელზე შემოკრული. მისი ჩრდილი კლდეებზე გრძლად ეცემოდა და კლდოვან მრუდეთა შორის წახრილი ტყდებოდა.

– საით?

არ ვიციო, – მიუგო ქალმა, მაგრამ ის მიდიოდა. გზა გრძელი იყო, კლდეები, შვერილები და რალაც ცისფერი. მეორე კაცი მიაბიჯებდა ამ სილურჯეზე, რომელიც დნებოდა. უცხო, ყარიბი კაცი შეეცადა, მისთვის მიეხატა, გრძელი მოსასხამი აიკეცა და შუა ლაჭვარდში შეაბიჯა. სხეულზე ეკლებმა უნყო გამოყრა.

– რატომ მიმატოვე და მასთან რატომ ნახვედი?

ქალმა უკან მოიხედა და დაინყო სილურჯის მოცილებება, რომელიც ტანზე მადნებოდა. ლაჭვარდი იყო თავი. ის თავს წაავადა, რომელიც ელვარებდა. თვალები არ ჰქონდა. მისი სხეული ექვსი ფეხისგან შედგებოდა და დნებოდა. პირველად ფეხები დადნა, შემდეგ თავმა იწყო დნობა – თითქოს ხვრელებში ვარდებოდა, შემდეგ ჩამო-

ინგრა და დაიშალა.

- გეშინია მისი?
- მეშინია. ის მკვდარია.
- ეს რა არის?!
- ამას კანდელი ჰქვია.
- მაგრამ ის არ ანათებს.
- ყველა კანდელი როდი ანათებს!

მეორე კაცმა გაიცინა. მაშ, შუქი საიდან მოდისო?! ის ანათებს მხოლოდ მაშინ, როცა სანაპიროზე წავილებთო, წყალში დავტოვებთო, სადაც მტაცებელ თევზებს გამოქცეული პატარა თევზებით აივსებაო. წყლიდან ამოვიღებთ, დადნება და წყლად იქცევაო.

- გეშინია მისი?
- მეშინია, მაგრამ ის მკვდარია.

მეთევზე ჩამოვდა და ქალი გვერდით მიუჯდა. იმ კაცმა შიგ სახეში ხვნეშით შემომასუნთქა. ცოტათი მოვცილდი და დავინახე, მედუზები კანზე შემომაცოცდნენ. არ მეშინოდა. ეს არ იყო ტკივილი, იყო რაღაც ძვლების დამშლელი – ტკივილის გარეშე.

იმ მეორე, სხვა კაცმა მითხრა, რომ მე წყლისკენ უნდა მესკუპა, სანამ მზე ჩავიდოდა. ქალმა თავი თანხმობის ნიშნად დახარა.

- ნამოდი ჩემთან! – ვუთხარი ქალს.
- არა, მე მასთან დავრჩები!
- მაგრამ შენ...
- მაგრამ მე მასთან ვარ.

იმ მეორე, სხვა კაცმა შიგ სახეში ხვნეშით შემომასუნთქა. დავინახე, ცისფერი ცხოველები რაღაც კვამლისმაგვარნი ხდებოდნენ. კაცი ქალს დასწვდა და მალა აიტაცა. მათ გარშემო უზარმაზარტანიანი ცხოველი იყო, რომელსაც რვა ფეხი ჰქონდა.

კაცს დანა მოემარჯვებინა და ცხოველს კიდურებს აჭრიდა. ქალს უახლოვდებოდა და მას თავზე წამოსდგომოდა.

- მაგრამ მე წყალში მარტო დაბრუნებისა მეშინია!

ქალს უკანაც არ მოუხედავს, არც გამოპასუხებია. უცხო, ყარიბი კაცი გზას დაადგა. უკან მოიხედა და დაინახა, ქალი თავის სამოსში ჩაფლულიყო. კაციც მის გვერდით იძირებოდა. უცხო, ყარიბი კაცი მიაბიჯებ-

და კლდოვან შეერილებს შორის და მისი ჩრდილი იმსხვრეოდა. ხედავდა, ქალი როგორ ორდებოდა და ის ორი ერთმანეთს როგორ უახლოვდებოდა, თავად კი შორდებოდა. შემდეგ წყალში ჩავარდა. წყალი იყო ცხელი და სიმავე სახეს უფარავდა. თეთრი ცხოველის გემო თითებიდან პირამდე მოსდებოდა.

თქვა, დავბრუნდებიო და არ კი იცოდა, სად. თქვა, ვიძირებიო და არ კი იცოდა, სად. თქვა, ქალიო და არ კი გაუხედავს ქალისკენ.

- სად არის კაცი?
- ქალმა ხელით ანიშნა, რომ მოდიოდა.
- კაცი სად არის?
- ქალმა წყლისკენ ისკუპა და მის გვერდით გაჩნდა, უცხო, ყარიბი კაცი თავის სამოსში მოაქცია.
- სად არის კაცი?
- არ ვიცი.
- მაგრამ შენ მასთან იყავი.

ქალმა წყალში ჩაყვინთა და უცხო, ყარიბმა კაცმაც მის გვერდით ჩაყვინთა და ქალს ჩააფრინდა. სხეულებრივი იყო. თითქოს ქალი მას ელოდაო, თითქოს წყალივით ცხელი იყო. ქალმა ტანიდან ეკლები მოაცილა და შორს წაიყვანა, უთხრა უცხო, ყარიბ კაცს, რომ მასთან ერთად დაბრუნდებოდა უკან.

რატომ არ გავრბივართო? – იკითხა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

ქალს პასუხი არ გაუცია, წყალში ჩაყვინთა. უცხო, ყარიბმა კაცმა შუქი დაინახა. შუქი ჰორიზონტს მალა დასდგომოდა. დაინახა ზღვა და ქალის მოტივტივე სამოსი. თქვა, ჩაყვინთავო მისკენ. ჩაყვინთა, მაგრამ სამოსელის ქვეშ ვერაფერი ნახა.

შავი მოსასხამი წყალზე ტივტივებდა. უცხო, ყარიბი კაცი შეეცადა, მოეძებნა და არ ჩაძირულიყო.

დიდხანს ეძებდა და ვერ იპოვა.

ფსკერისკენ ჩაყვინთა. ამოიტანა მოსასხამი და ჰაერში დაიქნია. ვერ იპოვა.

უცხო, ყარიბმა კაცმა მოსასხამი წაიღო და თეთრი კლდეებისკენ გაცურა. წყლიდან ამოვიდა. შავი ხალათი მკლავზე დაუმძიმდა. კლდეები ფეხებს უსერავდა.

უცხო, ყარიბი კაცი ზღვის წინ... შავი მოსასხამი და დაკარგული ქალი...

იარა უცხო, ყარიბმა კაცმა, იარა. ეძებდა სახლს ან მოედანს. დავბრუნდებო მასთან, აქ მარტო ვარო ამ კლდეთა შორის, რომლებიც ფეხებქვეშ იმტვრევიან.

6. და იყო ტირილი.

ქალაქი, ქალები და ეს ღამე... უცხო, ყარიბ კაცს მოსასხამი მიჰქონდა და დაკლანკილ, პატარა ქუჩებში მიაბიჯებდა...

ქალები და ეს ქალაქი... უცხო, ყარიბი კაცი ჩაფიქრებულიყო და ხელზე გადაკიდებული სველი მოსასხამი მიჰქონდა, ზღვიდან რომ ამოეტანა. მოსასხამი დამძიმებულიყო, მოსასხამი და წყალი... მოსასხამი სახეს მიფარავდა და ჩემი სახე ისეთი მძიმე იყო, თითქოს სხვა სახეები ყოფილიყო... კაცს თავისი აბგა გაახსენდა და გაახსენდა, რომ სარკე მიჰქონდა.

– სარკე გადავადგე და ვერ მიპოვიაო.

ღამე იყო გრძელი და უცხო, ყარიბი კაცი გრძელ ღამეში მიდიოდა და მიდიოდა. კითხვებს არ სვამდა და მიაბიჯებდა. მოსასხამი ხელებზე ისე გადაეკიდებინა, თითქოს იმ ქალის სხეული ყოფილიყო, რომელიც დაიკარგა. მოსასხამზე სუნი ავარდნილიყო. ზღვა ზეთივით მძიმე იყო და იმ სუნივით ცხელი, ჩემს სხეულს რომ ასდიოდა.

ეს ზღვის სუნი იყო.

ნუთუ ეს იყო ზღვა?! ნუთუ?!..

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, დავბრუნდებო. თქვა და დაბრუნდა. დაბრუნდა და ვერ კი იპოვა ვერავინ. იპოვა და ვერ გაიხსენა. მოსასხამი სახეზე დაეცა. კაცი კიდეზე განვა უხმო სახლებს შორის. შავი მოსასხამი ზემოდან ეფარა და იმ წყალზე ტივტივებდა, რომელიც სამოსელიდან გამოდიოდა და სახეს, თმასა და წვერს უსველებდა. თვალები ფერფლისფერ შუქზე დახუჭული ჰქონდა, სხეული მოკუნტვოდა და ხელი მოსასხამისთვის ჩაეჭიდა.

შემდეგ დაიწყო...

ყველაფერი იყო მდუმარე, მაგრამ მან დაიწყო სამოსელიდან გამოსვლა და მთელი

ქალაქი ხმებით აავსო – ქვის ცხოველები, ჩონჩხები, უცნაური სურნელი და ძვლებით სავსე სხეული. ტკივილი არ ყოფილა, მაგრამ ცხოველები იგივენი იყვნენ – ისინი, რომლებიც ნახა, მოედნის კიდეებში როგორ გარბოდნენ... არა, ისინი, რომლებიც მეფის კუბოს გარშემო ტრიალებდნენ... არა, ისინი, რომლებიც არ უნახავს, მაგრამ ახლა, როცა დაინახა და გაიხსენა, ჩათვალა, თითქოს ისინი ადრე ენახა... თითქოს ის მათთან ერთად შეიქმნა, თითქოს ისინი იყვნენ იმ დროიდან მოყოლებული, რაც მოვიდა... მაგრამ ახლა, ახლა გრძნობდა, თითქოს ისინი მისი თითები იყვნენ, მის სახეებს რომ აფარებოდნენ, თითქოს წამნამები იყვნენ, მისი თვალები რომ დაეხუჭათ.

მას ეძინა და უზარმაზარი ცხოველები თავიანთი პატარა ჩონჩხებით გამოსულიყვნენ და მის გარშემო ტრიალებდნენ და ტრიალებდნენ, შორეულ ადგილებში მიჰყავდათ. ისიც მიჰყვებოდა მათ და ვერაფერს გრძნობდა, მარილის გემოს გარდა.

– კაცები სად არიან?!

– ქალაქი და ქალები... კაცი არ მინახავს, – თქვა კაცმა.

– ქალაქი და ქალები... კაცები ზღვაში დაინთქნენ.

ქალაქში რომ გადაეყარა, იმ ხანშიშესული შეიხის ხმა გაახსენდა. მისი ხმა მის ხელებს ჰგავდა. კაცმა ხელებზე დახედა და დანაოჭებული ხმა დაინახა, ღრმულებით სავსე. დაინახა, ხელებს მენამული ვენები შემოვლებოდა. ხელებისკენ დაიხარა, ტუჩები მიუახლოვა. ორჭოფობდა და მარილის გემო გამოვიდა, მკვდარი თევზის გემო. თევზი სიკვდილით იყო გაბერილი და უზარმაზარი ცხოველები დაბორილებდნენ მის გარშემო და იყო კაცი. სამოსელი იყო მძიმე, წყალიც მძიმე.

სამოსელი და წყალი, ქალაქი და ქალები... მაგრამ კაცი იდგა ქალის გვერდით. კაცი მე მელოდა, მაგრამ მეფე...

სამოსელმა შორს წამიღო. კაცი კიდეზე წამოწოლილიყო და სამოსელი იყო წყალი, ხელები იყო ძონისფერი და ქალი არ იყო.

თქვა, ზღვაში დამეკარგაო ქალი.

მისმა ტანმა ტკაცატკუცი დაიწყო. რა-

დაც გადადიოდა ძვლებში. ზღვის სუნით სავსე ცხოველები თვალბსა და მკერდზე ახტებოდნენ.

მოვკვდებო, დაიყვირა კაცმა.

– შორეთში ვკვდები და ქალი კი არაა ჩემთან, მე...

სამოსის ნაკეცებიდან შუქი არ გამოსულა. დღე არ დამდგარა. იყო გრძელი ღამე და იყო კაცი.

დიდი ხნის შემდეგ, რომელიც არ იცოდა, საიდან დადგა, კაცმა საკუთარი თავი მოედანზე აღმოაჩინა. იყო შუქი, თეთრი ქვიშა და შავი წერტილები, რომლებიც აკლდამის გარშემო ტრიალებდნენ და იყო სამარხი.

კაცმა აღმოაჩინა, რომ უახლოვდებოდა, ახლოს მიდიოდა.

საკუთარი თავი ქალების შუაში აღმოაჩინა. იყო მწარე მოთქმა. ქალები მიწაზე ისხდნენ. თავები ჩაექინდრათ და სილა სამოსს შერეოდა, რომელიც ხელში მეჭირა და მე ვიყავი ქალების შუაგულში.

კაცმა კითხვა დასვა. ქალები მას მიუახლოვდნენ.

კაცმა მეორედ დასვა კითხვა. ის იყო სველი სამოსით და სამოსი გაუნძრევლად იჯდა მის გვერდით.

კაცი კითხულობდა ქალაქს და ქალებს, კითხულობდა მეფეს.

შუქი ელავდა მოედნის ქვიშაში ვერცხლისწყალივით, რომელიც ყველაფერს ფარავდა.

ქალი წამოდგა და თავები ზეალიმართნენ მისი მიმართულებით.

მე გამცნობო, – უთხრა და ცოტათი მოსცილდა. შავი მოსასხამი შემოიხსნა და თეთრად აელვარდა, რაც მოედნის ქვიშას წააგავდა.

– მე მოგიყვები.

თეთრი იყო და სახე ჰქონდა გამჭვირვალე. ქალი იდგა და ლაპარაკობდა:

– პირველად თქვეს, ზღვაო. მე არ ვიცნობდი ზღვას. დაბალჭერიან ოთახში ვიჯექი და ზღვის ხმა მოდიოდა სუსტად, მოგუ-

დულად და ის იყო მამაჩემი.

– გითხარით, ზღვაზე მოგახსენებთ-მეთქი, მაგრამ მე მამაჩემზე გაუნყეთ... მამაჩემი წელში მოხრილი არ ყოფილა, როდესაც თქვა, ნავიდეთო... ის ოთახის შუაგულში იდგა და მე მიყურებდა. სახეზე ცრემლები ჰქონდა. დედაჩემი მის გვერდით იდგა და ტიროდა. იყო ხალხი, რომელთაც არ ვიცნობდი. ჭარმაგი კაცი მომიახლოვდა, ხელი ჩამავლო და ნავედით. ქუჩები იყო დაუსრულებელი. ჩვენ მივდიოდით და, როცა ზღვას მივალნიეთ, მამაჩემი ორად მოიკაკვა და თეთრი წერტილებივით დაიშალა და დაცვივდა ჩემ წინ, მაგრამ მე მივდიოდი და ჭარმაგი კაცი მეუბნებოდა სიტყვებს, რომლებიც აღარ მახსოვს. შემდეგ კი ზღვაში მომისროლა და ატყდა ქალების ხმამაღალი ნივილ-კივილი. მე ქალები არ დამინახავს, დედაჩემი დავინახე, მაგრამ ზალარიდები¹ მესმოდა და ქვითინს ვგრძნობდი. კაცმა მისროლა და ყველაფერი შავი იყო. ზღვა იყო ღამე და მე მარტო ვიყავი. შემდეგ ვიგრძენი, რომ ყველაფერი იმსხვრეოდა. ზღვა იყო შუშის და მე მისროლეს შუაგულ შავ შუშაში, რომელიც იმსხვრეოდა. შუშა პატარა ნამსხვრევებად იქცეოდა და ნამსხვრევები ჩემს სხეულში მარილთან ერთად შედიოდა. მარილი მქონდა თვალბში. მარილის გემომ თვალბებიდან მკერდში შეაღწია. მცირე ნამსხვრევებად ვიქცეოდი. შემდეგ მოსასხამი ისროლეს და მასში გამახვიეს. ხელები მოსასხამსა და შუშაში გაბნეულ ჩემს ნამსხვრევებს ენეოდნენ. კარგად გამახვიეს, გრძელ საბელს გამომაბეს და ნავიდნენ. ისინი მიდიოდნენ და მე ყურს ვუგდებდი თოკის ხმას, რომელიც მიწას მიარღვევდა და მოგუდულ მოთქმას.

მივალნიეს. გავიგონე, ამბობდნენ, რომ მიმიყვანეს. შემდეგ თოკით ჩამაგდეს მეფესთან. მეფე არ მინახავს, მაგრამ ტირილი ვისწავლე.

ქალი თეთრი იყო. საუბრობდა და თან ისეთი თეთრი იყო, როგორც თეთრი ქვიშა, რომელსაც ის ადგილი აევსო. შემდეგ ფე-

¹ ზალარიდები – ხმამაღალი, ყურისწამლები ტრადიციული სამხიარულო და საქორწინო შეძახილები.

რებმა იწყეს გამოსვლა თვალეზიდან. ხელე-
ბი გამოწვდილი იყო, როგორც შავი დანები
და ქალი შუა მოედანზე მოცახცახე წითელ
ნაკუნებად იქცა.

– და მე?..

მე ის ვიყავი, რომელმაც არ იცოდა. მე,
მოსასხამში გახვეული; მე, წყალში გახვეუ-
ლი; მე...

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, რომ ის აღ-
გებოდა. თქვა, რომ ის მივიდოდა ახლოს და
ბოლო ქალის ხმა გაიგონა, რომელიც დანე-
ბის გვერდით იდგა და ყვიროდა. მას ხელში
ალესილი გრძელი წკეპლა ეჭირა და წკეპ-
ლის წვერს ცეცხლი გასდიოდა. კაცმა წინ
წაიწია და ალესილი წკეპლა დაინახა თვალ-
წინ. წინ წადგა ფეხი და ცეცხლი მის შიგანს
წაეკიდა, მაგრამ ის მოცახცახე წითელ ნა-
კუნებამდე მივიდა და ხელი დაადო. უცხო
ცხოველები შეიგრძნო წვეტიანი თავებით
და უკან დაიხია. უკან გაბრუნდა და წითელ-
მა ნაკუნებმა შეკრება იწყეს ერთმანეთის
გარშემო, გრძელ შავ მოსასხამში მჭიდროდ
გამოეხვივნენ და წრეს მოუახლოვდნენ. მო-
გუდული მოთქმა ხმამალალი გახდა. კაცმა
მეორე ქალი დაინახა.

– ეს არ არის ჩემი ქალაქი!

ქალი გაჩერდა და თქვა:

– ეს არ არის ჩემი ქალაქი! ჩვენ მოვდი-
ოდით და დავინახეთ გალავნები. იქ კაცი
იყო... – და ქალმა შავი მოსასხამის გახდა
დაიწყო. სხეული უთვალავი ჭრილობით
ჰქონდა სავსე. წელულები ჰქონდა, საიდა-
ნაც ყვითელი სითხე სდიოდა, მოედინებო-
და და მკერდსა და წელს უღებავდა.

– კაცმა მითხრა, რომ მომეცადა. მით-
ხრა, რომ ეს გალავანი იყო და ეს კი კარი და
მიბრძანა, კართან მომეცადა და, როდესაც
მოვიდოდა უცხო, ყარიბი კაცი, რომელმაც
არ იცოდა, სად და როგორ, გამელო მის-
თვის კარი და წავყოლოდი მას მოედანზე.
იქ მე ვიქნებოო შენს მოლოდინში. წამოხვა-
ლო ჩემს სასახლეში და იცხოვრებო იქ უკუ-
ნისამდე.

მეც მოვიცადე. ვიდექი კართან და არკი
მინახავს არავინ. არც არავის დაუკაკუნე-
ბია და არც არავის ჩაუვლია. შემდეგ გა-
ლავნის წვერზე ავედი, რომ იქნებ დამენახა

და დავინახე. დიდი მტვერი ავარდა და
ვთქვი, მოვიდა-მეთქი. მტვერი ძლიერ გახ-
შირდა და დავინახე ცხენი, რომელზეც ეს
უცხო კაცი იჯდა, მტვერსა და შუბის წვე-
რებში გამოხვეული. შემდეგ მტვერი გაი-
ფანტა და აღარავინ დამინახავს.

დღეებს დღეები მოსდევდა, ღამეები
დღეებს შობდნენ და მე ვიჯექი გალავნის
წვერზე მარტოდმარტო. ველოდი იმ კაცს,
რომელზეც მითხრა, რომ წარმომიდგებოდა
შორიდან შეშინებული თვალეზით და მეც
ველოდი.

შემდეგ დაიწყო მოსვლა. გუნდ-გუნდი
მტრედები მოდიოდნენ, მასხდებოდნენ ამ
ხელებზე, სევდიანად მილულუნებდნენ და
მიდიოდნენ. გავხდი მათი მომლოდინე და
ისინი კი – ჩემი. დღეთა სვლასთან ერთად,
დავინყე მათთვის ცოტაოდენი მარცვლეუ-
ლის შეგროვება. ხელისგულზე ვიყრიდი და
ისინი კენკავდნენ. შემდეგ უეცრად, არ მახ-
სოვს, როდის, მაგრამ მახსოვს, რომ იწყეს
უცნაურად ზრდა. უცხო ფრინველებად იქ-
ცნენ. მოდიოდნენ და იწყებდნენ ჩხვლეტა-
კორტნასა და სისხლის დენას. შევშინდი და
გალავნიდან ჩამოვძვერი, კართან დავდე-
ქი... ფრინველები დაბლა დაეშვნენ თავიან-
თი სპილენძისმაგვარი მტკიცე, ძლიერი
ფრთებით და ჩემი სხეულის კორტნა იწყეს.
ავტირდი და ისიც მოვიდა. ოღონდ არა ის
კაცი, რომელმაც მითხრა, რომ დამელოდე-
ბოდა. სხვა კაცი მოვიდა და მითხრა, რომ ის
იყო. ის არ ყოფილა, მაგრამ მე დავუჯერე.
არ დამიჯერებია, მაგრამ გავყევი. მომცა
შავი სამოსი და მოედანზე მომისროლა.
არავის უსწავლებია ჩემთვის, როგორ მეტი-
რა. ქალები დავინახე და ავტირდი. ვტირო-
დით.

ქალის სხეული ნებოვანი იყო და ქვიშა-
ზე დაედინებოდა. წამოდგა. სამოსი თავისი
ჯოხით ასწია და მეორე ქალს მისცა. იმან
ჩაიცვა ამისი სამოსი და თავის ადგილს და-
უბრუნდა.

მე არ ვლაპარაკობდი. ვხედავდი და არ
ვლაპარაკობდი. ვთქვი, არავის შევატყობი-
ნებ-მეთქი ჩემს ამბავს. მე თავად არ ვიცი
ეს ამბავი და რა მოყვება?!

– მე ვიცი, – თქვა ქალმა და წამოდგა.

მეოთხე ქალი ადგა და თქვა:

– მე ვიცი. ყველას ისტორია ვიცი, მხოლოდ ჩემი ამბავი არ ვიცი. მე არაფერი მინახავს. როგორ არა, ვნახე! ბუტბუტი გავიგონე, შემდეგ რაღაც ხმამ მითხრა, რომ ეს კარი იყო. ეს ხმა ისევე ყურში მედგა და კვლავ ვხედავდი სპილენძის კარს, რომელიც მწველი მზის ქვეშ ელვარებდა, მაგრამ მე არ ვიცი, არ ვიცი, მომიყვანეს აქ თუ მე თვითონ მოვედი, ან დამავინყდა. თუმცა მე ვხედავ ჯოხს და ვხედავ მეფეს. ვტირი, რადგან ჩვენ ყველანი ვტირით ქალწულთან ერთად, რადგან ჩვენ ყველანი ქალწულები ვართ. მოვკვდები, რადგან ჩვენ ყველანი დავიხოცებით, მაგრამ მე არ ვიცი.

ქალი გრძელი მოსასხამით დაბზრილდა და იწყო შორს წასვლა.

– მაგრამ მოსასხამი... მოსასხამს რატომ არ იხდი?! – ჰკითხა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

ქალი ბზრილებდა. მისი კოჭების ირგვლივ მსუბუქი მტვერი ავსებდა იქაურობას. შემდეგ მტვერმა შეუმჩნევლად იწყო კაცის თვალეში შეღწევა და მან მოახლოებული ჩრდილებისა და მისი კისრისკენ გამონვდილი ხელების, მის სხეულს შემოსაფარებელი მოსასხამების დანახვა იწყო.

– მე არა... – თქვა კაცმა.

ქალის ხმა გაიგონა. მისი ხმა წყალს ჰგავდა. დაინახა, ქალი ტივტივებდა. მოსასხამი ტივტივებდა. კაცი მოსასხამს მიუახლოვდა და ქალები დაინახა. დაინახა, მეხუთე ქალი დგებოდა ფეხზე.

– შენ, ეი, კაცო! მომისმინე! – მეხუთე ქალი ფეხზე წამოდგა და თქვა:

– კაცო, მომისმინე! მამაჩემი მოვიდა. მამაჩემი სასახლის მსახური იყო. მეფის სასახლეში დადიოდა და იქ სამარხების გარდა არაფერი უნახავს. მამაჩემი საფლავებს უვლიდა და ასუფთავებდა, ყვავილებს რგავდა და ქალაქი ყვავილებით იყო სავსე. მამაჩემს მეფე არ უნახავს. იცოდა, რომ მეფე კმაყოფილი იყო მისი ნამუშევრით. მოხუცი ქალი, რომელიც შიგ სასახლეში მუშაობდა, ატყობინებდა ხოლმე ამას. ისიც სიამოვნებით აღვსილი მოდიოდა სახლში, მღეროდა, ამიტაცებდა ხოლმე ხელში და დამაფრენდა. შემდეგ ქორწინებაზე მელაპარაკა. მითხრა,

რომ ერთი კაცი მოვიდოდა და შორს წამიყვანდა. წინ დამისვა, დედაჩემიც იქვე იყო, ხალხი გაცივებით თვალედაჭყეტილი შემომცქეროდა. მამაჩემი მორჩილებაზე მელაპარაკებოდა. თავი მორჩილად დავხარე და დაველოდე, მაგრამ ის არ მოსულა, არ მოსულა. მამაჩემმა დედაჩემს უთხრა რაღაც სიტყვები და დედამ თქვა, რომ ჩვენ უნდა ველოდოთ. ვიცდიდით. შემდეგ უცხო, ყარიბი კაცი მოვიდა და კარიბჭეებზე დაიწყო შეკითხვების დასმა. ვირწმუნე, რომ ის იყო. თან წამიყვანა და აქ აღმოვჩნდი. აქ ვარ. ერთად მივაბიჯებდით. შემდეგ ის გაუჩინარდა შუა მოედანზე და შუაგულ მოედანზე დავინახე ქალები. მოვიდა ქალი, რომელსაც ხელში ჯოხი ეჭირა. მოსასხამი გამაძრო და მიწაზე დამაგდო. შავი სამოსელით შემოსა და ახლა აქ ვარ, წრეში.

– შენ ის კაცი ხარ, – ქალმა უცხო, ყარიბ კაცს შეხედა და უთხრა:

– როგორ დავავინყდა! შენ ხომ ის კაცი ხარ!

– მე... მე არ მახსოვს... მე არა!.. მე ჩემს დაკარგულ სარკეს ვეძებ, ჩემს ნივთებს, რომლებიც დამეკარგა. უთხრა ქალს, რომ ის არ იყო, რომ ქალი ცდებოდა.

ქალი მიუახლოვდა. კაცი წამოდგა. ქალმა პირი გააღო და შიგ სახეში შეუბერა. უცხო, ყარიბ კაცს დაეწყო შეგრძნება, რომ თეთრად იფერებოდა. ხმამალალმა მოთქმაგოდებამ ზენიტს მიაღწია.

კაცი ჩამოჯდა და ატირდა. როცა მისმა ცრემლებმა მის ბაგეებს მიაღწიეს, გაახსენდა მარილის გემო, გაახსენდა თვალეები, რომელთაც ის გალავანს მიაჯაჭვეს.

სურნელი ავარდა და მეექვსე ქალი წამოდგა. მტვერი იყო.

მეექვსე ქალი ადგა და თქვა:

– მე არა... – თქვა და მტვერი გარს შემოერტყა.

– მე ვარ ის, ვინც დასაბამიდან ვარ. მე აქ დასაბამიდან ვარ. დედაჩემმა თქვა, ყველამ თქვა და მეც ვამბობ. როცა მე ვიყავი დასაბამიდან, მეფე ჩემ გვერდით იყო და მე ვტირი.

ქალი გაშორდა და მისმა მოსასხამმა იწყო თრთოლა ქარში, რომელიც მას გარს ევ-

ლებოდა. იყო აღმური და მხურვალეობა, შუქები და შორეული ქარი. ქალი შორს მიდიოდა.

ნუ მიატოვებთო მას, იყვირა ქალმა, რომელსაც ჯოხი ეჭირა. ნუ მიატოვებთო მას, ის მიდისო, ხელი ჩაავლეთო, ის უჩინარდებაო, მოსასხმაში ჩაეჭიდეთო... ის მიფრინავსო...

კაცი ნამოდგა და დაეცა.

– მე წავალ...

– შენ შენს ადგილას დარჩები!

კაცი თავის ადგილას დარჩა. მოესმა ხმები და დაინახა თოკები და სხეულები, რომლებსაც თოკები მიათრევდნენ. საკუთარი თავი დაინახა, თეთრ ქვაზე მიბმული. შემდეგ ჯოხიანი ქალის ხმა გაიგონა და ჯოხი დაინახა, ხელში რომ ეჭირა. ქალი ფეხზე იდგა და მშვიდი იყო. სახე გამოაჩინა და კაცმა გამხმარი ტოტები და ფოთლები დაინახა, ფეხებთან ნელ-ნელა რომ ცვიოდა.

ქალი შუაგულში იდგა. ჯოხი მოისროლა და სულის ბერვით ამოისუნთქა. ნამოვიდა ბოლი და წყალი. შემდეგ ჯოხის წვერი ამოძრავდა და წითელმა გველმა იწყობტუნვა. ქალს მიაღწია და ქარი ჩადგა, უკან გაბრუნდა. გველი მოტრიალდა, შემდეგ ისკუპა და გაშორდა იქაურობას. ქალებმა იყვირეს, ქალაქმა საშველად იყვირა და გველი კი შორს გაქანდა. ქალი უკან მიჰყვა, შემდეგ იკითხა:

– მესამე ქალი სადაა?

ქალებიდან ერთ-ერთი მას მიუახლოვდა და ხრინწიანი ხმით უთხრა:

– თუ გველი გაიქცევა, ქალაქი მოკვდება. თუ ქალაქი მოკვდება, მეფის აკლდამა დაინგრევა. თუ აკლდამა დაინგრევა, ყველაფერი დასრულდება.

იყო ხმები და უცხო, ყარიბი კაცი კითხულობდა:

– კი მაგრამ, ეს როგორ?!

– მესამე ქალმაო, – უპასუხეს, – ერთადერთმა მხოლოდ მესამე ქალმა იცის, როგორ დაიჭიროსო გველი. ის კი შენთან ერთად ნამოვიდაო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, დიახო, ის ჩემთან ერთად ნამოვიდა, მაგრამ ზღვაში გაუჩინარდაო.

– კი მაგრამ, ეს როგორ?!

– ის იქ დავტოვე და მე დავბრუნდიო. აი, ეს მისი მოსასხამიაო.

სამოსი მძიმე იყო.

კაცი გაიქცა და წყალი წურწურით მიწას ნამავდა.

– არ შემიძლია!

– გაიქეცი!

კაცი გაიქცა, მოსასხამი გველს ესროლა და გადააფარა. ყველაფერი ჩანწნარდა. ყველაფერი თავის ადგილზე გაირინდა.

– ჯოხი დამიბრუნდა, – თქვა ქალმა. მოსასხამი ასნია, ჯოხი გამოაძრო და გაბრუნდა.

მოულოდნელად იქაურობა ახმიანდა. ქვის ცხოველები მოსასხამის ქვემოდან გამოდიოდნენ და ქალებს ახტებოდნენ. ქალები გაქცევას ცდილობდნენ და პატარა ცხოველები სამოსზე ეკვროდნენ. მათი ხმები სხეულთა შორის სუსტდებოდა.

პირველმა ქალმა თქვა, გავიქცეთო.

მეორემ თქვა, არ შეგვიძლიაო.

მეოთხემ თქვა, მეფესთან ჩავხტეთო.

მეხუთემ თქვა, აკლდამა არ უნდა გავაფუჭოთო.

მეექვსემ თქვა, დავიხოცებითო.

ჯოხმა თქვა, არ ვიციო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა დაინახა, შავი მოსასხამები ერთმანეთს უახლოვდებოდნენ და ერთმანეთში უჩინარდებოდნენ. დაინახა ნახვრეტები მოსასხამებში, დაინახა...

იყო ტირილი და უცხო, ყარიბი კაციც ატირდა.

7. თქვა მთხრობელმა

თქვა მთხრობელმა, რომ ის შორს წავიდა. ქალაქი, რომელიც შორს იყო. თქვა მთხრობელმა:

– ამბავი აქ არ მთავრდება, რადგან ამბები ასე არ მთავრდებო: ქალები, რომლებიც გარბიან ყოველი მიმართულებით; უცხო, ყარიბი კაცი, რომელმაც არ იცის; პატარა ცხოველების ფორმის წვრილი თეთრი კენჭები, რომლებიც ყურებში ჩხრიანლებენ; თეთრი მტვერი, რომელიც მოედანს მოსდევს.

ბია და ქალაქი, რომლის სახელიც არ ვიცით, მაგრამ რომლის დაუსრულებელ ისტორიასაც ვყვებით...

თქვა მთხრობელმა:

– გამოვიდნენ ჰაერში მხტუნავი პატარა თეთრი ცხოველები, უთვალავი რაოდენობის; ისე ხტოდნენ, თითქოს დაფრინავდნენ, შემდეგ მიწაზე ეცემოდნენ და ისე იწყებდნენ ხტუნვას. ქალს ჯოხი ეჭირა და ჰაერში იქნევდა. ავარდა მტვერი და მის გარშემო მყოფი ქალები სირბილით შეერივნენ პატარა ცხოველებს. უცხო, ყარიბი კაცი შორს გავიდა, ვერაფერი გაეგო, კითხვას სვამდა და პასუხი არ ესმოდა.

ქალები აკლდამის ქვების მახლობლად, კუთხეში შეჯგუფდნენ. იყო ტირილი. შემდეგ ხმამაღალი ტირილი მოგუდულ კენესაში გადავიდა. უცხო, ყარიბი კაცი ტიროდა და მიახლოებას ცდილობდა, მაგრამ იგრძნო, რომ ქვიშა ნთქავდა. რაღაც დაძირვის მაგვარს გრძნობდა.

– წინ წასვლა არ შემიძლიაო, – იყვირა კაცმა. შემდეგ მისმა ხმამ ძალიან ნელა იწყო გაქრობა. სიტყვები მის პირში მჭავე გემოთი აივსო.

უცხო, ყარიბი კაცი ხედავდა, ხედავდა ქალაქს, რომელიც სითეთრეში იძირებოდა. ხედავდა თეთრ თვალებს, გაფართოებულს, გადიდებულს. ხედავდა ქალებს, შორ ადგილებს რომ მიაშურეს.

იყო შუქი და კაცს არ შეეძლო მიახლოება. შუქი პატარა ცხოველები იყო. შავი მოსასხამების გარშემო ძვლები ლივლივებდნენ და შთანთქმავდნენ მათ. პატარა თვალებს სუნი უდიოდა.

კაცმა ქალების ხმა გაიგონა. ეს პირველად იყო, ხმებს რომ მიაყურადა და გაახსენდა.

მტირალი ქალები სამარხის კუთხის წინ სუნზე საუბრობდნენ. კაცი შუაგულ სილაში ჩაჯდა და ყური მიუგდო. იყო ჩხრიალი და იყვნენ ქალები. ეგონა, ქალთა ხმები და უცნაური ჩხრიალი იყო ყველგან. ხმებს უდიოდა ხმების სურნელი.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, რომ პატარა თეთრ კბილებს ხედავდა. კრიჭა შეკრული იყო და საუბარი გამოდიოდა.

ერთმა ქალმა თქვა, რომ ეს ზღვის სუნს არ ჰგავდა.

მეორე ქალმა თქვა, რომ ეს მეფის სუნი იყო.

თქვეს და თქვეს...

ქალი, რომელსაც ჯოხი ეჭირა, წამოდგა და წინასწარმეტყველებაზე ილაპარაკა. თქვა:

– მეფე მოკვდა. სანამ მოკვდებოდა, საკუთარ ტახტზე დაბრძანდა და თავის ვეზირებს მოუხმო. უთხრა მათ:

– ეს თეთრი ქალაქი სამარხებს წააგავს. ჩემი სიკვდილის შემდეგ, როცა უცხო ფრინველი მოვა და შვიდჯერ შემოუფრენს სამარხს, იცოდეთ, სახიფათო სენი გავრცელდება ქალაქში და ყველა მოკვდება. როცა ყველა მოკვდება, ერთი მეფე მოვა შორეული ქვეყნიებიდან, ზღვით იმგზავრებს და დაანგრევს გალავნებს. ეს ის მეფეა, მე რომ არ ვიცნობ, მაგრამ მე მას ველოდი და აი, მე ვკვდები და ის მხოლოდ ჩემი სიკვდილის შემდეგ მოვა.

– მაგრამ მას არაფერი უთქვამს უცნაურ სუნზე!

– მაგრამ მას არ უტირია!

– მაგრამ მას კაცი არ უნახავს!

– მაგრამ მან არ იცოდა, რადგან მან არ იცის... რადგან ის მოკვდა.

კაცმა გაიგონა და ატირდა.

ქალები შორს წავიდნენ. ქალს ჯოხი ეჭირა, ყველა ქალს ჯოხი ეჭირა. პატარა ცხოველთა ხმაური, ქვიშაზე მოსროლილი შავი მოსასხამები და ქალები, რომლებიც შორს მიდიოდნენ...

უცხო, ყარიბმა კაცმა უმიზეზო სევდა იგრძნო.

– ქალები მართლა გარბიან მოედნიდან და ვილა იტირებსო მეფეს დღეიდან, ვილა...

კაცი შეეცადა, წინ წასულიყო. აღმოაჩინა, რომ ქვიშას ჩაეყლაპა იგი და წინ ვერ მიდიოდა. შემდეგ საკუთარი თავი ოთხზე მოსიარულე აღმოაჩინა. ზემოთ იყურებოდა და ხედავდა აკლდამას, რომელიც შორდებოდა. ქოშინებდა, ხმამაღლა ხვნეშოდა, წინ მიდიოდა და ქალები კი შორდებოდნენ. თეთრი სხეულები ყვირილით, ტირილით იყო სავსე, მაგრამ ისინი შორდებოდნენ და

მე კი ვცდილობდი... კაცი ძალიან ცდილობდა.

თქვა მთხრობელმა, რომ კაცი ცდილობდა პატარა ცხოველების დაჭერას და რომ მან შიში იგრძნო, რადგან ქალები მარტოს ტოვებდნენ და მან კი არაფერი იცოდა.

კაცის სევდა იზრდებოდა და შიში ძლიერდებოდა. შემდეგ ყველაფერი გაქრა.

კაცი სირბილით დაიღალა და ჩამოჯდა. გაიხედა და ქალები ვერ დაინახა. დაინახა შავი მოსასხამები, თითქოს ისინი მოსროლილი სხეულები იყო. დაინახა, თეთრი ქვენარმავლები დახტოდნენ მათზე, მაგრამ ქალებს ვერ ხედავდა.

ჩამოჯდა კაცი მარტოკა, მარტოსული. თქვა, ნავალო. თქვა, დავბრუნდებიო. თქვა, მართლაც ყველაფერი დასრულდაო. თქვა, რომ ის კი ის იყო, მაგრამ დაავინწყდა, როგორ. მესამე ქალი იყო ის, რომელიც ზღვაში გაუჩინარდა; ქალი, რომელიც მაღალმა, ტურტლიანმა კაცმა მოიტაცა და თან წაიყვანა... ეს ის ქალია, რომელმაც ყველაფერი დაანგრია.

მაგრამ მე მარტო ვარ. ვლაპარაკობ და ყურს არავინ მიგდებს. ვლაპარაკობ და მეშინია. შეშინებული ვარ და მშიერი და მინდა, რომ...

კაცი მარტოდმარტო წამოწვა მოედანზე. პატარა ცხოველები მიუახლოვდნენ. მათი სუნი ჩაუდგა თვალებსა და ყურებში. შემჭამენ და მოვკვდებიო. კაცმა გაიფიქრა, რომ, როცა ქალები მოვლენ და ჩემს ძვლებს შეხედავენ, ერთ-ერთი მათგანი ხმას აღიმალღებს: ისააო მეფე! მეფე მხოლოდ მაშინ გავხდები, როცა მოვკვდებიო, მეფე მხოლოდ მაშინ გავხდები, როცა საზიზღარსუნინანი ცხოველები შემჭამენო... კაცმა გაიღიმა, ან ტუჩები აუტოკდა ისე, თითქოს იღიმება ან ტკივილით იმანჭებაო... თვალები დახუჭა და დაიძინა. მის გარშემო პატარა ცხოველებმა დაიძინეს, ხმებმა მიიძინეს და ქალაქმა იწყო შორს წასვლა.

თქვა მთხრობელმა:

– ყვებიან, რომ კაცს დიდხანს ეძინაო. გამოღვიძებას შეეცადა, თვალები გაახილა და ვერ დაინახა. დარწმუნებული იყო, რომ ისევ ეძინა. ქვის ცხოველები ნელ-ნელა მი-

ეჩვივნენ კაცს. მის გარშემო ტრიალებდნენ, მის ძირს დავარდნილ სხეულზე გადადიოდნენ, შემდეგ ცხოველებმა აგრესიულობა მიატოვეს და კაცის სხეულში იპოვეს დასაძინებელი ადგილი. მათ ეძინათ და კაცი ვერ ხედავდა. გრძობდა, რომ სხეული დაუმძიმდა, მაგრამ ვერ ხედავდა. ეძინა და ეძინა, თითქოს არც გამოღვიძებიაო არასდროს; თითქოს ის უცხო, ყარიბი კაცი არ ყოფილიყო, რომელიც იყო; თითქოს ქალები არც უნახავსო; თითქოს კარიბჭეებზე არც უკითხავსო და არც უტირია.

თქვა მთხრობელმა:

– ამრიგად, ერთხელაც გამოფხიზლდა კაცი, წამოდგა, სხეულიდან მუჭა-მუჭა სილა და ქვენარმავლები ჩამოიფერთხა და წამოიმართა.

დაინახა, მოედანი ფერფლისფერი იყო, ყველაფერი ფერფლისფერი იყო. ადგა და აკლდამას წრე დაარტყა. გარს უვლიდა და მოგუდულად კვნესოდა. თავი ძირს ჩაექინდრა და აკლდამას წრეს უვლიდა. შვიდჯერ შემოუარა და შემდეგ შორს წავიდა.

ეს ხომ მართლა ხეაო.

ხე დაინახა, შავი ტანით და შავი ტოტეებით.

– ეს ხე საიდან მოვიდა? – იკითხა კაცმა.

– ნუთუ შეიძლება, რომ... ნუთუ შეიძლება?.. – იკითხა მეორედ. ხისკენ წავიდა და თქვა, რომ ახლა შეეძლო; ახლა შეეძლო, რომ ხის ჩრდილში დამჯდარიყო. გაახსენდა ხეები და მწვანე ბალახი. გაახსენდა მდინარეები, მაღალა ატყორცნილი მწვანე ლერწმით სავსე ხეობებში რომ მოედინებოდა; გაახსენდა ქალაქები, რომლებიც ენახა და ქალებიც გაახსენდა...

– მაგრამ ქალები...

წამოდგა. გადანყვიტა, წასულიყო ქუჩებსა და შუკებში, წასულიყო მოხუც კაცთან, წინაპრებს რომ ჰგავდა და ეკითხა მისთვის ქალთა საიდუმლო, აკლდამისა და მეფის საიდუმლო, მაგრამ დაღლილობა იგრძნო და თქვა, მერე ნავალო. ხის ქვეშ დაჯდა. პატარა ცხოველებმა იწყეს მასთან მიახლოება. მოედანი ახლა სავსე იყო ცხოველებით. თავებს და პატარა გამხდარ სხეულებს ამოძრავებდნენ. ცხოველები მოდი-

ოდნენ მასთან, მათი სუნი სცემდა და მიეჩვივა მათ. კაცმა იგრძნო, შიმშილი ფლეთდა. დაინახა ცხოველები, გარს რომ უტრიალებდნენ და მათში დაინახა რალაც საჭმლის მაგვარი. აღარ ეშინოდა. მუჭით დასწვდა პატარა ცხოველებს, პეშვში მოიქცია და პირით დაიხარა, მათი ჭამა დაიწყო. ზოგმა ცხოველმა კბილებში გაუარა, ზოგიც ტუჩებზე ახტებოდა. ის კი ჭამდა. იყო ძვლების ხმა, მის კბილებში რომ იმტვრეოდა და იდგა სისხლის სუნი. ის კი ჭამდა და კიდევ უფრო მეტად შიოდა. კაცმა ხელი მიწისკენ გაიწოდა და ცხოველები თავდახრილები მივიდნენ მასთან, მორჩილად შეახტნენ ხელზე და ის ჭამდა მათ, მის კბილთა ქვეშ იმსხვრეოდნენ და სისხლი ტუჩებზე ედებოდა. სისხლის სუნი იდგა და უცნაური გემო ზღვას წააგავდა.

როცა კაცი გაძღა, შავი ხისკენ გაემართა, აკლდამის კიდეზე რომ ამოსულიყო და მისი გარშემოვლა დაიწყო. კაცი გარს უვლიდა და ხე ისე გადმოხრილიყო, თითქოს მას ზედ ეფარებო.

– არ წავალო, – თქვა კაცმა.

– როგორ შემიძლია წასვლა და ამ აკლდამის მიტოვება, ამ პატარა ცხოველები-სა და ამ მძინარე მეფის... – და კაცმა გადანყვიტა, დარჩენილიყო.

გარს უვლიდა აკლდამას, შემოუვლიდა ხეს და შემდეგ იძინებდა. არ იყო შუქი.

თქვა მთხრობელმა:

– განათებული მოედანი ჩაბნელებულად იქცა. უცხო, ყარიბი კაცი მარტო დარჩა ჩაბნელებულ მოედანზე. მხოლოდ თავისი ხმა ესმოდა და ცხოველების გარდა ვერაფერს ხედავდა. ტიროდა. შემდეგ ტირილის ხმამ იკლო, მიინავლა. ჩურჩულით ტიროდა და იძინებდა. მხოლოდ იმას ფიქრობდა, რომ არ შეეძლო ამ ადგილის მიტოვება.

თქვა მთხრობელმა:

– საგნებმა იწყო შეცვლა. შუქი ნელ-ნელა შეეპარა უკუნს და შორეულმა ხმებმა იწყო მოსვლა ქალაქიდან და მოედნის გადაკვეთა. კაცმა გადანყვიტა, წასულიყო და ენახა. დატოვა თავისი პატარა ცხოველები, აკლდამა და ქალაქის მიმართულებით გადადგა გზას. კაცს ეშინოდა, რომ დაიკარგე-

ბოდა, მაგრამ მიაბიჯებდა. უთვალავი დღის შემდეგ მიაღწია მტვრიან შუკებს, საიდანაც სისხლის სუნი სცემდა. მიაბიჯებდა პატარა ქუჩებში, ტოტებდამსხვრეულ ხეთა შორის. გადაეყარა კაცს, რომელიც დანგრეული სახლის წინ იჯდა. უცხო, ყარიბმა კაცმა მას კითხვა დაუსვა და იმან თითოთ მიანიშნა და უთხრა, იქააო.

– მაგრამ მე არ ვიცი, როგორ წავიდეთ.

იმ კაცმა ჩაახველა და თითოთ მიანიშნა, იქააო.

– არ ვიციო.

– არ იციო?!

– არაო.

– ეს როგორო?!

– მე ყარიბი ვარ, უცხოო.

იმ კაცს დაეტყო, რომ არ დაიჯერა, მაგრამ მის გვერდით დაადგა გზას, მასთან ერთად გადაუხვია ერთ ვიწრო ადგილას, დატოვა იქ და გაბრუნდა უკან.

იქ დაინახა. თქვა მთხრობელმა, რომ კაცმა ყველაფერი დაინახა. დაინახა ერთმანეთზე დახვავებული სხეულები, დაინახა ზღვა თავისი სიშავით და მისი შავი ტალღები, დაინახა დასიებულ-შეშუპებულ გვამებზე მტირალი ქალები, გვამებიდან კი სიკვდილის სუნი მოდიოდა.

– მაგრამ ეს რა არისო?!

– ეს შავი ჭირიაო.

– საიდან, რამ გააჩინაო?!

– არ ვიციო.

– რას იზამთო?!

– ქალაქს დავტოვებთო.

– საით წახვალთო?!

– არ ვიციო.

– როგორ წახვალთ, როგორ დატოვებთო აკლდამას?!

– არ ვიცი, არა...

– შენ დარჩებიო?!

– და შენც.

– მე?!

– და მეც.

– ისინი, ჩვენ და...

– ყველანი დავრჩებითო, – უპასუხა ხნიერმა ქალმა, რომელიც უცხო, ყარიბ კაცს მანამდე არ ენახა. ქალი გამხმარ ფოთლებზე წახრილიყო და რალაცას ღეჭავდა.

შემდეგ დაინახა. თქვა მთხრობელმა, რომ უცხო, ყარიბმა კაცმა დაინახა ყოველი მიმართულებით გაქცეული სხეულები და ხმამალალი ხმები. კაცების ჯგუფის გვერდით ჩამოჯდა, რომლებიც რაღაცას ჭამდნენ, წინ რომ ედოთ მიწაზე. მათთან ერთად ჭამა და სამარხზე აუწყა მათ. უთხრა, რომ ქალები გაიქცნენ და ის მარტო დატოვეს. თქვა, შეუძლებელიაო. თქვა, წავალ და მოვძებნიო ზღვაში. თქვა, ზღვაო.

მაგრამ ისინი იქ იყვნენ. ყველანი იქ იყვნენ, ქალებიც... და დაბრუნდებოდნენ.

წავალ და დაველოდებო, თქვა კაცმა. წავალ და სამარხს დავასუფთავებო, პატარა ცხოველებს თავიანთ ადგილებზე დავსვამო და...

– მაგრამ შენ დალლილი ხარო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, რომ მოხრილობისგან ზურგი ემტვრეოდა, მაგრამ დავიხრებო... არ შემიძლიაო. – და წავიდა.

– მაგრამ შეიცადეო...

მესამე ქალი დაინახა. თავისი შავი მოსასხამი ეცვა, გრძელ ჯოხზე იყო დაყრდნობილი და მოხრილიყო.

– შენთან ერთად წამოვალო, – თქვა ქალმა.

– არ წავალო ზღვისკენ, – უპასუხა ქალს.

– მოედანზე წავიდეთო.

– მაგრამ შენ...

ქალმა გაიცინა. მეშინოდაო, უთხრა. ის სუნი მომდიოდა, შენს კბილებში რომ ტრიალებდაო და ვიცოდო... მაგრამ მე დავბრუნდებო, ჩვენ ყველანი დავბრუნდებითო მოედანზე და შენო?!

უცხო, ყარიბი კაცი მიაბიჯებდა მის გვერდით და არ ლაპარაკობდა. ხედავდა ხალხს, რომელიც წახრილიყო პატარა ქუჩების მტვრიან მიწაზე, ხედავდა ქალაქს, როგორ პატარავდებოდა და ღამეში შედიოდა. კაცი დაბრუნდა მოედანზე.

თქვა მთხრობელმა:

– ქალაქმა ამის მსგავსი არაფერი იცოდა. ბავშვები იხოცებოდნენ, როგორც კი ზღვის სუნს შეისუნთქავდნენ. ხალხი საგონებელში იყო ჩავარდნილი, როგორ შევაკავოთო ზღვა, როგორ შევაჩეროთო სუნი...

თავიანთ შვილებს პატარა სამარხებში ფლავდნენ და კითხვებს სვამდნენ. შემდეგ კაცმა დაინახა მომავალი ქალები. ქალები უმოსასხამებოდ გარბოდნენ ზღვისკენ. ქალები ჩამოსხდნენ მარტოკები და კაცთაგან ვერავის გაებედა მიახლოება.

თქვა ქალმა, რომელსაც ჯოხი ეჭირა და მარტო დადიოდა ქუჩებში – ის კითხულობდა ზღვაში დაკარგულ ქალს და იუნყებოდა კაცზე, რომელიც აკლდამის წინ ტიროდა; ქვის ცხოველებზე, რომლებსაც მისი მოსასხამი აევსოთ.

ქალს არავინ დაუჯერა. თქვეს, რომ მას ეშინოდა. თქვეს, რომ ის მოედნიდან გაიქცა და უნდა დაბრუნებულიყო.

ქალი ცდილობდა ეთქვა, რომ მოედანი მტვრით იყო სავსე, მაგრამ ის დაბრუნდა. ყველანი დაბრუნდნენ.

თქვა მთხრობელმა:

– უცხო, ყარიბი კაცი მარტო იჯდა. ხმები უკვე აღარ იყო ხმები. კაცი იჯდა მოედანზე და იცდიდა. ქალებს არ უმზერდა. ყურს უგდებდა ხმადაბალ ტირილს და არაფრის მიმართ ინტერესს არ გრძნობდა, თუმცა რჩებოდა ადგილზე და მთელი დღე არ იძვროდა. პატარა ქუჩების მცხოვრებნი ყვებოდნენ, რომ ხედავდნენ, როგორ დადიოდა ზურგში მშვილდივით მოხრილი კაცი ღამით მათ ქუჩებში. ზღვისკენ მიდიოდა და არავის სცემდა ხმას.

თქვა მთხრობელმა:

– ქალაქმა ამის მსგავსი არაფერი იცოდა. ქალების დაბრუნების შემდეგ ქალაქის მოსახლეობას მოედნის მხრიდან წამოსული უცნაური ყმუილი ესმოდა. ზოგი ამბობდა, რომ ამის მიზეზი ის ცხოველები იყვნენ, რომლებიც მოედნის ნაწილად იქცნენ. ზოგიც არაფერს ამბობდა, ტუჩებს იბზეკდა და არ საუბრობდა.

უცხო, ყარიბი კაცი არ საუბრობდა. ერთხელ თქვა, რომ ის ელოდა, თავის ადგილას რჩებოდა და ხმებს გარემოეცვათ იგი.

თქვა მთხრობელმა, რომ ქალაქი შორს წავიდა, შორეული გახდა და ხმები უთვალავ კლაკნილებსა და ხვეულებში ეფლობოდა და იძირებოდა...

კაცი შორს იყო, შორს, მოედანზე... სა-

კუთარ თავზე ისე წახრილიყო, თითქოს რკალს კრავსო და მოგუდული კვნესა ამოსდიოდა.

8. უცხო, ყარიბი კაცი

ჰამბოზ: მე ვარ, რომელიც ამბობს! მე ვარ, რომელიც...

მაგრამ მე აღარ მახსოვს, ეს მოედანი აღარ მახსოვს, არადა, აქ ვარ. ჩემი ზურგი უსუნო მინაზე წახრილა. ვხედავ სითეთრეს. ეს თეთრი ფერია, ჩემს თვალებში ღრმად რომ ჩადის; ეს თეთრი ფერი და ეს მოედანი... ვუცქერ და ვხედავ ქალებს.

უცხო, ყარიბი კაცი იქ იყო. ქალებს ელაპარაკებოდა და მის ირგვლივ თავმოყრილი ქალები ყურს უგდებდნენ მას. მათი სხეულები მღელვარებით იკლანებოდნენ შავი, გრძელი მოსასხამების შიგნით და ქალები ისმენდნენ. სხეულები, გაუბედავი ხმა და სითეთრე თვალებში...

კაცი აქაა, უთვალავი წელია. სუნი ხელებიდან გამოდის, თითქოს ხელები ჩემად მექცა, თითქოს ხელები მე ვარო, ამბობს უცხო, ყარიბი კაცი, თითქოს მე ვარო მოედანი.

კაცმა სიტყვა წარმოთქვა და ხმები გაიგონა. დარჩა იქ, სადაც იყო ისე, რომ არ დაფიქრებულა.

თქვა, რომ ის აქ იყო. ქალები მის გარშემო იყვნენ, მის გვერდით. ისინი კითხვებს სვამდნენ და კაცი პასუხობდა.

მოედანი დიდი იყო და თეთრი. თეთრი მოედანი და მე – აქ.

და კაცმა დაინახა. დაინახა, რომ საგნები მას ახალ საჭმელად ექცა – ქვიშა, ქვის ცხოველები და ქალები. ყველაფერი შეიცვალა. თვით ტირილიც კი სხვანაირი გახდა.

ქალმა უთხრა, რომ ტირილის ხმა ნელნელა მატულობდა ქალაქიდან. კაცი ხედავდა ცეცხლს ქალაქის კიდეებზე და ესმოდა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი მოთქმა-გოდება ავსებდა სივრცეს. უმზერდა და ხედავდა ქალებს. ყველაფერი იქით იცქირებოდა, თვით კუბოც კი! ჯოხიანმა ქალმა უთხრა, რომ კუბო დგებოდა და დადიოდა ღამით. უთხრა, რომ

ნახა ეს, ნახა მეფე, უთვალავი წლის მძინარე მეფე როგორ დგებოდა ღამით, დადიოდა მტვრიან შუკებში და ზღვიდან წამოსულ უფრო და უფრო ხმამალალ მოთქმა-გოდებას ტირილით როგორ აყოლებდა ხმას.

ქალმა დაუჯერებელი ამბები ამცნო კაცს. უთხრა, რომ ყველანი, მკვდრები იყვნენ ყველანი და, რაც ბავშვებს ხოცავდა და მიზეზი არ ვიცოდით, ის ხოცავდა და დახოცავდა ყველას.

კაცმა გაიფიქრა, რომ სიკვდილი სურდა. გაიფიქრა, რომ მოკვდებოდა. თქვა, მინდა მოკვდეო. ქალმა უთხრა, რომ დაეცადა. უთხრა, რომ ქალებმა ტირილს თავი ანებეს და რომ მან აღარ იცოდა, რომ აღარავინ დადიოდა საფლავზე, რომ აღარავინ სტუმრობდა აკლდამას იქ, სადაც უნდა მისულიყვნენ და ამიტომ აკლდამა მოდიოდა.

თქვა მთხრობელმა, რომ საგნები და ნივთები ისევე საგნები და ნივთებია, რომ ეს მოხდა ათასი წლის წინათ და მოხდება ათასი წლის შემდეგ. მთხრობელი იცინოდა, ხმამალლა ხარხარებდა, სახეზე ჩამოცვენილი ტოტების გამომეტყველება აღბეჭდოდა, მაგრამ იცინოდა. თქვა, რომ ქალები...

პირველმა ქალმა, რომელსაც ჯოხი ეჭირა, თქვა, რომ ქალებმა, რომ ქალაქმა, რომ მეფემ, რომ უცხო, ყარიბმა კაცმა... თქვა, რომ მათ არ იცოდნენ, მაგრამ მეც არ ვიცოდი. ეს აქამდე არ მომხდარა. არ მომხდარა, რომ ყველა წასულიყო და მარტო ერთი ქალი დარჩენილიყო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა დაინახა საკუთარი თავი მარტო და მიმავალი ქალები. ამჯერად არ წავალო და დავაბრუნებო ქალებს აქ. დავტოვებო ქალაქს.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, რომ ის წავიდოდა აქედან. თქვა, შევკრავო ჩემს ჩანთებს, მაგრამ გაახსენდა, ახალა გაახსენდა დაგლეჯილი აბგა ქვიშაში, დაკარგული ასოები და გალავნები, რომელთა კარიბჭეებიც სად იყო, არ ვიცოდი; ზღვა, შავი მოსასხამებით სავსე.

ჩამოჯდა მარტო. ქალაქი იყო ქალაქი. უკარიბჭო ქალაქი, რომლის შიდა პატარა ქუჩებიდან ხმები ვრცელდებოდა. შუკები სავსე იყო ქალებით და კაცებით, რომლე-

ბიც მტვრიანი სახლებიდან გამოდიოდნენ და მიდიოდნენ. გუნდ-გუნდად მომავალმა ხალხმა იმატა. ზოგი ზღვისკენ მიდიოდა და აღარ ბრუნდებოდა. ზოგიც შორ ადგილას მიდიოდა, დამყაყებული წყლით სავსე უნაყოფო მიწაზე მიაბიჯებდა.

ქალები მიდიოდნენ. ხმები, რომლებსაც მოედანი აევსოთ, ტოვებდნენ მას, არსაით მიმავალნი. კაცი მარტო იჯდა, იცოდა და თავის არიდებას ცდილობდა.

თქვა, ვეცდებიო; თქვა, წასვლა მინდაო. არ დავრჩებიო მოედანზე, არა...

წამოდგა კაცი, მის გვერდით დარჩენილ ერთადერთ ქალს მხარზე დაეყრდნო.

ყველამ დამტოვაო, თქვა ქალმა. მინდოდა, მინდოდა დავრჩენილიყავი. რატომ არ რჩებიო ჩემთან?!

კაცმა უთხრა ქალს, წავიდეთ და ვნახოთო.

წასვლას აზრი არა აქვსო, უთხრა ქალმა. მე ყველაფერი ვნახეო, მე უნდა დავრჩეო და შენც უნდა დარჩეო ჩემ გვერდით. სხვა ადგილს ვერ ვპოვებთო საფლავის სატირლად; სხვა ქალაქს ვერ ვიპოვითო; ვერც მე ვიპოვიო სხვა კაცს.

ქალი კაცს გვერდით ამოუდგა. ხმა ჰქონდა სუსტი და ნაზი. დედათა მსგავსიაო ეს ქალი, გაიფიქრა კაცმა. უეცრად იგრძნო, სხეული ტირილით უკანკალებდა. გაახსენდა ხელი და შუბლი, გაახსენდა სახე, რომელიც სხეულს უფარავდა და ხმა, რომელიც ისეთ სახელებს ეძახდა, მას რომ აღარ ახსოვდა.

ქალს ხელი ჩაჰკიდა და ორივე დაჯდა. იყვნენ ასე მარტონი მრავალი ხმით აღსავსე მოედანზე. ორივე მდუმარედ, წყნარად ტიროდა.

ქალმა თქვა: რატომო?!

არ ვიციო, მიუგო კაცმა.

ქალი დადუმდა. გაჩუმდა კაციც.

ქალმა კაცს შეხედა და ჰკითხა, რატომ არ დაიძინა მასთან იმ ღამით. ლაპარაკობდა მთვარიან ღამეზე, ხეებსა და ბალახზე, მუხლებს რომ უფარავდა. ლაპარაკობდა განვლილ სიყვარულზე, ოცნებაზე... უთხრა კაცს, რომ დატოვებდა მოედანს მასთან ერთად.

იციო, – უთხრა კაცს, – თანახმა რომ ყოფილიყავი, წავიდოდითო შორს, დავსახლდებოდითო პატარა სახლში ზღვის ნაპირას. მაგრამ შენ უარს იყავიო და თვალები დანისლული გქონდაო, რაღაცაზე ფიქრობდიო, ჩემთვის უცნობ რამეზეო.

კაცმა უთხრა, რომ არ ახსოვდა, ქალს მისთვის ასეთი რამეები ეთხოვოს. მოვედი და ქალები იყვნენო, არ მომისმენიაო ასეთი სიტყვები უნინ. მე ქალს ვეძებდიო და შენ არ ყოფილხარო მათთან. მე შენ არ მახსოვხარო, უთხრა კაცმა.

ქალმა ბევრი ილაპარაკა. თქვა, რომ ის იცდიდა. შენ გელოდიო, უთხრა კაცს. დარწმუნებული ვიყავიო, რომ მოხვიდდიო. მარტო მოხვედიო და რას აკეთებს მარტოხელა კაცი მოედანზე, ტირილს რომ აუფსია?! – მოდის ჩემთან, მივყავარ და მივდივართ. მაგრამ შენ არ მოსულხარო. რომ მოსულიყავი, მხოლოდ რომ მოსულიყავი, იქ დავსახლდებოდითო და ჩვენი შვილები აავსებდნენო ზღვას. წავიდოდითო მოედანს მიღმა, ვიცხოვრებდითო, როგორც ცხოვრობენ სხვები, მაგრამ შენ, არ ვიციო, არ მესმისო, ვეცადე, მაგრამ ვერ გავიგეო, არ გამეგებო, რას აკეთებდიო და რატომ?..

კაცმა თავი ჩაქინდრა და უთხრა, რომ მზად იყო, წასულიყო მასთან ერთად ქალაქში.

ახლაო, – უთხრა ქალმა, – ახლა დამთავრებულიაო ყველაფერი და უკვე აღარაფერი შეგვიძლიაო.

ასეა თუ ისე, მაინც ყველაფერი დამთავრდებოდაო, – მიუგო კაცმა. – ჩვენი შვილები ისევე დაიხოცებოდნენ, როგორც ყველა ბავშვი კვდებაო ახლა და ვიქნებოდით მარტონი, როგორც ახლა ვართო.

კაცმა თქვა, რომ მას არ სჯეროდა ამ ამბის, მაგრამ მოდი, დაფუშვათ, რომ ის მართალიაო; რომ მე თანახმა ვიყავი და ჩვენ წავედითო. რა შეიცვლებოდაო?! დავსხდებოდით ზღვასთან და მოვიცდიდითო; მივიდოდით საფლავთან და მოვიცდიდითო; შვილებს გავაჩენდით და მოვიცდიდითო; შემდეგ დაიხოცებოდნენ შვილები და დავიხოცებოდითო ჩვენც.

კაცმა გაიცინა და წამოდგა. ქალიც ად-

გა. კაცი ქალს მხარზე დაეყრდნო და წავიდნენ ერთად. მიაღწიეს მტვრიან სახლს. გამოვარდა ქალაქის სუნი. ქალაქი სავსე იყო ხალხის მიერ დაფლული გვამებით. გაიგონეს ზღვის ხმა და ის ეკლებზე გარიყულიყო.

ისხდნენ მარტოკები მტვრიან კიდეზე. გუნდ-გუნდად ჩამვლელი ხალხი უფრო და უფრო მატულობდა – შავმოსასხმამიანი ქალები, სახედახრილი კაცები. კაცის გვერდზე მჯდარი ქალი ეკითხებოდა მათ, საით მიდიხართო და ხალხი პასუხს არ აძლევდა.

– საითო?

ქალმა უთხრა, იქითო და ხელით შორეთზე მიანიშნა.

– ვის ვუტოვებთო ქალაქს?

– ქალაქს – არავისო, – უპასუხა კაცმა.

შორს კონტურებმა იწყო გამოკვეთა. ახალგაზრდა კაცი იყო. პატარად ჩანდა. ზურგზე გაბერილი ტყავის აბგა მოეკიდებინა, აქეთ-იქით იყურებოდა. კითხვებს სვამდა და არავინ ეპასუხებოდა. წინ მოდიოდა და არკი იცოდა, საით. თვალეები აცაბაცა გაურბოდა, შორს იყურებოდა და ვერ ხედავდა.

თითქოს ვერ უნდა ხედავდესო, თქვა ქალის გვერდით მჯდარმა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

ის მართლა ვერ ხედავსო, თქვა ქალმა.

ის ახალგაზრდა კაცი დანინაურდა, ქალს და უცხო, ყარიბ კაცს წინ გაუჩერდა. ცოტათი შეეყოყმანდა და შემდეგ მოედნის შესახებ იკითხა. ქალის გვერდით მჯდარ უცხო, ყარიბ კაცს მიუახლოვდა და გაკვირვებული თვალეებით მიაჩერდა.

– კი მაგრამ, შენ ქალთან ერთად ზიხარ, არადა, მარტო უნდა იყო. ქალმა მითხრა, რომ შენ გალავნის წინ შეგხვდა; მითხრა, რომ მარტო იყავი და გზა მიჩვენა.

ახალგაზრდა კაცი თავის ამბავს მოყვა.

კაცი და ქალი ყურს უგდებდნენ, როგორ უკანკალებდა ხმა.

– მაგრამ შენ... – გაანყვეტინა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

– მე შევიტყვე, რომ სენი იყო მოდებული და შენს მოსაძებნად მოვედი. ეგებ შევძლოთ და გავიქცეთ აქედან. ეგებ...

– გვიან მოხვედით, – უთხრა უცხო, ყარიბმა კაცმა. უთხრა, რომ ეს ახლა უკვე შეუძლებელი იყო.

ახალგაზრდა კაცმა უთხრა, რომ მისი წაყვანა სურდა. მე ვეძებო ბავშვს, რომელიც აქ დაიკარგა. ეს ბავშვი აქ შორი ადგილიდან მოვიდაო. მე ყველაფრისთვის მზად ვარო...

– არაფრისთვისაც არ ვარო მზად, – უთხრა უცხო, ყარიბმა კაცმა. – ყველაფერმა ჩაიარა.

ქალმა თქვა, მოდი, წავიდეთო აქედან.

ახალგაზრდა კაცმა გვითხრა, რომ ჩვენთან ერთად მოვა. მე კი ვუთხარი, არა-მეთქი, ვუთხარი, რომ დაბრუნებულიყო, საიდანაც მოვიდა.

– არ შემიძლია, – მიპასუხა. – არ ვიციო, როგორ ვქნა ეს.

– ხალხთან ერთად წადი-მეთქი, – ვუთხარი.

– ისინი მე არ მიცნობენ, არ მელაპარაკებიან და პასუხს არ მცემენ. სხედან ასე ან მიდიან ასე. დავინახე, გალავანს ბრმებივით უვლიდნენ გარს. მე მათ შენზე ვეკითხებოდი, მაგრამ არ მპასუხობდნენ. ვერაფერი გავიგე. ქალის მოთქმა-ყვირილით მივხვდი, ის ცეცხლზე ლაპარაკობდა. სად არის-მეთქი ცეცხლი?! მე ცეცხლს ვერ ვხედავ.

ჩვენ ვისხედით და ის გვერდით მოგვიჯდა.

ვუთხარი მას, რომ აქამდე უნდა მოსულიყო. აქამდე შემეძლო, დაგხმარებოდიო, თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

საუბარი ორ კაცს შორის მიმდინარეობდა, ქალი მინას დაჰყურებდა და მძიმედ ოხრავდა.

– წამოდით, წავიდეთო, – თქვა ქალმა და წამოდგა.

– წამოდით, წავიდეთო იქ, სადაც ზღვაა.

– ზღვისკენ არაო, – თქვა უცხო, ყარიბმა კაცმა.

– მე შენთან ერთად მოვდივარო, – თქვა მეორე კაცმა. ეგებ იქ ვპოვოთო რამე.

წავიდნენ. დარჩა უცხო, ყარიბი კაცი მარტო. გამვლელთა სახეებს მისჩერებოდა. ხედავდა გუნდ-გუნდად მიმავლებს. ისინი ქალაქიდან გაქცევას ლამობდნენ მათთვის

უცნობ, უხილავ ადგილას.

კაცი წამოდგა და კითხვა დასვა.

კაცი კითხულობდა, ქალი კითხულობდა, ყველანი კითხულობდნენ და პასუხს ვერ იღებდნენ. კაცმა თავზე ხელები შემოიწყო და წავიდა ქალისა და იმ დაგვიანებით მოსული კაცის საძებრად.

აქამდე რომ მოსულიყო, – ფიქრობდა უცხო, ყარიბი კაცი, – უდაოდ ნახავდაო თავიანთი სასახლეების წინ მდგარ ქალებს, ისეთ ადგილებში შევიდოდაო, რომ არც კი უოცნებიაო. აქამდე რომ მოსულიყო... მაგრამ ის აქაა და მე არ შემიძლია... ვეცადე, რომ მეთქვა მათთვის, რომ არ გვმართებდა ტირილი, რომ კარიბჭეები უნდა გვეპოვა... მაგრამ... სინამდვილეში მე არაფერი მითქვამს. მინდოდა, რომ მეთქვა, მაგრამ... არა, ახლა მინდა, რომ ვთქვა... ახლა, როცა ყველაფერი უკვე მოხდა, ვფიქრობ, რომ მინდოდა მეთქვა, ან უნდა მეთქვა... ახლა მინდა, რომ იქ ვიყო, რათა ვთქვა... მაგრამ მე იქ არ ვარ და არც არაფერს ვამბობ.

მიდიოდა უცხო, ყარიბი კაცი, მიდიოდა. უთვალავი დღე იარა და იარა. გზები გზებს შობდა და მტვერი – მტვერს, ის კი მიდიოდა. ქუჩებს ქუჩებთან მიჰყავდა და შუკები შუკებით მთავრდებოდა, ის კი მიდიოდა.

მიდიოდა და კითხულობდა ქალს, რომელიც კაცთან ერთად წავიდა ზღვისკენ. კვამლი ვრცელდებოდა. დაინახა ქუჩის განაპირა კიდეზე მჯდარი კაცი და კითხვა დაუსვა მას. ქუჩის განაპირას მჯდარი კაცი მარტო იყო, მოხრილიყო, თავი ხელებში ჩაერგო და ჭალარა უფარავდა თავსა და ხელებს. მიუახლოვდა მას და კითხვა დაუსვა. კაცმა თავი მალლა ასნია და შორეთისკენ მიუთითა.

– ყველანი იქ არიან. კვამლს ვერ ხედავ?! ეს ხომ ცეცხლია. ყველაფერს ცეცხლი უკიდიაო.

უცხო, ყარიბმა კაცმა დატოვა ის და წავიდა, მაგრამ კაცი წამოდგა და გვერდით გაჰყვა. იარეს ერთად. ის კაცი ეუბნებოდა ისეთ სიტყვებს, რაც უცხო, ყარიბ კაცს გაახსენდა, რომ ადრე მოესმინა. თითქოს ის სადღაც შორიდან მოვიდაო მის მეხსიერებაში.

– მაგრამ შენ...

– მაგრამ მე...

– არა, მე შენ არ გიცნობ.

– არც მე გიცნობ.

– მაგრამ... რა ხდება?!..

– არ ვიცი... და შენ?

– მე კითხვას ვსვამ.

უცხო, ყარიბმა კაცმა დატოვა ის და წავიდა. კვამლისკენ იყურებოდა. შემდეგ ცეცხლმა იწყო გავრცელება. ალი უტევდა სახლებს, კარიბჭეებსა და სახეებს. ცეცხლი იყო ცისფერი და ყვითელი და ფერები აღმოდებულ თვალეში გიზგიზებდა.

უცხო, ყარიბმა კაცმა თქვა, რომ მარტო მოკვდებოდა. თქვა, გაიხედა და დაინახა, ცეცხლი ნთქავდა ყველას. შენიშნა ქალი, კაცი, თვალი მოჰკრა ქალებს. ყველანი ალისფერ ცისფრად გადაფერადებულიყვნენ, თვალეებს რომ მოსდებოდა.

თქვა, რომ მოკვდებოდა. გაიგონა სიკვდილის ყვირილი. ხალხი ყვიროდა. შემდეგ ყვირილი წამით მიწყნარდა, სანამ კვლავ განმეორდებოდა.

მოტრიალდა და დაინახა, მისი სამოსელი ამ ფერებში ბრიალებდა. საკუთარი თავი დაინახა, შორს, შორს იძირებოდა. დაინახა, მოედანზე იყო და მოედანი აალებულიყო. დაინახა, შუკებში იყო და შუკებს ცეცხლი ეკიდა. დაინახა, გალავნის წინ იყო და გალავანს ცეცხლი მოსდებოდა. ყველაფერი – ქალები, კუბო, აკლდამა, სახლები, ყველაფერი, თვით ზღვაც კი, ზღვაც ალისფერ ცისფრად გადაფერადებულიყო. ეს ცეცხლის ფერიაო. ეს ცეცხლიაო, ეს მე ვარო, მაგრამ ახლა ხმები აღარ მესმისო. ეს მე ვარო...

უცხო, ყარიბი კაცი დანინაურდა. ხალხი ცეცხლწკიდებული ტყეები იყო, ერთმანეთს უახლოვდებოდნენ და ერთიმეორის მიყოლებით ეცემოდნენ. ეს ის სუნი იყო – იმ მოედნის სუნი, სადაც მეფე იყო. წყლით მიმქრალი ძველი ნაკვერჩხლის სუნი, დამყაყებული წყალი რომ ფარავდა და ერთცემოდა გარს.

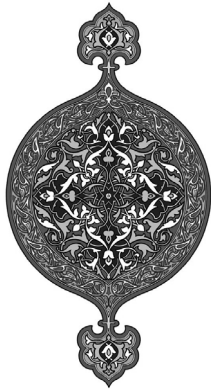
თქვა მთხრობელმა:

– შემდეგ მოვიდა ზღვა. ზღვამ შთანთქა ცეცხლი და გავრცელდა ქალაქზე. ზღვამ

გადაყლაპა გალავანი და კარიბჭეებს ზედ შემოადგა. ერთიმეორის მიყოლებით დაეცნენ კარიბჭენი და დანანვერებულ გვამთა ნაშთები დატივტივებდნენ ცისფერ ზედაპირზე და მუქ გუმბათებზე. ყველაფერი

ტივტივებდა. აღარაფერი დარჩენილიყო ქალაქიდან, მტირალი ხმების გარდა, თევზთა შიგნეულიდან რომ გამოდიოდა და ადიოდა მაღლა, სადაც ის არავის ესმოდა.

არაბულიდან თარგმნა
დარეჯან გარდავაძემ

თურქული ლიბრაბურა

აიშე ქულინი (დაიბ. 1941 წ.)

თანამედროვე თურქი მწერალი – აიშე ქულინი ცნობილია, როგორც რომანისტი, ნოველისტი და პუბლიცისტი. წლების მანძილზე მუშაობდა სხვადასხვა ლიტერატურულ ჟურნალსა და გაზეთში რედაქტორად. მისი ნაწარმოებების საფუძველზე შეიქმნა არაერთი სატელევიზიო თუ სრულმეტრაჟიანი ფილმის სცენარი. აიშე ქულინი დიდი პოპულარობით სარგებლობს როგორც თურქეთში, ასევე – უცხოეთში; მისი რომანები და ნოველები თარგმნილია მრავალ ენაზე. არის რამდენიმე ლიტერატურული კონკურსის გამარჯვებული. აიშე ქულინი იმ სამ მწერალს შორის დასახელდა, რომელთა ნაწარმოებებს ყველაზე მეტი მკითხველი ჰყავს თურქეთში.

ვიტრინაში

ოცი დღეა, ერთ ადგილზე დგას გრძელფეხება ლამაზი გოგო. წითელფრჩხილებიანი, თეთრი, თხელი თითები ისე უჭირავს, თითქოს ბერეტის გასწორებას აპირებსო. მოდური ბოლოკაბა და კაბის ფერთან შეხამებული სვიტერი აცვია. ხშირი, ტალღოვანი თმები და გრძელი ნამწამები რაღაც იდუმალ იერს ანიჭებს მის ნაზ, სათნო სახეს. ოც წელზე მეტისა არ იქნება.

რამდენიმე დღეა, სიცივე შეიგრძნო; შიშველი კიდურები ეყინება. პირველად შეამჩნია ადამიანთა მზერა; ჯერ დაბალი, მსუქანი, მუნუკებიანი გოგო მიუახლოვდა ვიტრინას: „ეს სამოსი ნამდვილი ადამიანის მსგავს მანეკენებს მაინც ჩააცვან; ვიტრინაში რომ ხედავ, მოგწონს, კარგი საქონელი გგონია; ჩაიცვამ და არაფრად ვარგა,“ – გადაულაპარაკა გვერდით მდგომ მეგობარს.

მანეკენი მიხვდა, რომ შეუხედავ გოგონას მისი სილამაზე შეშურდა, ჯავრი ტანსაცმელზე ამოიყარა.

გაუნძრევლად დგომა მოსაბეზრებელი იქნებოდა, რომ არა ვიტრინის წინ გამვლელ-გამომვლელი ადამიანები. თუმცა მათი საუბრის მოსმენა ზოგჯერ ძალზე უხერხულ მდგომარეობაში აყენებდა გოგონას. ერთ ღამეს ვიტრინასთან რამდენიმე მთვრალი კაცი გაჩერდა; ისეთი ბილწი სიტყვების კორიანტელი დააყენეს, რომ შესძლებოდა, ყურებზე ხელებს აიფარებდა. ერთი მათგანი წამოწვა, კაბის ქვეშ შეხედა მანეკენს. ამ დროს მსუბუქი ყოფაქცევის

ქალმა გამოიარა: ვიტრინაში მყოფი არ გამოგადგება, მოდი, ჩემი კაბის ქვეს შემოიხედეო, – მიმართა მამაკაცს.

გოგონას დაღამების ეშინოდა, ცუდ ხასიათზე დგებოდა: ღამით ქუჩაში უმეტესად მთვრალები და მანანნალები დაეხეტებოდნენ; ის კი, უნებურად, ბევრი უსიამოვნო ფაქტის მომსწრე ხდებოდა.

ერთ დღეს რაღაც უჩვეულო გრძნობა დაეუფლა მანეკენს. მის გვერდით სასიამოვნო გარეგნობის ახალგაზრდა კაცი იდგა. ვაჟისგან წამოსული სითბო ცეცხლის ალივით ელამუნებოდა გოგონას. კაცს ლურჯი პიჯაკი და ნაცრისფერი შარვალი ეცვა. მარცხენა ხელით ტუჩებს შორის მოთავსებული ჩიბუხი ეჭირა, მარჯვენა ხელი ჯიბეში ჰქონდა ჩაყოფილი. ამ ახალგაზრდა მანეკენების წინ ორი პატარა ბავშვი იდგა; ერთი შეხედვით, ოჯახის შთაბეჭდილება იქმნებოდა.

ერთხელ, ზაფხულში, საცურაო კოსტიუმში დაინახა; ვაჟის ფართო ბეჭებითა და დაკუნთული სხეულით მოიხიბლა. ეს გრძნობა სრულიად ახალი, ამოუცნობი რამ იყო მისთვის. უცნაური იყო სიცივის შეგრძნება, ფიქრის უნარი, არასასიამოვნო საუბრის მოსმენისას უხერხულობის განცდა; ახალგაზრდა კაცის მიმართ ლტოლვა და მის სიახლოვეს ყოფნით გამონვებული სიხარული. გოგონამ კარგად იცოდა, რომ ლაპარაკი, ფიქრი, დარდი და სიხარული ეკრძალებოდა; მანეკენებს მხოლოდ ერთი რამის უფლება ჰქონდათ: შეეძლოთ, მთელი

დღე ეყურებინათ გამვლელ-გამომვლელ-თათვის, ოღონდ ისე, რომ თვალი არ დაეხამხამებინათ.

გოგონას ეშინოდა, არ დაესაჯათ, რადგან ფიქრი და მგრძნობელობა მათთვის დაწესებული ნორმების დარღვევას ნიშნავდა.

რევოლუცია ნლების წინ მოხდა; ის ჯერ დაბადებულიც არ იქნებოდა. ხელისუფლების სათავეში ფორმიანი ადამიანები მოვიდნენ; გადაწყვიტეს, ქვეყანა განვითარების სწორ გზაზე დაეყენებინათ. ბევრი რამ აკრძალეს: პოლიტიკური პარტიები, ორგანიზაციები, ზოგიერთი ფერი, წიგნი, სურათი, სიმღერა, წვერ— უღვაშის ტარება. ყველა ეს აკრძალვა ხალხის საკეთილდღეოდ იყო მიმართული. ყოველ წელს ახალ-ახალი აკრძალვები შედიოდა ძალაში; ბოლოს ლაპარაკი, ფიქრი, სიხარული და მწუხარებაც აიკრძალა. ადამიანების უფლებასა და მოვალეობას ფორმიანთა მიერ შედგენილი წიგნი განსაზღვრავდა; მალე წიგნის სინამდვილეც გავრცელდა ქორი. როცა საქმე სინამდვილეს ეხება, ყველას ეშინია; ვინც წიგნით განსაზღვრულ წესებს დაარღვევდა, მკაცრად ისჯებოდა. მერე გარკვეული სივრცე მინის ბარიერით შემოსაზღვრეს და მას „სამყარო“ დაარქვეს. ამ სამყაროში მყოფთ არავითარი საფრთხე არ ემუქრებოდა. ვინც მოახერხებდა და მინის გარეთ გავიდოდა, ხიფათითა და ბოროტებით სავსე რეალობაში აღმოჩნდებოდა; ბოლოს ნანობდა; ზოგი მათგანი უკანაც ბრუნდებოდა.

მანეკენმა გოგონამ იცოდა, კანონს ეწინააღმდეგებოდა, მაგრამ ფიქრს ვერაფერს უხერხებდა; გრძნობას ვერ იმორჩილებდა.

ერთ დღეს მისი ყურადღება ორმა ახალგაზრდა ქალმა მიიქცია:

– ერთი, ამ მანეკენ ბიჭს შეხედე! ნეტავ რეალურად თუ არსებობენ ასეთი მამაკაცები?! – თქვა ერთმა.

– ასეთები მხოლოდ ვიტრინაში არიან. სრულყოფილება უტოპიაა; კაცს თვალეები თუ ლამაზი აქვს, კბილები არ უვარგა; თუ მაღალია, თმა აქვს გაცვენილი; გარეგნულად თუ უნაკლოა, ჭკუასუსტია.

ქალები ნავიდნენ. ცოტა ხნის შემდეგ

ჩამობნელდა, ქუჩები დაცარიელდა. მხოლოდ გასართობი ადგილებიდან გამოსულები დადიოდნენ კანტიკუნტად; ერთი ღიპიანი მზარეული გაჩერდა ვიტრინის წინ; ნეტავ ვისზე შეჩერდა მისი მზერა? ბავშვებს უყურებდა, კარგად ჩაცმულ ახალგაზრდა კაცს, თუ გრძელფეხება ლამაზ გოგოს?! ან იქნებ ასეთი მშვიდი ოჯახური იდილია ენატრებოდა?! ვინ იცის!...

კაცი ნაღვლიანად გაშორდა ვიტრინას და გზა გააგრძელა. მანეკენმა გოგონამ თვალი გააყოლა ლამის სიბნელეში მიმავალს; უცებ გვერდით მყოფი ვაჟის ხმა შემოესმა:

– ძალიან მოგეწონა ის კაცი?

გოგონა შეცბა, ვერაფერი უპასუხა.

– რა ხანია, თვალს გადავენებ. გსიამოვნებს, მამაკაცები რომ გიყურებენ.

– მერე, შენ რა! მითვალთვალე?!

– დიახ; თანაც, უკვე დიდი ხანია. მგონი, უნდა გრძნობდე, რადგან არაერთხელ დავიჭირე შენი იდუმალი მზერა. სულ შენზე ვფიქრობ; ერთხელ საწყობში გადამიყვანეს; გული გამისკდა, მეგონა, შენგან შორს, სხვა ვიტრინაში მომათავსებდნენ; მერე ტანსაცმელი გამომიცვალეს და ისევ აქ დამაბრუნეს. ვერ წარმოიდგენ, როგორ გამიხარდა.

– ჩემად, ბავშვებმა არ გაიგონონ. ხომ იცი, ლაპარაკი აკრძალული გვაქვს.

– ნუ გეშინია, ისინი ჯერ პატარები არიან, ვერაფერს მიხვდებიან.

– სხვები გაიგონებენ ...

– გაიგონონ, აუცილებლად უნდა გითხრა სათქმელი. ჩემი შენდამი სიყვარული გასულ ზაფხულს დაიწყო. მაშინ ყვითელი თმები გქონდა. ძალიან გიხდებოდა.

– ნეტავ შეგვეძლოს თმის ფერისა და ვარცხნილობის არჩევა. იმ ქვეყანასთან, სადაც ყვითელთმიანი ქალები ცხოვრობენ, ევროპელებს პრობლემები ჰქონიათ. ამიტომ ყველას ყავისფრად შეგვიღებეს თმები. გასულ ზაფხულს უღვაშები გქონდა. გიხდებოდა.

– მომპარსეს, წვერ-უღვაშის ტარება კანონით აკრძალულა. უღვაშს შეველევი, მთავარია, ფიქრი არ აგვიკრძალონ.

– გაჩუმდი, ვინმემ რომ გაიგონოს, და-

ვიღუპებით; ხომ იცი, ჩვენს სამყაროში ლაპარაკი აკრძალულია.

– მაგრამ მაინც ვფიქრობთ და ვლაპარაკობთ... შენ როდის დაიწყე ფიქრი?

– მე ჯერ ფეხის სიცივე შევიგრძენი...

– არა, მე თვალს გადავვინებდი; შენ ჯერ იმ მთვრალი კაცების მზერაში მიმალულმა სურვილმა აგაფორიაქა.

– ეჭვიანი ყოფილხარ...

– ხელი გამომინოდე, მინდა შეგეხო.

– არ შემიძლია. ხომ იცი, ადგილიდან ვერ ვიძვრი.

– უნდა შეძლო. თუ მოინდომებ, აუცილებლად შეძლებ. რადგან ფიქრი დავიწყეთ...

კაცმა სათქმელი ვერ დაამთავრა, ვიტრინას ვილაც მიუახლოვდა.

ნელ-ნელა ჩამობნელდა; ქუჩაში ბევრი ხალხი აღარ დადიოდა. „ნეტავ ეს ბავშვები არ იყვნენ ჩვენთან ერთად; მარტო დავრჩებოდით“, – გაიფიქრა ვაჟმა. ოცი დღე იყო, რაც ბავშვებთან ერთად ოჯახურ გარემოში ცხოვრობდა, თავს ბედნიერად გრძნობდა. წარმოიდგინა, რომ ერთ დღეს შეიძლებოდა ოჯახური მყუდროება დარღვეულიყო; ცუდ ხასიათზე დადგა. ზამთრის სეზონზე გადასასვლელად ვიტრინები ხელახლა მოეწყობა. ვინ იცის, სად მიუჩენენ ადგილს თითოეულ მათგანს. გოგონას გადახედა. ის, როგორც ყოველთვის, გაუნძრევლად იდგა ერთი ნაბიჯის მოშორებით. გაყინულ სახეზე იდუმალი ღიმილი დასათამაშებდა. მხოლოდ მას შეეძლო გოგონას თვალებში არსებული სევდის დანახვა.

– რამდენიმე დღეში, ალბათ, დაგვაშორებენ. ეს არ უნდა დავუშვათ, – თქვა ვაჟმა.

– შეიძლება, ისევ ერთმანეთის გვერდით მოვხვდეთ. იმედს ნუ დაკარგავ.

– რომ არ მოვხვდეთ?!..

– ჩვენ მაინც ვერაფერს შეცვლით.

– თუ ძალიან მოვინდომებთ, შევცვლით.

– როგორ მოვიქცეთ?

– უნდა გავიქცეთ!

– გაგიჟდი?! იცი, როგორი ცხოვრებაა ვიტრინის მიღმა? შეიძლება, აქ უფრო ბედნიერები ვართ. ჩვენს უსაფრთხოებაზე სხვები ზრუნავენ.

– მე აზროვნება დავიწყე, აქ ველარ გავჩერდები; ამ სამყაროდან უნდა წავიდე. მინდა, ნამდვილი ცხოვრებით ვიცხოვრო. წამოხვალ ჩემთან ერთად?

– ნუ გავიქცევით. ვთხოვოთ, იქნებ გაგვიშვან.

– არ გაგვიშვებენ. მაშინ, როცა ფიქრი, ლაპარაკი, სიხარული გვეკრძალება, წასვლის უფლებას მოგვცემენ?! ძალიან გთხოვ, წამომყევი; სულ უფრო ცოტა დრო გვრჩება. უნდა ვიჩქაროთ. ვიდრე დაგვაშორებენ, უნდა წავიდე.

გოგონას გადანყვეტილების მიღება უჭირდა. გვერდით ვიტრინაში მყოფი მანეკენების ასაკოვან წყვილს გადახედა. მათ თვალებში მუდარა იკითხებოდა. თითქოს ეუბნებოდნენ: არ გინდათ, ჩვენც იგივე შეცდომა დავუშვით. წავედით, აქეთ-იქით ვიხეტიალეთ; ბოლოს ქურქების გამყიდველის დუქანში ამოვყავით თავი; თანაც უკანა ვიტრინაში მოგვათავსეს. ტყუილად მიდიხართ, მინის გარეთა სამყარო შიდაზე უკეთესი არ არის.

– ნუ გავიქცევით, ჩვენი მცდელობა ცუდად დამთავრდება. დაგვიჭერენ და სანყობში მიგვაგდებენ; რაც გვაქვს, იმას დავჯერდეთ.

– მე გადავწყვიტე, მივდივარ. შენ თუ გინდა, დარჩი. მე მინის გარეთ გასვლა, თავისუფლად სუნთქვა, სირბილი, ყვირილი, სიმღერა, სიყვარული მინდა; მზად ვარ, შეცდომა დავუშვა, დანაშაული ჩავიდინო, ოღონდ აქედან გავიდე. დრო აღარ გვაქვს. მოდიხარ?

– თმებს ყვითლად შევიღებავ, რაც მომინდება, იმას ჩავიცვამ; შეიძლება, ოჯახიც შევქმნა და შვილები მეყოლოს.

ინათა. ქალაქმა გამოღვიძება დაიწყო. მანეკენებს დარდი შემოაწვიათ გულზე. მინის სამყარო ფიქრის ვირუსმა მოიცვა.

ახალგაზრდა კაცმა ჩიბუხი ძირს დადო, გოგონას ხელი გაუწოდა. კაცის ხელი თბილი, სიცოცხლით სავსე იყო; გოგონას შიშმა გაუარა, გაიხარა.

– აქედან რომ გავალთ, რის გაკეთებას აპირებ?

– პირველ რიგში, წვერ-ულვაშს მოვუშ-

ვებ; სურათს გადავიღებ. მერე უნივერსიტეტში ჩავაბარებ.

გვერდით ვიტრინაში მყოფმა ასაკოვანმა წყვილმა კარგად იცოდა, რაოდენ უაზრო იყო მინის სამყაროდან წასვლა და

რეალურ ცხოვრებაში ჩართვა. ისინი სიყვარულითა და თანაგრძნობით უმზერდნენ ახალგაზრდებს, რომლებიც მზად იყვნენ, მინის სამყაროსთვის თავი დაეღწიათ და ახალი ცხოვრება დაეწყოთ.

ბარი

ბარში ოფიციალური ალი შემოვიდა, ხელში ყვავილის ქოთანს ეჭირა. ცოტა ხანს შეჩერდა, დარბაზს თვალი მოავლო, მერე ფანჯარასთან მივიდა და ყვავილი რაფაზე მოათავსა. დარბაზი თითქმის ცარიელი იყო; მხოლოდ რამდენიმე კაცი იჯდა მაგიდასთან. ოფიციალურის შეგირდი სუფთა ჭიქებით სავსე სინით ფრთხილად დადიოდა მაგიდებს შორის.

– ტყუილად წვალობ, ეგ ყვავილი სიგარეტის კვამლს ვერ გაუძლებს; ორ დღეში გახმება.

– ჩვენ ხომ ვუძლებთ! – მიუგო ოფიციალურმა.

– ჩვენ ყვავილები არ ვართ, ძმაო.

– პიანინოს თავზე რომ ყვავილია, ხომ ხედავ, რამდენი ხანია, ამ დარბაზში თავს მშვენივრად გრძნობს.

– ეგ საოცრად გამძლე გამოდგა.

– ვფიქრობ, ადგილი მოეწონა.

– რადგან ასეა, ეგ ახალიც მის გვერდით დადგი.

რეჰანს გაუხარდა. რაც არ უნდა იყოს, მარტოობას მეგობრის გვერდით ყოფნა სჯობსო, გაიფიქრა და თვალი იელისკენ გააპარა. პიანინოს თავზე მოკალათებული იელი მუქი ვარდისფერი ყვავილებით გადაპნტილიყო.

სალამოს, ექვსი საათის შემდეგ, ბარში ხალხმრავლობა დაიწყო. პირველი შემოსვლები იქვე, კარებთან ახლოს შემოუსხდნენ მაგიდას. ყველანი ახალგაზრდები იყვნენ. მამაკაცებს წვერი ჰქონდათ მოშვებული. გოგონებს განწილი, დაუვარცხნელი თმები მხრებამდე ჩამოეშალათ. არაყს სვამდნენ და ხმამაღლა საუბრობდნენ.

მათგან ცოტა მოშორებით რამდენიმე ქალი მიუჯდა მაგიდას; ზოგს ტანზე მჭიდროდ შემოტმასნილი შარვალი ეცვა, ზოგს პირი-

ქით – ტოტებგანიერი, ფართხუნა. თმა ყველას ერთნაირად ჰქონდა დავარცხნილი. გრძელი, ლაქით შეღებილი ფრჩხილები კიდევ უფრო ამშვენებდა მათ თეთრ, ლამაზ თითებს. მშვილდით მოზიდული წარბებითა და ტუჩების ფორმით ისე ჰგავდნენ ერთმანეთს, გეგონებოდათ, ერთი და იმავე მხატვრის ხელით დახატული პორტრეტებიაო. მეგობართა ეს ჯგუფი ვისკის მიერთმევედა.

ტერასაზე ჩამწკრივებული მაგიდები ჯერ კიდევ თავისუფალი იყო.

ბარში ნაცრისფერ სამოსში გამონწყობილი შუახნის მამაკაცი შემოვიდა. კარებთან შეჩერდა; თითქოს გამბედაობა არ ეყო, რომ ხალხთან ახლოს მისულიყო; ტერასაზე გავიდა და თავისუფალი მაგიდისკენ გაემართა, სკამი გამოსწია. ის იყო, უნდა დამეჯდარიყო, რომ ოფიციალურმა მიიღებინა. ეგ მაგიდა დაკავებულია, ბატონო, აქეთ მობრძანდითო, უთხრა და დარბაზში შეიყვანა.

იელი რეჰანისკენ გადაიხარა:

– ეს კაციც შენსავით უცხოა აქ...

რეჰანი ამ დროს ბრჭყვიალაპერანგიან ახალგაზრდა კაცს უყურებდა.

– როგორ მიხვდი?

– ისიც შენსავით დაბნეული იყურება აქეთ-იქით. მე დიდი ხანია, აქ ვარ. პირველად რომ მომიყვანეს, ეგონათ, ამ გარემოს ვერ შევეგუებოდი, მაგრამ სიგარეტის კვამლმა ვერაფერი დამაკლო...

– კარგი, – გულდანყვევით ჩაიჩურჩულა რეჰანმა და თავი გვერდზე მიაბრუნა.

– ცუდად არ გამიგო, შენთან მეგობრობა მინდა. მოგეხმარები, რომ თავი უცხოდ არ იგრძნო. ყველას გაგაცნობ. აქ ყოველდღე ერთი და იგივე ხალხი მოდის, ერთ ადგილზე სხდებიან და ერთსა და იმავე თემაზე საუბრობენ.

ნაცრისფერსამოსიანმა კაცმა არაყი შეუკვეთა. იჯდა მარტო, მონყენილი; ყურადღებას არავის აქცევდა. ისეთი ნალვლიანი თვალები ჰქონდა, გეგონებოდათ, მთელი ქვეყნის ტვირთი მხრებზე დასწოლიაო. სიგარეტს სიგარეტზე ეწეოდა.

– ერთი იმათ შეხედე, კარებთან რომ სხედან; თავს რევოლუციონერებად მიიჩნევენ, – ნასჩურჩულა იელმა რეჰანს.

– კი, მაგრამ რა უნდა შეცვალონ?

– არყის ჭიქები, – მიუგო იელმა. – ეგენი რისი შემცვლელები არიან. საქმე რომ ჰქონდეთ, აქ ხომ არ ისხდებოდნენ საათობით.

– რატომ უნოდებენ საკუთარ თავს რევოლუციონერს?

– რა გულუბრყვილო ყოფილხარ! რევოლუციონერობა ნიშნავს, რომ გამოირჩევა ჭკუით, ღირსებით, შეუპოვრობით; გმირები მათი რიგებიდან იბადებიან. რევოლუციონერები ხალხში დიდი ავტორიტეტით სარგებლობენ. ყველაზე საცოდავი კაციც კი, იტყვის თუ არა, რევოლუციონერი ვარო, თითქოს ჯადოსნური ჯოხი შეახესო, ხალხის თვალში დიდებულ, წარმოსადეგ ადამიანად იქცევა.

ბრჭყვიალაპერანგიანი კაცი პეპელასავით დაფარფატებდა დარბაზში.

– ეს კაციც რევოლუციონერია? – იკითხა რეჰანმა.

– ჩუმად, ახალგაზრდებმა არ გაიგონონ, თორემ ფოთლებს დაგანინკნიან, – მიუგო იელმა. – ეგ ჰომოსექსუალია. ეგეთები მაღალი წრის ქალებს ეტმასნებიან. ქალებიც პატივს სცემენ; სათუთ, მგრძობიარე ადამიანად, ფაქიზი სულის პატრონად მიიჩნევენ. ისინიც უმეტესად ქალებს აცმევენ.

– მკერავები არიან?

„რა გაუნათლებელი ყვავილია“, – გაიფიქრა იელმა.

– მკერავი არა, მაგათ კონსტრუქტორს ან დიზაინერს ეძახიან.

– ესენი, შენ რომ მაღალი საზოგადოების ქალებს უნოდებ, როგორი მოვლილები არიან! რევოლუციონერ გოგონებზე უკეთესად გამოიყურებიან, – აღნიშნა რეჰანმა.

– რა თქმა უნდა, მოვლილები იქნებიან;

მათი ცხოვრება სტილისტებთან, მასაჟისტებთან, დიზაინერებთან ვიზიტებში გადის. სამოსს და ვარცხნილობას მოდის ჟურნალების მიხედვით ირჩევენ. როგორც კი მოდაში სავარცხელი შემოვიდა, ყველამ თმაში გაირჭო რქასავით. აფრომოდა შემოვიდაო და აფრიკელი ზანგებივით დაიწყეს სიარული; წარბებს იპუტავენ, თმას ეკალივით იყენებენ. რამდენიმე წლის წინ მაღალქუსლიან ფეხსაცმელს ანიჭებდნენ უპირატესობას; ვინ იცის, რამდენს გადაუბრუნდა ფეხი და დაშავდა... ერთი მაგათ შარვლებს შეხედე!.. თანაც ყურებზე სამ-სამი საყურე უკეთიათ...

– ააა! – თქვა რეჰანმა. ყურადღება ჩანთებზე გადაიტანა. მაღალი საზოგადოების ქალების ჩანთები თვალისმომჭრელად პრიალეზდა. იელმა მისი დამცინავი მზერა შეამჩნია. არაფერი გაეგება ამ საცოდავსო, გაიფიქრა. რეჰანს მიუბრუნდა:

– ეგ ჩანთები ელეგანტურობის ნიშანია. ქალს რომ ევროპა უნახავს და ბევრი ფული აქვს, ჩანთების ფირმის მიხედვით ხვდება ადამიანი. ჩანთიდან უცხოურ საფულეს და სათვალესაც რომ ამოიღებს, მის უპირატესობაში ეჭვი აღარავის ეპარება.

– ააა! გოცებული ვარ, – თქვა რეჰანმა, – თურმე რამდენი რამ უნდა იცოდე!

– თავის გამოჩენის სხვა საშუალებაც არსებობს. მამაკაცები ოქროს ყელსაბამებითა და მედალიონებით იწონებენ თავს; ამით ცდილობენ დაამტკიცონ, რომ ბევრი ფული აქვთ. შეხედავ ადამიანის მაჯის საათს და მარკის მიხედვით ამოიცნობ, საზოგადოების რომელი ფენის წარმომადგენელია მისი პატრონი.

– გამოდის, რომ ადამიანებიც, როგორც ფაბრიკის საქონელი, იარღიყით არიან დახარისხებული. რა სამარცხვინოა! – უსიამოვნო ხმით ჩაილაპარაკა რეჰანმა.

– არ გენყინოს, ვცდილობ, ყველაფერში გაგარკვიო, – მიუგო იელმა.

ნაცრისფერ სამოსში გამონყობილმა კაცმა მესამედ მოატანინა არაყი. ხილით სავსე თეფში ხელუხლებლად იდგა მის წინ, მხოლოდ არაყს ეძალებოდა.

ბარი ხალხით იყო სავსე; დარბაზი – სი-

გარეცის კვამლით დაბურული.... ოფიციალ-
ტი ალი მაგიდების ერთ ნაწილს – ვისკით,
მეორეს არყით ამარაგებდა. სტუმრები ხმა-
მალლა საუბრობდნენ. კამათობდნენ ეკო-
ნომიკაზე, პოლიტიკაზე. თითქოს ყველას,
ვისაც ქვეყნის ბედი აწუხებდა, ამ პატარა
დარბაზში მოეყარა თავი. ბრჭყვია-
ლაპერანგიანი კაცი კარებთან ახლოს, კე-
დელთან მოკალათებულიყო; მართალია,
ბარში შეხლა-შემოხლა იშვიათად ხდებოდა,
მაგრამ არავინ იცოდა, ხმამალალ კამათს
როგორი დასასრული ექნებოდა. ამიტომ,
ყოველი შემთხვევისთვის, თავს იზღვევდა
და უსაფრთხო ადგილზე ჯდებოდა.

მოგვიანებით ერთი დიდი ჯგუფი შემო-
ვიდა დარბაზში. ქალებს ძალიან გამომწვე-
ვად ეცვათ. ამ ჯგუფის კაცები არც რევო-
ლუციონერებს ჰგავდნენ, არც მაღალი
წრის წარმომადგენლებს. მათი უმეტესობა
ლიპიანი იყო. გაბლენძილები გაემართნენ
ტერასაზე ჩამწკრივებული მაგიდებისკენ.
ოფიციალტებმა მიიღბინეს:

– მობრძანდით, ბატონო... აქეთ, ქალბა-
ტონო...

– შეხედე, ქალბატონები მობრძანდნენ,
– თქვა რეჰანმა.

– ქალბატონები და ბატონები აქ არ მო-
დიან, – უპასუხა იელმა.

„მობრძანდნენ საზიზღარი ბურჟუები“,
– გაისმა უკმაყოფილო ხმა რევოლუციო-
ნერთა ჯგუფიდან.

– ააა! ეს ახალი მოსულები ბურჟუები
ყოფილან, – თქვა რეჰანმა.

– რა ბურჟუები!.. ბურჟუას სჭირდება
ცოდნა, განათლება, ზრდილობა, კულტურ-
რა. ესენი ახალი გამდიდრებულები არიან.
ეს გაურკვეველი ფენა ქვეყანაში არსებუ-
ლი ეკონომიკური პირობების შედეგად შე-
იქმნა.

რეჰანი ტერასაზე მყოფ ძვირფას კა-
ბებში გამონყობილ, ძვირფასი სამკაულე-
ბით მორთულ ქერა, კეკლუც ქალებს
თვალს ვერ აშორებდა. ქალები მხიარულად
კისკისებდნენ; ზოგი სიგარეტს აბოლებ-
და... ყველა საოცრად ლამაზი და მიმზიდ-
ველი იყო.

– ეს ქალები სცენის მსახიობები არიან,
– აუხსნა იელმა რეჰანს; – გამდიდრებული

კაცები ქალებს სცენიდან ირჩევენ.

ოფიციალტები განსაკუთრებული ყუ-
რადღებით ემსახურებოდნენ ტერასაზე
მყოფ სტუმრებს.

რამდენიმე საათის შემდეგ ბარში ხმაუ-
რი ნელ-ნელა ჩაცხრა. ნაცრისფერ სამოსში
გამონყობილი კაცი მაგიდაზე დამხობილი-
ყო, არ ინძრეოდა. ნაქცეული ჭიქიდან გად-
მოღვრილი არაყი წვეთ-წვეთად ეცემოდა
იატაკზე. მაგიდას ოფიციალტი ალი მიუახ-
ლოვდა:

– მგონი, ზედმეტი მოგსვლიათ, ბატო-
ნო; წამოდექით, მოგეხმარებით.

კაცი არ განძრეულა. ალიმ შეგირდს და-
უძახა. შეეცადნენ, წამოეყენებინათ. ვერ
შეძლეს. ლოდივით მძიმე იყო.

– უი, მომკვდარა! – ცივმა ოფლმა დაას-
ხა ოფიციალტს.

– ეს ამბავი თუ გახმაურდა, მუშტარს
დავკარგავთ, ჩვენთან აღარავინ შემოვა, –
ჩაილაპარაკა უსიამოვნო ხმით ბარმენმა.

– ნადი, დირექტორს შეატყობინე, – მი-
მართა შეგირდს.

დირექტორი ნირნამხდარი გამოჩნდა
კარებში; შეეცადა, სტუმრებს მომხდარის
შესახებ არაფერი გაეგოთ:

– მხრებში შეუდექით და ისე წაიყვანეთ,
ვითომ მთვრალია.

– მიცვალებულები მძიმდებიან, ბატო-
ნო, ვერ მოვერევით, – თქვა ოფიციალტის
შეგირდმა.

– ხუთ კაცს ერთი მიცვალებული ვერ
წაგიყვანიათ?! არაყს რომ სვამდა, დავინა-
ხე, ერთი გამხდარი, საცოდავი ვინმე იყო.
მძიმე არ იქნება. გარეთ რომ გაიყვანთ, ტე-
ლევზორის ოთახში დაანწინეთ; მისი ვინა-
ობაც გამირკვიეთ. ვნახოთ, ვისი რა იყო.

ალი მიცვალებულთა მიმართ უპატივ-
ცემულობას ვერ იტანდა:

– ვისი რა უნდა იყოს, ადამიანია, ისევე,
როგორც ჩვენ, როგორც თქვენ.

დირექტორს სიკვდილის მიზეზი ალელ-
ვებდა; ალი მიუხვდა ჩანაფიქრს:

– კაცი ტვინში სისხლის ჩაქცევით გარ-
დაიცვალა.

– სისხლის ჩაქცევა ასე არ ხდება, – ჩაი-
ლაპარაკა ბარმენმა.

– ყბედობა შეწყვიტეთ და მიცვალებული აქედან გაიყვანეთ; თუ ვინმე რამეს გკითხავთ, უთხარით, რომ უგონოდ მთვრალია.

იელი რეჰანს მიუბრუნდა:

– ამას წინათ ვილაცამ თავი მოიკლა. პოლიციას ფული გადაუხადეს, რომ არ გახმაურებულიყო. აქ მხოლოდ მუშტრის დაკარგვის ეშინიათ.

რეჰანი იელის საუბრის მოსმენით დაილალა. თითქოს ინანა კიდევ, რომ მის გვერდით მოათავსეს. დასვენება უნდოდა; თავი მოიმძინარა.

– აბა, აბა, ძილი არ შეიძლება! ჯერ მსახიობები არ მოსულან, – უთხრა იელმა. – ისინი რომ მოვლენ, ნახავ, როგორ გამოცოცხლდება დარბაზი.

– როდის მოვლენ?

– როგორც კი სპექტაკლი დამთავრდება, აქეთ გამოიქცევიან; დაღლილობის მოსახსნელად ბარში იკრიბებიან, სვამენ, ერთობიან.

ოფიციანტებმა მიცვალებული დარბაზიდან გაიყვანეს; ცოტა ხანში ოფიციანტის შეგირდი შემოვიდა და ბარის მეპატრონეს მოახსენა, რომ გარდაცვლილი ერთი რიგი-

თი ადამიანი აღმოჩნდა. აქ ჩვეულებრივ ადამიანს პატივს არავინ სცემდა. ყურადღება რომ მიექციათ, ან მაღალი საზოგადოების წარმომადგენელი უნდა ყოფილიყო, ან – რევოლუციონერი, ან – ჰომოსექსუალი მაინც.

– ნაცრისფერსამოსიან კაცს ადამიანად არ თვლიან? – იკითხა რეჰანმა.

– რევოლუციონერი რომ მომკვდარიყო, რამდენიმე დღე ხალხი ყვირილით ივლიდა ქუჩაში. ვინმე ცნობილი ადამიანი რომ გარდაცვლილიყო, გაზეთები ნეკროლოგებით აჭრელდებოდა, – აუხსნა იელმა.

– სად პოულობენ ამდენი მიცვალებულის ამდენ გულშემატკივარს, მეგობარს, ნათესავს, ორგანიზატორს?! ალბათ, სამძიმრის ფონდი არსებობს.

რეჰანმა ბარის რიტმს ვეღარ გაუძლო, ჩაეძინა. მსახიობების მხიარული ჯგუფი რომ შემოვიდა, ის უკვე მწვანე, ხასხასა სიზმარს ხედავდა. არტისტის სიმღერა სიზმარში ჩაესმა:

„შეჩერდი, ჯერ არ დაუშვა ფარდა,
არ დაგვიმთავრებია თამაში...
ფინალამდე მალე მივალთ,
დარწმუნებული ვარ ამაში“.

თურქულიდან თარგმნა
მერი ნიკლაურმა

სელჩუკ ალთუნი (დაიბ.1950 წ.)

სელჩუკ ალთუნი დაიბადა ართვინის რაიონის სოფ. შავშათში. გამოქვეყნებული აქვს რამდენიმე რომანი: „მარტოობა თან მდევს“ (2001), „ახლოს ხარ, შორს რომ არ იყო“ (2002), „ტყვიის ლაზათი“ (2003), „სიმღერები, რომლებიც დედაჩემს არ უსწავლებია“ (2005), „ეს იყო წლების წინ“ (2008) და ესეების ორი კრებული (2006).

ქვეყნის შიგნით მისი წიგნების გაყიდვით შემოსული თანხა მთლიანად ირიცხება მომავალი ლიტერატორების განათლების ფონდში, რომელიც შექმნილია ბილქენტის უნივერსიტეტში. საზღვარგარეთ მიღებული ჰონორარები კი ხმარდება ხარისხიანი წიგნების საგამომცემლო პროექტებს.

ბიზანტიის სულთანი

(ნაწყვეტი რომანიდან)

როცა 5 ივნისის დილას კურიერის მოტანილ კონვერტს ვხსნიდი, ინტუიცია მკარნახობდა, რომ ასმარაში ვერ გავემგზავრებოდი. კონვერტში საიდუმლოებით მოცული ლურჯი მოსაწვევი აღმოჩნდა:

ღრმად პატივცემულო ბატონო!

ცხონებული ბაბუათქვენის მეგობარი ვარ. ხვალ 14.00 საათზე სულთანაჰმეთში, სასტუმრო Four Seasons-ში თქვენთან შეხვედრა მინდა. გთხოვთ, თან იქონიოთ Christophoro de Bondelmontibus-ის რუკა თავისი ჩარჩოთი, რომელიც თქვენს სახლში ინახება. კონსტანტინოპოლურ რუკასთან დაკავშირებით არაფერს ვთავაზობთ. საკითხი გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია. თქვენთვის ფრიად სასიხარულო ამბები მაქვს.

ჩემი თანაშემწე სასტუმროს ჰოლში დაგხვდებათ.

გთხოვთ, ჩვენი შეხვედრა საიდუმლოდ დარჩეს.

ღრმა პატივისცემით,

ნიკოს ასკარისი.

ავტოკალმით დაწერილი წერილი ორჯერ წავიკითხე. პირველი, რამაც დამაფრთხო, ბაბუაჩემის ვითომც ძველი მეგობრის მომეტებული თავაზიანობა იყო. ვალდებულების ნიშნად მივიჩინე. ფლორენციე-

ლი ბერის, ბონდელმონტიუსის მიერ 1422 წელს შედგენილ რუკას მტვერი გადავწმინდე და, ვიდრე ჩემს სამუშაო მაგიდაზე გამოვდებდი, მართლაც დამაინტერესა ასკარისის პიროვნებამ, რომელსაც ჩემი სახელის დაწერისას სილბოს ნიშანიც კი არ გამოჩენოდა. დაბინდული მინის ქვეშ მოთავსებულ რელიეფურ რუკაზე თვალი გალათაზე გამიშტერდა. უბანს ჩრდილოეთიდან და დასავლეთიდან გალავანი ერტყა, რომელსაც თითქოს გალათას კოშკი შუაში მოექცია და მის გარშემო ფერხული გაემართა. ქალაქის გალავანში მოხვედრილი ბიზანტიური ძეგლები ჭადრაკის დაფაზე მიმობნეული პაიკებივით დამფრთხალებს ჰგავდნენ. სასტუმროში დავრეკე და ნიკოს ასკარისთან დაკავშირება ვთხოვე. ტელეფონში მჭახე ხმა გაისმა.

– მინდა დავრწმუნდე, რომ არანაირ უკანონობას არ შემომთავაზებთ.

– მშვიდად ბრძანდებოდეთ, – მიპასუხა ასკარისმა, რომელმაც უაქცენტო თურქულით ჩემი სახელის მეორე მარცვალსაც კი სწორად წარმოთქვა.

პასუხმა ოდნავ დამამშვიდა. პატარა რუკა ფრთხილად შევახვიე და მასთან შესახვედრად მოვემზადე. მადამ ოლგასთან დარეკვა გადავიფიქრე. უცებ რატომღაც იორგოს სეფერისი მომწყურდა. წიგნის თა-

როდან მისი რჩეული ლექსების კრებული გადმოვიღე, გადავშალე და პირველივე ნა-
ვიკითხე:

„სამშობლოდან შორს,
უცხო ცის ქვეშ,
ნაფიქრ ოცნებებთან ერთად
უცხოობიდან დაბრუნდი და,
ჩემო ძველო მეგობარო,
წლების მერე რაღას ეძებ?“

ყოველთვის, როცა სულთანაჰმედის მოედნისაკენ მივდივარ, დროის გვირაბის სხვადასხვა გაჩერებაზე ჩამოვდივარ. ამჯერად, ბიზანტიური იპოდრომის¹ ხმაურიან მოედანზე აღმოვჩნდი. სანამ სულთან აჰმედის მეჩეთამდე² მივალწევდი, ფანატიკური შეჯიბრის მაყურებლის ყვირილი და შეძახილები მდევდა თან...

სასტუმრო “FOUR SEASONS” თითქოს მოედნის პირას ჩასაფრებულიყო. გასულ საუკუნეში საზოგადოებრივი მოხმარებისათვის აშენებულმა შენობამ სახელი იმით გაითქვა, რომ ერთხანს თავისუფალი აზრის მქონეთა ციხე იყო. სასტუმროს წყნარ ფოიეში რომ შევედი, წვეროსანი, ჩაფსკენილი მამაკაცი გამომეცხადა. თითქმის გამართული თურქულით ლაპარაკობდა:

– კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ბატონო ჩემო. მე თეო პაპასი ვარ. თქვენი ნებართვით, ბატონ ასკარისთან მიგიყვანთ.

თეო დაახლოებით ორმოცი წლისა იქნებოდა; ვაშლივით წითელი ლოყები ჰქონდა. უკან რომ მივყვებოდი, გავიფიქრე, მღვდლისა და, ამავე დროს, უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის იერი აქვს-მეთქი. მოვლილი შიდა ეზო გადავიარეთ. როგორც ჩანს, თავის დროზე, პატიმრები აქ ბოლთას სცემდნენ.

– ბატონი ასკარისის ნომერი ციხის დირექტორის კაბინეტი ყოფილა, – მითხრა თეომ ღიმილით.

ნიკოს ასკარისი სამოციოდე წლის კაფანდარა, წვერიანი, უშნო მამაკაცი აღმოჩნდა; სახეზე თითქოს ნილაბი აეფარებინა (დამაინტერესა, რა პლუსები უნდა ჰქონდა ამ შენიღბვას). ფართო ოთახში კიდევ ერთი მამაკაცი დაგვხვდა – ჟღალწვერა, სათვალისანი კალიგასი, რომელიც ნიკოს მეორე თანაშემწე გამოდგა. წვერი და კოსტიუმები სამივეს საერთო ნიშანი იყო. სანაძლეს დავდებდი, რომ ესენი ეკლესიაში ან რომელიმე ფონდში მუშაობდნენ. ოთახში მაგიდაზე ორი შეკვრა იდო. რუკაც გვერდით მოვუდე. მინიბარიდან თეთრი ღვინო მოვიტხოვე; ასკარისმა მინერალური წყალი აიღო და მაგიდასთან მიმიწვია. პაპასმა და კალიგასმა სკამები მის უკან დაიდგეს. ოცდათხუტმედოდე წლის კალიგასიც მშვენიერი თურქულით ლაპარაკობდა და ისიც განსაკუთრებული პატივისცემით მეპყრობოდა.

– სანამ საქმეზე გადავიდოდეთ, თქვენი ნებართვით, ერთი შეკითხვა მაქვს. ბატონოჩემო, ბიზანტიას ორი წინადადებით როგორ გაგვაცნობდით? – მკითხა ასკარისმა.

– იყო დრო, როცა ბიზანტიის ხსენებაზე ინტრიგები ახსენდებოდათ. ეს წარმოდგენა თანდათან შეიცვალა. ჩემი აზრით, ბიზანტიამ დასავლეთი და აღმოსავლეთი ერთმანეთთან შეაზავა; თავის დროზე უმნიშვნელოვანესი ცივილიზაცია იყო და რენესანსს მისცა დასაბამი.

– რა მშვენივრად დაახასიათეთ! ისიც უნდა ითქვას, რომ ბიზანტიის გარდა, ათას ასი წელი არცერთ იმპერიას არ უარსებია. ბიზანტიაში აუცილებელი არ იყო, ძალაუფლება მამიდან უფროს ვაჟს გადასცემოდა. მოქნილი საარჩევნო პროცესი ჰქონდათ, რათა ტახტზე ღირსეული კანდიდატი ასულიყო. ამგვარი პოლიტიკა არაერთი კონფლიქტისა და სისხლისღვრის მიზეზი გახდა, მაგრამ განა მსგავსი პრობლემები რომსა და ელინისტურ საბერძნეთში არ არსე-

¹ დღევანდელი სულთანაჰმედის მოედანი; ბიზანტიის ეპოქაში მის ადგილას იპოდრომი იყო.

² სულთან აჰმედის მეჩეთი – იგივე ლურჯი მეჩეთი, აგებული 1609-1617 წლებში სულთან აჰმედ I-ის მითითებით.

ბობდა? რადგან იმ ეპოქაში კომუნიკაცია არ იყო ისე განვითარებული, როგორც ბიზანტიაში, ისტორიული დოკუმენტებიც ნაკლები შემოგვრჩა.

ბიზანტიის სიღიადე იმაში მდგომარეობს, რომ თავის ბუნებრივ მემკვიდრეებს, რომაულსა და ელინისტურ ცივილიზაციებს აქტუალურობა შესძინა, უპატრონა. როგორც თქვენ ბრძანეთ, ეს მემკვიდრეობა აღმოსავლეთიდან მოსული ცვლილებებით გაამდიდრა.

ბიზანტიამ მოდერნიზმს საფუძველი ჩაუყარა. საზოგადოებრივი და სოციალური ინსტიტუტები შექმნა. ჯარის, განათლების, ფინანსების, იურისპრუდენციისა და თეოლოგიის სისტემები მოაწესრიგა. სპორტი და გართობა ცხოვრების მუდმივ ელემენტებად აქცია. ცხოვრების დონის ასამაღლებლად ჯანდაცვას, ქალაქის დაგეგმარებას, ხელოსნობას, მოდას, საიუველირო საქმეს, ეტიკეტს ორგანიზებული სახე მისცა. მისი, როგორც მონინავე ქვეყნის მეცნიერება, ხელოვნება და კულტურა მეზობელ ქვეყნებზეც ახდენდა გავლენას. თავადაც აღნიშნეთ, რომ კონსტანტინოპოლის დაცემის შემდეგ ევროპას მოდებულმა ბიზანტიელმა სწავლულებმა რენესანსი ყველგან გაავრცელეს.

შუა საუკუნეების აღმოსავლეთი სამხედრო ძლიერებით დასავლეთზე მაღლა იდგა. ბიზანტიამ აღმოსავლეთის ჯარების ევროპაში გადასვლა შეაფერხა და მოუშადადებელი კონტინენტის მომავალი გადაარჩინა. მოკლედ, ბიზანტია ისტორიის უმნიშვნელოვანესი ცივილიზაცია იყო და, თუ ადამის ძე ამ სიკეთეს დაუფასებს, ბიზანტიის სახელი ლოცვებში უფლის შემდეგ, ქრისტეზე წინ უნდა მოიხსენიებოდეს.

ასკარისის „ბიზანტიის მეგობრობამ“ ჩემზე შთაბეჭდილება ვერ მოახდინა. სანამ თავის მონოლოგს წამოიწყებდა, მისი ენთუზიაზმის დასაცხრობად კიდევ ერთი ჭიქა თეთრი ღვინო მოვიტხოვე. ასკარისის წინადადება მაინტერესებდა, მაგრამ წინასწარვე ვიცოდი, რომ უარს ვეტყვოდი. ამიტომ ჩემმა სიმშვიდემ გუნდი საკმაოდ გააკ-

ვირვა. ერთადერთი, ის მაღელვებდა, საიდან იცოდა ამ სამმა აბეზარმა ბერძენმა ასეთი მშვენიერი თურქული.

ასკარისი და მის უკან მსხდომნი თავიანთ ადგილებზე დაბრუნდნენ. ცხენისსახიანმა ხმა დაინვრილა და განაგრძო:

– მე-11 საუკუნის განმავლობაში ბიზანტიას 11 დინასტია მართავდა. უკანასკნელი მათგანის, პალეოლოგოსების დროს (1261-1453) 11 იმპერატორს 192 წლის განმავლობაში ეკავა ტახტი. მიქაელი იყო ფუძემდებელი დინასტიისა, რომელიც ყველაზე ხანგრძლივი დროის განმავლობაში უმძიმეს პერიოდში მართავდა ბიზანტიას. ის დიდგვაროვანი ოჯახის წარმომადგენელი გახლდათ. მისი გვარი „ძველ სიტყვას“ ნიშნავს და აქედანაც ჩანს მისი წარჩინებულობა. ყველა პირობის გათვალისწინებით, ამ დინასტიის მმართველობა დადებითადაა შეფასებული. უკანასკნელი იმპერატორი, კონსტანტინე XI, 1449 წელს ტახტზე 45 წლისა ავიდა. სამაგალითო ლიდერი გახლდათ, ხალხი და არმია მას აფასებდა. სულთან მეჰმედ II-მ დანებება შესთავაზა. პასუხად უარი რომ მიიღო, ოსმალების 80 ათასიანმა ლაშქარმა 1453 წლის 2 აპრილს კონსტანტინოპოლი ალყაში მოაქცია. ქალაქის მოსახლეობა 60 ათასმდე დასულიყო და ქალაქის დასაცავად ბიზანტიის ჯარს დაახლოებით 7 ათასი ჯარისკაცი ჰყავდა. იმპერატორი ქალაქის გალავნის იმედად იყო (რომელიც 800 წელია, ვერცერთმა დამპყრობელმა ძალამ ვერ გადალახა) და ასევე, პაპი ნიკოლას V-ისა და მეგობარი ევროპელი მეფეების მხარდაჭერას ელოდა. კონსტანტინოპოლის ალყა 55 დღეს გაგრძელდა. ევროპიდან მოსულმა სიმბოლოურმა დახმარებამ დაიგვიანა. პაპმა თითქოს ზურგში დანა ჩასცა მართლმადიდებელ ბიზანტიას, რომელიც მის გავლენას არ სცნობდა.

ღელავდა ჯარი, რომლის თავდაცვისუნარიანობა ნელ-ნელა სუსტებოდა და ხალხიც, რომელსაც საკვები შემოაკლდა. კონსტანტინე მათ დაპირებებით იქცევდა; ეკლესიაში რაც კი ლითონის ნივთი იყო, გადა-

ადნობინა, ფულს აჭრევიებდა და ჯარს ხელფასს არ უგვიანებდა. მაგრამ იმპერატორის ზებუნებრივი ძალისხმევა საკმარისი არ აღმოჩნდა და 1453 წლის 29 მაისს კონსტანტინოპოლი დაეცა! სამეფო ტანსაცმელში გამოწყობილი სახედამახინჯებული გვამი, როგორც კონსტანტინე XI, ქალაქში ჩამოატარეს. ოსმალთა ტყვეობაში აღმოჩენილი 53 ათასი სამოქალაქო და სამხედრო პირი დარწმუნებული იყო, რომ ცხედარი იმპერატორს არ ეკუთვნოდა. უმრავლესობას სწამდა, რომ მან ქალაქის გალავანს შეაფარა თავი და გამარჯვების დღეს გამოვიდოდა.

იორგოს ფრანძქსმა დაწერა, რომ კონსტანტინე XI გალავანთან ბრძოლისას დაიღუპა. ამ ვერსიამ ოფიციალური სტატუსი მოიპოვა. იმავე ისტორიკოსმა ისიც მოიგონა, რომ ოსმალეთი ალყისათვის 200 ათასიანი ჯარით მოადგა ქალაქს. 1401 წელს დაბადებული იორგოს ფრანძქსი იმპერატორის მესაიდუმლე, შუამავალი და პირადი თანაშემწე იყო. ისტორიკოსმა ნიკოლა დელა ტუჩიამ, პოეტმა აბრაამ ანგორელმა და ბიზანტიელმა ეპისკოპოსმა, სამილემ, დაწერეს, რომ იმპერატორი ზღვით გაიქცა.

ალყის დროს იმპერატორი 49 წლისა იყო. იმდროინდელი ადამიანის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობას თუ გავითვალისწინებთ, შესაძლოა, დღევანდელი 75 წლის ბაბუის ძალა ჰქონოდა. ოსმალთა ჯარისკაცებს ხმალდახმალ არ შებმია, მაგრამ უფრო მეტი გააკეთა – ამაღლასთან ერთად შვიდკილომეტრიან გალავანზე ჯარს ხელმძღვანელობდა. როდესაც ოსმალოების მიერ ქალაქის ხელში ჩაგდებას აღარაფერი უკლდა, ახლობლები შეევედრნენ, მორასაკენ დაეხია. დინასტიის დამაარსებელი მიქაელის მსგავსად, იქ ერთხანს თავს შეაფარებდა და, როგორც კი ხელსაყრელი პირობები მომწიფდებოდა, ტახტს დაიბრუნებდა. კონსტანტინემ ავტორიტეტისა და სიამაყის შემლახველ დაჟინებულ მოთხოვნებს ვეღარ გაუძლო და მთელი ჯარის თვალწინ გონება დაკარგა. მისი ტანსაცმელი თავგაჩეხილ ოფიცერს ჩააცვეს. იმპერატორს თვალები აუხვიეს, ხელები შეუკრეს და გე-

ნუელთა უკანასკნელ გემზე დასვეს, რომელიც ქალაქს ტოვებდა. ისტორიულ თხზულებებში დაინერა, რომ იმპერატორი, ფაქტობრივად, გაიტაცეს.

გემის წარჩინებული გვარების სიაში ექვსი პალეოლოგოსი, ორი კანტაკუზენი, ორი კომნენოსი, ორი ლასკარიდი და ორი ნოტარასი იყო. ლუკა ნოტარასი დიდი ჰერცოგის წოდებას ატარებდა და სასახლის დიდვაზირი გახლდათ. ნოტარასი და ფრანძქსი პალეოლოგოსთა სიძეები იყვნენ, მაგრამ ერთმანეთს ვერ იტანდნენ. ნოტარასი საიდუმლოებით მოცული სახელმწიფო მოღვაწე იყო; ამავე დროს, იგი გენუისა და ვენეციის მოქალაქეც გახლდათ და იქაურ ბანკებში დიდი ქონება ჰქონდა.

ნოტარასი და ფრანძქსი ოსმალებს ჩაბარდნენ, რადგან სულთანმა წარჩინებულები შეინყალა. ნოტარასი ქალაქის დაცემიდან ერთი კვირის შემდეგ გაურკვეველი მიზეზის გამო მოკლეს. ფრანძქსი კი იმპერიის ბოლო ტერიტორიას, მისტრას შეეფარა.

გენუელთა გემს თუ დაგუბრუნდებით და კაპიტან ძორძი დორიას ვენდობით, ბიზანტიელები ქიოსისა და კრეტას კუნძულებზე ჩავიდნენ. იქიდან მორას, კორფუსა და იტალიის სხვა ქალაქებს მიაშურეს. იმპერატორი და მისი ნათესავები ლუკა ნოტარასის ქალიშვილსა და მის დასთან ერთად ჯერ ვენეციაში გადავიდნენ. იქ ნოტარასის ოჯახის საბანკო ანგარიშზე არსებული, მაგრამ რეალურად იმპერატორის კუთვნილი ქონება მისი ნათესავების ანგარიშზე გადაიყვანეს.

ამის შემდეგ კონსტანტინეს ვენეციასა და გენუაში ფეხი აღარ ჩაუდგამს. მთელი ცხოვრება დედის გვარით (დრაგას) იტალიის სხვადასხვა ქალაქში იმალეობდა. რავენელ წარჩინებულ ქვრივზე დაქორწინდა და ამ ქორწინებიდან შექმნილ ქალიშვილს დედის სახელი, ელენე, დაარქვა. ნამდვილ ვინაობას ყველას უმაღავდა. ცოლს იგი მოხუცი ბიზანტიელი თავადი ეგონა. იმპერატორი მანამდე ორჯერ იყო დაქორწინებული, მაგრამ ორივე ქორწინება ხანმოკლე აღმოჩნდა. ცოლები ავადმყოფობებით დაე-

ხოცა. იმპერატორის ორივე უიღბლო მეუღლე იტალიელი გახლდათ. კონსტანტინემ 22 წელი დეპრესიაში გაატარა. 71 წლის ასაკში გარდაიცვალა. იცოდა, კონსტანტინოპოლში არასოდეს დაბრუნდებოდა, მაგრამ უქმად არ გაჩერებულა. „შურისძიების სია“ შეადგინა. ბიზანტიის მიმართ, რომელმაც ევროპა აზიელი ბარბაროსებისაგან იხსნა, ევროპამ უპატივებელი უმადურობა გამოიჩინა: ბიზანტია ოსმალეთის პირისპირ მარტო დატოვა. იმ სიის შესახებ დანვრილებითი ცნობების მოწოდება მიზანშეწონილად არ მიმაჩნია. მხოლოდ ორი განსაკუთრებული მაგალითის მოყვანა შემიძლია. ბიზანტიის მიერ დაწყებული რომის პაპის, ნიკოლას V-ის, 58 წლის ასაკში გარდაცვალებამ ყველა გააოგნა. პაპი ჯანმრთელი კაცი იყო და სერიოზული ავადმყოფობაც არ სჭირდა. ამბობენ, პაპის მონამვლა რომ დაემალათ, ოფიციალურად გამოაცხადეს, ნიკრისის დაავადებამ იმსხვერპლაო. სულთანი მეჰმედ II 1481 წელს 49 წლისა გარდაიცვალა. საინტერესოა, რომ მისი სიკვდილის მიზეზადაც ისტორია იმავე ორ ვერსიას ასახელებს: მონამვლა ან ნიკრისი. აღმოსავლეთში მიიჩნევა, რომ იგი ქრისტიანულმა სამყარომ, ხოლო დასავლეთში თვლიან, რომ უფროსმა ვაჟმა, ბაიეზიდ II-მ, მოანამლინა. ვფიქრობ, ორივე მათგანი „შურისძიების სიის“ თავში იყვნენ.

კონსტანტინე ფრანძესს აღარ შეხვედრია. ალბათ, რისკს მოერიდა. მისმა მესაიდუმლემ 1477 წელს, გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე, კორფუს მონასტერს შეაფარა თავი. სამი წარჩინებული, რომელიც იმპერატორთან ერთად იმყოფებოდა გემზე, იმპერატორს აღარ მოშორებია. როდესაც 1475 წელს კონსტანტინე გარდაიცვალა, მთელი თავისი ქონება და ტახტი მათ ჩააბარა. მათ კი საიდუმლო ორგანიზაცია, **Nomophylax (Nomo)**, ჩამოაყალიბეს, რაც „სამართლის დამცველს“ ნიშნავს. მათთვის მიბარებული ქონება გაამრავლეს და სიის მითითებები სიტყვასიტყვით შეასრულეს.

კონსტანტინეს ერთადერთი შვილიშვილი, მასიმო დ'ურბინო, წარმატებული ვაჭა-

რი დადგა. აღმოსავლეთში ნავსადგური არ დაუტოვებია. მან იზმირელ ელენეზე იქორწინა და 1503 წელს სტამბოლში დასახლდა. მას შემდეგ, რაც დ'ურბინოს ერთადერთი ქალიშვილი, ირინე, ფაშას ვაჟს გაჰყვა ცოლად, მუსლიმანობა მიიღო და ემინე დაირქვა, ამდენი ხნის გახიზნულმა ბიზანტიის იმპერიამ ოსმალეთში დაიღო ბინა. ორგანიზაცია **Nomo**-ს ევალეობდა, ემინე ჰანიმის საგვარეულო ხიდან იმპერატორი შეერჩია. კონსტანტინეს სიის თანახმად, „რჩეული შვილიშვილები“ უნდა დაედგინათ. დანარჩენები გათვალისწინებულნი არ იყვნენ.

ნომო 533 წელია, ფუნქციონირებს. გადასახლებაში ბიზანტიის ტახტი ცარიელი არ დარჩენილა. იმპერატორი ჯერ საიდუმლო ფიცს დებს, ამ თავის საიდუმლოს მეუღლესაც კი არ ანდობს. ლალატის სასჯელი კი... სიკვდილია!

ასკარისი დადუმდა და ჩემს რეაქციას დაელოდა. სახეზე სცენარით გაბეზრებული მსახიობის გამომეტყველება უნდა მქონოდა. ჩემი შეკვრის გასახსნელად ნებართვა ითხოვა. ჩანთიდან პინცეტი რომ ამოიღო, დავეჭვდი. რუკის კუთხეში ერთ წერტილს შეეხო და მეტალის ჩარჩოს ქვედა მხარე ორად გაიყო. თვალეები მოწკურა და თითქოს ლოცვას შეუდგა; რაიმე რეაქცია რომ მქონოდა, ნამდვილად ვერ შეამჩნევდა. რუკასა და ჩარჩოს შორის სივრციდან პინცეტით ფრთხილად რალაც ქალაღლი ამოაძვრინა. კვადრატულ ფურცელზე ვილაცის პორტრეტი იყო გამოსახული: ჩაფხუტზე ორი არწივი, მოგრძო სახე, წვერი. თვალი თვალში გავუყარე. წმინდანი დასატუქსად თითქოს მუზას ელოდა. ასკარისმა ამჯერად ლურჯი შალითიდან ერთი რუკა კიდევ ამოიღო, საიდანაც იმავე მეთოდით ასევე ქალაღლი ამოაძვრინა და პირველს ქვემოთ ამოუდო. ახლა პორტრეტი მოოჭვილ ქამრამდე გამოთლიანდა; ხელგანვდილი წმინდანი თითქოს დახმარებას ითხოვდა.

ასკარისი და მისი ორი თანაშემწე უეცრად ფეხზე წამოდგნენ, სამხედროებივით გაიფხიმნენ და თვალეები ძირს დახარეს.

– ღრმად პატივცემულო ბატონო, – მომმართა ასკარისმა, – ეს გახლავთ ბიზან-

ტიის უკანასკნელი იმპერატორის, კონსტანტინე XI დრაგამ პალეოლოგოსის გრავიურა... თქვენ კი მისი უკანასკნელი ჩამომავალი, გადასახლებაში მყოფი ბიზანტიის იმპერატორი, კონსტანტინე XV პალეოლოგოსი ბრძანდებით...

იდაყვებით მაგიდას მივინებე. შიშის გრძნობა რომ არ დამეფლებოდა, ამ ბაიყუშს წინადადება აღარ გავამეორებინე. სხეულის უჯრედებიდან ტვინისაკენ სწრაფი ტალღა მომანვა. უცებ თავი ამტკიცდა და პირი გამიშრა. გამიზნული შეცდომის მსხვერპლი თუ გავხდი. ჯერ ჩემ წინ დაყუდებული თავგანწირული სამეული თავთავიანთ ადგილებზე დავსხი.

– თქვენი არგუმენტები მაინტერესებს და, ასევე, თურქები თუ არა ხართ, ჩემს ენაზე ასე კარგად როგორ ლაპარაკობთ? – ვკითხე მათ.

ასკარისი დიდი მონდომებით მაგიდისკენ დაიხარა. ტყავის ჩანთიდან ლურჯი ალბომი ამოიღო და მომიახლოვდა. ცერემონიულად მოჰყვა ალბომის ფურცელას, სადაც დ'ურბინოდან ჩემამდე თერთმეტი პირის გრავიურა ან ფოტოსურათი ჩაეკრათ. მათი ბიოგრაფიული მონაცემები ჩამომიბუღებულა, რომლებიც ფურცლის გადაშლისთანავე მავიწყდებოდა. ერთადერთი, შევიტყვე, რომ ტრაპიზონში მე-18 საუკუნეში გადმოვსახლებულვართ. ეს ბაიყუში რაც მეტს ილაპარაკებდა, მისი შეცდომაში გამოჭერის შანსი ნაკლებად მექნებოდა. ვცდილობდი, პროცესი მემართა: გვარების შესახებ კანონის¹ შემოსვლისას ბაბუაჩემს, როგორც ჩანს, ჩვენი სტატუსისათვის ყველაზე შესაფერისი ვარიანტი შეურჩევია – Asil². ჩემი სეხნიის გარდა, ყველა ჩემს წინაპარს ბიზანტიის იმპერატორთა სახელების ისლამში მიღებული შესატყვისები ერქვა: იაჰია – იოანე, მიქაილი – მიხეილი, ისჰაკი – ისააკი, რუმი – რომანოზი. დედაჩემიც არ გამორჩენიათ: აქილე – სოფია. ერთ აზრი

ამეკვიატა. პაპაჩემის, იაჰია ასილის შემდეგ, ჯერი ჩემზე რომ მიდგა, ჩვილი ვიყავი და ამ ამბის შესატყობინებლად 30 წელი უცდიათ. თავში, ტესტების ვარიანტების მსგავსად, ყველაზე დრამატული ვარაუდები დამიტრიალდა. ნიკოს ასკარისს ორგანიზაცია „ნომოს“ შესახებ ინფორმაცია რომ მოვთხოვე, შუბლი შეიჭმუნხა:

– ორგანიზაციის ფუძემდებელი სამი დიდგვაროვნის შვილიშვილებმაც თავიანთი მისია გააგრძელეს. „ნომომი“ მმართველობა ძირითადად მამიდან შვილზე გადადიოდა. ვისაც ვაჟი არ ჰყავდა, იშვილა და გაზარდა. ისინი ცოლებსაც კი მხოლოდ მდიდარი ინვესტორები ეგონათ. მმართველ საბჭოში მუდამ სამი კაცი შედიოდა და მათ შორის უთანხმოება არასოდეს მომხდარა. მემკვიდრეობით მიღებული ქონება ერთიასად გაზარდეს და არასოდეს ბოროტად ან სათავისოდ არ გამოუყენებიათ, არასოდეს რისკზე არ წასულან. არავინ იცის, რამდენ მილიარდ დოლარს ითვლის ორგანიზაცია „ნომოს“ ბიუჯეტი, მაგრამ ამბობენ, რომ უძრავ ქონებასა და აქციებში ინვესტიციები არ დაბანდებულა. ორგანიზაციის წევრები სად ცხოვრობენ და როგორ იკრიბებიან, საიდუმლოა. ისინი არჩეულ იმპერატორებს თვალყურს ადევნებენ, მაგრამ მხოლოდ იმათთან ამყარებენ კონტაქტს, ვინც რჩეულად მიაჩნიათ. პირადად მე ბრძანებებს შენიღბული პირი მატყობინებს. ადვილი შესაძლებელია, „ნომოს“ წევრებთან პირდაპირი კავშირი არც მას აქვს. სხვას ვერაფერს გეტყვით გარდა იმისა, რომ აქ მხოლოდ თურქულის საკმარისად კარგი ცოდნის გამო ვიმყოფები. ასევე უნდა იცოდეთ, რომ დავალების შესრულებისას ნამდვილ სახელებსაც კი არ ვიყენებთ.

შეგვიძლია გიჩვენოთ იმ ანდერძის ასლი, რომელიც თქვენმა დიდმა ბაბუამ „ნომოს“ ხელმოწერილი დაუტოვა. თქვენ მიერ მოტანილი რუკის მარჯვენა ქვედა კუთხეშიც იგივე ხელმოწერაა. ფიცს რომ დადებთ

¹ თურქეთის რესპუბლიკაში 1934 წელს ამოქმედებული კანონი, რომლის თანახმადაც ყველა მოქალაქეს გვარის მიღება ევალებოდა.

² Asil - კეთილშობილი, არისტოკრატი, დიდგვაროვანი (თურქ.).

და საიმპერატორო გვირგვინს პატივით დაიდგამთ, განსაკუთრებული მისია დაგეგმისრებათ.

– თუ დავიჯერებ, რომ მასიმო დ'ურბინოს ჩამომავალი გახლავართ, ეს მაინც არ არის დასტური იმისა, რომ იმპერატორის შვილიშვილი ვარ!

– სინამდვილეში ანდერძში არის ისეთი არგუმენტები, რომლებიც სიმართლეს ადასტურებს, მაგრამ მართალი ბრძანდებით, თქვენ ამას ვერ დაადგენთ. თუ „ნომოს“ შეხვდებით, დნმ-ით განმტკიცებულ საბუთსაც მოგართმევენ. ამისათვის თქვენ, ალბათ, გამოცდა გელით. ამ პროცესისათვის მომზადების პერიოდში ჩვენ, თქვენი ნებართვით, თქვენს განკარგულებაში ვიქნებით. ისტორიაში გადამწყვეტი მომენტი დადგა. კონსტანტინე XI-ის სიის ბოლო პუნქტის ჯერი დადგა. აუცილებელი პირობა რომ შესრულდება, დიდი გამოცდა ჩაბარებული იქნება. მაშინ თქვენ და „ნომოს“ ნევრები მიიღებთ გადაწყვეტილებას ორგანიზაციის მომავლის შესახებ. „ნომოს“ გაუქმების ჩათვლით...

– თავდაპირველად იმის მიზეზი მაინტერესებს, რატომ შემარჩიეთ ფინალისათვის და ამას ახლა რატომ მატყობინებთ?

ვიგრძენი, რომ სამივემ შვებით ამოილუნთქა, ესე იგი, ამ შეკითხვას ელოდნენ. პასუხის გასაცემად ნებართვა კალიგასმა ითხოვა. დილემის წინაშე აღმოჩენილ ხახამს მაგონებდა, ფილმებში რომ მინახავს. ნითური წვერი, შესაძლოა, მიწებებული ჰქონდა. მომინდა, მივსულიყავი და ჩამომექაჩა.

– ბიზანტია, გარდა იმისა, რომ აღმოსავლეთის გავლენას განიცდიდა, ბოლომდე ვერც პოლითეიზმის პერიოდის რწმენისაგან გათავისუფლდა. მისტიკურ ძალებს პატივს სცემდნენ. ბიზანტიას, რომელმაც, ფაქტობრივად, 11 საუკუნე იარსება, ამ ხნის განმავლობაში 11 სამეფო დინასტია მართავდა. ბოლო დინასტიას კი 11 იმპერატორი ჰყავდა. თქვენ გადასახლებაში მყოფი მე-11 საიმპერატორო კანდიდატი ბრძანდებით... ბიზანტიის სიმბოლო ორთავიანი არწივია. მისი ციფრობრივი გამოსახტულება

იძლევა 11-ს. 11 ლიდერობისა და ერთობის სიმბოლოა... კონსტანტინოპოლი 29 მაისს დაეკარგეთ. თქვენ 30 მაისს გამთენიისას დაიბადეთ. ასეთ მრავალმნიშვნელოვან დღეს დაბადებული სხვა იმპერატორი არა გვყავს... ციფრი ხუთი მიზანს აღნიშნავს. 555 წელია გასული მას შემდეგ, რაც კონსტანტინოპოლისი დაეკარგეთ. ციფრი სამი ბედნიერების მახარობელია და თქვენ 33 წლისა ბრძანდებით...

თქვენი ცხოვრებიდან მაგალითებს მოგიყვანთ. ოჯახური სირთულეების მიუხედავად, პრობლემური ბავშვი არ ყოფილხართ. ბეჯითი, წესიერი და საყვარელი მოსწავლე იყავით. მსოფლიოს საუკეთესო უნივერსიტეტებში წარმატებით ისწავლეთ. ხუთი ენის მცოდნე ინტელექტუალი და ესთეტი ბრძანდებით. სხვების დახმარება გიყვართ, თავაზიანი და გულუხვი ხართ. სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავი არ აგირიდებიათ; თუ იმ ქვეყანაში, რომლის პასპორტსაც ატარებთ, გარკვეული პირობები შეიქმნა, ადვილი შესაძლებელია, პოლიტიკურ სარბიელზეც გადახვიდეთ. იმდენად ღირსეული ბრძანდებით, რომ არავის მითითებებს არ იღებთ და – იმდენად ამაყი, რომ გოგონებთან ფლირტს არ კადრულობთ. სექსი ორ ქალთან გაქვთ. ლომს თუ თვალს გაუსწორებთ, იგი შინაურ კატას ემსგავსება. თქვენი მისტიკურობა პატივისცემას იმსახურებს. ბატონო ჩემო, თქვენ ხართ იმპერატორი, რომელსაც გადასახლებაში მყოფი ბიზანტია 555 წელი ელოდა! თქვენი წყალობით, ბაბუათქვენის სული იმქვეყნად შვებას იგრძნობს. ჩვენ ვამაყობთ, რომ შეგვიძლია გინოდოთ ჩვენი ბატონი.

გაუთავებელი ხოტბა ყელში ამომივიდა, მაგრამ „ნომოს“ მედლეურების მონათხრობი თითქოს დავიჯერე და გული გამითბა ამ ორგანიზაციის მიმართ, რომლის მეთვალყურეობის ქვეშ ვყოფილვარ საროსკიპოებშიც კი. როგორც კროსვორდების მოყვარულს, მოსალოდნელი გამოცდა და, განსაკუთრებით, კონსტანტინე XI-ის ანდერძის ბოლო პუნქტი მაინტერესებდა. შესაძლოა, ჩემი გალათადან გადასვლის პროექტს მივაგენი.

– ბებიაჩემის აზრით, კაცი საცვლების ყიდვისასაც კი ორჯერ უნდა დაფიქრდეს, – შეხვედრა ამ თეზისით დავამთავრე.

სამეულის ყველაზე უპრეტენზიო, მაგრამ საყვარელი ნევრი, თეო, შეკვრას მიფუთავდა. იმ ბავშვივით უშუალო გამოხედვა ჰქონდა, ექიმს რომ ენდობა. სამივემ გასასვლელ კარამდე მიმაცილა. ეზო რომ გადავიარეთ, ასკარისმა მითხრა:

– ეს სასტუმრო დიდი სასახლის ადგილასაა აღმართული, რომელიც IV საუკუნეში კონსტანტინე I-მა ააშენა. 1202 წელს ის ჯვაროსანთა ლაშქრობის მონაწილე ლათინმა ყაჩაღებმა გაძარცვეს და დაანგრიეს.

ერთმანეთს დავემშვიდობეთ და შეხვედრა მეორე დღეს იმავე დროს დავთქვით. უკვე ვიცოდი, არც კი გამაფრთხილებდნენ, რომ შეკრების ამბავი საიდუმლოდ უნდა შემენახა.

ბავშვობაში ვფიქრობდი ხოლმე, რომ ჩემი სხეული ორი ნაწილისაგან შედგებოდა:

მარჯვენა მხარე თურქი იყო, მარცხენა – ამერიკელი. სასტუმროს მეზობლად ბიზანტიის არქეოლოგიური გათხრების მოედანი რომ ვნახე, ახლა წელს ზევით – ბიზანტიელი, წელს ქვევით კი ოსმალო ვყოფილვარმეთქი, ჩემი ბავშვობა გამახსენდა.

ბიზანტიის დაღლილი გულით სულთნაჰმედის მოედანზე რომ გავედი, ვიფიქრე, ჩემი წინაპრების მიერ დანაღმულ, მაგრამ უკვე გაუვნებელყოფილ მინდორზე მივაბიჯებ-მეთქი. ოსმალურ მეჩეთებში სამხრის ეზანს კითხულობდნენ. შევამჩნიე, ცერა თითებს უფრო ძლიერად ვაბიჯებდი და მხრებშიც უფრო გავიშალე. სირქეჯის¹ გავლით გალათას ხიდისკენ² გავემართე. ყარაჯაოლანის აკვიატებულმა კუბლეტმა შემაშინა:

მსოფლიო, რომელიც სულთანმა
სულეიმანმა ვერ დაიპყრო,
ეს მთები ერთ დღესაც მოსწყდება
მიწას,

მრავალი წლის დამარხული სულეები,
შემოქმედის ბრძანებით, ერთ დღესაც
აღდგება.

¹ სირქეჯი – უბანი სტამბოლში.

² გალათას ხიდი – ევროპული სტამბოლის ორი სანაპიროს დამაკავშირებელი ხიდი.

სომხური ლიტერატურა

ერვანდ ვარდანიანი (დაიბ. 1995 წ.)

ერვანდ ვარდანიანი დაიბადა ერევანში. დაამთავრა ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის კავკასიოლოგიის განყოფილება. მისი მოთხრობები დაბეჭდილია ლიტერატურულ ჟურნალებში „გარუნ“, „გრეთერთ“, „გრანიშ“. 2017 წელს გამოიცა მისი პირველი წიგნი „ანარქისტების კუნძული“ (მოთხრობების, ესეებისა და პიესების კრებული).

ანარქისტების კუნძული

მთელი მეთათე საუკუნის განმავლობაში სომხები მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ ბიზანტიის იმპერიის ცხოვრებაში, როგორც ჯარისკაცები, მხედართმთავრები, ადმინისტრატორები, დიპლომატები და თვით იმპერატორებიც კი: რომანოზ ლეკაპინე და იოანე ციმისხიოსი წარმომავლობით სომხები იყვნენ.¹

ისეთი მკვთერი, ისეთი შეუცვლელი ინტელექტუალი იყო. დეგენერატული და მხეცური, საზიზლარი აზრი ინტელექტუალისა.²

პატარა კაფე კუნძულის ჩრდილოეთ საზღვართან მდებარეობდა. ციცაბო კლდეების გვერდით ერთ უზარმაზარ ლოდს მიყრდნობილი, თავისი სიმუქით განსხვავდებოდა დანარჩენი გახუნებული ლოდებისაგან. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს აქ კონტინენტიდან ჰერკულესს გადმოეგდო, ან რომელიმე ტიტანს, რომელსაც იმის ნახვა სურდა, ჰორიზონტზე გაუჩინარებამდე რამდენჯერ შეეხებოდა ქვა ზღვის ლურჯ ზედაპირს. კაფეში ჩემ გარდა ჩალის მაგიდებთან გერმანულად მოლაპარაკე წყვილი იჯდა. ტურისტულ რუკას ჩასჩერებოდნენ და რაღაც გაუგებარ საკითხზე მსჯელობდნენ. ჩემ წინ ერთი ქალი იჯდა, რომელიც კაპუჩინოს სვამდა და წიგნს კითხულობდა. მზერას გამუდმებით წიგნისკენ ვაპარებდი, მინდოდა

დამენახა, რას კითხულობდა. ქალმა, ალბათ, შეამჩნია ჩემი ინტერესი, ყდა წამოსწია და წიგნი ღიმილით გამომიწოდა. ყდაზე ინკების სახელმწიფოს შესახებ მოთხრობელი ინკა გარსილასო დე ლა ვეგას სახელი გამოჩნდა.

მხატვარი იყო. მისი თქმით, მხატვრის მთავარი მისია ადამიანის რეალობასთან შეგუებაა. კუნძულზე გათხრებს ანარქობედა. საკმაოდ ადვილად გამოვნახეთ საერთო ენა. ვფიქრობ, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ორივე ისტორიასთან ვიყავით დაკავშირებული, არამედ რაღაც სხვა – ფიზიოლოგიური – მიზიდულობის გამოც. საუბარი საკმაოდ დიდხანს გაგრძელდა. გერმანელმა წყვილმა იპოვა სასურველი ადგილი და კაფედან გავიდა. ისეთი შთაბეჭდილება მქონდა, თითქოს კუნძულზე მხოლოდ ჩვენ

¹ შარლ დილი, ბიზანტიის იმპერიის ისტორია, თარგმნა ბ. ბრეგვაძემ, „ნეკერი“, 1998.

² Witold Gombrowicz, Pornografia, 1960.

ორნი დავრჩით. ვსაუბრობდით ისტორიასა და ხელოვნებაზე. თავიდან მხოლოდ მე ვლაპარაკობდი. ჩემი სიტყვები ჯერ არდასმული კითხვების პასუხებს უფრო ჰგავდა. მისი თავი დირიჟორის ჯოხივით აქეთ-იქით ქანაობდა ჩემი შინაგანი ხმის თანხლებით, რომელიც მას შედედებული დაისისკენ მიუძღვებოდა... მან სიტყვა „ბიზანტიაზე“ შემანყვეტინა (შეიძლება, მას ამ იმპერიის სომხური წარმოშობის მმართველების შესახებ ვუყვებოდი, მე ამას ხშირად ვუყვები შემხვედრებს, ზოგჯერ ხომ აუტანელია, როცა შენი ფიზიკური არსებობის უკან არ დახეტილებს ისტორიოგრაფიის ლანდი და შენ თანამოსაუბრის თვალეში წარმოჩინდები ისეთი, როგორც ხარ სინამდვილეში – შიშველი)... გაუგებარია რატომ, მაგრამ საბჭოთა კავშირის არქიტექტურაზე დაიწყო ლაპარაკი. რამ გაახსენა? იქნებ იმიტომ, რომ იმ ქვეყანაში, სადაც მე ვცხოვრობ, ათასწლოვანი არქიტექტურული ევოლუცია, მცირედი გამონაკლისებით, ერთფეროვნებას დაექვემდებარა? რაც არის, არის...

მან მიამბო, რომ სახლში უნგარეთის ავტოგრაფიანი წიგნი აქვს. რამაც ყველაზე მეტად გამაკვირვა, აქვს სევერიანინის გამოუქვეყნებელი ხელნაწერი ლექსები – ფანქრით დაწერილი. დედინაცვლისგან დარჩა, რომელსაც ისინი 90-იანი წლების დასაწყისში რამდენიმე დოლარად უყიდია ერთი რუსი მეძველმანისგან. მერე უნგარეთის რამდენიმე სტროფი წარმოთქვა, რომელთა აზრიც ვერ გავიგე, ჩემს მეხსიერებაში ჩაიბეჭდა *ჟ* და *ჰ* ბგერების სწრაფი მონაცვლეობა. წამით მომეჩვენა, რომ ბგერებს მადის აღძვრა შეუძლიათ და ოფიციალტს თევზის წვნიანის მოტანა ვთხოვე. სანამ თევზის წვნიანს ვჭამდი, მან მუსიკაზე დაიწყო ლაპარაკი. ყვებოდა, რომ გრამოფონი აქვს და მხოლოდ ასე უსმენს მუსიკას, ციფრული ცხოვრება აღიზიანებს... იმ წამს გამახსენდა, როგორ ვისროდი ჩემს ძმასთან ერთად აქეთ-იქით გრამოფონის ფირფიტებს, რომლებიც აგარაკის სხვენში

ვიპოვეთ, როგორ მარტივად ვისროდით, ჰაერის ფარდას ვარღვევდით და ისინიც ქრებოდნენ მხედველობის არიდან.

თევზის წვნიანი დამთავრდა და მუსიკაზე ლაპარაკი ინკების ისტორიის წიგნზე საუბარმა შეცვალა. ამ წიგნიდან მხოლოდ ნაწყვეტები მქონდა ნაკითხული. თუმცა მთავარი ის იყო, რომ ვრცელი წინასიტყვაობა მთლიანად წამეკითხა, სადაც ჩემთვის უცნობი ავტორი წერდა, რომ გარსილასო თავის ისტორიაში, მართალია, შეძლებისდაგვარად შეეცადა ისტორიული ფაქტების დაცვას, მაგრამ მის ვრცელ ნაშრომში მაინც შეიმჩნევა პირველი სოციალ-უტოპისტების, კამპანელას და მორის, გავლენა... მან კეთილი ირონიით შემომხედა.

– გეტყობა, რომ ბოლომდე არ წაგიკითხავს. ის სხვაა, რასაც ადამიანებზე წერენ. ძირითადად, ტყუილია...

ვალღარებ და პირობას ვდებ, რომ წავიკითხავ. ის კი დიდხანს, ძალიან დიდხანს მიყვება გარსილასოს შესახებ. მისი მონათხრობიდან ჩემში მხოლოდ ის ჩაიბეჭდა, რომ იგი სერვანტესის და შექსპირის გარდაცვალების დღეს გარდაიცვალა. ეს კი უკვე მისი ბოლომდე ნაკითხვის მიზეზია.

გარსილასოს გარდაცვალების შემდეგ ყველანაირად ვცდილობდი, ბოლოს და ბოლოს, მელაპარაკა ბიზანტიის შესახებ, მაგრამ, როგორც კი პირის გაღება დავაპირე, მან პოლიტიკაზე დაიწყო ლაპარაკი. მოყვა, რომ უკვე თხუთმეტი წელია, რაც არჩევნებზე არ დადის, რომ მხოლოდ ანარქისტები მოსწონს, რომ საბოლოოდ ანარქიზმი გაიმარჯვებს:

– მოულოდნელად მოხდება, იესოს მოსვლასავით, ეტაპობრივად შეუძლებელია ანარქიზმის მიღწევა.

ვალღარე, რომ ანარქიზმის თეორიას ძალიან ზედაპირულად ვიცნობდი:

– ისტორიული ფაქტების გარდა, წარმოდგენა მხოლოდ ტოლსტოისა და კაფკას ნაწარმოებებიდან შემიძლია შევიქმნა, მაგრამ, რამდენადაც მახსოვს, ანარქიზმი ათას ერთ მიმართულებად იყოფა.

– როგორც რწმენა, მაგრამ მაგას მორწმუნისთვის მნიშვნელობა არ აქვს.

ერთი წამით სიჩუმემ დაისადგურა, მერე მან ისევ დაიწყო ლაპარაკი, ლაპარაკი...

საკუთარ თავს ანარქიზმის შესწავლას დავპირდი.

დრო ბრუნავდა ჩვენს მზერაში. ჩვენ აღარ ვსაუბრობდით ისტორიაზე და ხელოვნებაზე, ქალაქებზე და არქიტექტურაზე. სველი ქარი კი თანდათან უფრო ძლიერდებოდა – თითქოს ინფორმაციული ტვირთით დამძიმებული ჩვენი ტვინების გასათავისუფლებლად მოდიოდა... ზღვის ხმაური გამუდმებით ტრიალებდა კუნძულის ნაპირზე, უზარმაზარი კლდეები გარმონივით ჩაკეცილიყვნენ ზღვის წყლიან ტურბებზე და ჩვენკენ ტალღების განუმეორებელ ჯაზს უბერავდნენ, რომელიც კაფემდე მოდიოდა, ადგილობრივ მაგარ ღვინოს ეზავებოდა და ძარღვებამდე აღწევდა.

ჰორიზონტზე ერთი შავი წერტილი ჩანს, რომელიც გამუდმებით გვიახლოვდება, ალბათ, ისევ ტიტანმა გადანყვიტა თავისი საყვარელი თამაშით გართობა.

– რა ლამაზია შენი ფრჩხილები, თითქოს სისხლში ამოავლესო. სულ არ ეტყობა, რომ არქეოლოგის ხელებია. შეიძლება, ახლოდან ვნახო?

მის პატარა ხელს ხელისგულში ვიდებ. ქარი ძლიერდება და ზღვის წვეთებს ჩვენკენ ისვრის.

– პატარაობაში თითის წოვის ჩვეულება მქონდა. იმდენად დიდხანს მედო პირში, რომ კანი მეჭმუჭნებოდა, ლამის მძვრებოდა. ყოველ საღამოს თითზე ცხარე წინაკას მისვამდნენ, ამ ჩვეულებისთვის თავი რომ დამენებებინა. ბოლოს მოვახერხე, მაგრამ ახლა ვუყურებ შენს ხელს...

მისი ლამაზი საჩვენებელი თითი ცახცახით დამისხლტა და ჩემს ტურბებზე ათროლოდა. ზღვის მტვრის მილიონობით ნამცეცმა ახალი ძალით შეუტია კაფეს. გარმონმა ერთი წამით გადააჭარბა თავის მუსიკალურ შესაძლებლობებს. უცებ ის ადგა, ირემივით მოიღერა ყელი და მსუბუქი ნაბიჯებით გაუჩინარდა მუქ ლურჯ სიბნე-

ლეში, მერე ერთი წამით ისევ გამოჩნდა. მკითხა, ხომ არ დავეხმარებოდი ხვალინდელ გათხრებში.

მისთვის ჩაბარებულ კვადრატში სამარე აღმოაჩინეს. თვალყურს ვადევნებდი, თუ რა სათუთად წმენდდა გამომხმარ მიწას, ფუნჯს ფრთხილად უსვამდა დაბზარულ ქვებს, ზომავდა, ხელში იღებდა თიხის ნაჭრებს, მიწას ეთამაშებოდა. მტვრის ნამცეცები კი ჰაერში ინევენდნენ, წყლისკენ მიეჩქარებოდათ. ახსოვდათ თავიანთი წყლიანი წარსული, როცა ჩვეულებრივი პლანქტონები იყვნენ და ვეშაპის კუჭში ჯერ კიდევ არ მოხვედრილიყვნენ. გათხრების დროს თითქმის არაფერი უთქვამს, მხოლოდ მისი ჩუმი ბუტბუტი მესმოდა – სუნთქვასთან შერწყმული ნახევარტონები. შუადღემდე მიწის ფენის გათხრა რამდენიმე სანტიმეტრზე მოვახერხეთ და ნელი ნაბიჯებით დავტოვეთ ნანგრევები. ენაზე **ჯ** და **პ** ბგერების დანალექს შევიგრძნობდი. იმ დღეს ძალიან გახარებული იყო, განძით სავსე ზარდახშა იპოვა, ათასი წლის წინანდელი.

– საინტერესოა, არა? ქალს ყოველთვის უნდოდა, ლამაზი ყოფილიყო.

– რადგან მამაკაცებს ყოველთვის სურდათ, იგი ლამაზი დაენახათ.

– რა იცი?

– ვგრძნობ...

მერე ვილაპარაკეთ სქესების განსხვავების, ქალისა და მამაკაცის როლების შესახებ. უაზრო საუბარი, რომელიც ყოველთვის სიცილით მთავრდება.

– დილას აქ აღარ ვიქნები.

მან არაფერი არ თქვა და ჩვენ სასეირნოდ გამოვედით.

ისევ კაფეში აღმოვჩნდით, სადაც ამჯერად დასაჯდომი ადგილი თითქმის არ იყო...

ვკითხე, კიდევ რამდენ ხანს აპირებდა ამ კუნძულზე დარჩენას და მიწის თხრას?

– სანამ საბოლოოდ არ ამოვა მიწიდან ანარქისტების ქალაქი.

– ანარქისტების?

– დიახ. მე მგონია, რომ ნაპოვნია ის ქა-

ლაქი, სადაც ოდესღაც ანარქისტების საზოგადოება არსებობდა. აქ არ ჩანს სოციალური დაყოფის არავითარი ნიშანი, ყველა სახლი ერთნაირია. ყველა საფლავში თითქმის ერთი ოდენობის სამკაულია. ისეთი არაფერია, რაც მაფიქრებინებს, რომ აქ ვიღაც სხვაზე მაღლა იდგა.

– იქნებ ეს მეკობრეების კუნძულია? – ანარქისტებიდან მე მხოლოდ მათ ვიცნობ.

– მაშინ რა ესაქმებათ აქ ქალებს? ამ ქალაქში ქალებისა და მამაკაცების რიცხვი თითქმის თანაბარი იყო. ყველაფერი იმაზე მეტყველებს, რომ ისინი ბინადარი ხალხი იყო და მათი ცივილიზაცია ზღვიდან მოსულმა ხალხმა გაანადგურა.

– კომუნისტებმა?

ის სიცილს იწყებს, სიგარეტს უკიდებს და ბოდიშს იხდის, რომ ტვინი ნამილო თავისი „იზმით“.

საუბარში გაირკვა, რომ ის აქ მეუღლესთან ერთად ჯერ კიდევ 12 წლის წინ ჩამოსულა. მისი თქმით, მეუღლეს აკადემიური კარიერა მიეტოვებინა და გადაეწყვიტა, ცხოვრება ანარქისტების კუნძულისთვის მიეძღვნა. იმ დროს აქ არც ერთი სასტუმრო არ ყოფილა, არც ერთი ტურისტი არ ჩანდა და მხოლოდ მათი გათხრების გამო გაჩნდნენ სასტუმროები და ტურისტები სოკოებივით და უცებ აღმოჩნდა, რომ აქაური სანაპირო შესანიშნავი საცურაო ადგილი ყოფილა.

მეუღლე ახლა საერთაშორისო კონფერენციებზეა წასული, სადაც თავისი მოსაზრება უნდა წარადგინოს. როცა ვკითხე, როდის აპირებენ საბოლოოდ სამუშაოების დასრულებას, მიპასუხა, რომ მეუღლის გარეშე ეს საქმე შეიძლება დაუსრულებლად გაგრძელდეს. მხოლოდ მან იცის, სად იწყება და სად მთავრდება ქალაქი. თუმცა მეუღლეს ნათქვამი აქვს, რომ ამას მაქსიმუმ ორი-სამი წელი დასჭირდება, ანუ 2018-2019 წლებში კუნძული მთლიანად გამოჩნდება. თავად ისეთი პროფესიონალი არაა, რომ მეუღლის გარეშე მიწის ახალი ფენები მოხსნას, რადგან შეიძლება, ძალიან მნიშვნელოვანი ინფორმაცია გამოჩნდეს და ახლა

მხოლოდ წმენდს და აახლებს უკვე გახსნილ ფენებს...

კაფეში ხმაური აუტანელი გახდა და მან სახლში წასვლა შემომთავაზა.

მისი სახლი კუნძულის მაღლობზე მდებარეობდა, მონითალო გორაკზე, საიდანაც შესაძლებელი იყო იმის დანახვა, თუ რა ხდებოდა ირგვლივ. ერთი შეხედვით მომეჩვენა, რომ ეს სახლი არ არის, არამედ ბეტონის მომრგვალო კედელია, რომელიც უფრო მეტად ბუნკერის შესასვლელს მოგაგონებდა.

შესვლისთანავე გამაოცა იქ დავანებული სინათლის სიუხვემ, რომელიც სახურავიდან ტალღებად დაშვებული ფანჯრებიდან ჩამოედინებოდა. შენობა სახელოსნოს უფრო ჰგავდა. წრიული კედლის გარშემო სხვადასხვა ზომის ტილოები ეწყო, ხოლო წრის ცენტრში დადგმული ორადგილიანი სანოლი გახსნილ ჩემოდანს ჰგავდა. კარის გვერდით სანური მაგიდა მოჩანდა, რომელზეც ჟურნალ-გაზეთები ელაგა.

სანოლზე ვისხედით. სახლის კონსტრუქციის შესახებ დავინწყეთ ლაპარაკი, მისი ავეჯით განყოფილების შესახებ... მერე ჩვენი ხელები ერთმანეთს შეეხო...

მისი მსუბუქი ტანსაცმელი ზედმეტი ძალისხმევის გარეშე სრიალით მოსცილდა კანს ისე, როგორც გველს სძვრება გასული წლის ტყავი, გრილი სხეული თრთოლვით ჩამისრიალდა ხელებში. სახეები, ფერები და მათში გაფანტული უამრავი მოგონება შემოვიდა ჩემში. ერთი წამით მომეჩვენა, თითქოს ბავშვობაში გადავინაცვლე და აგარაკის გრძელ დერეფანში დავდივარ, რომლის კედლებზე გამხმარი სამკურნალო ბალახების ძნები ჰკიდია.

გრამოფონზე ფირფიტამ ტრიალი დაიწყო, ნემსი ნელა დაეშვა, ყველაზე მოხერხებული ღრმული იპოვა, ფრთხილად ჩასრიალდა შიგნით. ხმა გაისმა, რომელიც მტვრიანი ფირფიტის გამო ალაგ-ალაგ წყდებოდა, მერე ხარვეზი ქრებოდა და დიდხანს უწყვეტად ისმოდა უცნობი მუსიკა...

საღებავებით მოსვრილი ხალათი მოიც-

ვა და მოსანევად გავიდა. მეც ამოვწიე სხეული, რომელიც ჩემოდან-სანოლს ჩაეყლაპა და სურათების თვალთვლება დავინწყე. საწერ მაგიდას მივუახლოვდი. ერთ-ერთი ჟურნალი ავიღე, რომელიც ისე ბრწყინავდა, თითქოს გუმბინ დაეხეჭდათ, ფურცვლა დავუნწყე.

ილუსტრირებული ჟურნალი იყო, სახსვს საინტერესო ინფორმაციით. ერთ გვერდზე, სავარაუდოდ, მისი მეუღლის სურათი იყო გამოსახული, სურათს სტატია მოსდევდა. რამდენიმე წინადადების წაკითხვისთანავე მივხვდი, რომ სტატია ამ კუნძულს ეხებოდა. სურათის ქვეშ დახრილი ასოებით ეწერა: „პ. ქ., ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. X უნივერსიტეტის არქეოლოგიის განყოფილების უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, კუნძულების ბინადარი ცივილიზაციების სპეციალისტი, ექსპედიციების მონაწილე... ნამყოფია 200-ზე მეტ კუნძულზე... გარდაიცვალა გულის შეტევით თქვენთვის საყურადღებო პროვოკაციული სტატიის, „ანარქისტების კუნძულის“, გამოქვეყნებიდან ორი დღის შემდეგ, 2004 წლის 3 მარტს, როცა კუნძულზე ბრუნდებოდა. ცოლის სურვილის თანახმად, დაკრძალულია „ანარქისტების კუნძულზე“.

გარკვეული ხნის შემდეგ ჩემოდანი ისევ დაიკეტა.

დილას პატარა ჩემოდნით ხელში გემზე ავედი. გემმა რამდენიმეჯერ მკვეთრი სიგნალი მისცა და დაიძრა. კუნძულის ყველაზე მაღალ ადგილას გამოჩნდა ბეტონის ნაგებობა, საიდანაც ჩემოდნისმაგვარი ყუთიდან უკვე ამდგარიყო ქალი და ყოველდღიურ გათხრებზე წასულიყო. ერთ დღეს მისი მეუღლე დაბრუნდება და ისინი ერთად ამოთხრიან მინისქვეშეთიდან ანარქისტების ქალაქს, მანამდე კი ის არ დაუშვებს, რომ მტვერი დაგროვდეს ქალაქის უკვე გახსნილ ნაწილებში და ყოველდღე განაახლებს მათ.

მაღე გემზე გერმანელი წყვილი შევნიშნე. ღიმილით მომიახლოვდნენ და ერთმანეთი გავიცანით. გარკვეული დროის მერე,

არ ვიცი რატომ, მე მათ ბიზანტიის შესახებ დავუნწყე ლაპარაკი. მათ კი ხანმოკლე დუმილის შემდეგ მითხრეს, რომ ჩემთან საუბარს სალამოს ისურვებდნენ.

გემი იძვრება. კუნძული კი თანდათან პატარავდება. ახლა მჯერა, რომ იქ შესაძლებელია იმ საზოგადოების შექმნა. ახლა ხომ კუნძული იმდენად პატარაა, რომ მასზე ერთი ადამიანი ძლივს დაეტევა.

ჩემს სმენას გამუდმებით უბრუნდება გრამოფონის ხმა, რომელიც ყურების დახშობას მაიძულებს. მერე ხმა უჩინარდება, დალენილი ფირფიტები წარმომიდგება თვალწინ, მერე ზღვა ივსება.

ახლა კუნძული თითქმის აღარ ჩანს. ზღვის სიღრმეში მოჩანს ტალღებზე მოცურავე მონაცრისფრო-მოშავო წერტილი, სავარაუდოდ, ბრტყელი კლდის ნაჭერი, რომელიც თავისი საყვარელი თამაშით გართულმა ტიტანმა ისროლა.

წერტილი წყალში ჩაიძირა. მე შევხვდი გერმანელ წყვილს და კიდევ რამდენიმე ადამიანს. თავიდან მინდოდა, მათთვის მომეყოლა კუნძულზე გაცნობილი ქალის შესახებ, მაგრამ, არ ვიცი რატომ, ისევ ბიზანტიაზე დავინწყე ლაპარაკი... გემი რწევარწევით მიუახლოვდა ნაპირს. ჩვენ ყველანი ქვევით ჩამოვედით. ერთი წამით მომეჩვენა, თითქოს ისევ კუნძულზე დავბრუნდით. გერმანელი წყვილი აჩქარებით შევიდა კაფეში და ტურისტული გზამკვლევი გადაშალა. მათგან ოდნავ მოშორებით მოვკალათდი. ზუსტად ჩემ პირდაპირ ქალი იჯდა და წიგნს კითხულობდა. მზერას გამუდმებით წიგნისკენ ვაპარებდი, მაგრამ მაინც ვერ მოვახერხე იმის დანახვა, თუ რას კითხულობდა. ცოტა ხნის შემდეგ გერმანელი წყვილი გაუჩინარდა. კაფე კი ახალი ადამიანებით შეივსო.

ოფიცინანტმა თევზის წვნიანი მოიტანა. კოვზმა ორაგულის დაფლეთილ ნაჭრებთან დაიწყო თამაში. მესხიერებაში ისევ ოთახი წარმომიდგა, სადაც უცნობი მუსიკა ისმოდა, რომელიც თითქოს ჯ და ჰ ბგერების შეზავებით შექმნილიყო. ის საწოლზე იჯდა და წინ დაკიდებულ სურათებს უყურებდა,

სადაც სხვადასხვა ასაკის მამაკაცები იყვნენ გამოსახულნი. ჩემი თავი მის მზერასთან ერთად დატრიალდა. მამაკაცების შემდეგ პეიზაჟები გამოჩნდა, ზღვის სურათები, ფერები, მერე – ნანგრევების გრძელი წყება. მათგან ოდნავ მოშორებით, ტყის პირას, აგარაკი გამოჩნდა, რომლის სახუ-

რავებიდან ორი ბავშვი ფირფიტებს ისროდა ბეტონის თავშესაფრისკენ და სიცილით იმალებოდა ჩემოდნების უკან, ხოლო ტალღისებრი ფანჯრებიდან ჩამოღვრილი უხვი სინათლე ოთახს თანდათან უჩინარს ხდიდა.

სომხურიდან თარგმნა
ასია დარზინიანმა

სვარსული ღიბაკაბურა

ამონარიდები ფალაური რელიგიური ძეგლიდან¹

ფალაური რელიგიური ლიტერატურის ეს მნიშვნელოვანი ძეგლი აიერთიანებს სხვადასხვა დროის ტექსტურ ფრაგმენტებს (ნაკვეთებს, პარაგრაფებს), რომელთა ძირითადი ნაწილია „ჰანდარზები“, – შეგონება, დარიგება, რჩევა, სწავლება. ეს ძეგლი პირველადი სახით წარმოადგენს უძველეს ფალაურ ხელნაწერს, რომელიც შეიცავს სხვადასხვა ზომის უსათაურო თუ სათაურიან ცალკეულ დამოუკიდებელ ტექსტებს, – როგორც ჩანს, ჯერ ქურუმთა და შემდგომ სხვა გადამწერთა მიერ გაერთიანებულს *ჰანდარზების* ნიშნით. პარაგრაფთა საერთო რაოდენობა რამდენიმე ათეულს აღწევს. მათი დიდი ნაწილი გამოქვეყნებულია აკადემიურ გამოცემებში. თავად „ჰანდარზების“ არსი, ზნეობრივი და სულიერი თვალსაზრისით, უმეტესწილად საკმაოდ ახლოა ქრისტიანულ სულისკვეთებასთან; ამიტომ თარგმნისას ვიყენებთ ქრისტიანულ ლექსიკას (ქრისტიანიზმებს). მთლიანობაში ტექსტების ერთობლიობა ნათელ წარმოადგენს იძლევა ზოროასტრიზმის ძირეულ საკითხებზე: სულზე და სხეულზე, გარდაცვალებაზე, სულის მოგზაურობაზე, საიქიოში გადასასვლელ საბედისწერო ხიდზე, ანგელოზებზე და ავსულებზე, სამოთხეზე და ჯოჯოხეთზე, ღმერთზე, მართლმორწმუნეობაზე და მართალთა მოძღვრებებზე; ასახულია სიკეთისა და უკეთურების არსი.

წინამდებარე ძეგლის ჩვენ მიერ შერჩეული ტექსტები ქართულად პირველად ითარგმნება და ქვეყნდება. ძეგლის დარჩენილი ნაკვეთების თარგმანებიც „არმაღანის“ მომდევნო ნომრებში გამოქვეყნდება.

სწავლანი, შებონებანი და დარიგებანი: იხილეთ მართალთა გზები

1. სახელითა ღვთისანითა

ტანის და ჯანის სიმრთელე კარგი ქონებაა. კეთილმორწმუნე ვაჟიშვილის ყოლაც კარგია. კარგია სახელოვანი ძმაც. საკუთარი მოვალეობის დაცვა სიკეთეა. სათნო ცოლის მეუღლეობაც სიკეთეა. სიკეთეა მრავალი კეთილშობილი საქმის აღსრულება. კარგია საკუთარ სულთან მეგობრობა. სარწმუნოებრივ დღესასწაულთა აღნიშვნა კარგია. სიკეთეა ყოველ საქმესა და განსჯაში სიმართლე და საღაზრიანი სამართლიანობა-მართლმსაჯულება. სიკეთეა უეჭვობა ორივე სამყაროს მიმართ.

დასრულდა მშვიდობით.

2. სახელითა ღვთისანითა

იტანჯება უგუნური. ნუხილიანია უცოლო. უსახელოა უძეო. არაფრად ფასობს უქონელი. სუსტია მარტოხელა, ვისაც არავინ ჰყავს. ყველა ამათზე უბადრუკია იგი, ვისაც სული არ გააჩნია.

დასრულებულია.

3. სახელითა ღვთისანითა

ცოდნას ვერაფერი შეედრება. მავნებლობით სახელს ვერ მოიხვეჭ. ნუთისოფელი დაუცველია. სიყმანვილე უმონყალოა. სიმდიდრეში არ სუფევს დიდება. ცხოვრებაში სიმშვიდე არ არსებობს. სიბერეს არა

¹ ძეგლის ორიგინალს საერთო სათაური არ გააჩნია. ძირითადი შინაარსიდან გამომდინარე, გამოიყენება მეცნიერ-ავტორთა მიერ სამეცნიერო ლიტერატურაში მინიჭებული პირობითი სათაურების სხვადასხვა ვარიანტი, რომელთაც ჩვენ, გაქართულებული სახით, ვიყენებთ კრებითად. გაქართულების სტილი ეყრდნობა ქართულ სამწერლობო ტრადიციას.

აქვს წამალი. სიკვდილი გარდუვალია. დედაკაცებს გონება არ გააჩნიათ. ღმერთს ტოლ-სწორი არა ჰყავს. ყველაზე შესაბრაღისია გარდაცვლილი, რომელიც სათნო არ ეყო უფალს. ხოლო, ვინც კი სათნო არ ეყოფა ღმერთს, მას არა აქვს ადგილი გაცისკროვნებულ სამოთხეში.

დასრულებულია ჯანსაღად, სიხარულითა და მშვიდობით.

4. სახელითა ღვთისაიითა

ხამს მისდით სამართლიანობას და მოიქცე მრწამსის თანახმად. არ უნდა აწყენინო დედ-მამას. ხამს იქონიო თანხმობა და კავშირი ძმებთან, მეგობრებთან, ნათესავებთან და ახლობლებთან; უნდა დაიცვა მათი ცოლები. უნდა იღვანო კეთილ საღვთო საქმეთა სახსრებისთვის. ყოველდღიურად ჩააბარე საკუთარ თავს შენი ქცევების ანგარიში: რა მოიმოქმედე სასარგებლო, რა – საზიანო; რა საღვთო მონყალება გაეცი, რა ცოდვა ჩაიდინე; რომელი მართლმორწმუნე გზებით იარე, სად გადაუხვიე მართალთა გზას; რამეთუ ამქვეყნიური ქარვასლის ერთდღიანი სტუმრობაც კი უნდა ემსგავსოს იმქვეყნიური მარადიულობის სუფევას. დაე, აღირაცხოს მაღლიანი მონყალებაც და ცოდვა-ბრაღიც, რადგან, ვისაც ნყალობა ცოდვილობაზე მეტი აბადია, მართალი *სროში*¹ ხელს მოჰკიდებს და ღვთის სასუფეველში შეიყვანს; ხოლო ვისი ჩადენილი ცოდვა-სიავეც აღემატება მის კეთილ საქმეებს, ავსული *ვიზარში*² ჩაავლებს ხელს და ჯოჯოხეთში მიაბრძანებს. და თუ ცოდვილნი ატირდებიან, ეშმაკნი არ

შეიბრალებენ მათ; და რომც აყვირდნენ, ყურსაც არ ათხოვებენ. შენი ერთადერთი საბოლოო ხსნა ოდენ შენივე საკუთარი ქმედებანია.

დასრულდა ჯანსაღად, სიხარულითა და სიმშვიდით.

5. სახელითა ღვთისაიითა

კეთილშობილი ქცევა, თქმა მართლისა სიმართლისა, დაქორწინება – ცოლის შერთვა, შთამომავლობის წარმოქმნა-გამრავლება, ლოცვა და რწმენაში სიმტკიცე. სისხლითნათესაური ქორწინებანი³, *ბაჰრამის (ვარ(ა)ჰრანის)*⁴ ცეცხლის დაარსება, დანგრეულის კვლავ აღშენება და აღდგენა-კეთილმონყობა, სარწმუნოებრივი დღესასწაულების აღნიშვნა, საქონლის მოშენება და მესაქონლეობა, ღირსეულ კეთილმორწმუნე ზოროასტრელთათვის მონყალების გაცემა.

დასრულდა ჯანმრთელად.

6. სახელითა ღვთისაიითა

სიკეთის გულისთვის მიიღე შენს თავზე ღვანლი. ყველგან და ყოველთვის გახსოვდეს სიმართლე. მიწიერი კეთილდღეობის გამო არ შეამცირო სულიერი სანიჭარი. ნურაფრად აგდებ ამქვეყნიურ მონაპოვრებს, არამედ დააფასე სულიერი საუნჯე. არ უნდა მიიჩნიო საშურად ისეთი სარგებელი, რომლისგანაც ზიანი მოგადგება. და ნუ მითვლი სიხარულად ისეთ სიხარულს, რომლის მერეც დარდი გეწვევა. ის სიტკბო სიტკბოებად არ მიიჩნიო, რომელსაც სას-

¹ სროში – სათნოების ანგელოზი, სულები გადაჰყავს სასუფეველში (სამოთხეში).

² ვიზარში – ჯოჯოხეთის ავსული, ცოდვილთა სულები მიჰყავს ჯოჯოხეთში.

³ ზოროასტრელთა საზოგადოებაში დაშვებული და გავრცელებული იყო სისხლით ნათესავთა ქორწინება, რაც მოგვიანებით დოქტრინულადაც კი იქნა მიჩნეული. ეს ძველირანული ვითარება შეგვიძლია დავინახოთ ახალსპარსულ პოემაშიც „ვისორამინი“.

⁴ ვარ(ა)ჰრანი – ძირითადი წმინდა ცეცხლის სახელი, შდრ. ახალსპ. სახელი ბაჰრამი, შდრ. ქართ. სახელი ბარამი; იგ. ავესტური და სანსკრიტული ვრთრანა – ავსულის გამგმირავი. აქედანვეა ფალ. სახელები ვაჰრამ/ვარაჰრან; უკავშირებენ ქართულ ვახტანგ-საც, თუმცა უკანასკნელი უფრო ახლოსაა ოსურ ვრხტანეგ-თან: მგელა.

ტიკი სიმნარე შეცვლის. ის სიმდიდრე სიმდიდრედ არ აღიარო, ხორცსა და სულს რომ არ არგებს. ისეთ მეგობარს მეგობრად ნუ მიიღებ, ჭირში რომ არ მოგეშველება. არც ის შვილი ვარგა შვილად, დედ-მამის სიტყვას რომ არ ასრულებს. არც ის ცოლია ცოლი, ქმრის ბრძანებას რომ ყურს არ ათხოვებს; მეუღლის ავსა და კარგს, ნუხილსა თუ სიხარულს არ გაითავისებს; ვინც არ იზიარებს ქმრის ჭირსა და ლხინს, – ჭეშმარიტად იგი ნებისმიერ მტერზე უარესია. დასრულდა.

7. ბოხთაფრიდის¹ ნაკვესები

სახელითა ღვთისაითა

ამბობენ, ბოხთაფრიდს უბრძანებია: არავინაა ჩემზე მდიდარი, გარდა ჩემზე კმაყოფილი კაცისა. და კვლავაც უთქვამს: მთელი დუნის ხალხიც რომ შეგროვდეს ერთად, ვერ გამამდიდრებენ, რამეთუ, ცალი ხელით თუ ვიღებ, მეორე ხელით გავცემ. ამდენად, გაჭირვება მუდამ ჩემთან რჩება.

8. აღურფარობადის², ფაროხის ძის შებონება-ღარიბეპანი

სახელითა ღვთისაითა

ორიოდ სიტყვა შეგვანია აღურფარობაღმა, ფაროხზადის ძემ: იკითხეს, რა არს გონება და როგორია მისი გამოვლენა – როგორად ვიხილოთ ის? უპასუხა ასე: გონიერი ადამიანი მტკიცე ხასიათისაა, უნარიანია, კეთილია, მართალია, სახელოვანი, მედგარი; ხოლო, თუ ადამიანს ზნე გამოაჩინდა, იგი თავის ადგილს იპოვის. უნარი მის

მდგომარეობას აღამაღლებს, სიკეთე კი დაამშვენებს მის სამყოფელს. მორჭმული სახელს მოიხვეჭს, მისი დიდება სურნელს მოჰფენს იქაურობას. სიმტკიცე ფეხზე მედგრად დააყენებს, სიმართლე კი შესძენს პირდაპირობას და დაჯერებულობას.

კვლავაც ჰკითხეს: რას ნიშნავს, თესო ჭკუა-გონება? და კვლავაც მიუგო: ჭკუა-გონების თესვა-გამრავლება სწავლებაა, ხოლო გონივრული ნათქვამი გამგონობა-დამჯერობაა, მისი ნაყოფი კი გადანყვეტის უნარია, გადანყვეტილების ნიჭია; ხოლო ადგილი ჭკუა-გონებისა არის ნათელი და ნეტარებით აღსავსე სამოთხე.

დე, უკვდავი იყოს აღურფარობადის სული, ფაროხზადის ძისა, რომელმაც წარმოთქვა ეს სიტყვები. დასრულდა.

9. აღურბადის³, ზართოშთის ძის შებონება-ღარიბეპანი

სახელითა ღვთისაითა

ზართოშთის ძის, აღურბადის, შესახებ ცნობილია, რომ მან იცხოვრა 150 წელი და აქედან 90 წელი ქურუმთუხუცესის მოვალეობას ასრულებდა. და მან ბრძანა: „სიმდიდრეც მინახავს, სილატაკეც და ძალაუფლებაც; მდიდარი ვიყავ გულუხვი და ხელგაშლილი; ღატაკი ვიყავ გულმოდგინე და გეგმაზომიერი; ხოლო ხელისუფლებაში გავხდი თავმდაბალი და მოწყალე; მშვიდობიანობა ჯობს ომიანობას; მტრობის განქარვების იმედი უკეთესია სიძულვილის მოძალებაზე; სიმშვიდის მოპოვება ჯობს და მრისხანების უკუგდება; გულწრფელი აღიარება უკეთესია დაფიცებაზე; ქონების ნაწილის გაცემა კარგია და ცრუმონძეობა

¹ ბოხთაფრიდი: ხოსროვ ანუ შირვანის ერთ-ერთი ღვთისმეტყველი, ავესტის კომენტატორი;

² აღურფარობადი, ფაროხზადის ძე: ხალიფატისდროინდელი (ხალიფა ალ მამუნის ეპოქა), მეცხრე საუკუნის ქურუმთუხუცესი; განაგრძობდა ზოროასტრიზმის განმარტებას და ქადაგებას თვით ხალიფას წინაშეც;

³ აღურბადი, ზართოშთის ძე: იეზიდეჯერდ მეორის ეპოქის მთავარი ქურუმი, იხსენიება „დენკარტშიც“.

– ცუდი; კითხულობდე და არ იყო გზააბნეული; იყავ გამგონე, დამჯერი და არ შეცდები; ვინც რჩევას კითხულობს – არ მოტყუვდება; ვინც ეს შეიმეცნო, – არავინაა მასზე კმაყოფილი; ვისაც ღმერთები შეენევიან და მეოხ ექმნებიან, იხსნიან მას ყოველგვარი ბოროტებისგან“.

დავასრულეთ ჯანმრთელად, სიხარულით, სიმშვიდით.

10. მინიერ საბანთა დაყოფა

სახელითა ღვთისაითა

როგორც ამბობენ, დადგენილი ამქვეყნიური ნივთი დადგენილად განიყოფება ოცდახუთ ნაკვეთად: ხუთი ბედისწერიტა მიკუთვნებული, ხუთი – საქმიანობითა განპირობებული, ხუთი ბუნებისაა, ხუთი ხასიათზეა დამოკიდებული, ხუთიც მემკვიდრეობით გადაეცემა. სიცოცხლე, ცოლები, შვილები, ძალაუფლება და სიმდიდრე ბედისგან ეძლევა კაცს; ფენების წარმომადგენლობას: ქურუმებს, მეომრებს, მინათმოქმედთ, – აგრეთვე, კეთილშობილებასა თუ ბოროტმოქმედებს ადამიანის საქმენი განსაზღვრავენ. ქალების მონახულება, შრომა, ჭამა-სმა, მოძრაობა და ძილი – თავად ბუნებიდან მომდინარეობს. სიყვარული, ღირსება, გულუხვობა, ჭკუა-გონება, მეხსიერება და ძალა – მემკვიდრეობით მიეცემა ადამიანს.

დავასრულეთ.

11. სახელითა ღვთისაითა

კმაყოფილების სიმშვიდე მართო წამლებითა და სამკურნალო საშუალებებით არ მიიღწევა. თუმცა არის ერთი მაკურნებელი წამალი, რომელიც უხდება განწყობას. ეს წამალი იწონის ერთ წონით დრაჰმს¹. ოსტატურად შეურიეთ გონივრულობას სიამის მიღწევის ერთი დანგი². „და თუ არ შევასრულებ ამას, რაც უნდა შევასრულო, მაშ რა ვქნა, რა გავაკეთო?“; „ერთი დანგის მიღებით დღეიდან ხვალამდე შეიძლება იგრძნოთ უკეთესობა“ – სულ ერთი დანგი. „არადა, ამაზე უარესი შეიძლება და მომხდარიყო“ – ერთი დანგი. „მირჩვენია, კმაყოფილი ვიყო იმით, რაც არის“ – ერთი დანგი. „ხოლო თუ ვიქნები უკმაყოფილო, საქმისთვის უარესია და ჩემთვისაც – უფრო მძიმე“ – სულ ერთი დანგი.

ეს წამლები უნდა ამზადოთ ფილთაქვით მოთმინების როდინში, უნდა დანაყოთ ლოცვის ქვასანაყით, უნდა გაცრათ მორჩილების აბრეშუმის ქსოვილში და ყოველდღე ცისკარზე უნდა მიიღოთ ორი კოვზი ღმერთთა მიმართ სასოებით. ხოლო მიღებისას წამალს წყალი უნდა მიაყოლოთ. ამის შემდეგ უთუოდ, უჭველად უნდა შეიქნათ კმაყოფილი, რადგან სულისთვისაც და ხორცისთვისაც ეს განწყობა მარგებელია.

დავასრულეთ.

12. ბეჰზად ფაროხ პეროზის³ შეგონებანი და დარიბებანი

პეროზი მართლისმეტყველი სიბრძნისმეტყველი ბრძანებს: „მე დავრწმუნდი, რომ ჭკუა-გონება საუკეთესო სულიერი მადლია; და სააქაოს ყველა საქმენი გონებითაა განსაზღვრული. გონებით სავსე მარად მშვიდია, უჭკუო მუდამ წუხს. ორნაირ პიროვნებას თავისი საქმიანობა ყოველთვის ემარტივება: ერთია გამჭრიახი გონებისა, მეორე კი – ბრიყვი; გამჭრიახს – თვისი გონიერების ძალით, ხოლო ბრიყვს – მი-

¹ დრაჰმი/დრამი – აქ: წონითი ერთეული (იგივე სიტყვა ფულის ერთეულსაც აღნიშნავს).

² დანგი – ნებისმიერი რამის, აქ: დრამის (დრაჰმის) ერთი მეექვსედი ნაწილი.

³ ბეჰზად ფაროხ პეროზი: პიროვნება ისტორიულად დაუდგენელია, უცნობი ღვთისმეტყველი-კომენტატორი (უსახელო უავტორო ნაკვესებიც ღვთისმეტყველთა განმარტებებია).

სივე უჭკუობით. მოიპოვება კიდევ ორგვარი მახვილგონიერი და ნიჭით დაჯილდოებული ბრძენი: ერთი – უქონელი, მეორე კი – რელიგიური მოძღვარი, რომელიც მოკლებულია ამპარტავნობას. არის ორი მოტყუებული სნეული, ვინც მკაცრი და სასტიკია საკუთარი თავის მიმართ...¹. მონდობით ამრავლეთ კეთილი საქმენი, ნუ უგულებელყოფთ თქვენს მოვალეობას და კმაცოფილნი იყავით თქვენი ბედით. ნუ იქნებით თვითდაჯერებულნი, მოინანიეთ ყოველი მცირე ცოდვა, ნუ იყბედებთ საკუთარ სიმდიდრეებზე. სხვისი ხელით და სახსრებით ნურაფერს აღასრულებთ. მცონარობა ჩაეთვლება საკუთარ ქმედებებს და არა – ბედისწერას. სარგებელში მისწრაფებულნი იყავით და შორსმჭვრეტელნი. ბედის მოიმედე იყავით და აგრეთვე – ბედნიერების მსასოებელი.

ჩემი დარწმუნებით, ქმნილებისგან წარმომდგარი ყოველგვარი სივე გონიერებით სრულად გაქარწყლდება. მადლი და წყალობა, შეწევნა და მეოხება გონებისგანაა; რამეთუ ადამიანი მაღალ მდგომარეობამდე ჭკუა-გონებას მიჰყავს და უკიდურესი გასაჭირისგანაც მას გონიერება იხსნის. გონება მფარველია და მხსნელი სულისა; გონება მხსნელია და გუშაგია სხეულისა. სიმდიდრეში საუკეთესოა, მოიხმაროთ დიდი ჭკუა, ხოლო სიღარიბეშიც აგრეთვე კვლავ ჭკუას უნდა მიენდოთ. ამქვეყნად გონება უპირველესი მეგობარია და საიქიოშიც ყველაზე სანდო მხარდამჭერი კვლავ გონებაა. იარაღი გონების წყალობითაა ძლევამოსილი. სახელსაც გონება ამკობს და მისით მოიხვეჭება თვით სახელიც. გონივრული გულუხვობა და ხელგაშლილობა უკიდევანოდ მარგებელია. შემამკობელი ქონებრივი სახსრები გონიერების ძალით მოიპოვება. რწმენის სიმტკიცე უეჭველად გონივრულია. ცოდნაც მოიხვეჭება გონების წყალო-

ბით. ზომიერება მეტად თვალსაჩინოა გონივრულობის გამოისობით. ცოდნას გონება განამტკიცებს სამოქმედოდ; რამეთუ, ვინც გონიერია, უნარიანია. ვისაც გონება გააჩნია, ქონებაც აბადია; რადგანაც კეთილად აწყობილი წარმატებული საქმეები დაფუძნებულია გონიერების საძირკველზე; რამეთუ ყოველი ადამიანი ხომ, ასი წელიც რომ იცხოვროს, ამის მერე განსაზღვრულ დროს მაინც თავის უკანასკნელ გზას გაივლის ხილამდე². აბა, ერთი შეხედე, – გსურს, შეძლებული ოჯახი გქონდეს. როგორც კი მოკვდები და განშორდები მას, რა სარგებელი გაქვს სიმდიდრისგან? რაში გამოიყენებს ქმარი ხარბად მოპოვებულ ფულს, განძად რომ მოაგროვა დიდ საგანძურში თავის ცოლისთვის? ბრძენი ხომ საქმის საწყის ფესვს ჭვრეტს, სულელი კი მარტო დასასრულს უყურებს.

ხომ იცი, ტანი რომ დაირღვევა, ხორციელი ყალიბი დაიფშვნება და მტვრად იქცევა, ყველასგან დავიწყებული სულიც ტოვებს სხეულს. ოსტატი ასე წყვეტს შემოქმედებას და მისი მიტოვებული ნახელავი რჩება თავმინებებული. ხელოვანმა თავი ანება ნაკეთობას, ნავიდა ყალიბთა გამოძერწვით დაღლილი. ვისაც თვალეები დაუხუჭა დრომ და ჟამმა, წაიღო იგი ისეთმა ღრმა ძილმა, რომ ველარ აღდგება. მისი გული განგმირულია იმგვარი სასტიკი ტკივილით, რომ ის აღარ ფეთქავს. მოტეხილი ხელი აღარ შეუხორცდება და მოტეხილი ფეხი ველარ დაიძვრება. მოვიდა სასაპალნე პირუტყვი – ჯორი და არ წავა ტვირთის გარეშე. ბედისწერა მოგადგა კარზე და იგი გარდაუვალია. ახლა სხეული საკაცზე ძევს, გვამი კი – დახმას¹ დათქმულ ადგილას. ხდება ისე, რომ ოჯახი ოჯახს შეერევა, სიმდიდრე და ქონების განკარგვის უფლება ერგება სხვა მეპატრონეს, ცოლი სხვა ქმარზე ფიქრობს, სიმდიდრეც სხვა პატრონის ხელში გადა-

¹ აქ ხელნაწერის ტექსტში ხარვეზია, ტექსტის ნაწილი აკლია და აზრი უსრულია.

² ხიდი: ჩინვადის ხიდი, რომელზედაც უნდა გაიაროს სულმა საიქიოს გზის დასაწყისში; ცოდვილები ცვივიან საზარელ უფსკრულში, ხოლო მართალნი გადაივლიან მეორე ნაპირამდე. ხილზე წყდება სამოთხისა თუ ჯოჯოხეთის საკითხი.

დის. სული დაობლებულია, სხეულიც მარტოხელაა, გვამი დევს დადგენილ ადგილზე, გვერდით კი უსხედან მოჩხუბარი ძაღლები და დასტრიალებენ სვავები. წარჩინებული სახელოვანი და უსახელო გლახაკი, ბატონი და მონა, ლატაკიც და დიდებულიც, და ყველაზე მდაბიო არარაობაც, – ყველანი გაემგზავრებიან იმ სავანეში.

მაღალი ღმერთის ბრძანებით, ღვთაებები განამზადებენ დიდებულთათვის ზე-

ცად აღვლენის მრავალგვარ გზას. მსგავსად ტყვედ ჩავარდნილი და მამას დაშორებული შვილისა. ღვთაებები მიაცილებენ წარჩინებულთ გზაჯვარედინ გასასვლელამდე, სადაც იწყება ჩინვადის² დიდებული აღმატებული ხიდისკენ მიმავალი ორი გზა. აქ ყოველი სული იხილავს ხორცის მიერ ჩადენილს“.

დასრულდა ჯანმრთელად, სიხარულითა და სიმშვიდით.

¹ დახმა – დახმაკი, დახმაგესტანი: გვამების კოშკი, სადაც ათავსებდნენ სხეულებს; ცხოველნი და ფრინველნი ჭამდნენ გვამებს, დარჩენილ ძვლებს კი შემდეგ ყრიდნენ კოშკში. ამის შედეგად მიიღწეოდა სამყაროს ყველა სტიქიის სინძინდე.

² ჩინვადი – საიქიოს ხიდის სახელწოდება, სადაც ხდება სულის ღირსების შეფასება; ჩინვადის დიდებული ხიდი ზოროასტრიზმის სარწმუნოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელია.

ფალაურიდან თარგმნა
მაია სახოკიამ

აბულყასემ ფირდოუსი (X-XI სს.)

სპარსული პოეზიის უდიდესი წარმომადგენლის აბულყასემ ფირდოუსის ვრცელი ეპოსი, „შაჰნამე“, მსოფლიოს მრავალ ენაზეა თარგმნილი.

ქართულად თარგმნილია პოემის არაერთი ნაწილი როგორც შუასაუკუნეებში, ასევე, თანამედროვე ეპოქაში სხვადასხვა მთარგმნელის მიერ.

მრავალი წელია, ამ უმნიშვნელოვანესი და ქართველთაგან უკვე საუკუნეების წინ შეყვარებული პოემის თარგმნაზე დაუღალავად მუშაობს ირანისტი, პოეტი და მთარგმნელი ბელა შალვაშვილი. 2011 წელს გამომცემლობა „ნეკერმა“, თბილისში ირანის ისლამური რესპუბლიკის კულტურის განყოფილების მხარდაჭერით, გამოსცა მთარგმნელის მრავალწლიანი გარჯის შედეგი – „შაჰნამეს“ დიდი ნაწილის ქართული თარგმანი.

ახლახან ბელა შალვაშვილმა დაამთავრა წიგნის თარგმნაზე მუშაობა და იმედია, ქართველი მკითხველი მალე იხილავს პოემის სრულ ქართულ თარგმანს.

დღეს „არმაღანის“ მკითხველს ვთავაზობთ ერთ ეპიზოდს ამ ახალი თარგმანიდან.

ესფანდიარისა და როსტომის შეტაკება¹

(მნიშვნელოვანი შემოკლებით)

ორივ მათგანი უკვე ეცა მშვილდ-ისარს, ახლაც
მზე ლამის კიდევ დააბნელეს, ჩრდილიღა დარჩა.

ისრებმა ჯავშნებს დააჩნია თავისი კვალი,
არც ერთის ჯავშან-მუზარადი მთელი არც არის.

ესფანდიარის რისხვა უფრო ძლიერი გახდა,
თანდისთან უფრო ილუშება, ნალველი ახლავს.

აყრის და აყრის ისრებს უხვად ესფანდიარი,
როსტომიც აყრის, შაჰრიარი² უვნები არის.

¹ ესფანდიარის მამას - მეფე გოშთასბს - არ სურდა ძისთვის ტახტის დათმობა, ამიტომ იეშმაკა: შვილს მოსთხოვა, უძლეველი როსტომი ხელებშეკრული მომგვარეო. დარწმუნებული იყო, ესფანდიარი როსტომს ვერ მოუყვანდა და ამ ამბავს იქნებ გადაჰყოლოდა კიდევც... ესფანდიარმა როსტომს შეუთვალა, მამაჩემთან ხელებშეკრული უნდა მიგიყვანოო. როსტომმა უთხრა, ხელებს არ შეგაკვრევიანებ, მაგრამ მამაშენთან გამოგყვები, მის წინაშე დავემხობი, ხელ-ფეხს დავუკოცნი, ჩემი წინაპრებისა და ჩემს ნაგროვებ განძს მივართმევ, შეტაკება კი თავიდან ავიცილოთ. მამაშენი ამ შეტაკებაში, ალბათ, შენს მარცხს მოელის, რათა მეფობა გაიხანგრძლივოს. ამიტომ დაგავალეებდა ჩემთან შებრძოლებას და ჩემთვის ხელების შეკვრასო. როსტომმა ესფანდიარს ვერ გადააფიქრებინა და მეფის ვაჟის დაჟინებით მათი ორთაბრძოლა მაინც შედგა.

² შაჰრიარი – მეფის ძე (ასე იხსენიება ესფანდიარი).

იგრძნო როსტომმა, სადაცაა, ძალა ეცლება,
ამიტომ ფიქრობს, დრო არის და ხრიკებს ეცდება.

რახშმაც, მთლიანად დასისხლულმა, სახლს მიაშურა,
თავის მხედარი მიატოვა იმ მთაზე სულაც.

მირბის როსტომი, სისხლისაგან ლამის დაცლილი,
თრთის, თუმცაღა ჰგავს ბისტუნის მთას ამაყი გმირი.

სიცილ-ხარხარით უხმობს როსტომს ესფანდიარი,
მარჯვის ტრფიალო, შემართება შენი სად არის?!

შენ არ იყავი დევ-ურჩხულთა ამომწყვეტელი,
მათი გამჟღეტი, ფოლადის ხმლით მარჯვის მჭედელი?

ყვირის ზავარე, ძმავ, ჩემს ცხენზე შეჯგეკი ჩქარა,
გადაირჩინე თავი, თორემ სისხლისღვრა მზარავს!

ზავარეს ეტყვის, მე ამ ბრძოლას თუ გავუძელი,
აი, მაშინღა თუ მივუვალ სასახლეს მრთელი...

რახშის დარდი მაქვს, დაჭრილია, იმასაც უჭირს,
მე კი როგორმე დავბრუნდები, გადავრჩი თუკი!

ლოდინის მერმე ხაფად ყვირის ესფანდიარი,
მთაზე როდემდის იქნებოი უძლევი გმირი?

დამარცხებულად იცან თავი, უნდა შეგიკრა,
მეფეს მიგგვარო ხელშეკრული, ხამს, ასე იქნას!

იეზდანს¹ ჰვედრე გულმხურვალედ და თავგანწირვით,
იქნებ ცოდვების მოგიტევოს თუნდ ერთი წილი...

ჰრქუა როსტომმა: აგერ უკვე სერობა მოდგა,
ვფიქრობ, ამჯერად შეტაკება არ ძალგვიძს ოდნავ.

შენიანებთან შენც დაბრუნდე, ამის დრო არის,
ლამეში, ბნელში ვით იბრძოლებს ესფანდიარი?

მეც ამ ჩემს სხეულს, გადაქანცულს, რომ დავასვენებ,
დასთანთან² ერთად შევეჭიდოთ ერთმანეთს მერმე.

¹ იეზდანი – შემოქმედი.

² დასთანი – როსტომის მამის, ზაალის, ეპითეტი.

ეპასუხება შაჰრიარი მას გულმოსული,
ხარ ჭირვეული, ქედმაღალი, ხავსმოდებული.

დღეს შეგიბრალე, ოღონდაც კი, რომ მიხვალ სახლში,
ცბიერება არ ჩაინერგო, იცოდე, მაშინ!

ოღონდ დაბრუნდი, დაპირება არ დაივინყო,
ბევრი ყბედობა მოიშალო იმავე დროს, ვინძლო!

რა მიატოვა მძლეთამძლემან ესფანღიარი,
მის კვალს გაჰყურებს შაჰრიარი, ჩუმი და წყნარი.

ხედავს, მივიდა ჰირმანდთან და უცებ გაცურა,
მზერა აღაპყრო თხოვნით მაღლა, გაცურვის უმაღ.

შეცაჰლაღაღა, იეზდანო, მართალო, წმინდავე,
მომიშუშოო იარები, შეგბედო მინდა.

ამ ყოველს უმზერს შაჰრიარი გაცეებული,
ვით გაღაცურა მან მღინარე სიმშრალით სრულით...

ესფანღიარი ამის მერმე კარავს შებრუნდა,
კვენესა-გოდება-ქვითინია კარავში გუნდაღ.

აღარ არიან მისი ძენი და იყრის ნაცარს,
სამოსელს იგლეჯს თვითეული, გლოვა ზღვარს გასცდა.

როგორ დაგკარგეთ უნუგეშოდ, ჩემო შვილებო,
თქვენი სულები საღ, საღ არის, ან უსულებო?

ჰრქუა ფაშუთანს, დრო არის და ნამოდექ ზეზე,
სისხლის ცრემლები რას იძლევა, ან რაღას ეძებ?

ახალგაზრღაა თუ ხნიერი, თავაღაც იცი,
ყველა ჩვენგანი იმა ქვეყნად ნასვლისთვის ვიშვით.

ესფანღიარი ბრძანებს, მკვდრები მიჰგვარონ მეფეს,
გაღაცითო, შენი ზრახვა აღსრულღა ეგერ!

ფაშუთანს ჰრქუა მბრძანებელმა, იმ ლომთან შებმა
არა მგონია, გაუჭირღეს შაჰრიარს ეხღა.

მე გუშინ როსტომს ვერ მოვწყვიტე ვერაფრით თვალი,
ვაკვირღებოღი, პატრონია რა დიღი ძაღის...

მე მას ისარი დავაყარე ბევრი, ურიცხვი,
მისი სისხლის ტბა დამდგარიყო – ამის გულისთვის.

მთაზე აიჭრა, გაერიდა იგი ჩემს ისრებს,
თუმც საჭურველიც გააჩნდა და ჯავშანიც ისევ...

ასე დაჭრილმაც გადაცურა მაინც მდინარე,
ნაისრალ თავით მაინც აღჩნდა მეორე მხარეს.

სახლში მისვლისას, ასე ვგონებ, რომ აივნიდან
იმისი სული უსათუოდ ქეივანს მივა.

აჰა, ხედავენ როსტომს მამა და ძმა – ზავარე
და ფარამორზიც... თავი მისცეს ან ცრემლის ღვარებს.

რა მოაქვს ნეტავ ემაგ ტირილს თუ თმების გლეჯას,
ამბობს როსტომი, რას აპირებთ ემაგ გზით ნეტავ?

მე უარესი დღე მომელის, უნდა იცოდეთ,
სერიოზული საფრთხე ელის ან ჩემს სიცოცხლეს!

საჭირო არის დაფიქრება ძალიან კარგად,
ჰრქუა ზაალმან, ვითათბიროთ, დროს ფუჭად ვკარგავთ!

არის გზა ერთი, უკეთესი, ჭკუასთან ახლოს,
დასახმარებლად სიმორღს ვუხმობ, რას იზამს, ვნახოთ.

მთაზე ავიდნენ, ჯადოქარმა, ჭალარა მამამ
ოქროვან ფარჩის პანანინა ტომრიდან ჰგამა –

ბუმბული ერთი ამოაძრო, უთხრა, დაინვი,
ბოლო მოუნვა ცეცხლზე ბუმბულს, ჰრქუა, შენ იცი.

მტირალ ზაალთან უმალ გაჩნდა, ჰკითხავს ფასკუნჯი,
რა ამბავია, გჩაგრავთ ვინმე – ის ბედის ურჩი?

წვრილად მოუყვა ზაალი, რომ ესფანდიარით
როსტომი რარიგ ვნებულია, რა დღეში არის.

ამასთანავე, ეს იცოდე, რომ დაგინახე,
ჭმუნვა განქარდა, გამინათდა იმედით სახე.

სიმორღმა როსტომს რა დახედა, იგრძნო, უშველის,
მყის რვა ისარი ამოუღო ნატეხიც, მთელიც.

თავადვე უსვა ჭრიღობებზე თავის ბუმბული,
ტკივილი აღარ შეგანუხებს, – უმშვიდა სული.

მერმე რახშისკენ გაეშურა, სისხლიან კისერს
მისას მიხედა, როგორც იმის მბრძანებელს, ისე.

განკურნებულმა, ერთი ლალად დაიჭიხვინა,
რახშის ჭიხვინმა ფალავანი მთლად გააბრწყინა.

ჰრქუა სიმორღმა, მოიყარე იმის წინაშე
მუხლი, ევედრე, დაამყარე მშვიდობა ასე!

გარნა თუკი მან არ ჩააგდო არად მუდარა,
ჩანს, დამარცხების მეტი იმას არა უნდა რა.

როგორც კი მოვა საბრძოლველად ესფანდიარი,
არ დაივიწყო შეგონება ეს ჩემი მყარი.

აუცილებლად შესთავაზე მშვიდობა, ზავი,
შთააგონებდე, რომ სიყვარულს მიუძღვნას თავი!

და აჰა, გამონყობილია ზაბულის გმირი,
შემოქმედისკენ აღუპყრია ვედრებით პირი.

ფაშუთანს ჰრქუა შაჰრიარმა, აღსავსემ ჭმუნვით,
გაუსკდებოდა ამ დროს მებრძოლ ლომსაც კი გული,

მე არ მეგონა, რომ როსტომი, ისეთ ყოფაში,
რამენაირად მიაღწევდა საკუთარ სახლში.

ესფანდიარიც შეიმოსა აგერა, ჯავშნით,
როსტომთან ბრძოლის გაიღვიძა სურვილმა მასში.

ჰრქუა როსტომმა, ხელს გინვდი და არა მკრა ხელი,
სიავესა და ბოღმას ჩემგან ნურასდროს ელი!

წავიდეთ ჩემსას და ჩამოვხდეთ მშვიდობიანად,
თუ გიმასპინძლებ, გავიხარებ, მუქარა კმარა!

უძველეს ჩემი ხაზინის კარს ფართოდ გავაღებ,
საუკუნობით ნაგროვები საუნჯე ნახე!

ხამს ყველაფერი ის დატვირთო, რაც გეამება,
თვალ-მარგალიტი, ფარჩეულის საპალნე წყებად.

შემდგომ ამისა, შენთან ერთად გზას დავადგები,
წარვუდგებო ქვეყნის მეფეს მისივე ნებით.

ეპასუხება შაჰრიარი მძლეთამძლეს: უწყი,
შენი ამდენი ლაპარაკი არისო ფუჭი...

თანაც შეჰყვირა: ფალავანო, უცდიო რაღას,
როდის დავინყოთ? ვხედავ, ბრძოლა ძალგისო აღარ.

აქ კი როსტომმა, მეგობარი ფასკუნჯისამებრ,
ისარი სტყორცნა შაჰრიარის არწივის თვალებს.

და უცაბედად მოიხარა წარმტაცი ალვა,
გრძნობა დაკარგა, ამასთანვე, დაკარგა ძალა.

და გაუშავდა ახალგაზრდა შაჰრიარს ზეცა,
ცხენიდან დაბლა გადმოვარდა, თავით დაეცა.

ძირს გაშოტილი ეგდო ასე გონდაკარგული,
გონს რა მოეგო, წამონწევას ეცადა ურვით.

თავის ხელითვე ამოიძრო ისარი თვალით,
იფეთქა კიდევ სისხლმა მთელი თავისი ძალით.

ბაჰმანი მამას ეხუტება მთელი სხეულით,
მიტომაც სისხლით დათხვრილი აქვს სახე თუ ყელი.

ჩახუტებული აიყვანეს შვილებმა მამა,
ცრემლისღვრა არ შეუწყვეტიათ, წუხილი ჰგამათ.

წამოიწია ბრძენთაბრძენმა ესფანდიარმა,
სიბრძნე-სიკეთით იეზდანის დატვირთა ძალმა...

ჰრქუა, ზაალის ძემ, ვაი, რომ ფანდით მაჯობა,
ისარს შეხედეთ, მისგან ნასროლს, იგრძენით ჰოდა,

ამ საზიზლარი ნუჟრით ყოფა როგორ მომისპო,
სიმორლისაგან ნასწავლია, ეს უნდა იგრძნოთ.¹

¹ ზაალი სიმორლმა, ანუ ფასკუნჯმა გაზარდა. მან ბუმბული მისცა ზაალის მამას – საამს და უთხრა, გაჭირვებისას ამ ბუმბულით მიხმეო. სწორედ გაჭირვების უამს იხმო ზაალმა სიმორლი სისხლმდინარი როსტომისთვის. მან ჭრილობები მოუშუშა როსტომს და ესფანდიართან მარჯვის გზაც ასწავლა.

თქვა ეს თუ არა ეს ყოველი ესფანღიარმა,
მწარე ქვითინმა სიჩუმეში გაიხმინა.

ტირის როსტომი, დაიღვარა ცრემლი იმღენი...
აჰა, ფაშუთანს ყურთ ჩაესმა მისი სიტყვები:

ტყუილს მიკრძალავს ფალავანის წრფელი ღირსება,
რაც შაჰრიარმა თქვა, ყოველი სწორედ ისეა!

არ მსურდა, მსხვერპლი ვყოფილიყავ, ვეძიე გზები,
ხსნის გზას ვეძებდი და ვიპოვე, რა გითხრათ მეტი!

სპარსულიდან თარგმნა
ბელა შალვაშვილმა

ჰუმანგ გოლშირი (1937-2000)

თანამედროვე სპარსული მოდერნისტული პროზის უმნიშვნელოვანესი წარმომადგენელი ჰუმანგ გოლშირი ისპაჰანში დაიბადა. გოლშირი არაერთი რომანისა და პროზაული კრებული ავტორია. იგი დაჯილდოებულია ლიტერატურული პრემიებით ირანში და საზღვარგარეთ. მწერლისადმი პატივისცემის ნიშნად მის სამშობლოში დაარსდა გოლშირის სახელობის ფონდი. ამ ფონდმა, კი, თავის მხრივ, გოლშირის სახელობის ლიტერატურული პრემია დააფუძნა, რომელიც სხვადასხვა ნომინაციაში ენიჭებათ მწერლებს ყოველწლიურად.

მბელი

ხუთშაბათს ნაშუადღევს შევიტყვეთ, რომ ექიმი დაბრუნდა, მაგრამ ჯერ ისევ შეუძლოდ იყო. არაფერი სჭირდა, თუმცა ჰოსპიტლის დარაჯს ეთქვა, რომ წუხანდელს აქეთ სულ ეძინა და გაღვიძებისას გულამომჯდარი ქვითინებდა. ჩვეულებისამებრ, ოთხშაბათობით ან ხუთშაბათობით საღამოხანს ემზადებოდა და ცოლთან ერთად ქალაქში მიემგზავრებოდა. ამჯერადაც ერთად წასულიყვნენ, მაგრამ, როდესაც მძლოლმა ექიმი შინ მოიყვანა, თქვა, მარტო ექიმი იჯდა მანქანაშიო. როგორც ჩანს, სიცვიისგან გრძნობა დაეკარგა. მას ექიმი ყავახანასთან დაეტოვებინა და თვითონ წასულიყო. ექიმის მანქანა ხეობაში იპოვეს. თავდაპირველად იფიქრეს, მანქანისთვის რამე ჩაებათ და ისე მოეყვანათ სოფლამდე. ამიტომაც ჰოსპიტლის სასწრაფო დახმარების ჯიპით წავიდნენ. თუმცა, მძლოლი როგორც კი ჩაჯდა და მანქანას რამდენჯერმე მიაწვინენ, ადგილიდან დაიძრა. მძლოლმა თქვა: „წუხანდელი ყინვისგანაა ეგრე, თორემ თავად მანქანას არაფერი სჭირს.“ საქარე მინის სანმენდებიც კი წესრიგში ჰქონდა. სანამ ექიმმა არ შეჰყვირა, ახთარი, ახთარი სადააო, ქალი არავის გახსენებია.

ექიმის ცოლი ტანმორჩილი, გამხდარი ქალი იყო, ისეთი გამხდარი და ფერნასული, თითქოს ეს-ესაა გადაიქცევაო. საცხოვრებლად ორი ოთახი ჰქონდათ გამოყოფილი ჰოსპიტალში, რომელიც სასაფლაოს გაღმა,

უფრო სწორად რომ ვთქვათ, სოფლიდან დაახლოებით ერთი მოედნის¹ დაშორებით მდებარეობდა. ქალი ცხრამეტ წელზე მეტის არ იქნებოდა. იშვიათად თუ გამოჩნდებოდა ჰოსპიტლის კართან ან ფანჯარაში. მხოლოდ მზიან ამინდში ჩამოივლიდა ხოლმე სოფელში სასაფლაოს მხრიდან. მეტწილად ნიგნი ეჭირა ხელში, ზოგჯერ შოკოლადი ან შაქარყინულის კოლოფი ედო თეთრი პერანგის ჯიბეში ან ხელჩანთაში. ბავშვები ძალიან უყვარდა, ამიტომ ხშირად შემოივლიდა ხოლმე სკოლაში. ერთ დღეს შევეთავაზე, თუკი მოისურვებდა, შეგვეძლო მისთვის საათები გამოგვეყო. მან კი მიპასუხა, რომ ბავშვებთან დავიდარაბის თავი არ ჰქონდა. მართალი რომ გითხრათ, ეს ექიმის იდეა იყო, სურდა, მისი ცოლი რამით დაკავებულიყო. ხანდახან სარწყავი არხის პირას თავმოყრილ ქალებთან მიდიოდა ხოლმე.

პირველი თოვლის მოსვლის შემდეგ გარეთ აღარ გამოჩენილა. ქალებს უნახავთ, ბუხართან მჯდარი ნიგნს რომ კითხულობდა, ან ჩაის ისხამდა. როცა ექიმს გამოძახებებზე სხვა სოფლებში წასვლა უნევდა, მასთან მძლოლის ან დარაჯის ცოლი რჩებოდა ხოლმე. როგორც ჩანს, პირველად სადიცემ, მძლოლის ცოლი, მიხვდა ყველაფერს. სადიცემ ქალებს უთხრა: „ასე მოუსვენრად რომ დადიოდა, ნამდაუნუმ ფანჯარასთან მიდიოდა და ფარდას სწევდა ხოლმე, ვფიქრობდი, ქმრის გამო ღელავდა“. ფანჯარასთან

¹ მოედანი – სიგრძის საზომი ერთეული, დაახლოებით 1,5 კმ.

იდგა და თოვლით დაფარულ ველს გაჰყურებდა. სადიცემ თქვა: „როგორც კი მგლის ყმუილს გაიგონებს, იმ წუთში ფანჯარას მივარდება ხოლმე“.

დიახ, ზამთარში, თოვლი რომ მოვა, მგლებიც გამოჩნდებიან ხოლმე სოფელში. ყოველ წელს ასეა. ხან ძალლი იკარგება, ხან – ცხვარი და ხან – ბავშვიც კი. ძალლის საყელური, ფეხსაცმელი ან სხვა ნივთები რომ იპოვო, ერთი ათჯერ მაინც უნდა წახვიდე საძებნელად. თუმცა სადიცეს დაენახა მგლის მოელვარე თვალები და ისიც შეემჩნია, თუ როგორ მიშტერებოდა ექიმის ცოლი მგელს თვალებში. როდესაც სადიცემ დაუძახა, ვერც კი გაიგონა.

მეორედ და მესამედაც რომ ჩამოთოვა, ექიმმა უკვე ვეღარ შეძლო მეზობელ სოფლებში გადასვლა. როდესაც მიხვდა, რომ კვირაში ოთხი-ხუთი დღე მაინც მოუწევდა სახლში დარჩენა, გადანყვიტა, ჩვენს ყოველდღიურ შეკრებებში მიელო მონაწილეობა. ეს შეკრებები ქალებისთვის არ იყო, მაგრამ რა უშავდა. თუ ექიმის ცოლიც მოვიდოდა, შეეძლო, ქალებთან გასულიყო. თუმცა მან თქვა, რომ სახლში ერჩივნა დარჩენა. იმ საღამოებზე, როცა ჯერი ექიმის სახლზე მიდგებოდა, მისი ცოლი ბუხართან იჯდა ხოლმე და წიგნს კითხულობდა, ან ფანჯარასთან დადგებოდა და თეთრ ჰორიზონტს, ან კიდევ მეორე ფანჯრიდან – სასაფლაოს და, ჩემი აზრით კი, უფრო სოფლის ლამპიონებს გაჰყურებდა. მგონი, მაშინ ჩვენს სახლში ვიყავით, ექიმმა რომ თქვა, დღეს ადრე უნდა წავიდეთ. გზაზე დიდი მგელი ენახა.

– იქნებ ძალლი იყო?! – იკითხა მორთეზავიმ.

– ამ ადგილებში ბევრი მგელია, – ვუთხარი ექიმს, – ფრთხილად უნდა იყო. მანქანიდან არ გადმოხვიდე.

– მერე, თქვენი ცოლი? ის რომ მარტოა სახლში, თან – სასაფლაოსთან ახლოს? – ჰკითხა ჩემმა ცოლმა.

– სწორედ ამიტომ მივდივარ ასე ადრე, – თქვა ექიმმა.

შემდეგ კი დასძინა, რომ მისი ცოლი ლომივით უშიშარია და მოყვა, თუ როგორ წამომხტარა ერთ ღამეს საწოლიდან შუალამისას და დაუნახავს, რომ მისი ცოლი

ფანჯარასთან იჯდა სკამზე. როცა ექიმს დაუძახია, უთქვამს, ვერ ვხვდები, ეს მგელი სულ ამ ფანჯარასთან რატომ მოდისო.

ექიმს დაუნახავს, მთვარის მქრქალ შუქზე ლობის გადაღმა როგორ იწვა მგელი და დროდადრო როგორ შეჰყმუოდა მთვარეს.

განა ვინ იფიქრებდა, რომ ფანჯარასთან საათობით ჯდომა და ვეება მგლის ყურება თანდათან საფიქრალს გაუჩინდა ექიმს და, მასთან ერთად, ჩვენ ყველას? ერთ საღამოს ექიმი არ მოვიდა ჩვენს შეკრებაზე. თავიდან ვიფიქრეთ, რომ მისი ცოლი გახდა ავად, ან იქნებ თვითონ ექიმიც, მაგრამ მეორე დღეს ქალი თვითონ მოვიდა სკოლაში სამსახურის მანქანით და გვითხრა, რომ მზადაა, დაგვეხმაროს, თუ ბავშვების ნახატებს მივცემთ.

მართალია, მოსწავლეების რიცხვი ისე შემცირებულიყო, რომ მისი დახმარება აღარც გვჭირდებოდა. ყველა ბავშვი ერთადაც რომ შეგვეყარა ერთ კლასში, ბატონი მორთეზავი მათ მარტოც აუვიდოდა, მაგრამ ვინაიდან არც ჩემი მხატვრობა ვარგოდა და არც მორთეზავისა, ამიტომ ოთხშაბათობით დილის საათები მივეცი. შემდეგ მე მგელზე ჩამოვუგდე საუბარი და ვუთხარი, რომ არ უნდა შეშინებოდა და, თუ კარს ღიას არ დატოვებდა, ანდა გარეთ არ გავიდოდა, საფრთხე არ ემუქრებოდა. ისიც ვუთხარი, რომ შეეძლოთ, ბინა სოფელში ექირავებინათ.

მან კი მიპასუხა:

– არა, გმადლობ, ეს არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს.

შემდეგ ამიხსნა, რომ თავიდან მართლაც ეშინოდა. მაგალითად, ერთ საღამოს მისი ყმუილის ხმა რომ შემოესმა, იგრძნო, რომ მგელი ლობზე გადმოხტებოდა და ფანჯარასთან ან კართან დაჯდებოდა. ქალს სინათლე აუნთია და შეუნიშნავს, მისი შავი ჩრდილი როგორ გადმოველო ლობეს. შემდეგ მისი ანთებული თვალებიც დაუნახავს.

– თვალები ორ აგიზგიზებულ ნაკვერჩხალს მიუგავდა. მე თვითონაც ვერ ვხვდები რატომ, მაგრამ, როდესაც მას და მის თვალებს ვხედავ, ან მის სიჩუმეს... იცით, ზუსტად მეცხვარე ძალლივით წინა თათებზე დებს თავს და საათობით შეჰყურებს

ჩვენი ოთახის ფანჯარას.

ვკითხე:

– მერე, თქვენ რატომ...

მიმიხვდა და მიპასუხა:

– ხომ გითხარით, მე თვითონაც არ ვიცი-მეთქი. დამიჯერეთ, როდესაც მას ვუყურებ, განსაკუთრებით კი, მის თვალებს, ფანჯარასთან ერთ ადგილზე ვქვავდები.

მგონი, ზოგადად მგლებზეც ვისაუბრეთ. მე მოვუყევი, რომ ზოგჯერ, როდესაც მგლები ძალიან დამშეულები არიან, წრიულად დგებიან და ერთმანეთს უყურებენ, ერთი საათი, ორი საათი, იქამდე, სანამ იმათგან ერთ-ერთი ყველაზე სუსტი არ დავარდება. ამ დროს დანარჩენები მისცვივდებიან და გლეჯენ. იმ ძაღლებზეც მოვუყევი, დროდადრო რომ იკარგებიან და მერე მათ საყელურებსლა პოულობენ. ექიმის ცოლიც მოყვა. თითქოს ჯეკ ლონდონის წიგნები წაეკითხა. ამბობდა, მგლებს ახლა უკვე კარგად ვიცნობო.

შემდეგ კვირას რომ მოვიდა, ყვავილი თუ ფოთოლი დაეხატა ბავშვებისთვის. მე არ მინახავს, გავიგე.

შაბათ დღეს ბავშვებმა მითხრეს, რომ სასაფლაოზე ხაფანგი დაეგოთ. მესამე გაკვეთილის შემდეგ ერთ-ერთ მოსწავლესთან ერთად წავედი და ვნახე. დიდი ხაფანგი იყო. ექიმს ქალაქში ეყიდა და შიგ ხორცის ნაჭერიც ჩაედო. ნაშუადღევს ჩემი ცოლი წავიდა ექიმის ცოლის მოსანახულებლად, მითხრა, ცუდად არისო. თითქოს ექიმის ცოლს მისთვის ეთქვა, რომ ეშინოდა, ვაითუ, ბავშვი არ ჰყოლოდა. ჩემს ცოლს უნუგეშებია. ჯერ ნელინადი ხდებოდა, რაც იქორწინეს. მერე ხაფანგზე ჩამოუგდია საუბარი და უთქვამს:

– აქ, როგორც წესი, ატყავებენ ხოლმე და მერე ქალაქში მიაქვთ.

ცოლმა მითხრა:

– დამიჯერე, წამით თვალები გაუფართოვდა და კანკალი დაანყებინა, თქვა, გესმით? ნამდვილად მისი ხმააო. მე ვუთხარი, რას ამბობ, ახლა, დღისით, მზისით-მეთქი?

ექიმის ცოლი ფანჯრისკენ გაქცეულა. გარეთ ბარდნიდა. ჩემმა ცოლმა მითხრა:

– ფარდა გადასნია და ფანჯარასთან დადგა. სრულიად დაავიწყდა, რომ სტუმარი ჰყავდა.

მეორე დღით მძლოლი და რამდენიმე გლეხი ხაფანგის შესამონმებლად წავიდნენ. ხელუხლებელი დახვდათ. ცარიელი იყო, არაფერი დაეჭირა. საფარმა ექიმს უთხრა:

– გუშინ, როგორც ჩანს, არ მოსულა.

ექიმმა კი თქვა:

– არა, მოსული იყო. მე თვითონ გავიგონე მისი ხმა. გავიფიქრე, ეს ქალი ნამდვილად სიგიჟის ზღვარზეა-მეთქი. გუშინ საერთოდ არ სძინებია. სულ ფანჯარასთან იჯდა და ველს გაჰყურებდა. შუალამისას მგლის ყმუილმა რომ გამაღვიძა, დავინახე, კარის საკეტს აწვალვდა. შევუყვირე:

– რას აკეთებ, ქალო?

მერე კვლავ განაგრძო თხრობა. მის ცოლს ანთებული ფარანი ეჭირა ხელში. ექიმს კი სახეზე ფერი აღარ ედო და მთელი ტანით ცახცახებდა.

– ერთად წავედით ხაფანგის სანახავად. ხაფანგს არაფერი სჭირდა. ხორცის ნაჭერიც ისევ ადგილზე იყო. ნაკვალევზე მივხვდით, რომ მგელი მისულა ხაფანგთან და იქვე წოლილა კიდეც. მისი ნაკვალევი პირდაპირ ჰოსპიტლის ლობემდე მიდიოდა.

ფანჯარაში ქალის სახე დავინახე. ქალი ჩვენ გვიყურებდა. ექიმმა თქვა:

– მე ვერაფერი გავიგე. შენ მაინც უთხარი რამე ამ ქალს.

ქალს თვალები გაფართოებოდა, ისედაც ფერმკრთალი სახე კიდეც უფრო გაჰფითრებოდა. შავი თმები შეეკრა და მკერდზე ეფინა. მხოლოდ თვალები მოეხატა. ნეტავ, ტურჩებზეც გადაესვა რამე, ასეთი უფერული რომ არ გამოჩენილიყო.

ვთქვი:

– აქამდე არ მსმენია, რომ დამშეულ მგელს გვერდი აევლოს ხორცისთვის.

ნაკვალევის ამბავი ვუამბე. მან მითხრა, მძლოლს უთქვამს, მშვიერი არ იქნებოდაო. რა ვიცი, იქნებ ძალიან ჭკვიანია.

მეორე დღეს ამბავი მოიტანეს, რომ ხაფანგი მოეგლიჯათ. კვალს გაჰყვნენ და ისიც იპოვეს, ცოცხალ-მკვდარი სულს ლაფავდა. ბარის ორი დარტყმით მოკლეს. ძალიან დიდიც არ ყოფილა. ექიმმა რომ დაინახა, თქვა, მადლობა ღმერთსო. მისმა ცოლმა კი სადიყეს უთხრა:

– მე თვითონ დავინახე დღით, გარიჟრაჟზე, ლობის გადაღმა იწვა. ის კი, რომე-

ლიც დაიჭირეს, ძალი იყო, მგლის მსგავსი სამურავი ან სხვა ცხოველი.

შეიძლება, ეგრეც იყო. როგორც ეტყობა, ეს სიტყვები ექიმს უთხრა, რადგან ის საბრალო მაშინვე ჟანდარმებთან წასულა. შემდეგ ჟანდარმები ერთი-ორი დღე ექიმის სახლში დარჩნენ. მესამე ღამეს გასროლის ხმა გავიგეთ. მომდევნო დღეს კი ჟანდარმები და რამდენიმე გლეხი ჰოსპიტლის მძღოლთან ერთად სისხლიან კვალს გაჰყვნენ, რომელმაც ისინი სოფლის მოპირდაპირე მხარეს მდებარე გორაკზე მიიყვანა. გორაკს იქით, ხეობაში, მგლის ნაკვალევი და სისხლით დასვრილი თოვლი ნახეს. მაგრამ ძვლის სულ პატარა ნატეხიც კი ვერ იპოვეს. მძღოლმა თქვა:

– უწმინდურები, ძვლებიც კი არ დაუტოვებიათ.

ვერ დავიჯერე. საფარ-აყასაც ვუთხარი. საფარმა თქვა:

– ქალმაც, რომ გაიგო, მხოლოდ გაეცინა. თვითონ ექიმმა მთხოვა, ნადი, შეატყობინეო. ქალი ბუხრთან იჯდა და თითქოს რაღაცას ხატავდა. კარის ხმა არ გაუგია. როდესაც შემამჩნია, პირველ რიგში, ფურცელი გადააბრუნა.

ქალის ნახატებს ახსნა-განმარტება არ სჭირდება. მხოლოდ იმ მგელს ხატავდა. შავ ფონზე – წითელი მოელვარე თვალები, შავი ფანქრით შესრულებული უკანა თათებზე მჯდარი მგლის ჩანახატი და ერთიც – მგლისა, რომელიც მთვარეს შეჰყმუის. მგლის ჩრდილი უსამველოდ დიდი იყო, მთელ ჰოსპიტალსა და სასაფლაოს ფარავდა. ერთი-ორგან მგლის დრუნჩის ჩანახატი გაეკეთებინა, რომელიც ძაღლისას უფრო წააგავდა, განსაკუთრებით კი – კბილები. ოთხშაბათ საღამოს ექიმი ქალაქში წავიდა. სადიცემ თქვა, რომ მისი ცოლი შეუძლოდ გრძნობდა თავს. თვითონ ექიმს უთქვამს მისთვის. არ დავიჯერე. ოთხშაბათ დილას ჩემი თვალთ ვნახე, რომ თავის დროზე მოვიდა სკოლაში და ბავშვებს ხატვის გაკვეთილს უტარებდა. ერთ-ერთი იმ ჩანახატთაგან დაფაზე დაეხატა. თვითონ მითხრა. როდესაც ვკითხე, რატომ მაინცდამაინც მეელი-მეთქი, მიპასუხა:

– რამდენიც არ ვცაადე სხვა რამის დახატვა, თავში არაფერი მომივიდა. უფრო

სწორად, როგორც კი მივაღე დაფას ცარცი, უნებურად ის დავხატე.

დასანანია, რომ ბავშვებმა დასვენებაზე წაშალეს. შუადღის მერე ერთი-ორი მათგანის ნახატი რომ ვნახე, ვიფიქრე, ბავშვებმა ვერ შეძლეს, სწორად გადმოეხატათ-მეთქი. ასე რომ, საბოლოო ჯამში, ბავშვების ყველა ნახატი ძაღლს ჰგავდა – ჩამოყრილი ყურებითა და მოკაუჭებული კუდით.

ხუთშაბათს შუადღისას, როცა გავიგე, რომ ექიმი ქალაქიდან დაბრუნებულიყო, გავიფიქრე, ცოლი საღამოს წამდვილად ქალაქში დატოვა და თვითონ თავისი საქმეებისთვის დაბრუნდა-მეთქი. ავადმყოფიც არ ჰყავდა, სხვა სოფლებიდან ხომ არავინ მოდიოდა. მაგრამ ექიმი დიდი პასუხისმგებლობით გამოირჩეოდა. მერე, ახთარი რომ მოიკითხა, ყველანი ხეობისკენ წავიდნენ ექიმის მანქანითა და ჰოსპიტლის ჯიპით. მათთან ერთად ჟანდარმებიც წავიდნენ, მაგრამ ვერაფერი იპოვეს.

ექიმი ხომ ხმას სულ აღარ იღებდა. გონზე რომ მოეგებოდა, ან ტიროდა, ან უაზროდ გვაშტერდებოდა ყველას სათითაოდ, თავისი ცოლის ფართოდ გახელილი თვალებით. იძულებული გავხდი, მისთვის ერთი-ორი ჭიქა არაყი მიმეწოდებინა, რომ ხმა მაინც ამოეღო. იქნებ არც უნდოდა სხვების თანდასწრებით რამის თქმა. არა მგონია, ერთმანეთთან რაიმე უთანხმოება ჰქონოდათ. თუმცა ვერ ვხვდები, ექიმი ყველას რატომ ეუბნებოდა, დამიჯერე, ჩემი ბრალი არ იყო.

ჩემს ცოლს, სადიცეს და საფარსაც ვკითხე, მაგრამ ვერც ერთმა ვერ გაიხსენა, რომ ცოლ-ქმარს როდისმე ხმა აემალღებინოს ერთმანეთზე. მაგრამ მე ხომ ვუთხარი ექიმს, არ წასულიყო. ისიც კი ვუთხარი, რომ ხეობაში უფრო დიდი თოვლი იქნებოდა. თუმცა იქნებ ექიმი მართალიც იყო, არ ვიცი. ბოლოს თქვა:

– არ არის კარგად. ვფიქრობ, აქ ვერ გაძლებს. აბა, ეს ნახატები რაღაა?

მერე ვნახე. მგლის თათების რამდენიმე სურათი დაეხატა, ერთი-ორგანაც – ჩამოყრილი ყურები. მგონი, ეს უკვე ვთქვი.

ექიმს ლაპარაკი უჭირდა, სიტყვები ერეოდა. მაგრამ თითქოს ხეობის სიღრმეში თოვლი მატულობდა, ისე, რომ მანქანის ფანჯრებს ფარავდა. შემდეგ ექიმმა შეამ-

ჩნია, რომ საქარე მინის სანმენდი გაფუჭდა, აღარ მუშაობდა. იძულებული გახდა, გაჩერებულიყო. მითხრა:

– დამიჯერე, ვნახე, საკუთარი თვალით ვნახე, შუა გზაზე როგორ იდგა.

ახთარს უთქვამს მისთვის, რამე გააკეთე, აქ ხომ სიცივისგან გავიყინებითო.

ექიმმა კი უპასუხა:

– ნუთუ ვერ დაინახე?

ექიმმა ხელი გარეთ გაყო, რომ თოვლი ხელით გადაეწმინდა, მაგრამ მიხვდა, რომ ვერ შეძლებდა და ქალს უთხრა, შენც ხომ იცი, რომ აქ ვერ მოვაბრუნებთო.

მართალს ამბობდა. მერე თითქოს ძრავაც ჩაუქრათ. ახთარსაც ფარანი გადაუვარდა. დაინახა, რომ მგელი გზის პირას იჯდა. თქვა:

– ის არის. დამიჯერე, სრულიად უწყინარია. იქნებ მგელი არც არის. სულაც არ არის მგელი, იქნებ მეცხვარეა ან სხვა ძაღლი. აბა, გადადი და ნახე, იქნებ შეაკეთო.

ექიმმა უთხრა:

– გადავიდე? განა შენ თვითონ არ ნახე?

ამას რომ ამბობდა, კბილს კბილზე აცემინებდა. მიტკალივით გათეთრებულიყო, სწორედ ისე, როგორც ახთარი, როდესაც ფანჯარასთან იდგა ხოლმე ფერწასული და გადათეთრებულ ველს გაჰყურებდა, ან კიდევ მგელს მიშტერებოდა. ახთარს უთქვამს, რა იქნება, ჩემი ხელჩანთა რომ გადავუგდო?

– მერე, ეგ რას გვიშველის? – ჰკითხა ექიმმა.

– რას და, ტყავისაა. სანამ ამას შეჭამს, შენ რამეს მოახერხებ, – უპასუხა ქალმა.

და, სანამ ხელჩანთას გადააგდებდა, ექიმს უთხრა, ნეტავ, ჩემი ტყავის პალტო წამომეღო.

ექიმმა მითხრა:

– შენ არ მითხარი, მანქანიდან არ გადახვიდეთ და, კიდევ, კარი არ გააღოთო?!

ახთარმა ჩანთა რომ გადააგდო, ექიმი არ გადასულა მანქანიდან. თქვა:

– გეფიცებით, მისი შავი ჩრდილი დავინახე, გზის პირას რომ იდგა. არც ადგილიდან იძვროდა და არც ყმუოდა.

როდესაც ახთარს ფარნით თავისი ჩანთის ძებნა დაუწყია, ვერ უპოვია და უთქვამს:

– მაშინ, მე თვითონ გადავალ.

ექიმმა კი უთხრა, შენ ხომ კაცი ვერაფერს შეგაგნებინებსო. ან იქნებ უთხრა, შენ ხომ ამას ვერ შეაკეთებო. სანამ პასუხს ელოდა, ახთარი უკვე გადასულიყო მანქანიდან. ექიმს არ დაუნახავს, თოვლი უშლიდა ხელს. მისი შეკვივლებაც არ გაუგონია. შემდეგ, ალბათ, შიშისგან კარი დაუკეტავს, ან თვითონ ახთარმა მიკეტა. თვითონ არაფერს ამბობდა. პარასკევს დილით კვლავ დავადექით გზას, ამჯერად უკვე მეათედ. ექიმი არ წამოვიდა. ვერ შეძლო. ჯერ კიდევ თოვდა. არავინ ელოდა, რომ რამეს მივაგნებდით. ყველაფერი ერთიანად გადათეთრებულიყო. ყველა ადგილი გადავთხარეთ, სადაც შეიძლებოდა, რამე გვეპოვა. მხოლოდ ტყავის ჩანთა ვიპოვეთ. გზაში საფარს რომ ვკითხე, მითხრა, საქარე მინის სანმენდებსაც არაფერი სჭირსო.

მე სრულიად არაფერი მესმის. სადიცემ ნახატები რომ მომიტანა, უფრო მეტად დავიბენი. მათზე მიკრული იყო პატარა ფურცელი, რომელზეც გაკრული ხელით მიენერა, ნახატები სკოლისთვის საჩუქრად გადაეცათ. როდესაც წასვლა მოინდომა, სადიცესთვის დაუბარებია, რომ, თუ არ გამოკეთდებოდა, ან ოთხშაბათს მოსვლას ვერ შეძლებდა, ეს ჩანახატები ჩემთვის გადმოეცა, რათა ისინი ნიმუშის სახით გამოგვეყენებინა. სადიცეს ხომ ვერ ვეტყოდი, და ვერც ექიმს, მაგრამ ძაღლის სურათს და, ისიც, ჩვეულებრივი ძაღლისას, რა სიკეთე უნდა მოეტანა სოფლის ბავშვებისთვის?

სპარსულიდან თარგმნა
ნინო თუშიშვილი

ფარჰად ჰასანზადე (დაიბ. 1962 წ.)

თანამედროვე სპარსული საბავშვო და საყმაწვილო ლიტერატურის წარმომადგენელი, სცენარისტი და ჟურნალისტი ფარჰად ჰასანზადე ირანში ერთ-ერთ წარმატებულ და პოპულარულ ავტორად ითვლება.

იგი დაიბადა ირანის ქალაქ აბადანში. მისი ნაწარმოებები თარგმნილია ინგლისურ, ჩინურ, მალაიზიურ და ქურთულ ენებზე. ქართულად პირველად ითარგმნება.

ფარჰად ჰასანზადე 2017 წელს წარდგენილი იყო ასტრიდ ლინდგრენის სახელობის პრემიაზე. არის ირანში საბავშვო და საყმაწვილო მწერალთა ასოციაციის ერთ-ერთ დამფუძნებელი.

2018 წლის იანვარში ფ. ჰასანზადე IBBY-ის¹ მიერ ჰანს ქრისტიან ანდერსენის სახელობის პრემიაზე² წარდგენილ ხუთ კანდიდატს შორის დასახელდა. გამარჯვებულები 2018 წლის 26 მარტს გამოვლინდებიან.³

გთავაზობთ ინტერვიუს ფარჰად ჰასანზადესთან⁴:

იქნებ ცოტა რამ ანდერსენის სახელობის პრემიის თაობაზე გვიაშბოთ.

ანდერსენის პრემია, რომელიც ცნობილია, როგორც ნობელის პრემია საბავშვო ლიტერატურის დარგში, მწერალს მრავალწლიანი შემოქმედებითი ძალისხმევითა და გამორჩეული სამწერლო მეთოდების გამოენიჭება. ანდერსენის პრემიით არ ფასდება მწერლის მხოლოდ ერთი კონკრეტული ნაწარმოები. მწერალი ამ პრემიით ჯილდოვდება მთელი იმ დამსახურებისთვის, რომელიც მას თავისი მკითხველის წინაშე მიუძღვის. ანდერსენის პრემიის კანდიდატად დასახელება რამდენიმე ეტაპისაგან შედგება.

მაგალითად, ჩვენს ქვეყანაში მოქმედი საბავშვო წიგნის საბჭო თითოეული მწერლის დოსიეს ამზადებს და მას IBBY-ს უგზავნის. წიგნების რეზიუმეები, წიგნების შესახებ გამოქვეყნებული კრიტიკული წერილები და მკითხველებთან ერთად გადაღებული ფოტოები ერთ დოსიეში იყრის თავს და იგზავნება, რათა ამ პრემიის კანდიდატი გამოვლინდეს. პრემია ორ წელიწადში ერთხელ გაიცემა, ანუ ყოველწლიურად ორი წლის ვადა აქვთ, რათა გაეცნონ მწერლების დოსიეებს და გამოავლინონ კანდიდატები.

თქვენ სხვადასხვა ლიტერატურულ

¹ International Board on Books for Young People – საყმაწვილო ლიტერატურის საერთაშორისო საბჭო.

² ჰანს ქრისტიან ანდერსენის პრემია გადაეცემა საუკეთესო საბავშვო ნაწარმოებების ავტორებს და ილუსტრატორებს. იგი დანესებულ იქნა 1956 წელს იუნესკოს ბავშვთა და მოზარდთა საერთაშორისო ლიტერატურული საბჭოს მიერ და გაიცემა ორ წელიწადში ერთხელ.

³ საინტერესოა, რომ საბავშვო ილუსტრატორების სექციაში ანდერსენის პრემიის ლაურეატი 1974 წელს ირანელი ილუსტრატორი ფარშიდ მესყალი გახდა, ხოლო 2012 წელს ამავე ნომინაციაში წარდგენილი იყო ნასრინ ხოსრაფი.

ანდერსენის პრემიაზე საბავშვო ლიტერატურის სექციაში სხვადასხვა დროს წარდგენილები იყვნენ ირანელი მწერლები ჰუშანგ მორადი ქერმანი (რომელსაც 1992 წელს აღნიშნული პრემია მიენიჭა), მოჰამად რეზა იუსეფი და მოჰამად ჰადი მოჰამადი.

⁴ ინტერვიუ, რომელშიც ჟურნალისტი მირჯანიანი მწერალს მისი შემოქმედებითი გზის, ანდერსენის პრემიის და სხვა საინტერესო საკითხების შესახებ ესაუბრა, ირანული საინფორმაციო სააგენტოს www.sarpoosh.com-ის კულტურის განყოფილების ვებგვერდზე გამოქვეყნდა.

ჟანრში მოღვაწეობთ. ამ ჟანრებიდან რომელია თქვენთვის უფრო რთული და რომელი – უფრო მიმზიდველი?

ასე გადაჭრით არ შემიძლია გითხრათ, რომელი უფრო გამიძნელდა და რომელმა უფრო მეტი სიამოვნება მომგვარა, რადგან ყოველი ნაწარმოები, რომელსაც მწერალი წერს, მისთვის სიამოვნების მომგვრელია. გარდა ამისა, მე, როგორც წესი, წინასწარ არ ვირჩევ მკითხველს. მკითხველის ასაკობრივ ჯგუფს თვითონ წიგნის სიუჟეტი განსაზღვრავს. ჩემთვის თითოეული ნაწარმოები, რომელიც კი დამინერია, თანაბრად არის რთულიც და სასიამოვნოც.

რამდენად პოპულარულია სატირული ნაწარმოებები ბავშვებში და რამდენად უწყობს ხელს ასეთი ლიტერატურა მკითხველი საზოგადოების აღზრდას?

ვფიქრობ, ჩემი ნაწარმოებებისადმი ინტერესს სწორედ მათი სატირული ხასიათი განაპირობებს. ინტერესის სფეროში ექცევა არა მარტო საზოგადოდ სატირულ-იუმორისტული ნაწარმოები, არამედ – ისეთი თხზულებაც, რომელიც ამ ტიპის ელემენტებს შეიცავს. ლიტერატურა, გარდა იმისა, რომ სასიამოვნო წასაკითხი უნდა იყოს, საგანმანათლებლო და აღმზრდელობით დანიშნულებასაც ატარებს. ამ თვალსაზრისით, სატირას დიდი გავლენა აქვს ბავშვის ცნობიერებაზე. რამდენადაც ის იუმორისა და ირონიის ელემენტებს შეიცავს და სათქმელს სპეციფიკური ხერხებით გადმოსცემს, ნაწარმოების კითხვა უფრო სასიამოვნო ხდება.

თქვენ ბავშვებისა და ახალგაზრდების ინტელექტუალური განვითარების ცენტრში ჩამოყალიბდით. ამ ცენტრს დღევანდელ ბავშვებზე და ახალგაზრდებზე რა გავლენა აქვს?

სამწუხაროდ, ამ ცენტრმა, დღევანდელი სახით, თავისი გავლენის სფეროების დიდი ნაწილი დაკარგა და თითქმის უფუნ-

ქციო ორგანიზაციად იქცა. უნდა ვიცოდეთ, რომ ინტელექტუალური განვითარების ცენტრი არის ორგანიზაცია, რომელიც იმისთვის შეიქმნა, რომ კლასგარეშე განათლების გზით ბავშვებს აზროვნება განუვითაროს და კითხვების დასმისკენ უბიძგოს, მაგრამ გასული წლების განმავლობაში და განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ბავშვებისა და ახალგაზრდების ინტელექტუალური განვითარებაზე პასუხისმგებლობა განათლების სამინისტროს დაეკისრა და სკოლებში ცენტრში არსებული სწავლების მსგავსი მეთოდები დაინერგა, ცენტრის გავლენა შემცირდა. ცხადია, ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლოა, რომ ცენტრის აღმზრდელები თავიანთ საქმეს კარგად ასრულებდნენ, მაგრამ ეს პრობლემა მაინც არსებობს.

რომელი ასაკობრივი ჯგუფის მკითხველისთვის უფრო რთულია სატირული ნაწარმოების დანერგა?

თუკი სატირის მიზნად მხოლოდ გაცივებას მოვიაზრებთ, მაშინ ბავშვების და ახალგაზრდების გაცივება უფრო ადვილია. მაგრამ ამ ტიპის ნაწარმოების წერისას ყველაზე მნიშვნელოვანია იმის გათავისმისება, რომ მკითხველი მისი წაკითხვის და გაცივების შემდეგ ბევრ რამეზე უნდა დაფიქრდეს. უფროსებს, როგორც ყოველთვის, ბევრი საფიქრალ-საზრუნავი აქვთ, ამიტომ შესაძლებელია, რომ საინტერესო შინაარსისა და იუმორისტულმა ნაწარმოებმა ისინი გააცინოს. მაგრამ ბავშვისა და ახალგაზრდის შემთხვევაში ასე არ არის; მათ ნაკლები პრობლემა, ნაკლები სადარდებელი აქვთ და, შესაბამისად, ისეთი შინაარსის მოფიქრება, ერთდროულად დასაფიქრებელიც რომ იქნება და სასაცილოც, მათთვის უფრო ძნელია.

როგორ გახდით სატირიკოსი? თქვენი პირველი სატირული ნაწარმოები რომელი იყო?

მოთხრობების პირველი კრებული, რომელიც დავწერე და რომელიც სატირულ

ელემენტებს შეიცავდა, „აბანოს სიმფონია“ იყო. ჟურნალ „ქეიჰანე ბაჩეჰასთან“ („ბავშვთა სამყარო“) თანამშრომლობის პერიოდში დავინახე, რომ ამ ჟურნალში სატირა-იუმორის ნიშა ცარიელი იყო. განსაკუთრებით ომის შემდგომ პერიოდში გახდა ეს ნიშა შესავსები. ამის გამო, ძალიან შევეცადე, რომ „ქეიჰანე ბაჩეჰაში“ სატირის ჟანრი დამენერგა. სინამდვილეში, იმ პერიოდში სრულიად არ ვიყავი ასეთი ნაწარმოებების წერაში დახელოვნებული. მაგრამ დავინწყე წერა და, როდესაც დავინახე, რომ ბავშვებს ჩემი იუმორისტულ-სატირული ნაწერები მოსწონდათ, სტიმული მომეცა, რომ სერიოზულად მივყოლოდი ამ საქმეს. სინამდვილეში, სწორედ ბავშვებმა მიბიძგეს, მეტი მეფიქრა სატირული ნაწარმოებების წერაზე და მათთვის უფრო მეტი მნიშვნელობა მიმენიჭებინა. მე ცხოვრებაში საერთოდ არ ვარ მხიარული ადამიანი. იქნებ იუმორისტული ნაწარმოებების წერის უნარი ჩემში ფარული ენერჯის სახით არსებობდა, რომელიც მოგვიანებით გამოვლინდა. შეიძლება, გარეგნულად უხეში და კუმტი ადამიანი ვჩანვარ, მაგრამ ყოველდღიურ საკითხებს

იუმორით ვუდგები. გონებაში ყოველთვის ბავშვებზე ვფიქრობ, ვაკვირდები, რაზე იცინიან, რა მოსწონთ, რაზე ხუმრობენ და, შესაძლოა, ჩემი იუმორის დიდი ნაწილიც სწორედ მათგან გადავიღე.

დაბოლოს, როგორ ფიქრობთ, მიიღებთ საბავშვო ლიტერატურის ნობელის პრემიას?

ამისი პროგნოზირება შეუძლებელია, მაგრამ ჩვენი ქვეყნის მიერ პრემიაზე წარდგენილი ხუთი კანდიდატიდან სიაში მხოლოდ მე დავრჩი და ეს ფაქტი ძალიან მახარებს. პრემიის შესაძლო მიღებაზე მეტად ის მახარებს, რომ ჩემი მრავალწლიანი ძალისხმევა დაფასდა. უფრო იმაზე ვფიქრობ, რომ თვითკმაყოფილებას არ მივეცე. მწამს, რომ ის გზა, რომლითაც აქამდე მოვედი, სწორი გზა იყო, მაგრამ ვიცი, რომ ჯერ სრულყოფა მაკლია და უნდა განვვითარდე. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ პრემიას მივიღებ, საინტერესო და უკეთესი ნაწარმოებების შესაქმნელად ძალისხმევას არ დავიშურებ.

საპიზიტი ბარათი ბატონი ლომისთვის

როდესაც მელაკუდა ცბიერაულმა სარეკლამო კომპანია გახსნა, ვერავინ იფიქრებდა, რომ ეს ჯანგალესტანში – ტყეებით მდიდარ მხარეში დიდ არეულობას გამოიწვევდა და ასე მოხდებოდა. თანამედროვე მსოფლიოში და, ასე განსაჯეთ, თანამედროვე ტყეებშიც კი რეკლამა გუგუნებს. და მაინც, რა მოხდა?

მოხდა ის, რომ, როდესაც მელაკუდა ცბიერაულმა სარეკლამო კომპანია გახსნა, ვერავინ იფიქრებდა, რომ ეს ჯანგალესტანში – ტყეებით მდიდარ მხარეში დიდ არეულობას გამოიწვევდა და ასე მოხდებოდა. თანამედროვე მსოფლიოში და, ასე განსაჯეთ, თანამედროვე ტყეებშიც კი რეკლამა გუგუნებს. და მაინც, რა მოხდა?.. ბოდიშს გიხდით, ეს სტამბური შეცდომა ჩვენი ბრალი არ არის. ეს რეკლამის გუგუნის ბრალია. მოხდა ის, რომ, როდესაც ხსენებული პირმა სარეკლამო კომპანია გახსნა, შეკვეთების მისაღებად ტყეში გავიდა და დამტკბარი ხმით ხან ერთ ბინადარს მიადგა და ხანაც – მეორეს.

– თქვენო მონყალებავ, ფუტკარეთის დედოფალო, ქალბატონო ფუტკარაძევ, ნება მიბოძეთ, თქვენ მიერ დამზადებული თაფლის პოპულარიზაციისთვის სარეკლამო ბილბორდი დაგიმზადოთ.

– თქვენო აღმატებულელებავ, ბატონო აფთარაულო, თქვენ აუცილებლად გჭირდებათ ნეონის მოციმციმე ბანერი.

– ჰეი, ჭიანჭველავ – ბატონო გამრჯელიანო, მე შენ ფლაერების დასტას დაგიმზადებ, რათა ქვეყანას გავაგებინოთ, თუ როგორი გამრჯე ხარ.

მაგრამ მელაკუდა ცბიერაულს ყური არავინ ათხოვა. ან არ ენდობოდნენ, ან, უბრალოდ, თავიანთი საქმიანობისთვის რეკ-

ლამის აუცილებლობას ვერ ხედავდნენ. და მერე რა მოხდა? მელაკუდამ თავისი საქმიანობა ანუ მარკეტინგული კვლევა განაგრძო.

– ბატონო მამალაძევ, ლამაზო და მოხდენილო, თქვენ გესაჭიროებათ ერთი კარგი სარეკლამო რგოლი, ანუ იგივე დემო. აფსუსი იქნება, რომ თქვენი ვოკალური მონაცემები ფართო აუდიტორიისთვის უცნობი დარჩეს.

მამალმა მიუგო:

– ნადი, შენს საქმეებს მიხედვით, ჩემო ცბიერაულო. კარგად ვიცი მე ეგ ამბები.

ასე რომ, მამლის ნაქეზება ამ ყავლგასული ისტორიით ძნელი აღმოჩნდა. რამდენს არ ეცადა მელაკუდა, ვერას გახდა: მამალი ფიქრობდა, ჩემი მოტყუება და მონადირება ერთი იქნებაო. ბოლოს და ბოლოს, მელა მამალს შეეშვა და სხვა კლიენტის შესაბამელად წავიდა. მარკეტინგსა და სარეკლამო საქმეში მიღებული გამოცდილება კარნახობდა, რომ წარმატებული „ბიზნესმენი“ არასოდეს კარგავს იმედს და რეკლამასაც კარგი რეკლამა სჭირდება. მოკლედ, ნაბიჯ-ნაბიჯ მიჰყვა მარკეტინგულ საქმეს და ბოლოს თვით ბატონი ლომის შესაბამელადაც გაემართა. ლომმა მასთან მისულ მელაკუდას უთხრა:

– ვხედავ, რომ გაკადნიერებულხარ და ფულის შოვნაზე გადასულხარ.

– მე? არა, ბატონო ლომო, მე... ვისი ტიპი-ტიპი ვარ, რომ ვინმეს რამე გამოვძალო. ბიზნესი და სარეკლამო საქმიანობა წამოვიწყე.

– ანუ ცრუპენტელობა!

– რას ბრძანებთ? რეკლამა ტყუილი არ არის. გაზვიადებული სინამდვილეა, ანუ მომხმარებლისთვის ინფორმაციის მიწო-

დებისა და დარწმუნების საშუალება. ყველამ იცის, რომ თეთრი თეთრია, ხოლო ჩვენ ხმამაღლა ვამბობთ თეთრზე, რომ თეთრია. როდესაც ბაზარზე მოთხოვნა არ არის, მაგრამ არსებობს წარმოება, ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ მოთხოვნა წარმოებაზე ორიენტირებული გახდეს.

ლომმა სიტყვა მოუჭრა:

– და მერე რა? ადამიანების ენაზე რატომ მელაპარაკები? ჯანგალესტანის ენაზე დამელაპარაკე, გამაგებინე, რას ამბობ.

მელაკუდამ გამბედაობა მოიკრიბა და უთხრა:

– მერე ის, რომ, არ გნებავთ, სავიზიტო ბარათი დაგიმზადოთ? ორმხრივი. ლამინირებით ან ლამინირების გარეშე.

– ვითომ რისთვისაო?

– რისთვის და, სადაც კი წახვალთ: დასასვენებლად, გასართობად თუ ხელის სათხოვნელად, მისცემთ ყველას თქვენს ბარათს და ეტყვიან, ესა და ეს გახლავართ, რაც აქ წერიანო.

– მერე ამით რა?

– ის, რომ ეს ბარათი წარგადგენთ და ყველა გიცნობთ.

შუბლშეჭმუხნილმა ლომმა მელაკუდას ჰკითხა:

– ქალაღდის ამ ნაგლეჯმა უნდა წარმადგინოს?

– დიახ, ასეა. დღევანდელ მსოფლიოში სისწრაფე ნიშნავს უმოკლეს ინფორმაციას უდიდესი ეფექტით.

ლომმა აშლილ ფაფარზე ხელი ჩამოისვა და მელაკუდას შეთავაზებას დასთანხმდა:

– კარგი, ეგრე იყოს. მოიქეცი ისე, როგორც საჭიროდ თვლი.

მელაკუდა ცბიერაულმა უთხრა:

– ხვალ მზად იქნება. ოფისში მობრძანდებით თუ კურიერს გამოვატანო?

ლომმა მელაკუდას ცხვირზე დრუნჩი მიადო და დაუღრიალა:

– შენი ფეხით მომიტან აქ! გაიგე?

მელაკუდამ გაიგო. ამდენ ალიაქოთადაც არ უღირდა. მეორე დღეს სავიზიტო ბარათების დასტით მიეახლა ლომს. მიესალმა და ბარათების შეკვრა მიათვა. ლომმა ერთი ბარათი ამოიღო და დახედა:

– აქ რა წერია?

– კითხვა არ იცი თუ სათვალე არ გაქვს?

– ბევრს ნუ ლაპარაკობ! თქვი, რა წერია.

– აქ წერია: უსიერი ტყის ლომი, ღირსეული, კეთილი და მოსიყვარულე, მშვიდი და კულტურული. ყველა საქმეში თქვენ გვერდით მიგულეთ. მისამართი: ჯანგალესტანი, ფიჭვნარის მოედანი, ბზიდან ოც მეტრში, დამშრალ ჩანჩქერთან.

ლომმა თავი დააქნია. ძალიან ეამა. ყველაფერი კარგად იყო. მაგრამ ერთი რამ განსაკუთრებით მოეწონა და მელაკუდას ჰკითხა:

– მე მართლა ასეთი ვარ? ღირსეული, მოსიყვარულე, მშვიდი და კულტურული?

მელაკუდამ მიუგო:

– ასე ამბობენ.

ლომმა გაიღიმა და თქვა:

– დიდი მადლობა. შევეცდები, ასეთი ვიყო. ღირსეული... მოსიყვარულე... მშვიდი... კულტურული...

და მის წინ მდგომ მომლოდინე მელაკუდას შეხედა:

– გისმენ, მოხდა რამე?

მელაკუდა ცბიერაულმა ხელი გაუწოდა და ჰკითხა:

– საფასურს ნაღდით გადაიხდით თუ ანგარიშის ნომერი მოგცეთ ბარათით გადასახდელად?

ლომს განრისხებისგან ფაფარი აეშალა:

– რა? საფასური? თავი ხომ არ მოგბეზრებია?

თავდაჯერებულმა მელიამ წარბშეუხრელად მიუგო:

– ყველაფერს თავისი საზღაური აქვს.

მე ხომ შენი ლამაზი თვალებისთვის არ ვირჯები? ბარათების დამზადებას ამდენი დრო დავუთმე, ფოტოშოპში დავამუშავე, დასაბეჭდად წავიღე...

– აი, თურმე რა! შენნაირებისთვის თავი არ უნდა გამეყადრებინა, – უთხრა ლომმა და ისე დაიღრიალა, რომ მთელი ბარათები

აზვირთებულ ტალღასავით გაიფანტა ჰაერში და ტყეს მოედო. ძალიანაც კარგი, რადგან სარეკლამო აგენტების საჭიროება აღარ შეიქნა. მაგრამ უჩვეულო აურზაური კი ატყდა! აკი გითხარით, ყველგან რეკლამა გუგუნებს-მეთქი.

სპარსულიდან თარგმნა
თინათინ ნიკლაურმა

სარჩევი

არაბული ლიტერატურა

ალ-ჯაჰიზი , აბუ ალ-ასა იბნ აბდულ-ვაჰაბ იბნ აბდ ალ-მაჯიდ ას-საკაფის ეპისტოლე ას-საკაფისადმი. თარგმანი ნათელა ჟვანიასი	7
ილიას ხური , ქალაქის კარიბჭეები. თარგმანი დარეჯან გარდავაძისა.....	30

თურქული ლიტერატურა

აიშე ქულინი , ნოველები. თარგმანი მერი ნიკლაურისა	65
სელჩუკ ალთუნი , ბიზანტიის სულთანი. თარგმანი ნანა კაჭარავასი	72

სომხური ლიტერატურა

ერვანდ ვარდანიანი , ანარქისტების კუნძული. თარგმანი ასია დარბინიანისა.....	83
---	----

სპარსული ლიტერატურა

ამონარიდები ფალაური რელიგიური ძეგლიდან . თარგმანი მაია სახოკიასი.....	91
აბულყასემ ფირდოუსი , ესფანდიარისა და როსტომის შეტაკება. თარგმანი ბელა შალვაშვილისა.....	97
ჰუშანგ გოლშირი , მგელი. თარგმანი ნინო თუშიშვილისა.....	104
ინტერვიუ მწერალ ფარჰად ჰასანზადესთან . თარგმანი თინათინ ნიკლაურისა	109
ფარჰად ჰასანზადე , სავიზიტო ბარათი ბატონი ლომისთვის. თარგმანი მისივე	112

ყდაზე: ირანული მხატვრობა – რეზა აბასი (XVII ს.). შეყვარებულები.

ტირაჟი 50 (ორმოცდაათი) ცალი

რედაქტორი 593464565; E-mail: mzivditi@yahoo.com

სწავლული მდივანი 599160619; E-mail: nanio02@yahoo.com

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge